C. PLINII SECVNDI

HISTORIAE MVNDI LIBRI XXXVII.

Vetustissimorum codicum collatione maiore quàm antehac studio, fide, & religione à vitiis quibus multiplici olim impressione contaminati fuerāt, vindicati, atq; in quatuor TOMOS dispertiti, quorū hic PRIMVS octo libros complectitur.

Cum Indice hac postrema manu ditissime ac castigatissimo facto.

LVGDVNI,
Apud hæredes Iacobi Iuntæ.

1561.

DOCTISSIMO
CLARISSIMOQVE
PRÆSVLI GVILIELMO Pellicerio, Monspeliensi Episcopo, Andreas Morguæsius S.D.

*

MIrum profectò, vel fortassis etiam ridiculum, tibi videbitur, Præsul ornatissime, me adeò confidenti præsentíq; animo fuisse, vt Plinio castigando manum admouere, tibíque hunc meum laborem, non dignum satis qui tuæ amplitudini offeratur, dedicare ausus fuerim. Hoc quidem, vt ingenuè fatear, perinde est, ac si γλαῦκα εἰς Ἀθήνας, vt est in Prouerbio, mittere velim: illud verò quid aliud videtur esse quàm laureolam in mustaciis, vt aiunt, velle quærere? Nam post tot tantósq; viros, qui antehac tota mente totóq; animi impetu diu multúmq; in Plinium restituendum incubuerunt, illius nunc castigandi me arduã prouinciam capere, atq; vno die, quod aiunt, hoc in negotio

conſeneſcere velle,tibi hercle mirum vi-
deri, non mihi eſt dubium. Deinde ve-
reor ſanè ne rem riſu dignam exiſtimes,
Plinium,licet multo quàm hactenus vn-
quam emendatiorem (illud ſiquidem vel
hoc tã paruo támq; fallaci charactere ti
bi polliceor) ad te mittere, qui ſolus eũ
nobis potes emẽdare,& in integrum re-
ſtituere.Sed tamen ſi ſemel te de mei in-
ſtituti ratione certiorẽ fecero,ſpero futu
rum,vt pollicem tuũ nõ conuertas , ſed
premas potius,imòvero vtroq; hoc meũ
facinus audax laudes ac cõprobes. Non
te latet,Præſul humaniſſime,quãtis ærũ-
nis quantíſq; mœroribus, (quæ ne vir
quidem prudẽtiſſimus ſemper effugere
poteſt) aliquot annos afflictus , ac penè
cõfectus fuerim. Verùm leuatus tandem
his moleſtiis, vt genus vitæ honeſtum,
meiſq; ſtudiis dignũ in poſterum mihi
deligerẽ,ad eã Typographiæ partẽ quæ
in libris emaculãdis verſatur,ab hinc an
nos ſeptẽ animum adiunxi:in qua tãtos
progreſſus me feciſſe & gaudeo & lętor,
tantæq; voluptati mihi eſt hoc genus
ſtudij,coniunctũ cum variorum Autorũ
cõtinua lectione,vt hanc meã vitæ cõdi-
tionẽ licet tenuem, quantũuis lautæ poſt
habere nolim. Porrò dum hãc Spartam
quam

quam nactus sum, pro mea virili exornare contenderem, quoties mihi aliquid otij dabatur, tēporibus succisiuis ad Plinij lectionem me conferebā. Ex quo refertissimo thesauro, imò vero mūdo rerum omniū cognitu dignarū, licet magnā voluptatem magnósq; fructus perciperē: graui tamē molestia afficiebar, hūc Autorē, sine quo res Latina nequit cōsistere, ita multiplici impressione contaminatum esse, vt etiam ea loca, quę olim à summis ingeniis, magnis vigiliis, reparata ac restituta fuerant, deprauata denuo & labefactata viderentur. Corruptrix profectò librorum est Typographia, nisi assit exquisita quædam diligentia, sine qua inter excudendum plus videmus deprauari, quàm eruditorum studio reponi possit. Quæ etiam si summa hac in arte, vt longe pulcherrima, ita & difficilima, adhibeatur, sæpe tamen bonum quoq; in ea dormitare Homerum vsu venit. Quum itaq; Philippus Tingus bibliopôla præter summam animi probitatem in libris castigatissimè excudendis exquisitæ diligentię, iandiu hanc Plinij Naturalem Historiam paruo volumine typis minusculis, iisq; elegantissimis decreuisset excudere, rogauit me vt

in ea excudēda anagnoſtæ officio fungerer, atq; eam totam cum vetuſtiſſimis exemplaribus tum manu ſcriptis, tum impreſſis maximo quàm fieri poſſet ſtudio, fide ac religione conferrem. Quod munus, etſi meis viribus impar multis videri potuiſſet: multis tamē de cauſis non inuitus ſuſcepi. Primùm, quòd huic probo viro, mihíq; amiciſſimo in re tam iuſta meum officium denegare non potui. Deinde nulla facilior paratiórque via caſtigandi Plinij, quàm vetuſtiſſimorum quorunq; codicum fidem ſequi, ac caſtigationes doctorum hominum in eum editas cōſulere, reperiri excogitaríve poteſt. Quòd ſi hac in re ſingulare illud iudicium quod aliis ineſſe video, mihi defuit, ſumma profectò diligentia illius loco ſucceſſit. Hūc præterea laborē maiori animi alacritate mihi iniūxi, quòd eum omnibus qui vbiq; ſunt Naturalis hiſtoriæ ſtudioſi, magno vſui futurum intelligerem. Nam Plinianā omnem hiſtoriam ita commodè in quatuor parua volumina diſpertiti ſumus, vt his æquè ac enchiridio vti quis poſſit. Atq; hoc modo hoc opus quod antea magno volumine excuſum è bibliotheca moueri vix poterat, omniū nūc manibus facile teri videbitur.

Pote

Poterítque hoc noſtro labore ſtudioſus quiſq; magnum Plinium & familiarem & comitem ſibi efficere. Accedit etiam, quòd tantopere Plinij lectione ſemper ſum delectatus, tantúmq; me illi debere ingenuè fateor, vt ingratus maximè, immemórq; beneficij eſſe profecto viderer, ſi æque vt alij in eo emendatè excudendo non dediſſem operam. Nam ſi in eos, à quibus beneficium, quantumuis parui momenti accepimus, grati memoréſque eſſe debemus, (nam referenda gratia nullum officium præſtantius magíſq; neceſſarium eſſe poteſt) an non & Plinio qui non nobis ſolum, ſed immenſæ hominũ ſocietati, nõ vnum, ídq; exiguum, verum ingentia maximéq; neceſſaria beneficia contulit, referri gratiam par æquúmque eſſe videtur? Quantum autem quiſq; ſtudioſus Plinio debeat, vel ex eo apparet, quòd tot feliciſſimi ingenij ſingularíſq; eruditionis homines magno conatu certatimq; aduigilarunt vt hoc diuinũ opus olim aut deſcribendo aut excudẽdo miſerè labefactatum, è ruinis penè deploratis orbi renaſceretur. Qui tametſi hac in re certatim, ſagacitérq; indagauerint: nõ potuerunt tamẽ hãc Mundi hiſtoriã ſuæ integritati reſtituere. Habemus (fateor)

eam illorũ induſtria multo quàm antehac emendatiorẽ : ſed vt extrema ei manus imponatur, expectantur quotidie, Præſul doctiſſime, magno omnium doctorum hominũ deſiderio tuæ in eam nõ caſtigationes ſolum, verũ etiam enarrationes, quibus affabrè poliatur, ſuæq́; priſtinæ reſtituatur dignitati, ac quicquid in ea abſtruſum reconditũmq; fuerit, feliciſſime explicetur. Iudicio nãq; omniũ, qui præſtãtiſſimas ingenij tui dotes perſpectas aliquãdo habuere, ita Plinij mentem es aſſequutus, vt alter Plinius nobis eſſe videare. Quis ergo Plinium excultũ magis vnquam atq; elaboratũ nobis reddere poterit, quàm qui Pliniani ingenij ſplendorẽ, ac amplitudinem nobis referre videtur? Non adulor: nã etſi χαριτογλωττεῖν noſſem, nolim tamen. Norunt omnes qui ſani ſunt iudicij, quàm magno hac in re dignus ſis encomio. Emitte itaq; nobis in lucem tuas in Pliniũ elucubrationes, vt etiam rei literariæ proceres tibi ingẽtes pro tã magno beneficio gratias ſemper agant. Interea hunc tuũ Plinium, teſtem meæ in te obſeruantiæ, ea beneuolẽtia ac humanitate amplectere, qua & me & meos ſemper es proſequutus. Vale, Lugduni Cal. Ianuarij, 1561.

C. Plinius

C. PLINIVS CÆCILIVS MARCO SVO S.

PErgratum est mihi, quòd tam diligẽter libros auunculi mei lectitas, vt habere omnes velis, quærásque qui sint. Fungar indicis partibus, atque etiam, quo sint ordine scripti, notum tibi faciam. Est enim hæc quoq; studiosis non iniucunda cognitio. De iaculatione equestri vnus. Hunc cùm præfectus alæ militaret, pari ingenio curáque composuit. De vita Q. Pomponij Secundi duo, à quo singulariter amatus, hoc memoriæ amici, quasi debitum munus, exoluit. Bellorum Germaniæ viginti, quibus omnia, quæ cum Germanis gessimus bella, collegit. Inchoauit, cùm in Germania militaret, somnio monitus. Adstitit enim ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissimè victor ibi periit. Commendabat memoriam suam, orabátque, vt se ab iniuria obliuionis assereret. Studiosi tres, in sex volumina propter amplitudinem diuisi, quibus Oratorem ab incunabulis instituit & perficit. Dubij ser-

monis octo scripsit sub Nerone nouißimis annis, cùm omne studiorum genus paulò liberius & erectius, periculosum seruitus fecisset. A fine Aufidij Baßi XXXI. *Naturæ historiarum* XXXVII. *opus diffusum, eruditum, nec minus varium, quàm ipsa natura. Miraris, quòd tot volumina, multáque in iis tam scrupulosa, homo occupatus absoluerit? Magis Miraberis, si scieris illum aliquãdiu causas actitasse, decessisse anno* VI. & L. *mediũ tempus distentum impeditúmq;, quà officiis maximis, quà amicitia principũ egisse. Sed erat acre ingeniũ, incredibile studiũ, sũma vigilãtia. Lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, non auspicãdi causa, sed studendi statim à nocte multa: hyeme verò ab hora septima, vel cùm tardißimè, octaua, sæpe sexta. Erat sanè somni parcißimi, nonnunquã etiam inter ipsa studia instantis, & deserentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum Imperatorem: nam ille quoque noctibus vtebatur: inde ad delegatum sibi officium. Reuersus domum, quod reliquum temporis, studiis reddebat. Post cibum sæpe, quem interdiu leuem & facilem veterum more sumebat, æstate, si quid otij, iacebat in sole, liber legebatur, adnotabat, excerpebátque. Nihil enim vnquam legit, quod non excerperet. Dicere etiam solebat, nullum esse librum tam malum, vt non aliqua ex parte prodesset. Post solem plerunque frigida lauabatur.*

Deinde

Deinde gustabat, dormiebátque minimum. Mox, quasi alio die, studebat in cœnæ tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem cursim. Memini quendam ex amicis, cùm lector quædam pronuntiasset perperam, reuocasse, & repeti coegisse. Huic auunculum meum dixisse: Intellexeras nempe. quum ille annuisset. Cur ergo reuocabas? decem amplius versus hac tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis. Surgebat æsta te à cœna luce, hyeme intra primam noctis, sed tanquam aliqua lege cogente. Hæc inter medios labores, vrbísque fremitum. In secessu solum balinei tempus studiis eximebatur. Cùm dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum distringitur, tergitúrque, audiebat aliquid, aut dictabat. In itinere quasi solutus cæteris curis, huic vni vacabat. Ad latus notarius cũ libro & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebantur, vt ne cæli quidem asperitas vllum studiis tempus eriperet. Qua ex causa Romæ quoque sella vehebatur. Repeto me cor reptum ab eo, cùm ambularẽ: Poteras, inquit, has horas non perdere. Perire enim omne tempus arbitrabatur, quod studiis non impartiretur. Hac intentione tot ista volumina peregit, electorúmque commentarios C L X. mihi reliquit, opisthographos quidem, & minutissimè scriptos: qua ratione multiplicatur hic nume-

rus

rus. Referebat ipse, potuisse se, cùm procuraret in Hispania, vendere hos commentarios Largio Licinio CCCC. millibus nummûm, & tunc aliquanto pauciores erant. Nónne videtur tibi recordanti quantum legerit, quantum scripserit, nec in officiis vllis, nec in amicitia principum fuisse? Rursus cùm audis quid studiis laboris impenderit, nec scripsisse satis, nec legisse? Quid est enim, quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc instantia non posſit efficere? Itaq; soleo ridere, cùm me quidam studiosum vocant, qui si comparer illi, sum desidiosiſsimus. Ego autem tantùm, quem partim publica, partim amicorum officia distringunt? Quis ex istis, qui tota vita literis aſsident, collatus illi, non quasi somno & inertiæ deditus erubescat? Extendi epistolam, quamuis hoc solum, quod requirebas, scribere destinassem, quos scilicet libros reliquisset. Confido tamen hæc quoque tibi nõ minus grata, quàm ipsos libros, futura, quæ te non tantũ ad legendos eos, verumetiam ad simile aliquid elaborandum possunt æmulationis stimulis excitare.

Vale.

*

C. Plinius

C. PLINIVS TACITO SVO S.

PEtis, vt tibi auunculi mei exitum scribam, quò verius tradere posteris possis. Gratias ago. Nam video morti eius, si celebretur à te, immortalem gloriã esse propositam. Quanuis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes, memorabili casu, quasi semper victurus, occiderit, quanuis ipse plurima scripserit, plura tamen perpetuitati eius scriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus Deorum munere datum est, aut facerę scribenda, aut scribere legenda: beatissimos verò, quibus vtrunque. Horum in numero auunculus meus & suis libris, & tuis erit. Quò libentius suscipio, deposco etiam, quod iniungis. Erat Miseni, classémque imperio præsens regebat. Calend. Nouembris hora ferè septima, mater mea indicat ei apparere nubem inusitata & magnitudine, & specie. Surgit ille, vt è sole solebat, frigida gustata: iacens enim studebat. Poposcit soleas, ascendit locum, ex quo maximè miraculum illud conspici poterat. Nubes, incertum procul intuentibus ex quo monte (Vesuuium fuisse postea cognitum est) oriebatur: cuius similitudinem & formam non alia magis arbor, quàm pinus expresserit. Nam longissimo velut trunco essla-ta in altum, quibusdam ramis diffundebatur. Credo, quia recenti spiritu euecta, dein senescente eo

te eo destituta, aut etiam pondere suo victa, in latitudinem vanescebat, candida interdum, interdum sordida & maculosa, prout terram cinerémve sustulerat. Magnum id propiúsque noscendum, vt eruditissimo viro, visum est. Iubet liburnicam aptari, mihi, si venire vnà vellem, facit copiam. Respõdi, studere me malle: & fortè ipse, quod scriberé dederat. Egrediebatur domo, accepit codicillos Retinæ classiarij, imminente periculo exterriti: nã villa ea subiacebat: nec vlla, nisi nauibus, fuga, vt se tanto discrimini eriperet. orabat. Vertit ille consiliũ, & quod studioso animo inchoauerit, obit maximo. Deduxit quadriremes, ascẽdit ipse, non Retinæ modò, sed multis (erat enim frequẽs amœnitas oræ) laturus auxilium: properat illuc, vnde alij territi fugiunt, rectũmq; cursum, rectáq, gubernacula in periculũ tenet, adeò solutus metu, vt omnes illius mali motus, omnes figuras vt deprehẽderat oculis, dictaret, enotarétque. Iam nauibus cinis inciderat quò propius accederet, calidior & densior: iam pumices etiam, nigríq; & ambusti & fracti igne lapides: iam vadum subitum, ruináque montis litora obstantia. Cunctatus paulùm, an retro flecteret, mox gubernatori vt ita faceret monenti, Fortes, inquit, fortuna iuuat: Pomponianum pete. Stabiis erat, peruenerátque sinu medio. Nam sensim circumactis curuatísque litoribus mare infunditur. Ibi quanquam nondum periculo appropinquante, conspicuo tamen, & cùm cresceret, proximo, sarcinas contulerat in naues, certus fugæ, si contrarius ventus resedisset. Quo tunc auunculus meus secundissimo inuectus, complectitur trepidantem, consolatur, hortatur: vtq; timorem eius sua securitate leniret, deferri

se in

se in balineum iubet: lotus accubat, cœnat, atq; hilaris, aut (quod equè magnum est) similis hilari. Interim è Vesuuio monte pluribus locis latissimè flammæ atque incendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agrestium trepidatione igni relictas desertásque villas per solitudinem ardere, in remediũ formidinis, dictitabat. Tum se quieti dedit, & quieuit verissimo quidem somno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis grauior & sonantior erat, ab iis, qui limini obuersabantur, audiebatur. Sed area, ex qua diæta adibatur, ita iam cinere mistísque pumicibus oppleta surrexerat, vt si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur. Excitatus procedit, séque Pomponiano, cæterísque, qui peruigilarant, reddit: in commune consultant, intra tectáne subsistant, an in aperto vagentur: nam crebris vastísque tremoribus tecta nutabant, & quasi emota sedibus suis, nunc huc, nunc illuc abire, aut referri videbantur. Sub dio rursus, quanquam leuium exesorúmque, pumicum casus metuebatur: quod tamen malorum collatio elegit. Et apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit. Ceruicalia capitibus imposita linteis constringunt. Id munimentum aduersus incidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiórque: quam tamen faces multæ variáq; lumina soluebant. Placuit egredi in litus, & ex proximo aspicere, quid iam mare admitteret, quod adhuc vastum & aduersum permanebat. Ibi super abiectum linteum recubans sedit, atque iterum frigidam poposcit, hausitque. Deinde flammæ, flammatúmq; prenuntius odor sulphuris alios in fugam

gam

gam vertunt:excitantq́ illum, qui innixus seruis duobus assurrexit,& statim concidit (vt ego con iecto) crassiore caligine spiritu obstructo, clausóque stomacho, qui illi natura inualidus, & angustus,& frequenter intus æstuans erat. Vbi dies redditus is, ab eo quem nouissimè viderat, tertius, corpus inuentum integrum, illæsum, opertúmq;, vt fuerat indutus. Habitus corporis quiescenti, quàm defuncto, similior. Interim Miseni, ego & mater. Sed nihil ad historiã. Nec tu aliud, quàm de exitu eius, scire voluisti: finem ergo faciam. Vnum adiiciam: omnia; me, quibus interfueram, quæque statim, cùm maximè vera memorantur, audieram, persecutum.
Tu potissima excerpes. Aliud est
enim epistolam, aliud hi-
storiam, aliud amico,
aliud omnibus
scribere.
Vale.
*

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

C. Plinius Secundus Vespasiano suo S.

LIBROS *Naturalis Historiæ nouitium Camœnis Quiritium tuorum opus natum apud me proxima fœtura, licentiore epistola narrare constitui tibi, iucundissime Imperator (sit enim hæc tui præfatio verissima, dum maximi consenescit in patre.) Namque tu solebas meas esse aliquid putare nugas, ›t obiter emolliam Catulum conterraneum ›eum. Agnoscis & hoc castrense verbum. ›le enim, vt scis, permutatis prioribus sylla› duriusculum se fecit, quàm volebat existi›ri à Veraniolis suis & Fabulis. Simul vt › mea petulantia fiat, quod proximè non*

fieri questus es in alia procaci epistola nostra, vt in quadam acta exeat. sciántq; omnes quàm ex æquo tecum viuat imperium. Triumphalis & Censorius tu, sexiésq; Consul, ac Tribunitiæ potestatis particeps, & quod his nobilius fecisti, dum illud patri pariter & equestri ordini præstas, Præfectus prætorio eius, omniáque hæc Reipublicæ. & nobis quidem qualis in castrensi contubernio? Nec quicquam in te mutauit fortunæ amplitudo, nisi vt prodesse tantundem posses & velles. Itaque cùm cæteris in venerationem tui pateant omnia illa, nobis ad colendum te familiarius audacia sola superest. Hanc igitur tibi imputabis, & in nostra culpa tibi ignosces. Perfricui faciem, nec tamen profeci: quando alia via occurris ingens, & longius etiã submoues ingenij fascibus. Fulgurat in nullo vnquã verius dicta vis eloquentiæ, Tribunitiæ potestatis facundia. Quanto tu ore patris laudes tonas? quanto fratris amas? quantus in Poetica es? O magna fœcunditas animi, quemadmodũ fratrẽ quoq; imitareris, excogitasti. Sed hæc quis possit intrepidus æstimare subiturus ingenij tui iudicium, præsertim lacessitum? Neque enim similis est conditio publicantium, & nominatim tibi dicantium. Tum possem dicere, quid ista legis Imperator? Humili vulgo scripta sunt, agricolarum, opificum turbæ, denique studiorum otiosis: quid te

iudicem facis? Cùm hanc operam condicerem, nõ eras in hoc albo. Maiorem te sciebam, quàm vt descensurum huc putarem. Praetereá est quædam publica etiam eruditorum reiectio. Vtitur illa & M. Tullius, extra omnẽ ingenij aleam positus, & (quod miremur) per aduocatum defenditur. Hæc doctissimum Persium legere nolo, Lælium Decimum volo. Quod si hoc Lucilius, qui primus condidit styli nasum, dicendum sibi putauit: si Cicero mutuandur:, præsertim cùm de Republica scriberet: quanto nos causatius ab aliquo iudice diffidimus? Sed hæc ego mihi nunc patrocinia ademi nuncupatione, quoniam plurimum interest, sortiatur aliquis iudicem an eligat: multúmque apparatus interest apud inuitatum hospitem & oblatum. Cùm apud Catonem illum ambitus hostem, & repulsis tanquam honoribus indeptis gaudentem, flagrantibus comitiis pecunias deponerent candidati, hoc se facere pro innocentia (quod in rebus humanis summum esset) profitebantur: inde illa nobilis M. Ciceronis suspiratio: O te felicem M. Porci, à quo rem improbam petere nemo audet. Cùm Tribunos appellaret L. Scipio Asiaticus, inter quos erat Gracchus: hoc attestabatur, se vel inimico iudici approbari posse. Adeò summum quisq; causæ suæ iudicẽ facit, quemcunq; elegit, vnde prouocatio appellatur. Te quidem in excelsissimo humani generis fa-

stigio positum, summa eloquentia, summa eruditione præditum, religiosè adiri etiam à salutantibus scio. Et ideo immensa præter cæteras subit cura, vt quæ tibi dicantur, te digna sint. Verùm & diis lacte rustici multæq; gentes supplicant, & mola tantum salsa litant, qui non habent thura: nec vlli fuit vitio deos colere, quoquo modo posset. Meæ quidem temeritati accessit hoc quoque, quòd leuioris operæ hos tibi dedicaui libellos. Nam nec ingenij sunt capaces, quod alioquin nobis perquã mediocre erat: nec admittunt excessus aut orationes, sermonésve, aut casus mirabiles, vel euentus varios, non alia iucunda dictu, aut legentibus blanda. Sterili materia rerum natura, hoc est, vita narratur, & hæc sordidißima sui parte, vt plurimarum rerum aut rusticis vocabulis aut externis, imò barbaris, etiam cum honoris præfatione ponendis. Præterea iter est, non trita autoribus via, nec qua peregrinari animus expetat. Nemo apud nos, qui idem tentauerit, nemo apud Græcos qui vnus omnia ea tractauerit. Magna pars studiorũ amœnitates quærimus. Quæ verò tractata ab aliis dicuntur immensæ subtilitatis, obscuris rerum tenebris premuntur. Iam omnia attingenda, quæ Græci τὰς ἐγκυκλοπαιδείας vocant, & tamen ignota aut incerta ingeniis facta. Alia verò ita multis prodita, vt in fastidiũ sint adducta. Res ardua, vetustis

nouita

nouitatem dare, nouis autoritatẽ, obsoletis nitorẽ, obscuris lucem, fastiditis gratiã, dubiis fidem, omnibus verò naturã, & naturæ suæ omnia. Itaq; etiam non assecutis, voluisse, abundè pulchrũ atq; magnificũ est. Equidẽ ita sentio, peculiarẽ in studiis causam eorum esse, qui difficultatibus victis, vtilitatẽ iuuandi prætulerunt gratiæ placẽdi: idq; iam & in aliis operibus ipse feci: & profiteor mirari me T. Liuiũ, autorem celeberrimũ, in historiarũ suarũ, quas repetit ab origine Vrbis, quodã volumine sic orsum, Satis iam sibi gloriæ quæsitũ: & potuisse se desinere, ni animus inquies pasceretur opere. Profectò enim populi gentiũ victoris, & Romani nominis gloriæ, nõ suæ cõposuisse illa decuit. Maius meritũ esset, operis amore, nõ animi causa perseuerasse: & hoc populo Romano præstitisse, non sibi. Viginti millia rerũ dignarum cura (quoniam vt ait Domitius Piso, thesauros oportet esse, non libros) ex lectione voluminum circiter duûm milliũ, quorũ pauca admodũ studiosi attingunt propter secretũ materiæ, ex exquisitis autoribus cẽtũ, inclusimus triginta sex voluminibus, adiectis rebus plurimis, quas aut ignorauerãt priores, aut postea inuenerat vita. Nec dubitamus, multa esse, quæ & nos prætererint. Homines enim sumus, & occupati officiis: subcisiuisq; temporibus ista curamus, id est nocturnis, ne quid vestris putetis cessatum horis.

Dies vobis impendimus: cũ somno valetudinem cõputamus: vel hoc solo præmio contenti, quòd dum ista (vt ait M. Varro) musinamur, pluribus horis viuimus. Profectò enim vita vigilia est. Quibus de causis atq; difficultatibus nihil auso promittere, hoc ipsum tu præstas quod ad te scribimus. Nec fiducia operis hæc est, sed indicatura. Multa valde pretiosa ideo videntur, quia sunt tẽplis dicata. nos quidẽ omnes patrẽ, te fratrémq; diximus opere iusto, temporũ nostrorum historiam orsi à fine Aufidij Bassi. Vbi sit ea quæres? iam pridẽ peracta sancitur: et alioquin statutũ erat hæredi mãdare, ne quid ambitioni dedisse vita iudicaretur. Proinde occupantibus locũ faueo, ego verò & posteris, quos scio nobiscum decertaturos, sicut ipsi fecimus cũ prioribus. Argumentũ huius stomachi mei habebis, quòd in his voluminibus autorũ nomina prætexui. Est enim benignũ (vt arbitror) & plenũ ingenui pudoris, fateri per quos profeceris, nõ vt pleriq; ex iis, quos attigi, fecerunt. Scio enim cõferentem autores me deprehendisse à iuratissimis & proximis veteres transcriptos ad verbũ, neq; nominatos, non illa Virgiliana virtute vt certarent, non Ciceroniana simplicitate, qui in libris de Republica, Platonis se comitẽ profitetur: in consolatione filiæ, Crantorẽ, inquit, sequor: itẽ Panætiũ de Officiis, Quæ volumina eius ediscenda, non modò in manibus quotidie

habenda

habenda, noſti. Obnoxij profectò animi, & infelicis ingenij eſt, deprehendi in furto malle, quàm mutuum reddere, cùm præſertim ſors ſiat ex vſura. Inſcriptionis apud Græcos mira felicitas: κηρίον inſcripſere, quod volebant intelligi fauũ: alij κέρας ἀμαλθείας, quod Copiæ cornu, vt vel lactis gallinacei ſperare poſsis in volumine hauſtũ. Iam Muſæ, πάνδεκται, ἐγχειρίδιον, λειμών, πινακίδιον, inſcriptiones, propter quas vadimoniũ deſeri poſsit. At cùm intraueris, dij deæq́;, quàm nihil in medio inuenies! Noſtri craſsiores, Antiquitatum, exemplorũ, Artiúmq́; quàm faceti{ß}imi. Lucubrationem puto, qui Antias ciuis erat & vocabatur, Valerius primus aſſerit: Varro in Satyris ſuis Seſculixem & Flexibulas. Apud Græcos deſiit nugari Diodorus, & βιβλιοθήκης hiſtoriam ſuam inſcripſit. Apion quidem Grãmaticus, hic quem Tiberius Cæſar cymbalũ mundi vocabat, quum publicæ famæ tympanũ potius videri poſſet, immortalitate donari à ſe ſcripſit, ad quos aliqua componebat. Me nõ pœnitet nullũ feſtiuiorem excogitaſſe titulũ. Et ne in totũ videar Græcos inſectari, ex illis nos velim intelligi pingẽdi fingendíq́; conditoribus, quos in libellis his inuenies, abſoluta opera, & illa quoq́; quæ mirãdo non ſatiamur, pẽdẽti titulo inſcripſiſſe: Vt Apelles faciebat, aut Polycletus: tãquã inchoata ſemp̃ arte et imperfecta, vt cõtra

te eo destituta, aut etiam pondere suo victa, in latitudinem vanescebat, candida interdum, interdum sordida & maculosa, prout terram cinerémve sustulerat. Magnum id propiúsque nocendum, vt eruditissimo viro, visum est. Iubet liburnicam aptari, mihi, si venire vnà vellem, facit copiam. Respõdi, studere me malle: & fortè ipse, quod scriberẽ dederat. Egrediebatur domo, accepit codicillos Retinæ classiarij, imminente periculo exterriti: nã villa ea subiacebat: nec vlla, nisi nauibus, fuga, vt se tanto discrimini eriperet. orabat. Vertit ille consiliũ, & quod studioso animo inchoauerit, obit maximo. Deduxit quadriremes, ascẽdit ipse, non Retinæ modò, sed multis (erat enim frequẽs amœnitas oræ) laturus auxilium: properat illuc, vnde alij territi fugiunt, rectũmq; cursum, rectáq; gubernacula in periculũ tenet, adeò solutus metu, vt omnes illius mali motus, omnes figuras vt deprehẽderat oculis, dictaret, enotarétque. Iam nauibus cinis inciderat quò propius accederet, calidior & densior: iam pumices etiam, nigríq; & ambusti & fracti igne lapides: iam vadum subitum, ruináque montis litora obstantia. Cunctatus paulùm, an retro flecteret, mox gubernatori vt ita faceret monenti, Fortes, inquit, fortuna iuuat: Pomponianum pete. Stabiis erat, peruenerátque sinu medio. Nam sensim circumactis curuatísque litoribus mare infunditur. Ibi quanquam nondum periculo appropinquante, conspicuo tamen, & cùm cresceret, proximo, sarcinas contulerat in naues, certus fugæ, si contrarius ventus resedisset. Quo tunc auunculus meus secundissimo inuectus, complectitur trepidantem, consolatur, hortatur: vtq; timorem eius sua securitate leniret, deferri

se in

ſe in balineum iubet: lotus accubat, cœnat, atq; hilaris, aut (quod equè magnum eſt) ſimilis hilari. Interim è Veſuuio monte pluribus locis latiſſimè flammæ atque incendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agreſtium trepidatione igni relictas deſertáſque villas per ſolitudinem ardere, in remediũ formidinis, dictitabat. Tum ſe quieti dedit, & quieuit veriſſimo quidem ſomno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis grauior & ſonantior erat, ab iis, qui limini obuerſabantur, audiebatur. Sed area, ex qua diæta adibatur, ita iam cinere miſtiſque pumicibus oppleta ſurrexerat, vt ſi longior in cubiculo mora eſſet; exitus negaretur. Excitatus procedit, ſéque Pomponiano, cæteríſque, qui peruigilarant, reddit: in commune conſultant, intra tectáne ſubſiſtant, an in aperto vagentur: nam crebris vaſtíſque tremoribus tecta nutabant, & quaſi emota ſedibus ſuis, nunc huc, nunc illuc abire, aut referri videbantur. Sub dio rurſus, quanquam leuium exeſorúmque, pumicum caſus metuebatur: quod tamen malorum collatio elegit. Et apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit. Ceruicalia capitibus impoſita linteis conſtringunt. Id munimentum aduerſus incidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior denſiórque: quam tamen faces multæ variáq; lumina ſoluebant. Placuit egredi in litus, & ex proximo aſpicere, quid iam mare admitteret, quod adhuc vaſtum & aduerſum permanebat. Ibi ſuper abiectum linteum recubans ſedit, atque iterum frigidam popoſcit, hauſitque. Deinde flammæ, flammarúmq; prænuntius odor ſulphuris alios in fugam

gam vertunt:excitantq; illum, qui innixus seruis duobus assurrexit,& statim concidit (vt ego coniecto) crassiore caligine spiritu obstructo, clausóque stomacho, qui illi natura inualidus, & angustus,& frequenter intus æstuans erat. Vbi dies redditus is, ab eo quem nouissimè viderat, tertius, corpus inuentum integrum, illæsum, opertúmq;, vt fuerat indutus. Habitus corporis quiescenti, quàm defuncto, similior. Interim Miseni, ego & mater. Sed nihil ad historiã. Nec tu aliud, quàm de exitu eius, scire voluisti: finem ergo faciam. Vnum adiiciam: omnia me, quibus interfueram, quæque statim, cùm maximè vera memorantur, audieram, persecutum.
Tu potissima excerpes. Aliud est
enim epistolam, aliud historiam, aliud amico,
aliud omnibus
scribere.
Vale.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

C. Plinius Secundus Vespasiano suo S.

LIBROS Naturalis Historiæ nouitium Camœnis Quiritium tuorum opus natum apud me proxima fœtura, licentiore epistola narrare constitui tibi, iucundissime nperator (sit enim hæc tui præfatio verissi-a, dum maximi consenescit in patre.) Nan-e tu solebas meas esse aliquid putare nugas, obiter emolliam Catulum conterraneum um. Agnoscis & hoc castrense verbum. e enim, vt scis, permutatis prioribus sylla-duriusculum se fecit, quàm volebat existi-ri à Veraniolis suis & Fabulis. Simul vt : mea petulantia fiat, quod proximè non

fieri questus es in alia procaci epistola nostra, vt in quadam acta exeat. sciántq; omnes quàm ex æquo tecum viuat imperium. Triumphalis & Censorius tu, sexiésq; Consul, ac Tribunitiæ potestatis particeps, & quod his nobilius fecisti, dum illud patri pariter & equestri ordini præstas, Præfectus prætorio eius, omniáque hæc Reipublicæ. & nobis quidem qualis in castrensi contubernio? Nec quicquam in te mutauit fortunæ amplitudo, nisi vt prodesse tantundem posses & velles. Itaque cùm cæteris in venerationem tui pateant omnia illa, nobis ad colendum te familiarius audacia sola superest. Hanc igitur tibi imputabis, & in nostra culpa tibi ignosces. Perfricui faciem, nec tamen profeci: quando alia via occurris ingens, & longius etiã submoues ingenij fascibus. Fulgurat in nullo vnquã verius dicta vis eloquentiæ, Tribunitiæ potestatis facundia. Quanto tu ore patris laudes tonas? quanto fratris amas? quantus in Poetica es? O magna fœcunditas animi, quemadmodũ fratrẽ quoq; imitareris, excogitasti. Sed hæc quis posit intrepidus æstimare subiturus ingenij tui iudicium, præsertim lacessitum? Neque enim similis est conditio publicantium, & nominatim tibi dicantium. Tum possem dicere, quid ista legis Imperator? Humili vulgo scripta sunt, agricolarum, opificum turbæ, denique studiorum otiosis: quid te

licem facis? Cùm hanc operam condicerem, eras in hoc albo. Maiorem te sciebam, quàm descensurum huc putarem. Praetereaest quam publica etiam eruditorum reiectio. Vtitur la & M. Tullius, extra omnē ingenij aleam positus, &(quod miremur) per aduocatum defenditur. Hac doctissimum Persium legere nolo, Lælium Decimum volo. Quodsi hoc Lucilius, qui primus condidit styli nasum, dicendum sibi putauit: si Cicero mutuandum, præsertim cùm de Republica scriberet: quanto nos causatius ab aliquo iudice diffidimus? Sed hac ego mihi nunc patrocinia ademi nuncupatione, quoniam plurimum interest, sortiatur aliquis iudicem an eligat: multúmque apparatus interest apud inuitatum hospitem & oblatum. Cùm apud Catonem illum ambitus hostem, & repulsis tanquam honoribus indeptis gaudentem, flagrantibus comitiis pecunias deponerent candidati, hoc se facere pro innocentia (quod in rebus humanis summum esset) profitebantur: inde illa nobilis M. Ciceronis suspiratio: O te felicem M. Porci, à quo rem improbam petere nemo audet. Cùm Tribunos appellaret L. Scipio Asiaticus, inter quos erat Gracchus: hoc attestabatur, se vel inimico iudici approbari posse. Adeò summum quisq; causæ suæ iudicē facit, quemcunq; elegit, vnde prouocatio appellatur. Te quidem in excelsissimo humani generis fa-

ſtigio poſitum, ſumma eloquentia, ſumma eruditione præditum, religioſè adiri etiam à ſalutantibus ſcio. Et ideo immenſa præter cæteras ſubit cura, vt quæ tibi dicantur, te digna ſint. Verùm & diis lacte ruſtici multæq; gentes ſupplicant, & mola tantum ſalſa litant, qui non habent thura: nec vlli fuit vitio deos colere, quoquo modo poſſet. Meæ quidem temeritati acceßit hoc quoque, quòd leuioris operæ hos tibi dedicaui libellos. Nam nec ingenij ſunt capaces, quod alioquin nobis perquã mediocre erat: nec admittunt exceſſus aut orationes, ſermonéſve, aut caſus mirabiles, vel euentus varios, non alia iucunda dictu, aut legentibus blanda. Sterili màteria rerum natura, hoc eſt, vita narratur, & hæc ſordidißima ſui parte, vt plurimarum rerum aut ruſticis vocabulis aut externis, imò barbaris, etiam cum honoris præfatione ponendis. Præterea iter eſt, non trita autoribus via, nec qua peregrinari animus expetat. Nemo apud nos, qui idem tentauerit, nemo apud Græcos qui vnus omnia eà tractauerit. Magna pars ſtudiorũ amœnitates quærimus. Quæ verò tractata ab aliis dicuntur immenſæ ſubtilitàtis, obſcuris rerum tenebris premuntur. Iam omnia attingenda, quæ Græci τῆς ἐγκυκλοπαιδείας *vocant, & tamen ignota aut incerta ingeniis facta. Alia verò ita multis prodita, vt in faſtidiũ ſint adducta. Res ardua, vetuſtis nouita*

nouitatem dare, nouis autoritatẽ, obsoletis nitorẽ, obscuris lucem, fastiditis gratiã, dubiis fidem, omnibus verò naturã, & naturæ suæ omnia. Itaq; etiam non assecutis, voluisse, abundè pulchrũ atq; magnificũ est. Equidẽ ita sentio, peculiarẽ in studiis causam eorum esse, qui difficultatibus victis, vtilitatẽ iuuandi prætulerunt gratiæ placẽdi: idq; iam & in aliis operibus ipse feci: & profiteor mirari me T. Liuiũ, autorem celeberrimũ, in historiarũ suarũ, quas repetit ab origine Vrbis, quodã volumine sic orsum, Satis iam sibi gloriæ quæsitũ: & potuisse se desinere, ni animus inquies pasceretur opere. Profectò enim populi gentiũ victoris, & Romani nominis gloriæ, nõ suæ cõposuisse illa decuit. Maius meritũ esset, operis amore, nõ animi causa perseuerasse: & hoc populo Romano præstitisse, non sibi. Viginti millia rerũ dignarum cura (quoniam vt ait Domitius Piso, thesauros oportet esse, non libros) ex lectione voluminum circiter duûm milliũ, quorũ pauca admodũ studiosi attingunt propter secretũ materiæ, ex exquisitis autoribus cẽtũ, inclusimus triginta sex voluminibus, adiectis rebus plurimis, quas aut ignorauerãt priores, aut postea inuenerat vita. Nec dubitamus, multa esse, quæ & nos præterierint. Homines enim sumus, & occupati officiis: subcisiuísq; temporibus ista curamus, id est nocturnis, ne quid vestris putetis cessatum horis.

Dies vobis impendimus: cũ somno valetudinem cõputamus: vel hoc solo præmio contenti, quòd dum ista (vt ait M. Varro) musinamur, pluribus horis viuimus. Profectò enim vita vigilia est. Quibus de causis atq; difficultatibus nihil auso promittere, hoc ipsum tu præstas quod ad te scribimus. Nec fiducia operis hæc est, sed indicatura. Multa valde pretiosa ideo videntur, quia sunt tẽplis dicata. nos quidẽ omnes patrẽ, te, fratrémq; diximus opere iusto, temporũ nostrorum historiam orsi à fine Aufidij Baßi. Vbi sit ea quæres? iam pridẽ peracta sancitur: et alioquin statutũ erat hæredi mãdare, ne quid ambitioni dedisse vita iudicaretur. Proinde occupantibus locũ faueo, ego verò & posteris, quos scio nobiscum decertaturos, sicut ipsi fecimus cũ prioribus. Argumentũ huius stomachi mei habebis, quòd in his voluminibus autorũ nomina prætexui. Est enim benignũ (vt arbitror) & plenũ ingenui pudoris, fateri per quos profeceris, nõ vt pleriq; ex iis, quos attigi, fecerunt. Scio enim cõferentem autores me deprehendisse à iuratißimis & proximis veteres transcriptos ad verbũ, neq; nominatos, non illa Virgiliana virtute vt certarent, non Ciceroniana simplicitate, qui in libris de Republica, Platonis se comitẽ profitetur: in consolatione filiæ, Crantorẽ, inquit, sequor: itẽ Panætiũ de Officiis, Quæ volumina eius ediscenda, non modò in manibus quotidie

habenda

habenda, nosti. Obnoxij profectò animi, & infelicis ingenij est, deprehendi in furto malle, quàm mutuum reddere, cùm præsertim sors fiat ex vsura. Inscriptionis apud Græcos mira felicitas: κηρίον inscripsere, quod volebant intelligi fauũ: alij κέρας ἀμαλθείας, quod Copiæ cornu, vt vel lactis gallinacei sperare possis in volumine haustũ. Iam Musæ, πάνδεκται, ἐγχειρίδιον, λειμών, πινακίδιον, inscriptiones, propter quas vadimoniũ deseri possit. At cùm intraueris, dij deæq;, quàm nihil in medio inuenies! Nostri crassiores, Antiquitatum, exemplorũ, Artiúmq; quàm facetissimi. Lucubrationem puto, qui Antias ciuis erat & vocabatur, Valerius primus asserit: Varro in Satyris suis Sesculixem & Flexibulas. Apud Græcos desiit nugari Diodorus, & βιβλιοθήκης historiam suam inscripsit. Apion quidem Grãmaticus, hic quem Tiberius Cæsar cymbalũ mundi vocabat, quum publicæ famæ tympanũ potius videri posset, immortalitate donari à se scripsit, ad quos aliqua componebat. Me nõ pœnitet nullũ festiuiorem excogitasse titulũ. Et ne in totũ videar Græcos insectari, ex illis nos velim intelligi pingẽdi fingendíq; conditoribus, quos in libellis his inuenies, absoluta opera, & illa quoq; quæ mirãdo non satiamur, pẽdẽti titulo inscripsisse: Vt Apelles faciebat, aut Polycletus: tãquã inchoata sẽp arte et imperfecta, vt cõtra

iudiciorũ varietates supereſſet artifici regreſſus ad veniam, velut emendaturo quicquid deſideretur, ſi non eſſet interceptus. Quare plenũ verecundiæ illud eſt, quòd omnia opera tanquam nouiſſima inſcripſere, & tanquã ſingulis fato adempti. Tria non amplius, vt opinor, abſolutè traduntur inſcripta, Ille fecit, quæ ſuis locis reddam: quo apparuit ſummã artis ſecuritatẽ autori placuiſſe, & ob id magna inuidia fuere omnia ea. Ego planè meis adiici poſſe multa confiteor: nec his ſolis ſed & omnibus quæ edidi: vt obiter caueam iſtos Homeromaſtigas. Ita enim verius dixerim, quoniã audio, & Stoicos, & Dialecticos, Epicureos quoque (nam de Grãmaticis ſemper expectaui) parturire aduerſus libellos, quos de Grãmatica edidi, & ſubinde abortus facere iam decẽ annis, cùm celerius etiam elephanti pariant: Ceu verò neſciã, aduerſus Theophraſtum, hominẽ in eloquentia tantũ, vt nomen diuinum inde inuenerit, ſcripſiſſe etiam fœminam, & prouerbium inde natum, ſuſpendio arborẽ eligendi. Non queo mihi temperare, quò minus ad hoc pertinentia ipſa Cenſorij Catonis verba ponam, vt inde appareat, etiam Catoni de militari diſciplina commentanti, qui ſub Africano, imò verò & ſub Annibale didiciſſet militare, & ne Africanum quidem ferre potuiſſet, qui Imperator triumphum reportaſſet, paratos fuiſſe iſtos qui

obtrecta

obtrectatione alienæ scientiæ famam sibi aucupātur. Quid enim ait in eo volumine? Scio ego, quæ scripta sunt, si palàm proferantur, multos fore qui vitilitigent, sed ij potißimùm, qui veræ laudis expertes sunt. Eorum ego orationes sino præterfluere. Nec Plancus illepidè, cùm diceretur Asinius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipso aut liberis post mortem Planci ederentur, ne respondere posset: Cum mortuis non nisi laruas luctari. Quo dicto sic repercussit illas, vt apud eruditos nihil impudentius iudicetur. Ergo securi etiam contra vitilitigatores, quos Cato eleganter ex vitiis & litigatoribus composuit, (quid enim illi aliud quàm litigant, aut litem quærunt?) exequemur reliqua propositi. Quia occupationibus tuis publico bono parcendum erat, quid singulis contineatur libris huic epistolæ subiunxi: summáq; cura, ne perlegendos eos haberes, operam dedi. Tu per hoc & aliis præstabis ne perlegant: sed vt quisq; desiderauerit aliquid, id tantùm quærat, & sciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in literis nostris Valerius Soranus, in libris quos ἐποπτίδων inscripsit.

C. PLINII SECVNDI HISTORIARVM MVNDI

Elenchos, Librorum omnium trigintaseptem liber vnus qui primus. Summatim hæc insunt libris singulis.

*

PRimo, Præfatio operis ad Titum Vespasianũ Cæsarem. Item autorũ nomina, ex quibus desumpsit ea, quæ persequitur libris sex & triginta, capita rerum singularum attingens. Libros

Secundo, de mundo, & elementis, & sideribus. Mundum

Tertio, primus & secundus Europæ sinus. Hactenus,

Quarto, tertius Europæ sinus. Tertius

Quinto, describitur Africa. Africam

Sexto, Asiæ descriptio continetur. Pontus

Septimo, de homine, & rebus ab homine inuentis. Mundus

Octauo, terrestriũ animaliũ genera. Ad reliqua

Nono, aquatilia. Animalium

Decimo, volucrum genera. Sequitur

Vndecimo, insecta animalia. Restant

Duodecimo, plantæ odoratorum. Animalium

Decimotertio, plantæ arborum peregrinarum. Hactenus

Decimoquarto, plantæ vitium, Externæ

Deci

Trige

Libro secundo continetur de mundo, & cælestibus,& terrestribus,& aëriis.

Quæ

Sũma res,& historię,& obseruationes CCCCXVIII

Ex autoribus,

M.Varrone,Sulpitio Gallo, Tiberio Cæsare Imperatore,Q. Tuberone,Tullio Tirone,L.Pisone, T.Liuio,Cor.Nepote,Statio Soboso,Cælio Antipatro,Fabiano, Antiate,Mutiano,Cecina,qui de Hetrusca disciplina scripsit,Tarquitio,L.Aquila, qui item:Sergio Paulo.

Externis,

Platone, Hipparcho, Timæo, Sosigene,Petosiri,

Nece

Necepso, Pythagoricis, Posidonio, Anaximandro, Epigene Gnomonico, Euclide, Cerano, Philosopho, Eudoxo, Democrito, Critodemo. Thrasyllo, Serapione, Dicæarcho, Archimede, Onesicrito, Eratosthene, Pythea, Herodoto, Aristotele, Ctesia, Artemidoro Ephesio, Isidoro Characeno, Theopompo.

Libro III continentur situs, gentes, maria. oppida, portus, montes, flumina, mensuræ, populi qui sunt, aut fuerunt.

Ex autoribus,

Turannio Graccula, Cor. Nepote, T. Liuio, Catone Censorio, M. Agrippa, M. Varrone, Diuo Augusto, Varrone Atacino, Antiate, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Curione patre, Cęlio, Arruntio, Seboso, Licinio Muciano Fabricio Thusco, L. Atteio Capitone, Verrio Flacco, L. Pisone, C. Aeliano, Valeriano.

Externis,

Artemidoro, Alexandro Polyhistore, Thucydide, Theophrasto, Isidoro Theopompo, Metrodoro, Scepsio, Callicrate, Xenophōte Lampsaceno, Diodoro Syracusano, Nymphodoro, Calliphane, Timagene.

Libro IIII continentur situs, gentes, maria, oppida, montes, portus, flumina, mensurę, populi qui sunt, aut fuerunt.

Summa oppida & gentes. Summa flumina clara. Summa montium clara. Summa insulæ, quæ intercidere, oppida & gentes.

Summa res historiæ & obseruationes.

Ex autoribus,

M. Varrone, Catone Censorio, M. Agrippa, Diuo Augusto, Varrone Atracino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Pomponio Mela, Licinio Mutiano, Fabricio Thusco, Atteio Capitone, Atteio Philologo.

Externis,

Polybio, Hecatęo, Hellanico, Damaste, Eudoxo, Dicæarcho, Timosthene, Ephoro, Cratete Grammatico, Serapione Antiochense, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Eumacho Siculo Musico, Alexandro Polyhistore, Thucydide, Dosiade, Anaximandro, Philistide Mallote, Dionysio, Aristide, Calidemo, Menæchmo, Aedosthene, Anticlide, Heraclide, Philemone Menephonte, Pythia, Isidoro, Philonide, Xenagora, Astynomo, Staphylo, Aristocrito, Metrodoro, Cleobulo, Posidonio.

Libro

Libro v. continentur situs, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, mensuræ, populi, qui sunt aut fuerunt.

Ex autoribus,

Agrippa, Suetonio Paulino, Varrone Attacino, Corn. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela, Domitio Corbulone, Licinio Muciano, Cl. Cæsare, Aruntio, Liuio filio, Seboso, Actis triumphorum.

Externis,

Iuba rege, Hecatæo, Hellanico, Damaste, Dicæarcho, Bione, Timosthene, Philonide, Xenagora, Astynomo, Staphylo, Aristotele, Dionysio, Aristocrito, Ephoro, Eratosthene, Hipparcho, Panætio, Serapione Antiocheno, Callimacho, Agathocle, Polybio, Timæo Mathematico, Herodoto, Myrsilo, Alexandro Polyhistore, Metrodoro, Posidonio, qui periplum aut periegesim: Sotade, Periandrori, Astarcho Sicyonio, Eudoxo, Antigene, Callicrate, Xenophonte Lampsaceno, Diodoro Syracusano, Hannone, Himilcone, Nymphodoro, Calliphone, Artemidoro, Megasthene, Isidoro, Cleobulo, Aristocreonte.

Libro VI. continentur situs, gentes, maria, oppida, portus, flumina, mensuræ, populi qui sunt aut fuerunt.

Bosphor

Sũma oppida c x c v. Sũma gẽtes c c c c c l x v i. Summa clara flumina c l x x x. Sũma mõtes clari x x x v i i i. Summa insulæ c v i i i. Sũma quæ

intercidere oppida aut gentes c x c v. Summa res & historiæ & obseruationes duo M. c c x i i i i.

Ex autoribus,

M. Agrippa, Varrone Attacino, Cor. Nepote, Hygino, Vetere, L. Mela Pomponio, Domitio Corbulone, Licinio Mutiano, Claudio Cæsare, Aruntio Seboso, Fabricio Thusco, Tito Liuio, Seneca, Nigidio.

Externis,

Polybio, Hecatæo, Hellanico, Damaste, Eudoxo, Dicæarcho, Betone, Timosthene, Patrocle, Demodamante, Clitarcho, Eratosthene, Alexandro Magno, Ephoro, Hipparcho, Panætio, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Polybio, Eumacho Siculo, Alexandro Polyhistore, Isidoro, Amometo, Metrodoro, Posidonio, Onesicrito, Nearcho, Megasthene, Diogneto, Aristocreonte, Bione, Dialdone, Simonide minore, Basile, Xenophonte Lampsaceno.

Libro v i i. continentur gentium mirabiles figuræ

Exemp

Summa res & historiæ, & obseruationes DCCXLVII.

Ex autoribus,

Verrio Flacco, Cn. Gellio, Licinio Muciano, Mutio, Massurio, Agrippina Claudij, M. Cicerone, Asinio Pollione, Messala, Rufo, Corn. Nepote, Virgilio, Liuio, Cordo, Melisso, Seboso, Cor. Celso, Maximo Valerio, Trogo, Nigidio Figulo, Pomponio Attico, Pediano Asconio, Sabino, Catone Censorio, Fabio Vestale.

Externis,

Herodoto, Aristea, Betone, Isigono, Cratete, Agatharchide, Calliphane, Aristotele, Nymphodoro, Apollonide, Philarcho, Damone, Megasthene, Ctesia, Taurone, Eudoxo, Onesicrito, Clitarcho, Duride, Artemidoro, Hippocrate medico, Asclepiade medico, Hesiodo, Anacreonte, Theopompo, Hellanico, Dama-

ſte, Ephoro, Epigene, Beroſô, Petoſiri, Necepſo, Alexandro Polyhiſtore, Xonophonte, Callimacho, Democrito, Duillio, Polyhiſtore hiſtorico, Stratone, qui contra Ephori theoremata ſcripſit, Heraclide Pontico, Aſclepiade qui tragodumena, Philoſtephano, Hegeſia, Archimacho, Thucydide, Mneſigitone, Xenagora, Metrodoro Scepſio, Anticlide, Critodemo.

Libro VIII. continentur animalium terreſtrium naturæ pedatim gradientium.

De

Summa res & historiæ, & obseruationes DCCLXXXVIII

Ex autoribus,

Mutiano, Procilio, Verrio Flacco, L. Pisone, Cor. Valeriano, Catone Censorio, Fenestella, Trogo, Actio, Columella, Virgilio, Varrone, L. Metello, Scipione, Corn. Celso, Nigidio, Trebio Nigro, Pomponio Mela, Manlio Sura.

Externis,

Iuba, Polybio, Onesicrito, Isidoro, Antipatro, Aristotele, Demetrio Physico, Democrito, Theophrasto, Euanthe, Agriopa qui Olympionicas, Hierone Rege, Attalo Rege, Philometore item, Ctesia, Duride, Philisto, Archyta, Philarcho, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milesio, Bione Solense, Chærea Athenęo, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thasio, Euphronio Athenæo, Hegesia Maroneo, Menandris Prienæo & Heracleote, Menecrate Poëta, Androcione qui de agricultura scripsit

scripsit, Aescrione qui item, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Archelao rege, Nicandro.

Libro IX. continentur animalium aquaticorum historiæ & naturæ.

De pisc

Summa res & historiæ & obseruationes DCL

Ex autoribus

Turanio Graccula, Trogo, Mecœnate, Alfio Flauo, Cor. Nepote, Laberio mimographo. Fabiano, Fenestella, Muriano, Aelio Stilone, Statio Seboso, Melisso, Seneca, Cicerone, Macro Aemilio, Messala Coruino, Trebio Nigro, Nigidio.

Externis

Aristotele, Archelao rege, Callimacho, Democrito, Teophrasto, Thrasyllo, Hegesidemo Cythnio, Alexandro Polyhistore.

Libro x. continentur naturæ & historiæ animalium volatilium

De inausp

De gener

Ex autoribus,

Manilio, Cornelio Valeriano, Actis, Vmbritio Meliore, Maſſurio Sabino, Antiſtio Labeone, Trogo Cremutio, M. Varrone, Macro Aemilio, Meliſſo, Mutiano, Nepote, Fabio Pictore, T. Lucretio, Corn. Celſo, Horatio, Deſulone, Hygino, Sarſenis, Nigidio, Manlio Sura.

Externis,

Homero, Phœmonoë, Philemone, Boetho, qui ornithogoniam, Hyla qui de auguriis, Ariſtotele, Theophraſto, Callimacho, Aeſchylo, Hierone, Philometore, Archita, Amphilocho Athenienſe, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio. Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenienſe, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Democrito, Diophane Nicæenſe, Epigene Rhodio, Euagora Thaſio, Euphronio Athenæo,

Iuba, Androcione qui de Agricultura, Aeſcrione qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio Epitomen fecit, Nicandro, Oneſicrito, Philarco, Heſiodo.

Libro XI. continetur hiſtoriæ & naturæ paruorum animalium & reptilium.

Cicadæ

Summa res, & historiæ, & obseruationes M M C C L X X.

Ex autoribus,

Marco Varrone, Hygino, Seropha, Sarsena Celso Cornelio, Aemilio Macro, Virgilio, Columella, Iulio Aquila qui de Hetrusca disciplina scripsit, Tarquitio qui item, Vmbritio qui item, Catone Censorio, Domitio Caluino, Trogo, Melisso, Fauonio, Fabiano, Mutiano, Nigidio, Manilio, Opio.

Externis,

Aristotele, Democrito, Neoptolemo qui melitur gia, Aristomacho qui item, Philisto qui item, Nicandro, Menecrate, Dionysio qui Magonem transtulit, Empedocle, Callimacho, Attalo rege, Apollodoro qui de bestiis venenatis. Hippocrate, Eriphilo, Erasistrato, Asclepio, Themisone, Posidonio Stoico, Menandris Prienense & Heracleote, Euphronio Athenæo, Theophrasto Hesiodo, Philometore rege.

De piper

Summa res & historiæ, & obseruationes DCCCCLXXIIII.

Ex autoribus,

M.Varrone,Mutiano,Virgilio,Fabiano,Seboso,

Pomponio Mela, Flauio Proculo, Trogo, Hygino, Claudio Cæsare, Corn. Nepote, Sextio Nigro, qui Græcè de Medicina scripsit, Cassio Hemina, L. Pisone, Tuditano, Antiate.

Externis.

Theophrasto, Herodoto, Callisthene, Isidoro, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Onesicrito, Polycrito, Olympiodoro, Diognet o, Nicobulo, Anticlide, Charace Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo, Xenia Athenæo, Lyco, Antæo, Ephippo, Chærea, Democle, Ptolemæo, Lago, Marsya Macedone, Zoilo item, Democrito, Amphilocho, Aristomacho, Alexandro Polyhistore, Iuba, Apollodoro qui de odoribus scripsit, Heraclide Medico, Archidemo item, Dionysio item, Democlide item, Euphrone item, Obsenide item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrito Ephesio, Eratosthene.

Libro XIII. continetur de vnguentis, & arboribus maritimis.

fiant

Ex autoribus,

M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Seboso, Pomponio Mela, Fabio, Hygino, Trogo, Proculo, Cl. Cæsare, Cor. Nepote, Sextio Nigro, qui Græcè de Medicina scripsit, Cassio Hemina, L. Pisone, Tuditano, Antiate.

Externis,

Theophrasto, Herodoto, Callisthene, Isidoro, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Onesicrito, Olympiodoro, Diogneto, Cleobulo, Anticlide, Charace Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo

Atheniése, Licô, Antæo, Ephippo, Dione, Adimanto, Ptolemæo Lago, Marsia Macedone, Zoilo ité, Democrito, Amphilocho, Alexandro Polyhistore, Aristomacho, Iuba rege, Apolodoro qui de odoribus scripsit, Heraclide Medico, Botrye Mèdico, Archidemo item, Dionysio item, Democlide item, Euphrone item, Mnesicle item, Dia gora item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrito Ephesio.

Libro quartodecimo continetur de vitibus & vineis.

lio ; Scropha, M.Varrone, D. Syllano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio ; Græcino, Attico, Iulio Sabino, Tergilla, Cotta Messalino, Columella, L.Pisone, Põpeio Lenæo, M. Actio, Plauto, Fabio Dorseno, Scæuola, Aelio, Atteio Capitone, Sextio Nigro, Vibio Rufo.

Externis,

Hesiodo, Aristotele, Democrito, Hierone rege, Archyta Philometore rege, Attalo rege, Xenophonte, Amphilocho Athenæo Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollodoro Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milesio, Bione Solense, Chærea Athenæo, Chæristo item, Diodoro Prienæo Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschrione qui item, Dionysio qui Magonem trãstulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Asclepiade med. Erasistrato item, Comiade qui de conditura vini, Aristomacho qui item, Hicesio, qui item, Themisone medico, Onesicrito, Iuba rege.

De corno

Sum

Summa res & historiæ, & obseruationes centum trigintaquinque.

Ex autoribus,

M.Varrone, Fœciale, Nigidio, Corn.Nepote, Hygino, Massurio, Catone, Mutiano, L. Pisone, Trogo, Calphurnio Basso, Cremutio, Sextio Nigro, Corn.Boccho, Vitruuio, Græcino.

Externis,

Alexandro Polyhistore, Hesiodo, Theophrasto, Democrito, Homero, Timæo Mathematico.

Libro XVII. continentur satiuarum occultarum arborum naturæ.

Summa res & historiæ, & obseruationes quingentæ octoginta vna.

Ex autoribus,

Cor. Nepote, Catone Censorio, M. Varrone, Celso, Virgilio Hygino, Sarsennis patre & filio, Scropha, Calphurnio Basso, Trogo, Aemilio Macro, Græcino Columella, Attico Iulio, Fabiano, Sura Manlio, Dorseno Mundo, C. Epidico, L. Pisone.

Externis.

Isidoro, Theophrasto, Aristotele, Democrito, Theopompo, Hierone rege, Attalo rege, Philometore rege, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Atheniense, Anaxipoli Thrasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milesio, Antigono Cymæo,

mæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Bacchio Milesio, Bione, Chærea Atheniense, Chę risto itē, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thasio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschrione q. itē, Lysimacho qui itē, Dionysio qui Magonē transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Aristandro qui de portētis.

terræ

Ex autoribus,

Massurio Sabino, Cassio Hemina, Verrio Flacco, L. Pisone, Corn. Celso, Turannio Graccula, D.

Syllano, M. Varrone, Catone Censorio, Scrofa, Sarsennis patre & filio, Domitio Caluino, Hygino, Virgilio, Trogo, Ouidio, Græcino, Columella, Tuberone, L. Aruntio qui Græcè de astris scripsit, Cæsare Dictatore qui item, Sergio Paulo, Sabino Fabiano, M. Cicerone, Calphurnio Basso, Atteio Capitone, Manlio Sura, Actio qui praxidica.

Externis,

Hesiodo, Theophrasto, Aristotele, Democrito, Hierone rege, Philometore rege, Attalo rege, Archelao rege, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Aristophane Milesio, Apollodoro Lemnio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milesio, Bione Solense, Cheræa Atheniense, Chæristo item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura scripsit, Æschrione qui item, Lysimacho qui item, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Thalete, Eudoxo, Philippo, Calippo, Dositheo, Parmenisco, Melitone, Critone, Oenopide, Zenone, Euctemone, Harpalo, Hecatæo, Anaximandro, Sosigene, Hipparcho, Arato, Zoroastre, Archibio.

De misy

Ex autoribus,

M. Actio Planco, M. Varrone, D. Syllano, Catone Cenſorio, Hygino, Virgilio, Mutiano, Celſo, Columella, Calphurnio Baſſo, Manlio Sura, Sabino Tyrone, Licinio Macro, Q. Hirtio, Vibio Ruffo, Ceſennio qui Cepurica ſcripſit, Caſtritio item, Firmo item, Petreio.

Externis,

Herodoto, Theophraſto, Democrito, Ariſtomacho, Menandro qui Biochreſta ſcripſit, Anaxilao.

Ex autoribus,

Catone Cenſorio, M. Varrone, Pompeio Lenæo, Gallione, Hygino, Sextio Nigro, qui Græcè ſcripſit, Iulio Baſſo qui itẽ, Celſo, Antonio Caſtore.

Externis,

Democrito, Theophraſto, Orpheo, Menandro qui Biochreſta ſcripſit, Pythagora, Nicandro.

Medicis,

Nicandro, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio Apollodoro Tarentino, Apollodoro Cittienſe, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Diuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſicle, Epicarmo, Damione, Dalione, Soſimene, Tlepolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petrio,

Mictione, Glaucia, Xenocrate.

De

Ex autoribus,

Catone Censorio, M. Varrone, Massurio, Antiate, C. Helio Vestino, Vibio Ruffino, Hygino, Pomponio Mela, Pompeio Lenæo, Cornelio Celso, Calphurnio Basso, P. Largio, Licinio Macro, Sextio qui Græcè scripsit, Iulio Basso qui item, Antonio Castore.

Externis,

Theophrasto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui Diochresta scripsit: Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis,

Mnestheo qui de coronis, Callimacho qui item, Phania physico, Simo, Timaristo, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro Citiense, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico medico, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Dalione, Sosimene, Tlepolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

De

Ex autoribus,

Iisdem, quibus priore libro, & preter eos, Chrysermo,Eratosthene, Alcæo.

Libro xxiii continetur de cultis arboribus

Summa medicinæ & hiſtoriæ, & obſeruationes MCCCCXIX.

Ex autoribus.

C. Valgio, Pompeio Lenço, Sextio Nigro qui Gręcè ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, M. Varrone, Cornelio Celſo, Fabiano.

Externis,

Theophraſto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menãdro qui Biochreſta ſcripſit, Nicãdro, Homero, Heſiodo, Muſęo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis,

Mneſtheo, Callimacho, Phania Phyſico, Simo, Timariſt

Timaristo, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro Cittiense, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio, Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Dalione, Sosimene, Tlepolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro x x i i i i. continentur medicinæ ex arboribus syluestribus.

Ex autoribus,

C. Valgio, Pompeio Lenæo, Sextio Nigro, qui Græcè ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, M. Varrone, Corn. Celſo, Fabiano.

Externis,

Theophraſto, Apollodoro, Democrito, Orpheo, Pyth

Pythagora, Magone, Menandro qui Biochresta scripsit: Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis,

Mnestheo, Callimacho, Phania Physico, Simo, Timaristo, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro Citiense, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio, Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea Mnesicle, Epicharmo, Damione, Sosimene, Tlepolemo, Solone, Lyco, Metrodoro, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro xxv. continentur naturæ herbarum sponte nascentium, autoritas herbarum, & de origine vsus earum.

Summa medicinæ & historiæ, & obseruationes M. CCXCII. Ex autoribus,

M. Varrone, C. Valgio, Pompeio Lenæo, Sextio Nigro, qui Græcè scripsit, Iulio Basso, qui item, Antonio Castore, Cornelio Celso.

Externis,

Theophrasto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magore, Menandro qui Biochresta scripsit, Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Xantho, Anaxilao.

Medicis,

Mnestheo, Callimacho, Phania Phys. Timaristo, Simo, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Tlepolemo, Metrodoro Solone, Lyco, Thebana Olympiade, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Medic

Medicis,

Mnestheo, & cęteris iisdé quibus in priore libro.

Ex autoribus,.

M.Varrone, L.Piſone,Verrio Flacco, Antiate, Nigidio,Caſſio Hemina,Cicerone,Plauto,Celſo, Sextio Nigro,qui Græcè ſcripſit, Cæcilio Medico, Metello Scipione, Ouidio Poëta, Licinio Macro.

Externis,

Philopatore,Homero, Ariſtotele, Orpheo, Democrito,Anaxilao.

Medicis,

Botrye,Apollodoro,Archidemo,Anaxilao, Ariſtone,Xenocrate,Diodoro, Chryſippo Philoſopho,Horo,Nicandro,Apollonio Pitanæo.

Libro xxx. continentur medicinę ex animalibus reliquæ prioris libri

Summa medicinæ,& obseruationes DCCCLIIII.

Ex autoribus,

M. Varrone, Nigidio, M.Cicerone, Sextio Nigro qui Græcè scripsit,Licinio Macro.

Externis,

Eudoxo,Aristotele,Hermippo,Homero,Apione, Orpheo,Democrito,Anaxilao.

Medicis,

Botrye,Horo,Apollodoro,Menandro,Archimede,Aristone,Xenocrate,Diodoro,Chrysippo,Nicandro,Apollonio Pitanæo.

Libro XXXI. continentur medicinæ ex aquatilibus,& aquarum mirabilia.

Ex autoribus,

M. Varrone, Cassio Parmense, Cicerone, Mutio, Cornelio Celso, Trogo, Ouidio, Polybio, Sornatio.

Externis,

Callimacho, Ctesia, Eudico, Theophrasto, Eudoxo, Theopompo, Polyclito, Iuba, Lyco, Apione, Epigene, Pelope, Apelle, Democrito, Thrasyllo, Nicandro, Menandro, Comico, Attalo, Sallustio, Dionysio, Andrea, Nicerato, Hippocrate, Anaxilao.

Libro XXXII. continentur reliqua medicinę ex aquatilibus.

Ex autoribus,

Licinio Macro,Trebio Nigro, Sextio Nigro,qui Græcè ſcripſit,Ouidio Poëta,Caſſio Hemina,Mecœnate,L.Atteio.

Externis,

Iuba,Andrea,Salpe,Apione,Pelope,Apelle Thaſio,Thraſyllo,Nicandro.

Libro trigeſimotertio continentur naturæ metallorum

Summa medicinę, & historię, & obseruationes mille ducentę quindecim.

Ex autoribus,

L. Pisone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Cornelio Nepote, Messala, Ruffo, Marso Poëta, Butho, Iulio Basso qui de medicinis Gręcè scripsit, Sextio Nigro qui item, Fabio Vestale.

Externis,

Democrito, Metrodoro Scepsio, Menęchmo qui de toreutice scripsit, Xenocrate qui item, Antigono qui item, Heliodoro qui de Atheniensium anathematis, Pasitele qui admirabilia opera scripsit, Nymphodoro, Timæo qui de medicina metallica scripsit, Iolla, Apollodoro, Andrea, Heraclide, Diagora Botryense, Archimede, Dionysio, Aristogene, Democrito, Mnesicle, Attalo Medico, Xenocrate Zenonis, Theomnesto.

De

Summa res & historiæ, & obseruationes DCCCXV.

Ex autoribus,

L.Pisone,Antiate,Verrio, M. Varrone, Messala, Ruffo, Marso Poëta, Butho, Iulio Basso,qui de medicina Græcè scripsit, Sextio Nigro qui item, Fabio Vestale.

Externis,

Democrito,Metrodoro Scepsio, Menæchmo qui de toreutice scripsit, Xenocrate qui item, Antigono qui item, Duride qui item, Heliodoro qui Atheniensium anathemata scripsit,Nymphodoro,Andrea, Heraclide, Diagora Botryense, Iolla,Apollodoro,Archimede,Dionysio, Aristogene, Diomede, Mnesicle, Xenocrate Zenonis, Theomnesto.

Libro tricesimoquinto continetur honos picturæ.

Sum

Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes DCCCCLVI.

Ex autoribus,

Messala oratore, Messala sene, Fenestella, Attico, Verrio, M. Varrone, Cornelio Nepote, Decio Eculeone, Mutiano, Melisso, Vitruuio, Cassio Seuero, Longulano, Fabio Vestale qui de pictura scripsit.

Externis,

Pasitele, Apelle, Melanthio, Asclepiodoro, Euphranore, Parasio, Heliodoro, qui anathemata scripsit Athenis. Metrodoro qui de architectonice scripsit, Democrito, Theophrasto, Apione Grãmatico, qui de metallica medicina scripsit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Iolla, Apollodoro, Diagora Botryense, Archidemo, Dionysio, Aristogene, Demane, Mnesicle, Xenocrate Zenonis, Theomnesto.

De

De pa

Ex autoribus,

M.Varrone,Cęlio,Galba,C.Ictio,Muciano,Nepote Cornelio,L.Pisone,Tuberone,Seneca, Fabio Vestale,Annio Fœciale,Fabiano, Catone Censorio,Vitruuio.

Externis,

Theophrasto,Praxitele,Iuba rege,Nicandro, Sotaco Sudine,Alexandro Polyhistore, Apione, Plistonico,Duride Herodoto, Euhemero, Aristagora Dionysio,Artemidoro, Bucorida, Antisthene,Democrito,Demotele,Lycea.

Summa res & historiæ, & obseruationes MCCC.

Ex autoribus,

M. Varrone, Actis triumphorum, Mecœnate, Iaccho, Cornelio Bocho.

Externis,

Iuba rege, Xenocrate Zenonis, Sudine, Aeschylo, Philoxeno, Euripide, Nicandro, Satyro, Theophrasto, Carete, Philomene, Democrate, Xenotimo, Metrodoro, Sotaco, Pythea, Timæo Siculo, Nicea, Theochresto, Asaruba, Mnasea, Theomene, Ctesia, Mithridate, Sophocle, Archelao rege, Callistrato, Democrito, Ismenia, Olympico, Alexandro Polyhistore, Apione, Horo, Zoroastre, Zachalia.

Finis libri primi.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ LIBER SECVNDVS.

An finitus sit mundus, & an vnus.

Caput Primum.

MVNDVM, & hoc, quod nomine alio cælum appellare libuit, cuius circunflexu teguntur cuncta, numé esse credi par est, æternum, immensum, neque genitũ, neque interiturum vnquam. Huius extera indagare, nec interest hominũ, nec capit humanæ coniectura mentis. Sacer est, æternus, immensus, totus in toto, imò verò ipse totum: finitus, & infinito similis: omnium rerum certus, & similis incerto: extrà, intrà, cuncta complexus in se, idémque rerum naturæ opus, & rerum ipsa natura. Furor est, mensuram eius animo quosdam agitasse, atque prodere ausos: alios rursus occasione hinc sumpta, aut his data, innumerabiles tradidisse mundos, vt totidem rerum naturas credi oporteret: aut si vna omnes incubaret, totidem tamen Soles, totidémque Lunas, & cæ-

** & hoc quodcunque cælum appellare libuit.*

tera etiam in vno & immensa, & innumerabilia sidera: quasi nō eadē quęstione semper in termino cogitationis occursura, desiderio finis alicuius: aut si hæc infinitas naturæ omnium artifici possit assignari, non illud idē in vno facilius sit intelligi, tanto præsertim opere. Furor est, profectò furor egredi ex eo: & tanquam interna eius cūcta planè iā sint nota, ita scrutari extera: quasi verò mensurā vllius rei possit agere, qui sui nesciat: aut mens hominis videre, quę mundus ipse non capiat.

De forma eius. *Cap. II.*

FOrmam eius in speciem orbis absoluti globatam esse, nomen in primis & consensus in eo mortalium orbem appellantium, sed & argumenta rerum docent: non solùm quia talis figura omnibus sui partibus vergit in sese, ac sibi ipsa toleranda est, séque includit & continet, nullarum egēs compagium nec finem aut initium vllis sui partibus sentiens, nec quia ad motum quo subinde * verti debeat, (vt mox apparebit) talis aptissima est: sed oculorū quoq; probatione, quod cōuexus mediúsq; quacunq; cernatur, quum id accidere in alia non possit figura.

** verti mox apparebit.*

De motu eius. *Cap. III.*

HAnc ergo formam eius, æterno & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate, vigintiquatuor horarum spatio circumagi, Solis exortus & occasus haud dubium reliquère. An sit immensus, & ideo sensum aurium * facilè excedens, tantæ molis rotatæ vertigine assidua sonitus, non equidem facilè dixerim, non hercle magis, quàm circumactorū simul tinnitus siderum, suósq; voluentium orbes: an dulci quidem & incredibili suauitate concentus, nobis qui intus

** Facilè, nō legitur in veteri exēplari.*

intus agimus, iuxta diebus noctibúsque tacitus labitur mundus. Esse innumeras ei effigies animalium rerumque cunctarum impressas, nec (vt in volucrum notamus ouis) leuitate continua lubricum corpus, quod clarissimi autores dixere *tenerum, argumentis indicatur, quoniam inde deciduis rerum omnium seminibus, innumeræ, in mari præcipuè, ac plerunque confusis monstrificę gignantur effigies. Præterea visus probatione, alibi plaustri, alibi vrsi, tauri alibi, alibi literæ figura, candidiore medio super verticem circulo.

*rerū argumētis indicatur.

Cur mundus dicatur. *Cap. IIII.*

EQuidem & consensu gentium moueor. Nam quem κόσμον Græci nomine Ornamenti appellauerunt, eum nos à perfecta absolutáq. elegantia mundum. Cælum quidem haud dubie cælati argumēto diximus, vt interpretatur M. Varro. Adiuuat rerum ordo, descripto circulo, qui signifer vocatur, in duodecim animalium effigies: & per illas *Solis cursus, congruens tot seculis, ratio.

*Solis cursui congruens.

De quatuor elementis. *Cap. V.*

NEc de elementis video dubitari. quatuor ea esse. Ignium summum: inde tot stellarum collucentium illos oculos. Proximum spiritus, quem Græci nostríq; eodem vocabulo aëra appellant. Vitalem hunc, & per cuncta rerum meabilem, totóque *consertum: huius vi suspensam, cum quarto aquarum elemento, librari medio spatio tellurem. Ita mutuo complexu diuersitatis effici nexum, & leuia ponderibus inhiberi, quò minus euolent: contraque grauia, ne ruant, suspendi leuibus in sublime tendentibus. Sic pari in diuersa nisu, *vi sua quæque consistere,

*consertū.

*in suo quæque cō sistere.

irrequieto mundi ipſius conſtricta circuitu: quo ſemper in ſe currente, imam atque mediam in toto eſſe terram, eandémque vniuerſi car dine ſtare pendentem, librantem per quæ pendeat: ita ſolam immmobilem circa eā volubili vniuerſitate, eandem ex omnibus necti, eidémque omnia inniti.

De ſeptem planetis.

Cap VI.

INter hanc cælúmque, eodem ſpiritu pendent, certis diſcreta ſpatiis, ſeptem ſidera, quæ ab inceſſu vocamus errantia, quum errent nulla mi nus illis: eorum medius Sol fertur ampliſsima magnitudine ac poteſtate: nec temporum modò terrarúmq;, ſed ſiderum etiam ipſorum cæliíque rector. Hunc mundi eſſe totius animum, ac planius mentem, hunc principale naturæ regimen, ac numen credere decet opera eius æſtimantes. Hic lucem rebus miniſtrat, aufértque tenebras: hic reliqua ſidera occultat, hic vices tēporum, annúmque ſemper renaſcentem ex vſu naturæ temperat: hic cæli triſtitiam diſcutit, atq; etiam humani nubila animi ſerenat: hic ſuum lumen cæteris quoq; ſideribus fœnerat, præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens: vt principi literarum Homero placuiſſe in vno eo video.

De Deo. *Cap. VII.*

QVapropter effigiem Dei formámque quęrere imbecillitatis humanæ reor. Quiſquis eſt Deus (ſi modò eſt alius) & quacunq; in parte, totus eſt ſenſus, totus viſus, totus auditus, totus animę, totus animi, totus ſui. Innumeros quidem credere, atq; etiā ex virtutibus vitiiſq; hominū, vt pudicitiā, concordiā, mentē, ſpē, honorē, cle-

mentiam

mentiam, fidem, aut (vt Democrito placuit) duos omnino, Pœnam & Beneficium, maiorem ad socordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor vt portionibus quisque coleret, quo maxime indigeret. Itaque nomina alia aliis gentibus, & numina in iisdem innumerabilia reperimus, inferis quoque in genera descriptis morbísque & multis etiam pestibus, dum esse placatas trepido metu cupimus. Ideóque etiam publicè * Febri fanum in Palatio dicatum est, Orbonæ ad ædem Larium ara, & Malæ Fortunæ Exquilis. Quamobrem maior cælitum populus etiam quam hominum intelligi potest, cùm singuli quoque ex semetipsis totidem Deos faciant, Iunones Geniósque adoptando sibi. Gentes verò quædam animalia etiam, & aliqua obscœna, pro diis habent, ac multa dictu magis pudenda, per fœtidos cibos, alia similia iurantes. Matrimonia quidem inter Deos credi, tantóque æuo ex his neminem nasci, & alios esse grandæuos sempérque canos alios iuuenes atque pueros, atricolores, aligeros, claudos, ouo editos & alternis diebus viuentes morientésque, puerilium prope deliramentorum est. Sed super omnem impudentiam, adulteria inter ipsos fingi, mox iurgia & odia, atque etiam furtorum esse & scelerum numina. Deus est mortali iuuare mortalem, & hæc ad æternam gloriam via. Hac proceres iere Romani; hac nunc cælesti passu cum liberis suis vadit maximus omnis æui rector Vespasianus Augustus, fessis rebus subueniens. Hic est vetustissimus referendi benemerentibus gratiam mos, vt tales numinibus adscribantur. Quippe & omnium

Febri fanū in Palatio dicatum est ad ædem Lariū, & ara Mala Fortunæ Exquilijs.

aliorum nomina Deorum, & quæ suprà retuli, siderum, ex hominum nata sunt meritis. Iouem quidem aut Mercurium, aliterue alios inter se vocari, * esse cælestem nomenclaturam, quis non interpretatione naturæ fateatur? Irridendum verò, agere curam rerum humanarum illud quicquid est summum. An ne tam tristi atque multiplici ministerio non pollui credamus dubitemúsue? Vix propè est iudicare vtrum magis conducat generi humano, quando aliis nullus est deorum respectus, aliis pudendus. Externis famulantur sacris, ac digitis deos gestant, & monstra quoque colunt: damnant, & excogitant cibos: imperia dira in ipsos, ne somno quidem quieto irrogant. Non matrimonia non liberos, non denique quicquam aliud, nisi * iubentibus sacris deligunt. Alij in ipso Capitolio falluntur, ac fulminantem peierant Iouem: & hos iuuāt scelera, illos sacra sua pœnis agūt. Inuenit tamen inter has vtrasque sententias medium sibi ipsa mortalitas numen, quo minus etiam plana de Deo coniectatio esset. Toto quippe mundo, & locis omnibus, omnibúsque horis, omnium vocibus Fortuna sola inuocatur: vna nominatur, vna accusatur, vna agitur rea, vna cogitatur, sola laudatur, sola arguitur, & cum conuiciis colitur, volubilis, à plerisque verò & cæca etiam existimata, vaga, inconstans, incerta, varia, indignorum fautrix. Huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mortalium, sola vtranque paginam facit. Adeóque obnoxiæ sumus sortis, vt sors ipsa pro Deo sit, qua Deus probatur incertus. Pars alia & hanc pellit, astróque suo euentus assignat, & nascendi

* & esse cælestis nomēclaturæ, qs nō interpretationē naturæ fateatur? Vel, esse cælestem nomēclaturā, quis nō interpretationē, &c.

* innuentibus

legibus: semélque in omnes futuros vnquam Deo decretum, in reliquum verò otium datum. Sedere cœpit sententia hæc, pariterque & credulum vulgus, & rude in eam cursu vadit. Ecce fulgurum * monitus, oraculorum præscita, aruspicum prædicta, atque etiam parua dictu in auguriis sternutamenta, & offensiones pedum. Diuus Augustus læuum prodidit sibi calceum præpostere inductum, quo die seditione militari propè afflictus est. Quæ singula improuidam mortalitatem inuoluunt, solum vt inter ista certum sit, nihil esse certi, nec miserius quicquam homine, aut superbius. Cæteris quippe animantium sola victus cura est, in quo sponte naturæ benignitas sufficit: vno quidem vel * præferendo cunctis bonis, quòd de gloria, de pecunia, ambitione supérque de morte non cogitant. Verùm in his Deos agere curam rerum humanarum credi, ex vsu vitæ est pœnásque maleficiis aliquando seras, occupato Deo in tanta mole, nunquàm autem irritas esse. Nec ideo proximum illi genitum hominem, vt vilitate iuxta belluas esset. Imperfectæ verò in homine naturæ præcipua solatia, ne Deum quidem posse omnia. Nanque nec sibi potest mortem consciscere, si velit, quod homini dedit optimum in tantis vitæ pœnis: nec mortales æternitate donare, aut reuocare defunctos: nec facere, vt qui vixit, non vixerit: qui honores gessit, non gesserit: nullúmque habere in præterita ius præterquàm obliuionis: atque (vt facetis quoque argumentis societas hæc cum Deo copuletur) vt bis dena, viginti non sint, ac multa similiter efficere non posse: per quæ declaratur haud dubiè naturæ potentia, idque esse quod Deum voca-

* monita

* præferēdo

mus. In hæc diuertisse non fuerit alienum, vulgata propter assiduam quæstionem de Deo.

De natura siderum errantium, & eorum ambitu.
Cap. VIII.

HInc redeamus ad reliqua naturæ. Sidera, quæ affixa diximus mundo, non illa, vt existimat vulgus, singulis attributa nobis & clara diuitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro sorte cuiusque lucentia, adnumerata mortalibus: nec cum suo quæque homine orta moriuntur, nec aliquem extingui decidua significant. Non tanta cælo societas nobiscum est, vt nostro fato mortalis sit* ille quoque siderum fulgor. Illa nimio alimento tracti humoris igneam vim abundantia reddunt, cùm decidere creduntur, vt apud nos quoque id luminibus accensis liquore olei notamus accidere. Cæterùm æterna est cælestibus natura, intexentibus mundum, intextúq; concretis: potentia autẽ ad terrã magnopere eorum pertinens, quæ propter effectus claritatémque & magnitudinem, in tanta subtilitate nosci potuerunt, sicut suo demonstrabimus loco. Circulorum quoque cæli ratio in terræ mentione aptius dicetur, quando ad eam tota pertinet, Signiferi modò inuentionibus non dilatis. Obliquitatem eius intellexisse, hoc est, rerum fores aperuisse, Anaximander Milesius traditur primus Olympiade quinquagesima octaua. Signa deinde in eo Cleostratus, & prima Arietis ac Sagitarij. Sphæram ipsam antè multò Atlas. Nunc relicto mundi ipsius corpore, reliqua inter cælum terrásque tractentur. Summum esse, quod vocant Saturni sidus, ideóque minimum videri, & maximo ambire circulo, ac trigesimo anno ad breuissima sedis suæ principia

* ibi

regredi

regredi certum est. Omnium autem errantium siderum meatus, intérque ea Solis & Lunæ, contrarium mundo agere cursum, id est, læuum, illo semper in dexteram præcipiti. Et quanuis assidua conuersione immensæ celeritatis attollantur ab eo, rapiantúrque in occasum, aduerso tamen ire motu per suos quæque passus: ita fieri ne conuolutus aer, eandem in partem, æterna mundi vertigine, ignauo globo torpeat, sed * findatur aduerso siderum verbere discretus & digestus. Saturni autem sidus gelidæ ac rigentis esse naturæ, * multóque ex eo inferiorem Iouis circulum, & ideo motu celeriori duodenis circumagi annis. Tertium Martis, quod quidam Herculis vocant, ignei, ardentis à Solis vicinitate, binis ferè annis conuerti. Ideóque huius ardore nimio, & rigore Saturni, interiectum ambobus, ex vtroque temperari Iouem, salutarémque fieri. Deinde Solis meatum esse partium quidem trecentarum sexaginta: sed vt obseruatio vmbrarum eius redeat ad notas, quinos annis dies adiici, supérque quartam partem diei. Quam ob causam quinto anno vnus intercalaris dies additur, vt temporum ratio Solis itineri congruat. Infra Solem ambit ingens sidus appellatum Veneris, alterno meatu vagum, ipsísque cognominibus æmulum Solis ac Lunæ. Præueniens quippe & ante matutinum exoriens, Luciferi nomen accipit, vt Sol alter, diem maturans: contrà ab occasu refulgens nuncupatur Vesper, vt prorogans lucem, vicémque Lunæ reddens. Quam naturam eius Pythagoras Samius primus deprehendit, Olympiade circiter quadragesima secunda, qui fuit vrbis Romæ annus centesimus quadragesimus secundus. Iam

*fundatur

* multò- que eo infe riorem.

magnitudine extra cuncta alia sidera est: claritatis quidem tantæ, vt vnius huius stellæ radiis vmbræ reddantur. Itaque & in magno nominum ambitu est. Alij enim Iunonis, * alij Isidis, alij Matris Deûm appellauêre. Huius natura cuncta generantur in terris. Nanque in alterutro exortu genitali rore conspergens, non terræ modò conceptus implet, verùm animantium quoque omnium stimulat. Signiferi autê ambitum peragit trecenis & duodequinquagenis diebus, ab Sole nunquàm absistens partibus sex atque quadraginta longius, vt Timæo placet. Simili ratione, sed nequaquam magnitudine aut vi, proximum illi Mercurij sidus, à quibusdam appellatum Apollinis, inferiore circulo fertur nouem diebus ocyore ambitu, modò ante Solis exortum, modò post occasum splendens, nunquàm ab eo viginti tribus partibus remotior, vt * hic idem & Sosigenes docent. Ideo & peculiaris horum siderum ratio est, neque communis cum supradictis. Nanque ea & quarta parte cæli à Sole abesse, & tertia, & aduersa Soli sæpe cernuntur, maioresque alios habent cuncta plenæ conuersionis ambitus, in magni anni ratione dicendos.

* alij iam.

* Cresias & Sosig.

De Luna natura. Cap. IX.

SEd omnium admirationem vincit nouissimum sidus terrisq; familiarissimû, & in tenebrarum remedium ab natura repertum, Lunæ. Multiformi hęc ambage torsit ingenia contemplantium, & proximum ignorari maximè sidus indignantium, crescens semper aut senescens. Et modò curuata in cornua, modò æqua portione diuisa, modò sinuata in orbem, maculosa, eadémque subitò prænitens, immensa orbe

pleno,

pleno, ac repentè nulla: aliâs pernox, aliâs sera, & parte diei Solis lucem adiuuans: deficiens, & in defectu tamen conspicua: * quæ mensis exitu latet cùm laborare * non creditur. Iam verò humilis & excelsa, & ne id quidem vno modo sed aliâs admota cælo, aliâs contigua montibus: nunc in Aquilonem elata, nunc in Austros deiecta: quæ singula in ea deprehendit hominum primus Endymion, & ob id amore eius captus fama traditur.* Non sumus profectò grati ergà eos, qui labore curâque lucem nobis aperuêre in hac luce: mirâque humani ingenij peste, sanguinem & cædes condere Annalibus iuuat, vt scelera hominum noscantur mundi ipsius ignaris. Proxima ergo cardini, ideóque minimo ambitu, vicenis diebus septenísque & tertia diei parte peragit spatia eadem, quæ Saturni sidus altissimum triginta (vt dictum est) annis.* Deinde morata in coitu Solis biduo, cùm tardissimè, è tricesima luce rursus ad easdem vices exit: haud scio an omnium quæ in cælo pernosci potuerunt, magistra. In duodecim mensium spatia oportere diuidi annum: quando ipsa toties Solem redeuntem ad principia, consequitur. Solis fulgore eam, vt reliqua sidera, * tegi. Siquidem in totum mutuata ab eo luce fulgere, qualem in repercussu aquæ volitare conspicimus. Ideo molliore & imperfecta vi soluere tantum humorem, atque etiam augere, quem Solis radij absumant. Ideo & inæquali lumine aspici: quia ex aduerso demum plena, reliquis diebus tantum ex se terris ostendat, quantum ex Sole ipsa concipiat. In coitu quidem non cerni, quoniam haustum omnem lucis auersa illò regerat, vnde acceperit. Sidera verò haud dubiè

hum

Marginal notes:

* *quin.*
* *iā cred.*
* *Ne simus profectò ingrati erga eos.*
* *Dein remorata.*
* *regi*

humore terreno pasci, quia orbe dimidio * nonnunquam maculosa cernatur, scilicet nondum suppetente ad hauriendum vltrà iusta vi. Maculas enim non aliud esse, quàm terræ raptas cum humore sordes.

nũquam non.

De defectu Solis & Lunæ, & de nocte. Cap. X.

DEfectus autem suos & solis, rem in tota contéplatione naturæ maximè miram, & ostento similem, eorum magnitudinem vmbræque indices existere. Quippe manifestum est, Solem interuentu Lunæ occultari, Lunámque terræ obiectu, ac vices reddi, eosdem Solis radios Luna interpositu suo auferente terræ, terráque Lunæ. Hac subeunte repentinas obduci tenebras, rursúmq; illius vmbra sidus hebetari. Neque aliud esse noctem, quàm terræ vmbram. Figuram autem vmbræ similem metæ ac turbini inuerso, quando mucrone tantùm ingruat, neque Lunæ excedat * altitudinem, quoniam nullum aliud sidus eodem modo obscuretur, & talis figura semper in mucronem deficiat. Spatio quidem consumi vmbras, indicio sunt volucrum prealti volatus. Ergo confinium illis est aëris terminus, initiúmque ætheris. Supra Lunam pura omnia, ac * diuturnæ lucis plena. A nobis autem per noctem cernuntur sidera, vt reliqua lumina è tenebris. Et propter has causas nocturno tempore deficit Luna. Stati autem atque menstrui non sunt vtrique defectus, propter obliquitatem Signiferi, Lunæque multiuagos (vt dictum est) flexus, non semper in scrupulis partium congruente siderum motu.

latitudinem.

diurna

De

De siderum magnitudine.

Cap. XI.

HÆc ratio mortales animos subducit in cælum: ac velut inde contemplantibus, trium maximarum rerum naturæ partium magnitudinem detegit. Non posset quippe totus Sol adimi terris intercedente Luna, si terra maior esset quàm Luna. Certior ex vtraque vastitas Solis aperitur, vt non sit necesse amplitudinem eius oculorum argumentis atque coniectura animi scrutari, immensum esse: qui arborum in limitibus porrectarum in quotlibet passuum millia vmbras paribus iaciat interuallis, tanquam toto spatio medius. Et quia per æquinoctium omnibus in meridiana plaga habitantibus, simul fiat à vertice. item quia * circa solstitialem circulum habitantium Meridie ad Septentrionem vmbræ cadant Ortu verò ad Occasum. Quæ fieri nullo modo possent, nisi multò, quàm terra, maior esset Et quod montem Idam exoriens latitudine exuperet dextra læuáque largè amplectens præsertim tanto discretus interuallo. Defectus Lunæ magnitudinem eius haud dubia ratione declarat, sicut terræ paruitatem ipse deficiens. Nanque cùm sint tres vmbrarum figuræ, constétque si par lumini sit materia, quæ iactat vmbram, columnæ effigie iaci, nec habere finem: si verò maior materia quàm lumen, turbinis recti, vt sit imum eius angustissimum, & simili modo infinita longitudo: si minor materia quàm lux, metæ existere effigiem in cacuminis finem desinentem, talémque cerni vmbram deficiente Luna: palàm fit, vt nulla amplius relinquatur dubitatio, superari magnitudine terram: Id quidem & tacitis ipsius naturæ

* *citra.*

indiciis. Cur enim partitis vicibus anni brumalis abscedit? vt noctium capacitate terras reficiat, exustutus haud dubiè, & sic quoque exurens quadam in parte, tanta magnitudo est.

Quæ quis inuenerit in obseruatione cælesti.
Cap. XII.

ET rationem quidem defectus vtriusque, primus Romani generis in vulgus extulit Sulpicius Gallus qui Consul cum M. Marcello fuit: sed tum Tribunus militum solicitudine exercitu liberato, pridie quàm * Perseus rex superatus à Paulo est, in concionem ab Imperatore productus ad prædicendam eclipsim, mox & composito volumine. Apud Græcos autem inuestigauit primus omnium Thales Milesius, Olympiadis xlviij. anno quarto, prædicto Solis defectu, qui * Alyatte rege factus est, vrbis conditæ anno clxx. Post eos vtriusq; sideris cursum in sexcentos annos præcinuit Hipparchus, menses gentium diésque & horas, ac situs locorum, & * vicos populorum complexus, æuo teste, haud alio modo, quàm consiliorum naturæ particeps. Viri ingentes, supráque mortalium naturam, tantorum numinum lege deprehensa, & misera hominum mente absoluta, in defectibus stellarum scelera aut mortem aliquam siderum pauente: quo in metu fuisse Stesichori & Pindari vatum sublimia ora palàm est deliquio Solis, & in Luna veneficia arguente mortalitate, & ob id crepitu dissono auxiliante. Quo pauore ignarus causæ Nicias Atheniensium Imperator, veritus classem portu educere, opes eorum afflixit. Macti ingenio este cæli interpretes, rerúmque naturæ capaces, argumenti repertores, quo Deos homin

Marginal notes:

* *Perses.*

* *sub Astyage.*

* *visus populorũ: vt intelligantur ij, qui recentioribus Astrologis aspectus vocantur.*

minésq; viciſtis. Quis enim hęc cernens & ſtatos ſiderum (quoniam ita placuit appellare) labores, non ſuę neceſſitati mortali genitus ignoſcat? Nunc confeſſa de iiſdem breuiter atque capitulatim attingam, ratione admodum neceſſariis locis ſtrictímque reddita. Nam neque inſtituti operis talis argumentatio eſt: neque omnium rerum afferre poſſe cauſas minus mirum eſt, quàm conſtare in aliquibus.

De defectibus. *Cap. XIII.*

DEfectus ducentis viginti duobus menſibus redire in ſuos orbes certum eſt, Soliſque defectum non niſi nouiſſima primiue fieri Luna, quod vocant coitum: Lunæ autem non niſi plena, ſempérque citrà quàm proximè fuerit. Omnibus autem annis fieri vtriuſque ſideris defectus ſtatis diebus, horíſque ſub terra. Nec tamen cùm fiant supernè, vbique cerni, aliquando propter nubila ſæpius globo terræ obſtante conuexitatibus mundi. Intra ducentos annos Hipparchi ſagacitate compertum eſt, & Lunę defectum aliquando quinto menſe à priore fieri, Solis verò ſeptimo. Eandem bis in triginta diebus ſupra terras occultari ſed ab aliis atque aliis hoc cerni: quæque ſunt in hoc miraculo maximè mira, cùm conueniat vmbra terræ Lunam hebetari, nunc ab occaſus parte hoc ei accidere, nunc ab exortus. Et quanam ratione cum Solis exortu vmbra illa hebetatrix ſub terra eſſe debeat, ſemel iam acciderit, vt in occaſu Luna deficeret, vtroque ſuper terram conſpicuo ſidere. Nam vt * duodecim diebus vtrunque ſidus quæreretur, & noſtro æuo accidit, Imperatoribus Veſpaſianis, patre III, filio iterum Conſulibus.

* *in quindecim.*

De Lunæ motu. *Cap. XIIII.*

LVnam semper, auersis à Sole cornibus, si crescat, ortus spectare: si minuatur, occasus haud dubium est. Lucere dodranteis semuncias horarum ab secunda adiicientem vsque ad plenum orbem detrahentémque in diminutionem. Intra quatuordecim autem partes Solis, semper occultam esse. Quo argumento amplior errantium stellarum, quàm Lunæ, magnitudo colligitur, quando illæ & à septenis interdum partibus emergant. Sed altitudo cogit minores videri, sicut affixas cælo Solis fulgore interdiu non cerni cùm æquè diu ac noctu luceant: ídq; manifestum fiat defectibus Solis, & præaltis puteis.

Lucere dodr. se. est lucere tres vnius horæ quartas, et insuper eiusdē partis vicesimam quartā: vt explicat Budæus libro 1. de Asse.

Errantium motus, & luminum canonica.

Cap. XV.

ERrantium autem tres, quas supra Solem dicimus sitas, occultantur meantes cum eo. Exoriuntur verò matutino discedentes partibus nunquàm amplius vndenis. Posteà radiorum eius cōtactu * teguntur, & in triquetro à partibus centum viginti stationes matutinas faciūt, quæ & primæ vocantur: mox in aduerso à partibus centum octoginta, exortus vespertinos. * Itémque in centum viginti, ab alio latere appropinquante, stationes vespertinas, quas & secundas vocant: donec assecutus in partibus duodenis occultet illas, qui vespertini occasus appellantur. Martis stella, vt propior, etiam ex quadrato sentit radios, ab nonaginta partibus: vnde & nomen accepit is motus, primus & secundus nonagenarius dictus ab vtroque exortu. Eadem stationalis senis mensibus commoratur in signis, alioqui bimestris, cùm cæteræ vtraque statio

** regūtur.*

** Iterúmque.*

ſtatione quaternos menſes non impleant. Inferiores autem duæ occultantur in coitu veſpertino ſimili modo, * relictóque Sole, totidem in partibus faciunt exortus matutinos, atque à longiſsimis diſtantiæ ſuæ metis Solem inſequuntur, adeptæque occaſu matutino conduntur ac prætereunt. Mox eodem interuallo veſperi exoriuntur vſque ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiuntur ad Solem, & occaſu veſpertino deliteſcunt. Veneris ſtella & ſtationes duas matutinam veſpertinámque, ab vtroque exortu facit, à longiſsimis diſtantiæ ſuæ finibus: * Mercurij ſtationes breuiore momento, quàm vt deprehendi poſſit. Hæc eſt luminum occultationumq; ratio perplexiore motu multíſque inuoluta miraculis. Siquidem magnitudines ſuas & colores mutant, & eædem ad * Septentrionem accedunt, abeúntque ad Auſtrum, terríſque propiores aut cælo repente cernuntur: in quibus aliter multa, quàm priores, tradituri, fatemur ea quoque illorum eſſe muneris, qui primi quærendi vias * demonſtrauerunt modò ne quis deſperet ſecula proficere ſemper. Pluribus de cauſis hæc omnia accidunt: prima circulorum, quos Græci abſidas in ſtellis vocant: etenim Græcis vtendum erit vocabulis. Sunt autem hi ſui cuique earum, aliíque quàm mundo: quoniam terra à verticibus duobus, quos appellauerunt Polos, centrum cæli eſt, necnon Signiferi, obliquè inter eos ſiti. Omnia autem hæc conſtant ratione circini ſemper indubitata. Ergo ab alio cuique centro abſides ſuæ exurgunt. Ideóque diuerſos habent orbes, motúſque diſsimiles, quoniam interiores abſidas neceſſe eſt breuiores eſſe.

* *relictaq; à Sole.*

* *Mercurij ſtationum.*

* *Septentriones.*

* *demōſtrauerint.*

Quare eadem aliàs altiora aliàs inferiora videantur. Cap. XVI.

IGitur à terræ centro absides altissimæ sunt, Saturno in Scorpione, Ioui in Virgine. Marti in Leone, Soli in Geminis, Veneri in Sagittario, Mercurio in Capricorno. mediis omnium partibus. Et è contrario ad terræ centrum humillimæ atque proximæ. Sic fit, vt tardiùs moueri videantur, cùm altissimo ambitu feruntur: non quòd accelerent tardéntue naturales motus, qui certi ac singuli sunt illis: sed quia deductas ab summa abside lineas, coarctari ad centrum necesse est, sicut in rotis radios: idémque motus aliâs maior, aliâs minor centri propinquitate sentitur. Altera sublimitatum causa, quoniam à suo centro absidas altissimas habent in aliis signis. Saturnus in Libræ parte vicesima, Iupiter Cancri quintadecima, Mars Capricorni vicesimaoctaua, Sol Arietis vicesimanona, Venus Piscium decimasexta, Mercurius Virginis decimaquinta, Luna Tauri quarta. Tertia altitudinum ratio, cæli mensura non circuli, intelligitur. subire eas aut descendere per profundum aëris, oculis existimantibus. Huic connexa latitudinum Signiferi obliquitatísque causa est, Per hunc stellæ quas diximus errantes, feruntur. Nec aliud habitatur in terris quàm quod illi subiacet. Reliqua à Polis squalent. Veneris tantum stella excedit eum binis partibus. Quæ causa intelligitur efficere, vt quædam animalia & in desertis mundi nascantur. Luna quoque per totam latitudinem eius vagatur, sed omnino non excedens eum. Ab his Mercurij stella laxissimè, vt tamen è duodenis partibus (tot enim sunt latitudinis) non amplius octonas pererret,

neque

neque has æqualiter, sed duas medio eius, & suprà quatuor, infrà duas. Sol deinde medio fertur inter duas partes flexuoso draconum meatu inæqualis: Martis stella quatuor * medias, Iouis mediam & super eam duas: Saturni duas, vt Sol. Hæc erit latitudinum ratio ad Austrum descendentium, aut ad Aquilonem subeuntium. Hac constare & tertiam illam à terra subeuntium in cælum, & pariter scandi eam quoque existimauere plerique falsò: qui vt coarguantur, aperienda est subtilitas immensa, & omneis eas complexa causas. Conuenit stellas in occasu vespertino proximas esse terræ & latitudine & altitudine: exortúsque matutinos in initio cuiusque fieri: stationes in mediis latitudinum articulis, quę vocant ecliptica. Perinde confessum est motum augeri, quandiu in vicino sint terræ: cùm abscedant in altitudinem, minui. Quæ ratio Lunæ maximè sublimitatibus approbatur. Æquè non est dubium, in exortibus matutinis etiam numerum augeri, atque à stationibus primis tres superiores diminui vsque ad stationes secundas. Quæ cùm ita sint, manifestum erit ab exortu matutino latitudines scandi, quoniam in eo primum abitu incipiant parcius adiici motus: in stationibus verò primis & altitudine subire, quoniam tum primum incipiant detrahi numeri, stellæque retroire. Cuius rei ratio priuatim reddenda est. Percussæ in qua diximus parte, & triangulo Solis radio inhibentur rectum agere cursum, & ignea vi leuantur in sublime. Hoc non protinus intelligi potest visu nostro, ideòq; existimantur stare, vnde & nomen accepit statio. Progreditur deinde eiusdem radij violentia, & retroire cogit vapor repercussas. Multò id

**medijs, Iouis media, & super eã duabus: Saturni duabus, vt Sol.*

magis in vespertino earum exortu, toto Sole aduerso, cùm in summas absidas expelluntur, miniméque cernuntur, quoniam altissimè absunt, & minimo feruntur motu, tanto minore, cùm hoc in altissimis absidum euenit signis. Ab exortu vespertino latitudo descéditur, parcius iam se minuente motu, non tamen ante stationes secundas agente, cùm & altitudo descenditur, superueniente ab alio latere radio, eadémque vi rursus ad terras deprimente, quæ sustulerit in cælum ex priore triquetro. Tantum interest, subeant radij, an superueniant. Multóque eadem magis in vespertino occasu accidunt. Hæc est superiorum stellarum ratio: difficilior reliquarum, & à nullo ante nos reddita.

Catholica siderum errantium. Cap. XVII.

PRimum igitur dicatur cùm sint diuersæ stellæ, cur Veneris stella nunquàm longius XLVI. partibus, Mercurius viginti tribus à Sole abscedant, sæpe citra eas ad Solem reciprocent. Conuersas habent vtræque absidas, vt infra Solem sitæ: tantúmque circulis earum subter est, quantum supernè prædictarum: & ideo non possunt abesse amplius, quoniam curuatura absidum ibi non habet longitudinem maiorem. Ergo vtræq; simili ratione modum statuunt absidum suarum margines, ac spatia longitudinis latitudinum euagatione pensant. At enim cur non semper ad quadragintasex & ad partes vigintitres perueniunt? Imò verò. Sed ratio * canonica fallit. Nanque apparet absidas quoque earum moueri, quod nunquàm transeant Solem. Itaque cùm in partem ipsam eius incidere margines alterutro latere, tum & stellæ ad longissima sua interualla peruen

*Canonicos fallit, nẽpe q canones astronomicos codunt.

peruenire intelliguntur: cùm citrà fuere margines totidem partibus, & ipse ocyus redire * creduntur, cùm sit illa semper vtrique extremitas summa. Hinc & ratio motuum conuersa intelligitur. Superiores enim celerrimè feruntur in occasu vespertino, hæ tardissimè: illæ à terra altissimè absunt, cùm tardissimè mouentur, hæ cùm ocyssimè. Quia sicut in illis propinquitas centri accelerat, ita in iis extremitas circuli. Illæ ab exortu matutino minuere celeritatem incipiunt, hæ verò augere: Illæ retro cursum agunt à statione matutina vsque ad vespertinam, Veneris à vespertina vsque ad matutinam. Incipit autem ab exortu matutino latitudinem scandere, altitudinem verò ac Solem insequi à statione matutina, ocyssima in occasu matutino & altissima. Digredi autem latitudine, motúmque minuere * ab exortu matutino: retro quidem ire, simúlque altitudine digredi, à statione verspertina. Mercurij rursus stella vtroque modo scandere ab exortu matutino, digredi verò latitudine à vespertino: consecutóque Sole ad quindecim partium interuallum, consistit quatriduo propè immobilis. Mox ab altitudine descendit, retróque graditur ab occasu vespertino vsque ad exortũ matutinum. Tantúmque hæc, & Luna, totidem diebus, quot subiere, descendunt. Veneris quindecim & pluribus subit. Rursus Saturni & Iouis duplicato digrediuntur. Martis etiam quadruplicato. Tanta est naturæ varietas sed ratio euidens. Nam quæ in vaporem Solis nituntur, etiam descendunt ægrè. Multa promi ampliùs circa hæc possunt secreta naturæ legésque quibus ipsa seruiunt. Exempli gratia, In Martis sidere, cuius est maximè inobseruabilis cursus, nunquàm id

cogũtur.

** Rectius, ab exortu vespertino: ex Salmãtico codice.*

stationem facere, Iouis sidere triquetro raró admodum sexaginta partibus discreto, qui numerus sexangulas mundi efficit formas. Nec exortus nisi in duobus signis tãtùm, Cãcri & Leonis, simul edere. Mercurij verò sidus in Piscibus exortus vespertinos raros facere, creberrimos in Virgine: in Libra matutinos. Itẽ matutinos in Aquario, rarissimos in Leone. Retrogradũ in Tauro & Geminis nõ fieri: in Cãcro verò nõ citra vigesimãquintam partẽ. Lunam bis coitũ cum Sole in nullo alio signo facere, quàm Geminis, non coire aliquando in Sagittario tantùm. Nouissimam verò primámque eadẽ die vel nocte, nullo alio in signo quàm Ariete, conspici, id quoque paucis mortalium contigit. Et inde fama cernendi Lynceo. Non comparere in cælo Saturni sidus & Martis cùm plurimum diebus centumseptuaginta, Iouis trigintasex, aut cùm minimum, denis detractis diebus: Veneris sexagintanouem, aut cùm minimum, quinquaginta duobus: Mercurij tredecim, aut cùm plurimum, septemdecim.

Quæ ratio colores eorum mutet. Cap. XVIII.

COlores ratio altitudinũ temperat: siquidem earum similitudinem trahunt, in quarum aëra venêre subeundo, tingítque appropinquantes vtralibet alieni meatus circulus. Frigidior in pallorem, ardentior in ruborem, ventosus in horrorem. Sol atque commissuræ absidum, extremæque orbitæ atram in obscuritatem. Suus quidem cuique color est, Saturno candidus, Ioui clarus, Marti igneus, Lucifero candens, Vesperi refulgens, Mercurio radians, Lunæ blandus, Soli, cùm oritur, ardens, posteà radians: his

causis

causis connexo visu,& earũ quæ cælo continentur. Nanque modò multitudo conferta inest circa dimidios orbes Lunæ, placida nocte leniter illustrante eas: modò raritas, vt fugisse miremur plenilunio abscondente. aut cùm Solis, supráue dictarum radij visus perstrinxere nostros. Et ipsa autem Luna ingruentium Solis radiorum haud dubiè differentias sentit, hebetante cætera inflexos mundi conuexitate eos, præterquàm vbi recti angulorum competunt ictus. Itaque in quadrato Solis diuidua est, in triquetro seminani ambitur orbe, impletur autem in aduerso, rursúsque minuens easdem effigies, paribus edit interuallis, simili ratione, qua supra Solem tria sidera.

Solis motus, & dierum inæqualitatis ratio.
Caput. XIX.

SOl autem ipse quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei, Vere & Autumno, & in centrum incidens terræ octauis in partibus Arietis ac Libræ, bis permutatis spatiis, in auctum diei, bruma octaua in parte Capricorni: noctis verò, solstitio totidem in partibus Cancri. Inæqualitatis causa obliquitas est Signiferi, cùm pars æqua mundi super subtérque terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu suo consurgunt signa, longiore tractu tenent lucem: quæ verò obliqua, ocyore transeunt spatio.

Quare Ioui fulmina aßignentur. Cap. XX.

LAtet plerosque, magna cæli affectatione compertum à principibus doctrinæ viris, superiorum trium siderum ignes esse, qui decidui ad terras fulminum nomen habeant, sed maximè ex iis medio loco siti: fortassis quoniam

contagium nimij humoris ex superiore circulo, atque ardoris ex subiecto per hunc modum ege rat. Ideóque dictum Iouem fulmina iaculari. Er go vt è flagrante ligno carbo cum crepitu, sic à sidere cælestis ignis expuitur præscita secum afferens, ne abdicata quidem sui parte in diuinis cessante operibus. Idque maximè turbato fit aëre, quia collectus humor abundantiam stimulat, aut quia turbatur quodam ceu grauidi sideris partu.

Interualla siderum. *Cap. XXI.*

INteruualla quoque siderum à terra, multi indagare tentauerunt: & Solem abesse à Luna vndeuiginti partes, quantum Lunam ipsam à terra, prodiderunt. Pythagoras verò vir sagacis animi, à terra ad Lunam centum xxvj. M. stad. esse collegit. Ab ea vsque ad Solem duplum. Inde ad xij. signa triplicatum. In qua sententia & Gallus Sulpitius noster fuit.

De siderum musica. *Cap. XXII.*

SEd Pythagoras interdum ex musica ratione appellat tonum, quantum absit à terra Luna. Ab ea ad Mercurium spatij eius dimidium: & ab eo ad Venerem ferè tantundem. A qua ad Solem sesquiplum. A sole ad Martem tonum, id est, quantum ad Lunam à terra. Ab eo ad Iouem dimidium, & ab eo ad Saturnum dimidium, & inde sesquiplum ad Signiferum ita septem tones effici, quam diapason harmoniam vocant, hoc est, vniuersitatem concentus. In ea * Saturnum Dorio moueri, Mercurium phthongo, Iouem Phrygio, & in reliquis similia, iucunda magis, quàm necessaria subtilitate.

* *Saturnũ Dorio moueri phthõgo, Iouem*

De mundi geometria. Cap. XXIII.

Stadium centum vigintiquinque nostros efficit passus, hoc est pedes sexcentos vigintiquinque. Posidonius non minus quadraginta stadiorum à terra altitudinem esse, in qua nubila ac venti nubésque proueniant. Inde purum liquidúmque & imperturbatæ lucis aërem. Sed à turbido ad Lunam vicies cētum millia stadiorum. Inde ad Solem quinquies millies. Eo spatio fieri, vt tam immensa eius magnitudo non exurat terras. Plures autem nubes nongentis stadiis in altitudinem subire prodiderunt. Incomperta hæc & inextricabilia, * sed tam prodenda, quàm sunt prodita: in queis tamen vna ratio Geometricæ collectionis nunquàm fallacis possit non repudiari si cui libeat altius ista persequi. Nec vt mensura (id enim velle, penè dementis otij est) sed vt tantum æstimatio coniectandi, constet animo. * Nam cùm trecentis sexaginta & fere sex partibus orbis Solis ex circuitu eius patere appareat circulum per quem meat. sempérque dimetiens tertiam partem ambitus, & tertiæ paulò minus septimam colligat, apparet dempta eius dimidia (quoniam terra centralis interueniat) sextam ferè partem huius immensi spatij, quod circa terram circuli solaris animo comprehenditur inesse altitudinis spatio. Lunæ verò duodecimam, quoniam tanto breuiore, quàm Sol, ambitu currit, ita ferri eam in medio Solis ac terræ. Mirum quò procedat improbitas cordis humani, paruulo aliquo inuitata successu, sicut in supradictis occasionem impudentiæ ratio largitur: ausíque diuinare Solis ad terram spatia eadem ad cælum agunt, quoniam sit medius Sol, vt protinus mundi quoque ipsius men-

Phrygio. Nā Mercuriū non est in veteri exēplari: neque inter superiores planetas Saturnū, ac Iouē, Mercuriū Autor collocasse videtur.

**Sed prodēda, quia sunt prodita.*

** Planior est, minúsque perturbata vetusti codicis lectio, quæ sic habet: Nam cùm trecētis sexaginta et ferè sex partibus patere circulū, per quē meat orbis Solis, ex cir*

sura veniat ad digitos. Quantas enim dimetiens habeat septimas, tantas habere circulum duo & vicesimas tanquam planè à perpendiculo mensura cæli constet. Aegyptia ratio, quam Petosiris & Necepsos ostendêre, singulas partes, in lunari circulo (vt dictum est) minimo, triginta tribus stadiis paulò amplius patere colligit: in Saturni amplissimo duplum: in Solis, quem medium esse diximus, vtriusque mensuræ dimidium. Quæ computatio plurimum habet pudoris: quoniam ad Saturni circulum, addito Signiferi ipsius interuallo, innumerabilis multiplicatio efficitur.

cuitu eius appareat, sempérque, &c.

De repentinis sideribus. Cap. XXIIII.

RESTANT pauca de mundo: nanque & in ipso cælo stellæ repentè nascuntur. Plura earum genera.

De Cometis & cælestibus prodigiis, natura & situ, & generibus eorum. Cap. XXV.

COmetas Græci vocant, nostri crinitas, horrentes crine sanguineo, & comarum modo in vertice hispidas. Iidem Pogonias, quibus inferiore ex parte in speciem barbæ longæ promittitur iuba. Acontiæ iaculi modo vibrantur ocyssimo significatu. Hęc fuit de qua quinto Consulatu suo * Titus Imperator Cęsar pręclaro carmine perscripsit, ad hunc diem nouissimè visa. Easdem breuiores & in mucronem fastigiatas, Xiphias vocauêre, quę sunt omnium pallidissimæ, & quodã gladij nitore, ac sine vllis radiis: quos Disceus suo nomini similis, colore autem electro, raros è margine emittit. * Pithetes doliorum cernitur figura, in concauo fumidę lucis. Ceratias cornus speciem habet, qualis fuit cùm

** Melius fortasse, Tiberius, vti anteà legebatur: cùm præsertim suprà in Catalogo autorum, etiã Tiberium Cæsarem recenseat.*

** Aliàs, Pitheus: eadẽ forma, qua Hippeus, et Disceus.*

Græcia apud Salamina depugnauit. * Lampadias ardentes imitatur faces: Hippeus equinas iubas celerrimi motus, atque in orbem circa se eun tes. Fit & candidus Cometes argenteo crine, ita refulgens, vt vix contueri liceat, speciéque humana Dei effigiem in se ostendens. Fiunt & hirti villorum specie, & iuba aliqua circundati. Semel adhuc iubæ effigies mutata in hastam est, Olympiade cétesimaoctaua vrbis anno trecentesimo nonagesimooctauo. Breuissimum, quo cernerentur, spatium septem dierum annotatum est, longissimum octoginta. Mouentur autem alij errantium modo, alij immobiles hęrent. Omnes fermè sub ipso Septentrione aliqua eius parte non certa, sed maximè in candida, quę lactei circuli nomen accepit. Aristoteles tradit & simul plures cerni, nemini compertum alteri, quod equidem sciam. Ventos autem ab iis graues æstúsque signi ficari. Fiunt & hybernis mensibus, & in austrino polo, sed ibi citra vllum iubar: Diráque comperta Aethiopum & Aegypti populis, cui nomen æui eius rex dedit Typhon, ignea specie, ac spirę modo intorta, visu quoque toruo, nec stella verius, quàm quidam igneus nodus. Sparguntur aliquando & errantibus stellis, cęterísque crines. Sed Cometes nunquàm in occasura parte cæli est, terrificum magna ex parte sidus, ac non leuiter piatum, vt ciuili motu Octauio Consule, iterúmque Pompeij & Cæsaris bello. In nostro vero æuo circa veneficium, quo Claudius Cæsar imperium reliquit Domitio Neroni, ac deinde principatu eius, assiduum propè ac sęuum. Referre arbitrantur, in quas partes sese iaculetur, aut cuius stellæ vires accipiat, quásque similitudines reddat, & quibus in locis emicet. Tibiarum specie, musicę

** Lãpades ardentes imitantur faces. Sic legit Manutius vetustũ codicem sequutus, quæ lectio, ni fallor, Plinij est. Nusquã enim lãpadias legunt.*

musicę arti portendere. Obscœnis autem moribus in verendis partibus signorum. Ingeniis & eruditioni, si triquetram figuram quadratámue paribus angulis ad aliquos perennium stellarum situs edant. Venena fundere, in capite septentrionalis austrinęue serpentis. Cometes in vno totius orbis loco colitur in templo Romæ, admodum faustus Diuo Augusto iudicatus ab ipso: qui incipiente eo, apparuit ludis quos faciebat Veneri Genitrici, non multo pòst obitum patris Cęsaris, in collegio ab eo instituto. Nanque his verbis id gaudium prodidit: Iis ipsis ludorum meorum diebus, sidus crinitum per septem dies in regione cęli, quę sub septentrionibus est, conspectum. Id oriebatur circa vndecimam horam diei, clarúmque & omnibus terris conspicuum fuit. Eo sidere significari vulgus credidit, Cęsaris animam inter Deorum immortalium numina receptam: quo nomine id insigne simulacrum capitis eius quod mox in foro consecrauimus, adiectum est. Hęc ille in publicum, interiore gaudio sibi illum natum, séque in eo nasci interpretatus est: & si verum fatemur, salutare id terris fuit. Sunt qui & hęc sidera perpetua esse credant, suóque ambitu ire, sed non nisi relicta à Sole cerni. Alij verò, qui nasci humore fortuito, & ignea vi, ideóque solui.

Hipparchus de sideribus, per exempla historica, faces, lampades, trabes, bolides, & chasma cæli. Cap. XXVI.

IDem Hipparchus nunquàm satis laudatus, vt quo nemo magis approbauerit cognationem cum homine siderum, animásque nostras partem esse cęli, nouam stellam & aliam in æuo

suo

ſuo genitam deprehendit: eiúſque motu, qua die fulſit, ad dubitationem eſt adductus, ánne hoc ſæpius fieret, mouerentúrque & eæ quas putamus affixas. Idémque auſus rem etiam Deo improbam, annumerare poſteris ſtellas, ac ſidera ad normam expangere, organis excogitatis, per quæ ſingularum loca atque magnitudines ſignarent: vt facilè diſcerni poſſet ex eo non modò an obirent naſcerentúrue, ſed an omnino aliqua tranſirent mouerentúrue item an creſcerent minuerentúrque: cælo in hæreditate cunctis relicto, ſi quiſquam qui * rationem eam caperet, inuentus eſſet. Emicant & faces non niſi cùm decidunt, viſæ: qualis Germanico Cæſare gladiatorum ſpectaculum edente, præter ora populi meridiano tranſcurrit. Duo genera earum: Lampades vocant planè faces: alterum Bolidas, quale Mutinenſibus malis viſum eſt. Diſtant, quod faces veſtigia longa faciunt, priore ardente parte: Bolis verò perpetua ardens, longiorem tradit limitem. Emicant & trabes ſimili modo, quas Docos vocant: qualis cùm Lacedæmonij claſſe victi, imperium Græciæ amiſere. Fit & cæli ipſius hiatus, quod vocant chaſma.

** Cretionē, eadē metaphora, qua hæreditatis aditionē dicimus.*

De cæli coloribus. *Cap. XXVII.*

Fit & ſanguinea ſpecies, & (quo nihil terribilius mortalium timori eſt) incendium ad terras cadens inde, ſicut Olympiadis centeſimæ ſeptimæ anno tertio, quum rex Philippus Græciam quateret. Atque hæc ego ſtatis temporibus naturæ, vt cætera, arbitror exiſtere, non vt plerique variis de cauſis, quas ingeniorum acumen excogitat: quippe ingentium malorum fuere prænuntia. Sed ea accidiſſe, non quia hæc facta

ſunt,

sunt, arbitror: verùm hęc ideo facta, quia incasu erant illa. Raritate autem occultam eorum esse rationem, ideóque non sicut exortus suprà dictos, defectúsque, & multa alia, nosci.

De flamina cœli. *Cap. XXVIII.*

CErnuntur & stellę cum Sole totis diebus, plerunque & circa solis orbé ceu *specie coronę: & versicolores circuli, qualiter Augusto Cęsare in prima iuuenta Vrbem intrante, post obitum patris, ad nomen ingens capessendum.

* *spicea*

De coronis cælestibus. *Cap. XXIX.*

EXistunt eędem coronę circa Lunam, & circa nobilia astra, cęlo quoque inhærentia. Circa Solem arcus apparuit L. Opimio, Q. Fabio Consulibus, orbis L. Porcio M. * Acilio.

* *Attilio.*

De circulis repentinis. *Cap. XXX.*

CIrculus rubri coloris L. Iulio, P. Rutilio coss. Fiunt prodigiosi & longiores Solis defectus, qualis occiso Dictatore Cęsare, & Antoniano bello, totius penè anni pallore continuo.

Plures Soles. *Cap. XXXI.*

ET rursus plures Soles simul cernuntur, nec supra ipsum, nec infra, sed ex obliquo, nunquàm iuxta, nec contra terram, nec noctu sed aut oriente aut occidente. Semel & meridie conspecti in Bosphoro produntur, qui à matutino tempore durauerunt in occasum. Trinos Soles antiqui sępius vidère, sicut Sp. Posthumio, Q. Mutio & Q. Martio, M. Porcio, & M. Antonio, P. Dolabella, & M. Lepido, L. Planco coss. Et nostra ętas vidit Diuo Claudio principe, Consulatu eius, Cornelio Orfito collega. Plures simul, quàm tres, visi, ad hoc æui nunquàm produntur.

plures

Plures Lunæ. Cap. XXXII.

LVnæ quoque trinæ, vt Cn. Domitio, C. Fannio Consulibus, apparuêre: quos plerique appellauerunt Soles nocturnos.

Dierum lux nocte. Cap. XXXIII.

LVmen de cælo noctu visum est, C. Cæcilio, Cn. Papyrio Consulibus, & sæpe aliâs, vt diei species noctu luceret.

Clypei ardentes. Cap. XXXIIII.

CLypeus ardens ab Occasu ad Ortum scintillans transcurrit, Solis occasu L. Valerio, C. Mario consulibus.

Ostentum cæli. Cap. XXXV.

SCintillam è stella cadere, & augeri terræ appropinquantem: ac postquàm Lunæ magnitudine facta sit, illuxisse ceu nubilo diei: dein cùm in cælum se reciperet lampadem factam, semel vnquam proditur, Cn. Octauio C. Scribonio coss. * Vidit hoc Licinius Syllanus Proconsul cum comitatu suo.

* *In vetusto codice tantùm est, Vidit hoc Syllanus, nulla Licinij facta mentione.*

De discursu stellarum. Cap. XXXVI.

FIeri videntur & discursus stellarum, nũquàm temere, vt non ex ea parte truces venti cooriantur. Existunt stellæ & in mari terrísque.

De stellis Castoribus. Cap. XXXVII.

VIdi nocturnis militum vigiliis, inhærere pilis pro vallo fulgorem effigie ea & antennis nauigantium aliísque nauium partibus, ceu vocali quodam sono insistunt, vt volucres sedem ex sede mutantes: graues cùm solitariæ venere, mergentésque nauigia, & si in carinæ ima de ci

deciderint exurentes, geminæ autem salutares, & prosperi cursus prænunciæ quarum aduentu fugari diram illam ac minacé, appellatámque Helenam, ferunt. Et ob id Polluci & Castori id numen assignant, eósque in mari deos inuocant. Hominum quoque capita vespertinis horis, magno præsagio circumfulgent. Omnia incerta ratione, & in naturæ maiestate abdita.

De aëre. *Cap. XXXVIII.*

HActenus de ipso mundo, sideribúsque. Nunc reliqua cæli memorabilia. Nanque & hoc cælum appellauere maiores quod alio nomine aëra, omne quod inani simile vitalem hunc spiritum fundit. Infra Lunam hæc sedes, multóque inferior (vt animaduerto propemodum constare) infinitum ex superiore natura aëris, infinitum & terreni halitus miscens, vtraque sorte confunditur. Hinc nubila, tonitrua; & * alia fulmina. Hinc grandines, pruinæ, imbres, procellæ, turbines. Hinc plurima mortalium mala, & rerum naturæ pugna secum. Terrena in cælum tendentia deprimit siderum vis: eadémque quæ sponte non subeunt, ad se trahunt. Decidunt imbres, nebulæ subeunt, siccantur amnes, ruunt grandines, torrent radij, & terram in medium vndique impellunt. Iidem infracti resiliunt, & quæ potuere, auferunt secum. Vapor ex alto cadit, rursúmque in altum redit. Venti ingruunt inanes, iidémque cum rapina remeant. Tot animalium haustus spiritum è sublimi trahit. At ille contrà nititur, tellúsque, vt inani cælo spiritum infundit. Sic vltro citróque commeante natura, vt tormento aliquo, mundi celeritate discordia accenditur. Nec stare pugnæ licet, sed assiduè rapta conuoluitur, & circa terram immenso rerú quasi globo tendit,

* illa fulmina emphaticῶς.

tendit, subinde per nubes cælum aliud obtexens. Ventorum hoc regnum. Itaque præcipua eorum natura ibi, & fermè reliquas complexa causas, quoniam & tonitruum & fulminum iactus, horum violentiæ plerique assignant. Quin & ideo lapidibus pluere interim, quòd vento sint rapti, & multa similiter. Quam ob rem plura simul dicenda sunt.

De statis tempestatibus.
Cap. XXXIX.

TEmpestatum rerúmque quasdam statas esse causas, quasdam verò fortuitas aut adhuc rationis incompertæ, manifestum est. Quis enim æstates & hyemes, quæque in temporibus annua vice intelliguntur, siderum motu fieri dubitet? Ergo vt Solis natura temperando intelligitur anno, sic reliquorum quoque siderum propria est quibusque vis, & ad suam cuique naturam fertilis. Alia sunt in liquorem soluti humoris fœcunda, alia concreti in pruinas, aut coacti in niues, aut glaciati in grandines: alia flatus, alia teporis alia vaporis, alia roris, alia rigoris. Nec verò hæc tanta debent existimari, quanta cernuntur, cùm esse eorum nullum minus Luna tam immensæ altitudinis ratio declaret. Igitur in suo quæque motu naturam suã exercent: quod manifestum Saturni maximè transitus imbribus faciunt. Nec meantium modò siderum hæc vis est, sed multorum etiam adhærentium cælo: quoties errantium accessu impulsa aut coniectu radiorum extimulata sunt: qualiter in Suculis sentimus accidere, quas Græci ob id pluuio nomine Hyadas appellant. Quin & sua sponte quædam statísque temporibus, vt Hædorum exortus. Arcturi verò sidus non fermè sine procel-

losa grandine emergit.

De vi Caniculæ. *Cap. XL.*

NAm Caniculę exortu accendi Solis vapores quis ignorat? cuius sideris effectus amplissimi in terra sentiuntur. Feruent maria exoriente eo, fluctuant in cellis vina, mouentur stagna. Orygem appellat Ægyptus feram, quam in exortu eius contrà stare & contueri tradit, ac velut adorare, cùm sternuerit. Canes quidem toto eo spatio maximè in rabiem agi, non est dubium.

Sidera in aliis signorum partibus & temporibus alias influere. *Cap. XLI.*

QVin partibus quoq; signorum quorundam sua vis inest, vt autumnali æquinoctio, brumáq;, cum tempestatibus confici sidus intelligimus. Nec imbribus tantùm tempestatibúsque, sed multis & corporum, & ruris experimentis. Afflantur alij sidere, alij commouentur statis temporibus aluo, neruis capite mente. Olea, & populus alba, & salices, folia solstitio circum agunt. Floret ipso brumali die, suspensa in tectis arentis herba pulegij, rumpuntur intente spiritu membranæ. Miretur hoc, qui non obseruet quotidiano experimento, herbā vnam quæ vocatur heliotropium, abeuntem Solem intueri semper, omnibúsq; horis cum eo verti, vel nubilo obumbrante. Iam quidem lunari potestate ostrearum, conchyliorúmque, & concharum omnium corpora augeri, ac rursus minui. Quin & soricum fibras respondere numero Lunæ, exquisiuere diligentiores: minimúmque animal formicam sentire vires sideris, interlunio semper cessantem. Quo turpior homini inscitia est, fatenti

præcip

præcipuè iumentorum quorundã in oculis morbos cum Luna increſcere ac minui. Patrocinatur * vaſtitas cæli immenſa diſcreta altitudine in duo atq; LXX. ſigna. Hæ ſunt rerum aut animantium effigies, in quas digeſſere cælum periti. In his quidem mille ſexcentas annotauere ſtellas, inſignes videlicet effectu, viſûue. Exempli gratia, in cauda Tauri ſeptem, quas appellauere Vergilias, in fronte Suculas, Booten, qui ſequitur Septentriones.

* *Vaſtitas cæli, immẽſa altitudine diſcreta in duo atque quadraginta ſigna.*

Imbrium, ventorum, & nubium cauſa.

Cap. XLII.

EXtra has cauſas non negauerim exiſtere imbres ventóſque: quoniam humidam à terra, aliâs verò propter vapores fumidam, * exhalare caliginem certum eſt. Nubéſq. liquore egreſſo in ſublime, aut ex aëre coacto in liquorem, gigni. Denſitas earum corpúſque haud dubio coniectatur argumento, cùm Solem obumbrent, perſpicuum aliâs etiam vrinantibus in quamlibet profundam aquarum altitudinem.

**exhalari*

De tonitruis & fulguribus.

Cap. XLIII.

IGitur non eam inficias poſſe in has, & ignes supernè ſtellarum decidere, quales ſereno ſæpe cernimus, quorum ictu concuti aëra verum eſt, quando & tela vibrata ſtridunt. Cùm verò in nubem peruenerint, vaporem diſſonum gigni, vt candente ferro in aquam demerſo, & fumidum verticem volui. Hinc naſci procellas. Et ſi in nube luctetur flatus, aut vapor, tonitrua edi: ſi erumpat ardens, fulmina: ſi longiore tractu nitatur, fulgetra. His findi nubem, illis perrumpi. Et eſſe tonitrua impactorum ignium plagas, ideóq; protinus coruſcare igneas

nubium rimas. Posse & repulsu siderum depressum, qui à terra meauerit, spiritum, nube cohibitum tonare, natura strangulante sonitum, dum rixetur, edito fragore, cùm erumpat vt in membrana spiritu intenta. Posse & attritu, dum in præceps feratur, illum, quisquis est spiritum accendi. Posse & conflictu nubium elidi, vt duorum lapidum scintillantibus fulgetris. Sed hæc omnia esse fortuita. Hinc bruta fulmina & vana, vt quæ nulla veniant ratione naturæ. Iis percuti montes, iis maria, omnésq; alios irritos ia̋ctus. Illa verò fatidica ex alto, statísque de causis & ex suis venire sideribus. Simili modo ventos vel potiùs flatus, posse & ex arido siccóque * halitu terræ gigni non negauerim: posse & aquis aëra expirantibus, qui neque in nebulam denseiur, ne crassescat in nubes: posse & Solis impulsu agi: quoniã ventus non aliud intelligatur, quàm fluctus aëris: pluribúsque etiam modis. Nanque & è fluminibus ac niuibus, & è mari videmus & quidem tranquillo, & alios quos vocant Altanos, è terra consurgere. Qui quidem cùm è mari redeunt, Tropæi vocantur: si pergunt, Apogæi.

*anhelitu

Quæ ratione echo reddatur.

Cap. XLIIII.

MOntium verò flexus crebríque vertices, * & conflexa cubito, aut confracta in humeros iuga & concaui vallium sinus, scindunt inæqualiter inde resultantem aëra: quæ causa etiam voces multis in locis reciprocas facit.

Aut cōplexi subito anfractu in numerosa iuga concaui vall.

De ventis iterum. *Cap. XLV.*

SIne fine ventos generant iam quidam etiam specus, qualis in Dalmatiæ ora, * vasto in præceps hiatu: in quem deiecto leui pondere, quamuis tranquillo die, turbini similis emicat procella.

Rectius, vasto præceps hiatu, abiecta præpositione.

procella. Nomen loco eſt Senta. Quin & in Cyrenaica prouincia rupes quædam Auſtro traditur ſacra quam profanum ſit attrectari hominis manu, confeſtim Auſtro voluente harenas. In domibus etiam multis, manu facta incluſa opacitate conceptacula auras ſuas habens, adeò cauſa non deeſt. Sed plurimum intereſt, flatus ſit, an ventus. Illos ſtatos atque perſpirantes, quos non tractus aliquis, verùm terræ ſentiunt: * qui non aura, non procella maris, ſed appellatione quoque ipſa venti ſunt: qui ſiue aſſiduo mundi * incitu, & contrario ſiderum occurſu naſcuntur, ſiue hic eſt ille generabilis rerum naturæ ſpiritus huc illuc tanquam in vtero aliquo vagus, ſiue diſparili errantium ſiderum ictu, radiorúmque multiformi iactu flagellatus aër, ſiue à ſuis ſideribus exeunt his propioribus, ſiue ab illis cælo affixis cadunt: palam eſt illud quoque legem naturæ habere non ignotam, etiamſi nondum percognitam.

*qui non aura, non procella, ſed mares appellatione quoque ipſa venti ſunt.
*incitatu

Natura & obſeruationes ventorum.
Cap. XLVI.

Viginti amplius autores Græci veteres prodidere de his obſeruationes. Quo magis miror, orbe * diſcordi, & in regna, hoc eſt in membra, diuiſo, tot viris curæ fuiſſe, tam ardua * inuentu, inter bella præſertim & infida hoſpitia, piratis etiam omnium mortalium hoſtibus tranſitus fermè tenentibus: vt hodie quædam in ſuo quiſque tractu ex eorum commentariis, qui nunquam eò acceſſere, verius noſcat, quàm indigenarum ſcientia: nũc verò pace tam feſta, tam gaudente prouentu rerum artiúmque principe, omnino nihil addiſci noua inquiſitione, imò ne veterum quidem inuenta perdiſci. Non

*tam diſcordi.
* inuenta perquirere

erant maiora præmia in multos dispersa fortunæ magnitudine: & ista plures sine prẹmio alio, quàm posteros iuuandi, eruerunt. *Nanque mores hominum senuere, non fructus. Et immensa multitudo aperto, quodcunque est, mari, hospitalíque litorum omnium appulsu nauigat, sed lucri, non scientiæ gratia. Nec reputat cæca mens, & tantum auaritiæ intenta, idipsum scientia posse tutius fieri. Quapropter scrupulosius, quàm instituto fortassis conueniat operi, tractabo ventos, tot millia nauigantium cernens.

*Nanque, nō legitur in vetusto codice.

Ventorum genera. *Cap. XLVII.*

VEteres quatuor omnino seruauere, per totidem mundi partes (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti, vt mox iudicatum est, ratione. Secuta ætas octo addidit, nimis subtili & concisa: proximis inter vtranque media placuit, ad breuem ex numerosa additis quatuor. Sunt ergo bini in quatuor cæli partibus: Ab Oriente æquinoctiali Subsolanus, ab Oriente brumali Vulturnus: Illum Apelioten, hunc Eurum Græci appellant. A Meridie Auster, & ab Occasu brumali Africus, Noton & Liba nominant. Ab Occasu æquinoctiali Fauonius, ab Occasu solstitiali Corus: Zephyron & Argesten vocant. A Septentrionibus Septentrio, intérque eum & exortum solstitialem Aquilo, Aparctias dicti & Boreas. Numerosior ratio quatuor his interiecerat, Thrasciam, media regione inter Septentrioné & Occasum solstitialé: itémq; Cæcian, media inter Aquilonem & exortũ æquinoctialé. Ab Ortu solstitiali Phœnician, media regione inter Ortum brumalem & Meridiem. Item inter Liba & Noton compositum ex vtro-

que

que medium, inter meridiem & hybernum Occidentem, Libonoton. Nec finis: alij quippe Mesen nomine etiamnum addidere inter Borean & Cacian: & inter Eurum & Noton, Euronotum. Sunt etiam quidam peculiares quibusque gentibus venti, non vltra certum procedentes tractum: vt Atheniensibus Sciron, paulum ab Argeste deflexus, reliquæ Græciæ ignotus. Aliubi elatior idem Olympias vocatur. Consuetudo omnibus his nominibus Argesten intelligit: & Cæcian aliqui vocant * Hellespontian, & eosdem alibi aliter. Item in Narbonensi prouincia clarissimus ventorum est Circius, nec vlli violentia inferior, Ostiam plerunque rectà Ligustico mari perferens: idem non modò in reliquis partibus cæli ignotus, sed ne Viennam quidem eiusdem prouinciæ vrbem attingens, paucis antè limitibus iugi modici occursu tantus ille ventorum coërcitus. Et Austros in Ægyptum penetrare negat Fabianus. Quo fit manifesta lex naturæ, ventis etiam & tempore & fine dicto. Ver ergo aperit nauigantibus maria: cuius in principio, Fauonij hybernum molliunt cælum, Sole Aquarij xxv. obtinente partem. Is dies sextus est ante Februarias Idus. Competit ferme & hoc omnibus, quos deinde ponam, per singulas intercalationes vno die anticipantibus, rursúmque lustro sequenti ordinem seruantibus. Fauonium quidam ad vii. Calendas Martij Chelidonian vocant, ab hirundinis viso: nonnulli vero Ornithian, vno & septuagesimo die post brumam, ab aduentu auium, flantem per dies nouem. Fauonio contrarius est, quem Subsolanum appellauimus. Datus est autem huic exortus Ver-

*Hellespontium.

giliarum in totidem partibus Tauri, ſex diebus ante Maias Idus, quod tempus auſtrinum eſt, huic vento Septentrione contrario. Ardentiſsimo autem æſtatis tempore exoritur Caniculæ ſidus, Sole primam partem Leonis ingredien te: qui dies xv. ante Auguſtas Calen. eſt. Huius exortum diebus octo fermè Aquilones antecedunt, quos Prodromos appellant. Poſt biduum autem exortus, iidé Aquilones conſtantius perflant diebus quadraginta, quos Eteſias vocant. Molliri eis creditur Solis vapor geminatus ardore ſideris: nec vlli ventorum magis ſtati ſunt. Poſt eos rurſus Auſtri frequentes vſque ad ſidus Arcturi, quod exoritur vndecim diebus ante æquinoctium autumni. Cum hoc Corus incipit. Corus autumnat: huic eſt contrarius Vulturnus. Poſt id æquinoctiũ diebus ferè quatuor & quadraginta. Vergiliarum occaſus hyemẽ inchoat: quod tempus in III. Idus Nouembris incidere conſueuit: hoc eſt Aquilonis hyberni, multúmque æſtiuo illi diſsimilis, cuius ex aduerſo eſt Africus. Ante brumam autem ſeptem diebus, totidémque poſtea, ſternitur mare halcyonum fœturæ: vnde nomen hi dies traxere: reliquum tempus hyemat. Nec tamen ſæuitia tempeſtatum * concludit mare. Piratæ primùm coëgere mortis periculo in mortem ruere, & hyberna experiri maria: nunc idem hoc auaritia cogit. Ventorum frigidiſsimi ſunt, quos à Septentrione diximus ſpirare, & vicinus his Corus. ij & reliquos compeſcunt, & nubes abigunt. * Humidi, Africus, & præcipuè Auſter Italiæ. Narrant & in Ponto Cæcian in ſe trahere nubes. Sicci Corus, & Vulturnus, præterquam deſinentes. Niuales Aquilo, & Septentrio. Grandines Septentrio

** cludit.*

** Humidi, Auſter, et Africus: et præcipuè Auſter Italiæ.*

trio importat, & Corus. Æstuosus Auster. Tepidi Vulturnus, & Fauonius. Iidem Subsolano sicciores: & in totum omnes à Septentrione & Occidente sicciores, quàm à Meridie & Oriente. Saluberrimus autem omnium * Aquilo, noxius Auster, & magis siccus, & fortassis quia humidus frigidior est. Minus esurire eo spirante creduntur animantes. Etesiæ noctu desinunt * ferè, & à tertia diei hora oriuntur. In Hispania & Asia ab Oriente flatus est eorum in Ponto ab Aquilone, reliquis in partibus à Meridie. Spirant autem & à bruma, * cùm vocantur Ornithiæ, sed leniores & paucis diebus. Permutant & duo naturam cum situ. Auster Africæ serenus, Aquilo nubilus. Omnes venti vicibus suis spirant maiore ex parte, aut vt contrarius desinenti incipiat. Cùm proximi cadentibus surgunt, à læuo latere in dextrum vt Sol, ambiunt. De ratione eorum menstrua, quarta maximè Luna decernit. Iisdem autem ventis in contrarium nauigatur, prolatis pedibus, vt noctu plerunque aduersa vela concurrant. Austro maiores fluctus eduntur, quàm Aquilone: quoniam ille infernus ex imo maris spirat hic summo. Ideóque post Austros noxij præcipuè terræ motus. Noctu Auster, interdiu Aquilo vehementior. Et ab Ortu flantes diuturniores sunt ab Occasu flantibus. Septentriones impari ferè desinunt numero: quæ obseruatio & in aliis multis rerum naturæ partibus valet. Mares itaque existimantur impari numero. Sol & auget, & comprimit flatus. Auget exoriens occidénsque, comprimit meridianus æstiuis temporibus. Itaque medio diei aut noctis plerunque sopiuntur, quia aut nimio frigore aut æstu soluuntur. Et imbri-

** Rectius Manutius vetusti codicis fidē sequutus, Aquilo, quia siccus & frigidior: noxius Auster, fortassis, qa magis humidus. Minus*

** flare*

** qui*

bus venti sopiuntur. Expectantur autem maximè, vnde nubes discussæ adaperuere cælum. Omnium quidem (si libeat obseruare minimos ambitus) redire easdem vices quadriennio exacto Eudoxus putat, non ventorum modò, verùm & reliquarum tempestatum magna ex parte. Et est principium lustri eius semper intercalari anno Caniculæ ortu. De generalibus ventis hæc.

De repentinis flatibus Cap. XLVIII.

NVnc de repentinis flatibus, qui exhalante terra (vt dictum est) coorti, rursúsque * deiecti, interim obducta nubium cute multiformes existunt. Vagi quippe & ruentes torrentium modo (vt aliquibus placere ostendimus) tonitrua & fulgura edunt. Maiore verò illati pondere incursúque, si latè siccam ruperint nubem, procellam gignunt, quæ vocatur à Græcis Ecnephias. Sin verò depresso sinu arctius rotati effregerint, sine igne, hoc est, sine fulmine, vorticem faciunt, qui Typhon vocatur, id est, * vibratus Ecnephias. Defert hic secum aliquid, abruptum è nube gelida conuoluens versánsq;, & ruinam suam illo pondere aggrauans, & locum ex loco mutans rapida vertigine: præcipua nauigantium pestis, non antennas modò, verùm ipsa nauigia contorta frangens, tenui remedio aceti in aduenientem effusi, cui frigidissima est natura. Idem illisu ipse repercussus, correpta secum in cælum refert, sorbétque in excelsum.* Quòd si maiore depressæ nubis eruperit specu, sed minus lato quàm procella, nec sine fragore, Turbinē vocant, proxima quæque prosternentem. Idem ardentior, accensúsque dum fuerit, Prester vocatur, amburens contacta pariter

*deiecti in terram.

*vibrans

*Huc videtur pertinere prima, sequentis capitis periodus, perperam huc traiecta.

riter & proterens.

Alia prodigiosa genera tempestatum.

Cap. XLIX.

NOn fit autem Aquilonius Typhon, * nec niualis aut niue iacente Ecnephias. Quod si simul rupit nubem exarsítque, & ignem habuit, non postea concepit, fulmen est. Distat à Prestere quo flamma ab igne. Hic latè funditur flatu, illud conglobatur impetu. Vortex auté remeando distat à turbine, & quo stridor à fragore. Procella latitudine ab vtroque, disiecta nube verius, quàm rupta. Fit & caligo belluæ similis, nube dira nauigantibus. Vocatur & columna, cum spissatus humor rigénsque ipse se fulti net. Ex eodem genere, & in longam veluti fistulam nubes aquam trahit

** nec niualis Ecnephias. Redũdare enim vidẽtur tria illa verba, Aut niue iacẽte, neque reperiuntur in vetusto codice.*

Quibus in terris fulmina non cadant.

Cap. L.

HYeme & æstate rara fulmina, contrariis de causis, quoniam hyeme dẽsatus aër nubium crassiore corio spissatur: omnísque terrarum exhalatio rigens ac gelida, quicquid accipit ignei vaporis, extinguit: Quæ ratio immunem Scythiam & circà rigentia à fulminum casu pręstat, & è diuerso nimius ardor Ægyptum. Siquidem calidi siccíque halitus terræ, raras admodum tenuésque & infirmas densantur in nubes. Vere autem & autumno crebriora fulmina, corruptis in vtroque tempore æstatis hyemísque causis. Qua ratione crebra in Italia, quia mobilior aër mitiore hyeme, & æstate nimbosa, semper quodammodo vernat vel autumnat. Italiæ quoque partibus iis, quæ à Septentrione discedunt ad teporé, qualis est Vrbis & Campanię tractus, iuxtà hyeme & æstate fulgurat, quod non in alio situ

Fulgur

Fulgurum genera & miracula. *Cap. LI.*

FVlminum ipsorum plura genera traduntur. Quæ sicca veniunt, non adurunt, sed dissipant. Quæ humida, non vrunt, sed infuscant. Tertium est, quod clarum vocant, mirificæ maximè naturæ, quo dolia exhauriuntur intactis operimentis, nullóque alio vestigio relicto. Aurum, & æs, & argentum liquatur intus, sacculis ipsis nullo modo ambustis, ac ne confuso quidem signo ceræ. Marcia princeps Romanarum icta grauida, partu exanimato, ipsa citra vllum aliud incommodum vixit. In Catilinianis prodigiis, Pompeiano ex municipio M. Herennius Decurio sereno die fulmine ictus est.

De obseruationibus. *Cap. LII.*

THuscorum literæ nouem Deos emittere fulmina existimant, eáque esse vndecim generum. Iouem enim trina iaculari. Romani duo tantum ex iis seruauêre: diurna attribuentes Ioui, nocturna Summano, rariora sanè eadem de causa frigidioris cæli. Hetruria erumpere terra quoque arbitratur, quæ infera appellat, brumali tempore facta, sæua maximè & execrabilia, cùm sint omnia, quæ terrena existimant, non illa generalia, nec à sideribus venientia, sed ex proxima atque turbidiore natura. Argumentum euidens est, quòd omnia à superiore cælo decidentia obliquos habeant ictus: hæc autem quæ vocantur terrena rectos. sed quia ex propiore materia cadunt, ideo creduntur è terra exire, quoniam ex repulsu nulla vestigia edant, cùm sit illa ratio non inferni ictus, sed aduersi. A Saturni ea sidere proficisci * subtilius ista consectati putant: sicut cremantia, à Martis. Qualiter cùm Volsinij oppidum Thuscorum opulentissimum

*subtiliter

totum

totum concrematum est fulmine. Vocant & familiaria in totam vitam fatidica, quæ prima fiunt familiam suam cuique indepto. Cæterùm existimant non vltra decem annos portendere priuata, præterquam aut matrimonio primo facta, aut natali die: publica non vltra tricesimum annum, præterquam in deductione oppidorum.

De fulminibus euocandis. *Cap. LIII.*

EXtat Annalium memoria, sacris quibusdam & precationibus vel cogi fulmina, vel impetrari. Vetus fama Hetruriæ est impetratum Volsinios vrbem agris depopulatis subeunte monstro, quod vocauêre Voltam: euocatum, & à Porsena suo rege. Et ante eum à Numa sæpius hoc factitatum in primo Annalium suorum tradit L. Piso grauis autor: quod imitatum parum ritè Tullum Hostilium, ictum fulmine. Lucósque, & aras, & sacra habemus, intérque Statores, & Tonantes, & Feretrios, Elicium quoque accepimus Iouem. Varia in hoc vitæ sententia, & pro cuiusq; animo. * Imperari naturæ, audaciæ est credere: nec minus hebetis, beneficiis abrogare vires: quando in fulgurum quoque interpretatione eò profecit scientia, vt ventura alia finito die præcinat: & an peremptura sint fatum, aut apertura potiùs alia fata, quæ lateant innumerabilibus in vtroque publicis priuatísque experimentis. Quamobrem sint ista (vt rerum naturæ libuit) aliis certa, aliis dubia, aliis probata, aliis damnanda. Nos cætera, quæ sunt in his memorabilia non omittemus.

Imperare natura sacra.

Catholica fulgurum. *Cap. LIIII.*

FVlgetrum priùs cerni quàm tonitrum audiri (cùm simul fiant) certum est. Nec mirum, quoniam

quoniam lux sonitu velocior. Ictum autem & sonitum congruere. ita modulante natura. Sed sonitum profecti esse fulminis, nō illati: etiamnum spiritū ocyorem fulmine, ideo quati prius omne & afflari, quàm percuti: nec quenquam tangi, qui prior viderit fulmen, aut tonitru audierit. Læua prospera existimantur, quoniam læua parte mundi ortus est. Nec tam aduentus spectatur, quàm reditus, siue ab ictu resiliat ignis, siue opere confecto, aut igne consumpto spiritus remeet. In sedecim partes cælum in eo * respectu diuisere Thusci. Prima est à Septentrionibus ad æquinoctialem Exortum: secunda ad Meridiem, tertia ad æquinoctialem Occasum: quarta obtinet, quod reliquum est. ab Occasu ad Septentriones. Has iterum in quaternas diuisere partes, ex quibus octo ab Exortu sinistras, totidem è contrario appellauêre dextras. Ex his maximè diræ, quæ Septentrionem ab Occasu attingunt. Itaque perplurimum refert, vnde venerint fulmina, & quò concesserint. Optimum est, in exortiuas redire partes. Ideo cùm à prima cæli parte venerint, & in eandem concesserint, summa felicitas portenditur, quale Syllæ Dictatori ostentum datum accepimus. Cætera ipsius mundi portione minus prospera, aut dira. Quædam fulgura enuntiare non putant fas, nec audire, præterquam si hospiti indicentur, aut parenti. Magna huius obseruationes vanitas, tacta Iunonis æde, Romæ deprehensa est Scauro Consule, qui mox princeps fuit. Noctu magis, quàm interdiu, sine tonitribus fulgurat. Vnum animal hominem non semper extinguit, cætera ilico: hunc videlicet natura tribuente honorem, cùm tot beluæ viribus præstent. Omnia contra-

* spectu

rias incubant in partes: homo, nisi conuerta-tur, * vi percussus non expirat. Superne icti con-fidunt. Vigilans ictus conniuentibus oculis, dor-miens patentibus reperitur. Hominem ita exa-nimatum cremari fas non est: condi terra reli-gio tradidit. Nullum animal, nisi exanimatum, fulmine accenditur. Vulnera fulminatorum fri-gidiora reliquo corpore sunt.

*in percus-sas nō expi-rat.

Quæ non feriantur fulmine.

Cap. LV.

EX iis, quę terra gignuntur, lauri fruticem non icit: nec vnquam quinque altius pedibus de-scendit in terram. Ideo pauidi altiores specus tutissimos putant: aut tabernacula è pellibus bel-luarum, quas * vitulos appellant, quoniam hoc solum animal ex marinis nō percutiat, sicut nec è volucribus aquilam, quę ob hoc * armiger hu-ius teli fingitur. In Italia inter Terracinam & ædem Feroniæ, turres bellicis temporibus desie-re fieri, nulla non earum fulmine diruta.

* *vitulos marinos*

**armigera*

De prodigiosis pluuiis lacte, sanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis.

Cap. LVI.

PRæter hæc inferiore cælo relatum in monu-menta est, lacte & sanguine pluisse, M. Acilio, C. Porcio coss. * & sæpe aliâs carne, sicut L. Volumnio Seruio Sulpitio coss. éxque ea non perputruisse, quod non diripuissent aues. Item ferro in Lucanis, anno antequam M. Crassus à Parthis interemptus est, omnésque cum eo Lu-cani milites, quorum magnus numerus in exer-citu erat. Effigies quæ pluerat, spongiarum ferè similis fuit: aruspices * cauenda præmonuerunt superna vulnera. L. autem Paulo, C. Marcello coss. lana pluit circa castellum Carissanum, iuxta

* *In vetu-sto codice, verborū or dine distin ctionéque nō nihil im mutata sic legitur, & sæpe aliâs: sicut car-ne, L. Volu-mnio, éxq; ea non pu-truisse.*

* *Cauenda*

non est in antiquo codice. iuxta quod post annum T. Annius Milo occisus est. Eodē causam dicente lateribus coctis pluisse, in eius anni acta relatum est.

De crepitu armorum, & tubarum de cælo audito. Cap. LVII.

ARmorum crepitus, & tubæ sonitus, auditos è cælo Cimbricis bellis accepimus, crebrósq; & prius, & postea. Tertio verò Consulatu Marij ab Amerinis, & Tudertibus spectata arma cælestia, ab Ortu Occasúque inter se concurrentia, pulsis quæ ab Occasu erant. Ipsum ardere cęlum, minimè mirum est, & sæpius visum, maiore vi ignis nubibus correptis.

De lapidibus è cælo cadentibus. Cap. LVIII.

CElebrant Gręci Anaxagoram Clazomeniū, Olympiadis septuagesim⁊ octauæ secundo anno, prædixisse cælestium literarum scientia, quibus diebus saxum casurum esset è Sole. Idque factum interdiu in Thraciæ parte ad Ægos flumen. Qui lapis etiam nunc ostenditur, magnitudine vehis, colore adusto, comete quoque illis noctibus flagrante. Quod si quis prædictum credat, simul fateatur necesse est, maioris miraculi diuinitatem Anaxagoræ fuisse: soluíque rerum naturæ intellectum, & confundi omnia; si aut ipse Sol lapis esse, aut vnquam lapidem in eo fuisse credatur: decidere tamen crebrò, non erit dubium. In Abydi gymnasio ex ea causa colitur hodiéque, modicus quidem, sed quem in medio terrarum casurum idem Anaxagoras prædixisse narratur. Colitur & Cassandriæ, quæ Potidæa vocitata est ob id deducta. Ego ipse vidi in Vocontiorum agro paulò antè delatum.

De arcu

De arcu cælesti. Cap. LIX.

ARcus vocamus extra miraculum frequentes, & extra ostentum. Nam ne pluuios quidem, aut serenos dies cum fide portendunt. Manifestum est, radium Solis immissum cauæ nubi, repulsa acie in Solem refringi, colorúmque varietatem mistura nubium, aëris igniúmq; fieri. Certè nisi Sole aduerso non fiunt, nec vnquam, nisi dimidia circuli forma: nec noctu, quamuis Aristoteles prodat aliquando visum: quod tamen fatetur idem non nisi quartadecima Luna posse. Fiunt autem hyeme, maximè ab æquinoctio autumnali die decrescente. Quo rursus crescente ab æquinoctio verno, non existunt: nec circa solstitium longissimis diebus: bruma verò, hoc est, breuissimis diebus, frequenter. Iidem sublimes humili Sole, humilésque sublimi, & minores occidente vel oriente sed in latitudinem diffusi, meridie exiles, verùm ambitus maioris. Æstate verò post meridiem non cernuntur, post autumni æquinoctium quacunque hora: nec vnquam plures simul, quàm duo. Cætera eiusdem naturæ non multis dubia esse video.

De grandine, niue, pruina, nebula, rore.
Cap. LX.

GRandinem conglaciato imbre gigni, & niuem eodem humore mollius coacto, pruinam autem ex rore gelido. Per hyemem niues cadere, non grandines: ipsásque grandines interdiu sæpius, quàm noctu, & multò celerius resolui, quàm niues. Nebulas nec æstate, nec maximo frigore existere. Rores neque gelu, neque ardoribus, neque ventis, nec nisi serena nocte. Ge-

lando liquorem minui, solutáq; glacie non eundem inueniri modum.

De nubium imaginibus. *Cap. LXI.*

VArietates colorum figurarúmque in nubibus cerni, prout admissus ignis superet, aut vincatur.

De proprietatibus cæli in locis. *Cap. LXII.*

PRæterea quasdam proprietates cæli quibusdam locis esse. Roscidas æstate Africæ noctes. In Italia Locris, & in lacu Velino, nullo non die apparere arcus. Rhodi & Siracusis nunquam tanta nubila obduci, vt non aliqua hora Sol cernatur: qualia aptius suis referentur locis. Hæc sint dicta de aëre.

De natura terræ. *Cap. LXIII.*

SEquitur terra cui vni rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ venerationis. Sic hominum illa, vt cælum Dei: quæ nos nascentes excipit, natos alit, semélque editos sustinet semper: nouissimè complexa gremio iam à reliqua natura abdicatos, tum maximè vt mater operiens: nullo magis sacramento, quàm quo nos quoque sacros facit, etiam monumenta ac titulos gerens, noménque prorogans nostrum, & memoriam extendens contra breuitatem æui. Cuius numen vltimum iam nullis * precamur irati graue: tanquam nesciamus hanc esse solam, quę nunquam irascatur homini. Aquæ subeunt in imbres, rigescunt in grandines, tumescunt in fluctus, præcipitantur in torrentes: aër densatur nubibus, furit procellis. At hæc benigna, mitis, indulgens, vsúsque mortalium semper ancilla, quæ coacta generat! quæ sponte fundit! quos odores sapoésque! quos succos! quos tactus! quos colores

*imprecantur

lores

lores! quàm bona fide creditum fœnus reddit! quæ nostri causa alit! Pestifera enim animantia, vitali spiritu habente culpam, necesse est illi seminata excipere, & genita sustinere. Sed in malis generantium noxa est. Illa serpentem homine percusso non amplius recipit, pœnásq; etiam inertium nomine exigit: illa medicas fundit herbas, & semper homini parturit. Quin & venena, nostri misertam instituisse credi potest, * ne in tædio vitæ diræ famis mors, terræ meritis alienissima, lenta nos consumeret tabe, ne lacerum corpus abrupta dispergerent, ne laquei torqueret pœna præpostera, incluso spiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæsita morte sepultura pabulo fieret, ne ferri cruciatus scinderet corpus. Ita est, miserta genuit id, cuius facillimo haustu, illibato corpore, & cum toto sanguine extingueremur, nullo labore, sitientibus similes: qualiter defunctos, non volucris, non fera attingeret: terræq; seruaretur qui sibi ipsi perisset. Et vt verum fateamur, terra nobis malorum remedium genuit, nos illud vitæ fecimus venenum. * Nos enim & ferro, quo carere non possumus, simili modo vtimur. Nec tamen quereremur meritò, etiamsi maleficij causa tulisset. Aduersus vnam quippe naturæ partem ingrati sumus: quasi non ad delicias quasque, non ad contumelias seruiat homini. In maria iacitur, aut, vt freta admittamus, eroditur aquis, ferro, ligno, igne, lapide, fruge, omnibus cruciatur horis: multóque plus, vt deliciis, quàm vt alimentis famuletur nostris. Et tamen, quæ summa patitur atque extrema cute, tolerabilia videantur. Penetramus in viscera, auri argentíque venas, & æris ac plumbi

ne in tædio vitæ fames, mors terræ meritis alienissima, lenta nos cõsumeret tabe.

**Nõ, interrogatiuè.*

metalla fodientes, gemmas etiam & quosdam paruulos quærimus lapides, scrobibus in profundum actis. Viscera eius extrahimus, vt digito gestetur gemma, quam petimus. Quot manus atteruntur, vt vnus niteat articulus? Si vlli essent inferi, iam profectò illos auaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodissent. Et miramur, si eadem ad noxam genuit aliqua. Feræ enim credo custodiunt illam, arcéntque sacrilegas manus. Nónne inter serpentes fodimus, & venas auri tractamus cum veneni radicibus? Placatiore tamen Dea ob hoc vtimur quòd omnes hi opulentiæ exitus ad scelera cædésque & bella tendunt: quámque sanguine nostro irrigamus insepultis ossibus tegimus. Quibus tamen, velut exprobrato furore, tandem ipsa se obducit, & scelera quoque mortalium occultat. Inter crimina ingrati animi & hoc duxerim, quòd naturam eius ignoramus.

De forma terræ. Cap. LXIIII.

Est autem figura prima, de qua consensus iudicat. Orbem certè dicimus terræ, globúmq; verticibus includi fatemur. Neque enim absoluti orbis est forma, in tanta montium excelsitate, tanta camporum planitie: sed cuius amplexus, si capita linearum comprehendantur ambitu, figuram absoluti orbis efficiat: id quod rerum ipsa naturæ cogit ratio, nón eisdem causis quas attulimus in cælo. Nanque in illo caua in se conuexitas vergit, & cardini suo, hoc est terræ, vndique incumbit. Hæc, vt solida atque conferta, assurgit, intumescenti similis, extráque protenditur. Mundus in centrum vergit: at terra exit à centro, immensum eius globum in formam orbis assidua circa eam mundi volubilitate cogente.

De Antipodibus, an sint, & aqua rotunditate.
Cap. LXV.

INgens hic pugna literarum, contráque vulgi, circunfundi terræ vndique homines, conuersisque inter se pedibus stare, & cunctis similem esse cęli verticem, ac simili modo ex quacunque parte mediam calcari: illo quærente, cur non decidant contrà siti; tanquam nõ & ratio prę̄sto sit, vt nos non decidere mirentur illi. Interuenit sententia, quamuis indocili probabilis turbæ, inæquali globo, vt si sit figura pineæ nucis, nihilominus terram vndique incoli. Sed quid hoc refert, alio miraculo exoriente? pendere ipsam, ac non cadere nobiscum, ceu spiritus vis mundo præsertim inclusi, dubia sit: aut possit cadere, natura repugnante, & quò cadat, negante. Nam sicut ignium sedes non est nisi in ignibus, aquarum nisi in aquis, spiritus nisi in spiritu: ita terræ, arcentibus cunctis, nisi in se, locus non est. Globum tamen effici mirum est, in tanta planitie maris camporúmque. Cui sententiæ adest Dicæarchus vir in primis eruditus, regum cura permensus montes, ex quibus altissimũ prodidit Pelion, M.ccl.pass. ratione perpendiculi, nullam esse eam * portionem vniuersę rotunditatis colligens. Mihi incerta hæc videtur coniectatio, haud ignaro quosdam Alpium vertices, longo tractu, nec breuiore L. millibus passuum assurgere. Sed vulgò maxima hæc pugna est, si coactam in verticem aquarũ quoque figuram credere cogatur. Atqui non aliud in rerum natura aspectu manifestius. Nanque & dependentes vbique guttæ paruis globantur orbibus: & puluere illatæ frondiúmque lanugini impositæ, absoluta rotunditate cernuntur: & in poculis reple-

** portione vniuersæ rotunditatis, hoc est, si vniuersæ rotunditatis spectes proportionẽ. quod genus locutionis Plinio in primis est familiare.*

tis media maximè tument. Quæ propter subtilitatem humoris, molliciámque in se residentem, ratione facilius, quàm visu, deprehenduntur. Idque etiam magis mirum, in poculis repletis, addito humore minimo circunfluere quod supersit: contrà euenire ponderibus additis ad vicenos sæpe denarios, scilicet quia intus recepta liquorem in verticem attollant, * at cumulo eminente infusa dilabantur. Eadem est causa, propter quam è nauibus terra non cernatur, è nauium malis conspicua, ac procul recedente nauigio, si quid quod fulgeat religetur in mali cacumine, paulatim descendere videatur, & postremò occultetur. Denique Oceanus, quem fatemur vltimum, quanam alia figura cohęreret atque non decideret, nullo vltra margine includente? Ipsum id ad miraculum redit, quonam modo etiamsi globetur, extremum non decidat mare. Contra quod, vt sint plana maria, & qua videntur figura, non posse id accidere, magno suo gaudio magnáque gloria inuentores Græci subtilitate geometrica docent. Nanque cùm è sublimi in inferiora aquæ ferantur, & sit hęc natura earũ * confessa, nec quisquam dubitet in litore vllo accessisse eas, quò longissimè deuexitas passa sit, procul dubio apparere, quo quid humilius sit, propius centro esse terræ, omnésque lineas, quæ emittantur ex eo ad proximas aquas, breuiores fieri, quàm quæ ad extremum mare à primis aquis. Ergo totas, omníque ex parte aquas vergere in centrum: ideóque non decidere, quoniam in interiora nitantur. Quod ita formasse artifex Natura credi debet, vt cùm terra arida & sicca constare per se ac sine humore non posset, nec rursus stare aqua, nisi sustinente terra, mutuo

ac cumulo eminẽte infra dilabantur.

**cõcessa legit Manutius, vete. Codicis fidẽ sequutus.*

* mutuo implexu iungerentur : hac sinus pandente, illa verò permeante totam, intrà, extrà, suprà, venis, vt vinculis, discurrentibus, atque etiam in summis iugis erumpente : * quo spiritu acta, & terræ pondere expressa, siphonum modo emicat: tantúmque à periculo decidendi abest, vt in summa quæque & altissima exiliat. Qua ratione manifestum est, quare tot fluminum quotidiano accessu maria non crescant.

* cōplexu fungerētur

* qua

Quomodo aqua sit terræ innexa. Cap. LXVI.

EST igitur in toto suo globo tellus medio ambitu præcincta circūfluo mari. Nec argumentis hoc inuestigandum, sed iam experimentis cognitum.

De nauigatione maris, & fluminum. Cap. LXVII.

A Gadibus columnísque Herculis, Hispaniæ & Galliarum circuitu, totus hodie nauigatur Occidens. Septentrionalis verò Oceanus, maiore ex parte nauigatus est, auspiciis Diui Augusti. * Germaniam classe circunuecta ad Cimbrorum promontorium: & inde immenso mari prospecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagam, & humore nimio rigentia. Propter quod minimè verisimile est illic maria deficere, vbi vis humoris superet. Iuxtà verò ab Ortu ex Indico mari, sub eodem sidere pars tota vergens in Caspium mare, pernauigata est Macedonum armis, Seleuco atque Antiocho regnantibus, qui & Seleucida atque Antiochida ab ipsis appellari voluere. Circa Caspium quoque multa Oceani litora explorata, paruóq; breuius, quàm totus, hinc aut illinc Septētrio eremigatus. Vt tamé cōiecturę

* Germania

locum sic quoque non relinquat, ingens argumentum paludis Mæoticæ. siue ea illius Oceani sinus est, vt multos aduerto credidisse, siue angusto discreti situ restagnatio. Alio latere Gadium, ab eodem Occidente, magna pars meridiani sinus ambitu Mauritaniæ nauigatur hodie. Maiorem quidem eius partem, & orientis, victoriæ magni Alexandri lustrauere, vsque in Arabicum sinum. In quo res gerente C. Cæsare Augusti filio, signa nauium ex Hispaniensibus naufragiis feruntur agnita. Et Hanno, Carthaginis potentia florente, circumuectus à Gadibus ad finem Arabiæ, nauigationem eam prodidit scripto: sicut ad extera Europæ noscenda missus eodem tempore Himilco. Præterea Nepos Cornelius autor est, Eudoxum quendam sua ætate, cùm Lathyrum regem fugeret, Arabico sinu egressum, Gades vsque perue[illegible]um: multóque ante eum Cælius Antipater, vidisse se, qui nauigasset ex Hispania in Aethiopiam commercij gratia. Idem Nepos de septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranij in consulatu collegæ, sed tum Galliæ Proconsuli, Indos à rege Sueuorum dono datos, qui ex India commercij causa nauigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti. Sic maria circunfusa vndique diuiduo globo, partem orbis auferunt nobis: nec inde huc, nec hinc illo peruio tractu. Quæ contemplatio apta detegendæ mortalium vanitati, poscere videtur, vt totum hoc, quicquid est, in quo singulis nihil satis est, ceu subiectum oculis, quantum sit ostendam.

Quæ portio terræ habitetur. Cap. LXVIII.

IAm primùm * in dimidio computari videtur, tanquam nulla portio ipsi decidatur Oceano, qui

*inde mihi disputa

qui toto circundatus medio, & omnes cæteras fundens recipiensque aquas, & quicquid exit in nubes, ac sidera ipsa tot & tantæ magnitudinis pascens, quo tandem amplitudinis spatio credetur habitare? Improba & infinita debet esse tam vastæ molis possessio. Adde quòd ex relicto plus abstulit cælum. Nam cùm sint eius quinque partes, quas vocant zonas, infesto rigore & æterno gelu premitur omne, quicquid est subiectum duabus extremis vtrinque circa vertices, hunc qui *Septétrio vocatur, cúmque qui aduersus illi Austrinus appellatur. Perpetua caligo vtrobique, & alieno molliorum siderum aspectu, maligna ac pruina tãtum albicans lux. Media verò terrarum, qua Solis orbita est, exusta flammis & cremata, cominus vapore torretur. Circà duæ tantùm inter exustam & rigentes temperantur: eæq; ipsæ inter se non peruiæ, propter incendium sideris. Ita terræ tres partes abstulit cælum: Oceani rapina in incerto est. Sed & relicta nobis vna portio haud scio an etiam in maiore damno sit. Idem siquidem Oceanus infusus in multos (vt dicemus) sinus, adeò vicino accessu interna maria allatrat, vt centum xv. millibus passuum Arabicus sinus distet ab Aegyptio mari: Caspius verò ccclxxv. millibus à Pontico. Idem interfusus intrat per tot maria, quibus Africam, Europam, Asiámque dispescit. Quantum terrarum occupet, computetur etiam nunc mensura tot fluminum, tantarum paludum. Addantur & lacus, & stagna: iam elata in cælum, & ardua aspectu quoque iuga: iam syluæ vallésque præruptæ, & solitudines, & mille causis deserta detrahantur. Hæ tot portiones terræ, imò verò, vt plures tradidere, mũdi punctus (neque enim est aliud terra in

ri videtur quã'nã illius portio ipsi decedat Oceano.

**Trionum septem.*

vniuerso) hæc est materia gloriæ nostræ; hæc sedes: hîc honores gerimus, hîc exercemus imperia, hîc opes cupimus, hîc tumultuatur humanum genus, hîc instauramus bella etiam ciuilia, mutuisque cædibus laxiorem facimus terram. Et vt publicos gentium furores transeam, hæc in qua conterminos pellimus, furtóque vicini cæspitem nostro solo affodimus, vt qui latissimè rura metatus fuerit, vltráque * fines exegerit accolas, quota terrarum parte gaudeat? vel cùm ad mensuram auaritiæ suæ propagauerit, quam tandem portionem eius defunctus obtineat?

Aliàs, famam.

Mediam esse mundi terram. Cap. LXIX.

MEdiam esse mundi * totius haud dubiis constat argumentis, sed clarissimè æquinoctij paribus horis. Nam nisi in medio esset, æquales dies noctésque haberi non posse deprehenderunt & dioptræ, quæ vel maximè id confirmant: cum æquinoctiali tempore ex eadem linea Ortus Occasúsque cernatur, & solstitialis exortus per suam lineam, brumalísque Occasus. Quæ accidere nullo modo possent, nisi in centro sita esset.

* *totius terram.*

De siderum ortus inæqualitate, & de eclipsi, & vbi, & quare. Cap. LXX.

TRes autem circuli suprà dictis zonis implexi, inæqualitates temporum distinguunt: Solstitialis à parte Signiferi excelsissima nobis, ad septétrionalem plagam versus, cõtráque ad alium polum brumalis, item medio ambitu Signiferi orbis incedens æquinoctialis. Reliquorum, quæ miramur, causa in ipsius terræ figura est, quàm

globo ſimilem, & cum ea aquas, iiſdem intelligitur argumentis. Sic enim fit haud dubiè, vt nobis ſeptentrionalis plagæ ſidera nunquàm occidant, contrà meridianæ nunquàm oriantur: rurſúſque hæc illis non cernantur, attollente ſe contra medios viſus terrarum globo. Septentriones non cernit Troglodytice, & confinis Aegyptus: nec Canopum Italia, & quem vocant Berenices crinem, item quem ſub Diuo Auguſto cognominauere Cæſaris thronon, inſignes ibi ſtellas. Adeóque manifeſtò aſſurgens faſtigium curuatur, vt Canopus quartam ferè partem ſigni vnius ſupra terram eminere Alexandriæ intuentibus videatur: eadem à Rhodo terram quodammodo ipſam ſtringere: in Ponto omnino non cernatur, vbi maximè ſublimis Septentrio. Idem à Rhodo abſconditur, magíſque Alexandriæ: in Arabia Nouembri menſe prima vigilia occultus, ſecunda ſe oſtendit: in Meroë ſolſtitio veſperi pauliſper apparet, paucíſque ante exortum Arcturi diebus pariter cum die cernitur. Nauigantium hæc maximè curſus deprehendunt, in alia aduerſo, in alia prono mari, ſubitóque conſpicuis, atque vt è freto emergentibus, quæ in anfractu pilæ latuere, ſideribus. Neque enim (vt dixere aliqui) mundus hoc polo excelſiore ſe attollit: aut vndique cernerentur hæc ſidera. verùm hæc eadem quibuſque proximis ſublimiora creduntur, eadémque demerſa longinquis: vtque nunc ſublimis in deiectu poſitis videtur hic vertex, ſic in illam terræ deuexitatem tranſgreſſis, illa [illegible]ollunt, reſidentibus quæ hîc excelſa fuerant, quod niſi in figura pilæ accidere non poſſet. Ideóque defectus Solis ac Lunæ veſpertinos Orientis incolæ

incolæ non sentiunt, nec matutinos ad Occasum habitantes: meridianos verò sæpius. Nobili apud Arbela magni Alexandri victoria, Luna defecisse noctis secunda hora prodita est: eadémque in Sicilia exoriens. Solis defectum, Vipsanio & Fonteio coss. qui fuere ante paucos annos, factum * pridie Calendas Maias, Campania hora diei inter septimam & octauam sensit: Corbulo dux in Armenia inter horam diei decimam & vndecimam prodidit visum, circuitu globi alia aliis detegente & occultante. Quòd si plana esset terra, simul omnia apparerent cunctis, noctésque non fierent inæquales: neque * aliàs quàm in medio sitis, paria duodecim horarum interualla cernerentur, quæ * nunc in omni parte simili modo congruunt.

** Aliàs, vndecimo Cal. Maias: adstipulante etiam Marciano qui de hac ipsa loquens eclipsi, ī diē xj. cal. Maias eā dicit incidisse.*

** aliis*

** nūc nō in*

Quæ ratio diurnæ lucis in terris. Cap. LXXI.

IDeo nec nox diésque quæuis eadem toto orbe simul est, opposítu globi noctem, aut ambitu diem afferente. Multis hoc cognitum experimentis, In Africa Hispaniáque turrium Annibalis: in Asia verò propter piraticos terrores, simili specularum præsidio excitato: in queis * prænuntiatiuos ignes sexta hora diei accensos, sæpe compertum est, tertia noctis à tergo vltimis visos. Eiusdem Alexandri cursor Philonides, ex Sicyone Elin mille & ducenta stadia nouem diei confecit horis: indéque quamuis decliui itinere, tertia noctis hora remensus est sæpius. Causa, quòd eunti cum Sole iter erat, eundem remeans obuium contrario præteruertebat occursu. Qua de causa ad Occasum nauigantes, quamuis breuissimo die, vincunt spatia nocturnæ nauigationis, vt solem ipsum comitantes.

** prænuntios, in vete. autē codi. legitur prænuntiatos.*

Gnomonica de eadem re. & horologio primo.
Cap. LXXII.

VAsaque horoscopa non vbique eadem sunt vsui, in trecenis stadiis, aut vt longissimè in quingenis, mutantibus semet * vmbris Solis. Itaque vmbilici (quem gnomonem appellant) vmbra in Aegypto meridiano tempore, æquinoctij die, paulò plus quàm dimidiam gnomonis mensuram efficit. In vrbe Roma nona pars gnomonis deest vmbrę. In oppido Ancona superest quinta trigesima. In parte Italię quæ Venetia appellatur, eisdem horis vmbra gnomoni par fit.

* *vmbris Solis itaq. Sic legit Manutius ex vete. Codic.*

Vbi & quando nullæ vmbræ. Cap. LXXIII.

SImili modo tradunt in Syene oppido, quod est supra Alexandriam quinque millibus stadiorum, solstitij die medio nullam vmbram iaci: puteúmque eius experimenti gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere tum Solem illi loco supra verticem esse: quod & in India supra flumen Hypasin fieri tempore eodem Onesicritus scripsit. Constátque in Berenice vrbe Troglodytarum, & inde stadiis quatuor millibus dcccxx. in eadem gente Ptolemaide oppido, quod in margine rubri Maris ad primos elephantorum venatus conditum est, hoc idem ante solstitium quadragenis quinis diebus, totidémque postea fieri, & per eos xc. dies in meridiem vmbras iaci. Rursus in Meroë insula, quæ est caput gentis Aethiopum, & quinque millibus stadiorum à Syene in amne Nilo habitatur, bis anno absumi vmbras, Sole duodeuicesimam Tauri partem, & quartamdecimam Leonis obtinente. In Indiæ gente Oretum, mons est Maleus nomine, iuxta quem vmbrę ęstate in Austrum,

hyeme

hyeme in Septentrionem iaciuntur. Quindecim tantùm noctibus ibi apparet Septentrio. In eadem India Patales celeberrimo portu, Sol dexter oritur, vmbræ in Meridiem cadunt. Septentrionem ibi Alexandro morante annotatum, prima tantùm noctis parte aspici. Onesicritus dux eius scripsit: quibus in locis Indiæ vmbræ non sint, Septentrionem non conspici, & ea loca appellari Ascia, nec horas dinumerari ibi.

Vbi bis anno vmbra, & vbi in contrarium.
Cap. LXXIIII.

AT in tota Troglodytice, vmbras bis quadragintaquinque diebus in anno Eratosthenes in contrarium cadere prodidit.

Vbi longißimus dies, & vbi breuißimus.
Cap. LXXV.

SIc fit, vt vario lucis incremento in Meroë longissimus dies xij. horas æquinoctiales, & octo partes vnius horæ colligat: Alexandriæ verò xiiij. horas: in Italia quindecim: In Britannia xvij. vbi æstate lucidæ noctes haud * dubiè repromittunt id, quod cogit ratio credi: solstitij diebus accedente Sole propius verticem mundi, angusto lucis ambitu, subiecta terræ continuos dies habere * senis mensibus, noctésque è diuerso ad brumam remoto. Quod fieri in insula Thule Pythias Massiliensis scripsit, sex dierum nauigatione in Septẽtrionẽ à Britãnia distãte, quidã verò & in Mona, quæ distat à Camaloduno Britániæ oppido circiter ducẽtis millibus, affirmant.

*dubia repromit.

*Aliàs, senis diebus, quæ lectio reperitur ĩ vetusto codice, agnoscitúrque, à Pintiano.

Item de horologio. Cap. LXXVI.

VMbrarum hanc rationem, & quam vocant gnomonicem inuenit Anaximenes Milesius, Anaximandri (de quo diximus) discipulus: primúsque horologium, quod appellant sciotericon

con, Lacedæmone ostendit.

Quomodo dies obseruentur. Cap. LXXVII.

IPsum diem alij aliter obseruauere. Babylonij inter duos Solis exortus: Athenienses inter duos occasus: Vmbri à meridie in meridiem: vulgus omne à luce ad tenebras: Sacerdotes Romani, & qui dié diffiniere ciuilem, item Aegyptij & Hipparchus, à media nocte in mediam. Minora autem interualla esse lucis inter ortus Solis iuxta solstitia, quàm æquinoctia apparet, quia positio Signiferi circa media sui obliquior est, iuxta solstitium verò, rectior.

Differentiæ gentium ratio. Cap. LXXVIII.

COntexenda sunt his cælestibus nexa causis. Nanque Aethiopas vicini sideris vapore torreri adustísque similes gigni, barba & capillo vibrato, non est dubium. Et aduersa plaga mundi atque glaciali, candida cute esse gentes, flauis promissas crinibus, * truces verò ex cæli rigore has & illas mobilitates habentes. Ipsóque * crurum argumentum illis in supera succum re uocari, natura vaporis: his in interas partes depelli, humore deciduo. Hic graues feras, illic varias effigies animalium prouenire, & maximè alitum, & in multas figuras gigni volucres. Corporum autem proceritatem vtrobique, illic ignium nisu, hic humoris alimento. Medio verò terræ salubris vtrinque mistura, fertilis ad omnia tractus, modicus corporum habitus. Magna & in colore temperies. Ritus molles, sensus liquidus, ingenia fœcunda, totiúsque naturæ capacia. Iisdem imperia, quæ nunquam extimis gentibus fuerint: sicut ne illæ quidem his paruerint auulsæ ac * pro immanitate naturæ vrgentis illas solitariæ.

** Vide Cæliū Rhodiginū, Antiq. lect. li. 3. c. 12. qui locum hūc sic restituit: truces verò ex cæli rigore, has & illas mobilitate hebetes, vel vt quidā, rigore & has: illas mob.*

** crinium*

** pronitate*

De

De motu terræ. *Cap. LXXIX.*

BAbyloniorum placita motus terræ, hiatúsque, & cætera omnia, vi siderum existimant fieri, sed illorum trium; quibus fulmina assignant: fieri autem, meantium cum Sole aut congruentium, & maximè circa quadrata mundi. * Præclara quædam esse, & immortalis in eo (si credimus) diuinitas perhibetur Anaximandro Milesio Physico: quem ferunt Lacedæmoniis prædixisse, vt vrbem ac tecta custodirent: instare enim motum terræ: cùm & vrbs tota eorum corruit, & Taygeti montis magna pars ad formam puppis eminens abrupta, cladem insuper eam ruina pressit. Perhibetur & Pherecydis Pythagoræ doctoris alia coniectatio, sed & illa diuina: haustu aquæ è puteo præsensisse, ac prædixisse ibi * terræ motum. Quæ si vera sunt, quantum à Deo tandem videri possunt tales distare, dum viuant? Et hæc quidem arbitrio cuiusque existimanda relinquantur: ventos in causa esse non dubium reor. Neque enim vnquam intremiscunt terræ, nisi sopito mari, cælóque adeò tranquillo, vt volatus auium non pendeant, subtracto omni spiritu qui vehit: nec vnquam, nisi post ventos * conditos, scilicet in venas & cauernas eius occulto afflatu. Neque aliud est in terra tremor, quàm in nube tonitruum. Nec hiatus aliud, quàm cùm fulmen erumpit, incluso spiritu luctante, & ad libertatem exire nitente.

** Præclara quædā & immortalis (si credimus) diuinitas perhibetur Anaximand. Ex vet. Cod.*

** motum*

** cōdito scilicet in venas, & cauā eius occulta afflatu.*

De terræ hiatibus. *Cap. LXXX.*

VAriè itaque quatitur, & mira eduntur opera, alibi prostratis mœnibus, alibi hiatu profundo haustis, alibi egestis molibus, alibi

emissis

emissis amnibus, nonnunquam etiam ignibus, calidísue fontibus, alibi * aduerso fluminum cursu. Præcedit verò comitatúrque terribilis sonus, aliàs murmur * similius mugitibus, aut clamori humano, armorúmve pulsantium fragori, pro qualitate materię excipientis, formáque vel cauernarum vel cuniculi, per quem meat, exilius grassante in angusto, eodem rauco in recuruis resultante in duris fremente, in humidis fluctuante & stagnantibus: item fremente cõtra solida. Itaque & sine motu sæpe editur sonus. Nec simplici modo quatitur vnquam, sed tremit vibrátque. Hiatus verò aliàs remanet, ostendens quæ sorbit aliàs occultat ore compresso: rursúsque ita inducto solo, vt nulla vestigia extent, vrbibus plerunque deuoratis, agrorúmque tractu hausto. Maritima autem maxime quatiuntur. Nec montosa tali malo carent. Exploratum est mihi, Alpes, Appenninúmque sępius tremuisse. Et autumno ac vere terræ crebriùs mouentur, sicut fiunt fulmina. Ideo Galliæ & Ægyptus minime quatiuntur, quoniam hîc æstatis causa obstat, illic hyemis. Item noctu sæpius, quàm interdiu. Maximi autem motus existunt matutini vespertiníque: sed propinqua luce crebri: interdiu autem circa meridiem. Fiunt & Solis Lunæque defectu, quoniam tempestates tunc sopiuntur. Præcipuè verò, cùm sequitur imbrem æstus, imbrésue æstum.

* *Rectius, auerso.*
* *similis.*

Signa motus futuri. Cap. LXXXI.

NAuigantes quoque sentiunt non dubia coniectura, sine flatu intumescente fluctu subito, aut quatiente icti. Intremunt verò & in nauibus posita, æquè quàm in ædificiis, crepitúque prænuntiant. Quin & volucres non impauidæ

Sed & in cælo signũ præcedit motu. sedent.* Est & in cælo signum, præcedítque motu futuro, aut interdiu, aut paulo post occasum sereno, ceu tenuis linea nubis in longum porrectæ spatium. Est & in puteis turbidior aqua, nec sine odoris tædio.

Auxilia contra motus futuros.
Cap. LXXXII.

*Sed & in iisdem est remediũ. * quale cloaca * tutiu*

Sicut * in iisdem est remedium, * quale & crebri specus præbent. Præconceptum enim spiritum exhalant: quod in * certis notatur oppidis, quæ minus quatiuntur, crebris ad eluuiem cuniculis cauata. Multóq; sunt tutiora in iisdem illis quæ pendent: sicut Neapoli in Italia intelligitur, parte eius, quæ solida est, ad tales casus obnoxia. Tutissimi sunt ædificiorum fornices, anguli quoque parietum, postésque alterno pulsu renitentes. Et latere terreno facti parietes minore noxa quatiuntur. Magna differentia est & in ipso genere motus: pluribus siquidem modis quatitur. Tutissimum est, cùm vibrat crispante ædificiorum crepitu; & cùm intumescit assurgens, alternóque motu residet: innoxium & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur. Vndantis inclinatio, & fluctus more quædam volutatio infesta est: aut cùm in vnam partem totus se motus impellit. Desinunt autem tremores, cùm ventus emersit: sin verò durauere, non ante quadraginta dies sistuntur: plerunque & tardius, vtpote cùm quidã annuo & bienni spatio durauerint.

Portenta terrarum semel visa. Cap. LXXXIII.

Est & hoc semel.

Factum est semel, quod equidem in Hetruscę disciplinæ voluminibus inueni, ingens terrarum portentum L. Marcio, Sex. Iulio coss. in agro Mutinensi. Nanque montes duo inter se concur

concurrerunt, crepitu maximo assultantes recedentésque, inter eos flamma fumóque in cælum exeunte interdiu, spectante è via Æmylia magna equitum Romanorum, familiarúmque & viatorum multitudine. Eo cōcursu villæ omnes elisæ, animalia permulta quæ intrà fuerant, exanimata sunt. anno ante sociale bellum: quod haud scio an funestius ipsi terræ Italiæ fuerit, quàm ciuilia. Non minus mirum ostentum & nostra cognouit ætas anno Neronis principis supremo, sicut in rebus eius exposuimus, pratis oleísque intercedente via publica in contrarias sedes trangressis, in agro Marrucino, prædiis Vectij Marcelli equitis Romani, res Neronis procurantis.

Miracula terræmotus. Cap. LXXXIIII.

Fiunt simul cum terræmotu & inundationes maris, eodem videlicet spiritu infusi, aut resīdentis sinu recepti. Maximus terræ memoria mortalium extitit motus, Tiberij Cæsaris principatu, xij. vrbibus Asiæ vna nocte prostratis. Creberrimus Punico bello, intra eundem annum septies atque quinquagies nuntiatus Romam. Quo quidem anno ad Trasymenum lacum dimicantes, maximum motum neque Pœni sensere, nec Romani. Nec verò simplex malum, aut in ipso tantùm motu periculum est, sed par aut maius * ostētum. Nunquàm vrbs Roma tremuit, vt non futuri euentus alicuius id prænuntiū esset.

* ostento

Quibus locis maria recesserint.
Cap. LXXXV.

Eadem nascentium causa terrarum est, cùm idem ille spiritus attollendo potens solo, non valuit erumpere. Nascuntur enim nec fluminum tantùm inuectu, sicut Echinades insu-

læ ab Acheloo amne congestæ, maiórque pars Ægypti à Nilo, in quam à Pharo insula noctis & diei cursum fuisse Homero credimus: sed & recessu maris, sic vt eidem de circeis: quod accidisse & in Ambraciæ portu decem millium passuum interuallo, & Atheniensium quinque millium ad Piræeū memoratur. Et Ephesi, vbi quondam ædem Dianæ alluebat. Herodoto quidem si credimus, mare fuit supra Memphim vsque ad Æthiopum montes: itémque à planis Arabiæ. Mare & circa Ilium, & tota Teuthrania, quáque campos intulerit Mæander.

Odyss. Δ.

Ratio insularum enascentium. Cap. LXXXVI.

NAscuntur & alio modo terræ, ac repentè in aliquo mari emergunt, velut paria secum faciente natura, quæque hauserit hiatus, alio loco reddente.

Quæ, & quibus temporibus enatæ sunt. Cap. LXXXVII.

CLaræ iampridem insulæ, Delos & Rhodos, memoriæ produntur enatæ. Posteà minores, vltra Melon Anaphe, inter Lemnum & Hellespontum, Nea: inter Lebedum & Teon, Alone: inter Cycladas Olympiadis cxxxv. anno quarto, Thera & Therasia. Inter easdem post annos cxxx. Hiera, eadémque Automate. Et ab ea duobus stadiis post annos cx. in nostro æuo, M. Iunio Syllano, L. Balbo coss. ad octauas Idus Iulias, Thia.

Quas terras interruperint maria. Cap. LXXXVIII.

ANte nos & iuxta Italiam inter Æolias insulas, item iuxta Cretam emersit è mari M.D. passuum, vnà cum calidis fontibus altera Olympiadis CXLIII. anno tertio in Thusco sinu fla-

grans

grans hæc violento cum flatu. Proditúrque memoriæ, magna circa illam multitudine piscium fluitante, cõfestim expirasse quibus ex his cibus fuisset. Sic & Pithecusas in Campano sinu ferunt ortas. Mox in his montem* Epopon, cùm repentè flamma ex eo emicuisset, campestri æquatum planitie. In eadem & oppidum haustum profundo: alióq; motu terrę stagnum emersisse: & alio, prouolutis montibus insulam extitisse Prochytam. Nanque & hoc modo insulas rerum natura fecit. Auellit Siciliam Italiæ, Cyprum Syrię, Eubœam Bœotiæ, Eubœæ Atalanten & Macrin, Besbycum Bithyniæ, Leucosiam Sirenum promontorio.

* *Legendũ videtur Epomeũ, queadmodum apud Strabonem ad finem lib. 5. legitur.*

Quæ insulæ continenti adiunctæ.

Cap. LXXXIX.

RVrsus abstulit insulas mari, iunxítque terris: Antissam Lesbo, Zephyrium Halicarnasso, Æthusam Myndo, Dromiscon & Pernen Mileto, Narthecusam Parthenio promontorio. Hybanda quondam insula Ioniæ, c c. nunc à mari abest stadiis. Syriten Ephesus in mediterranea habet: Derasidas & Sophoniam vicina ei Magnesia. Epidaurus & Oricum insulæ esse desierunt.

Quæ terræ in totum mari permutatæ.

Cap. XC.

IN totum abstulit terras primùm omnium vbi Atlãticum mare est, si Platoni credimus, immenso spatio. Mox interno, * quæ videmus hodie, mersam Acarnaniam Ambracio sinu, Achaiam Corinthio, Europam Asiámque Propontide & Ponto. Ad hoc perrupit mare Leucada, Antirrhium, Hellespontum, Bosphoros duos.

* *quo*

Quæ terræ ipsæ se sorbuerunt. Cap. XCI.

* *ipsa se comest terra, Deuorauit, &c.*

ATque vt sinus & stagna prætercam, * ipsa se condens terra deuorauit Cybotum altissimum montem, cum oppido Curite, Sipylum in Magnesia: & prius in eodem loco clarissimam vrbem, quæ Tantalis vocabatur. Galanis & Gamales vrbium in Phœnice agros cum ipsis, Phegium Aethiopiæ iugum excelsissimum, tanquam non infida grassarentur & litora.

Quæ vrbes haustæ sint à mari. Cap. XCII.

PYrrham & Antissam circa Mæotim Pontus abstulit, Elicen & Buram in sinu Corinthio, quarum in alto vestigia apparent. Ex insula Cea amplius triginta millia passuum abrupta subitò cum plurimis mortalium rapuit. Et in Sicilia dimidiam Tyndarida vrbem, ac quicquid ab Italia deest. Similiter in Bœotia & Eleusina.

De miraculis terrarum. Cap. XCIII.

MOtus enim terræ sileantur, & quicquid est, vbi saltem busta vrbium extant: simul vt terræ miracula potius dicamus, quàm scelera naturæ. Et Hercule non cœlestia enarratu difficiliora fuerint. Metallorum opulentia tam varia, tam diues, tam fœcunda, tot seculis suboriés: cùm tantú quotidie orbe toto populentur ignes ruinæ, naufragia, bella, fraudes, tantum verò luxuria, & tot mortales conterant: gemmarum pictura tam multiplex, lapidum tam discolores maculæ, intérque eos candor alicuius, præter lucem omnia excludens: medicatorum fontium vis: ignium tot locis emicantium perpetua tot seculis incendia: spiritus letales alibi, aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi volucribus tantùm, vt Soracte vicino vrbi tractu: alibi præter hominem cæteris animanti-

bus: nonnunquam & homini, vt in Sinueſſano agro & Puteolano: ſpiracula vocant, alij Charoneas ſcrobes, mortiferum ſpiritum exhalantes. Item in Hirpinis Anſancti, ad Mephitis ædem locum, quem qui intrauere, moriuntur. Simili modo Hierapoli in Aſia, Matris tantùm magnæ ſacerdoti innoxium. Alibi fatidici ſpecus, quorum exhalatione temulenti futura præcinunt, vt Delphis, nobiliſſimo oraculo. Quibus in rebus quid poſſit aliud cauſæ afferre mortalium quiſpiam, quàm diffuſæ per omne naturæ ſubinde aliter atque aliter numen erumpens?

De terris ſemper trementibus.

Cap. XCIIII.

Quædam verò terræ ad ingreſſus tremunt, ſicut in Gabienſi agro, non procul vrbe Roma, iugera fermè ducenta, equitantium curſu: ſimiliter in Reatino.

De inſulis ſemper fluctuantibus.

Cap. XCV.

Quædam inſulæ ſemper * fluctuant, ſicut in agro Cæcubo, & eodem Reatino, Mutienſi, Statonienſi. In Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas opaca ſylua, quæ nunquàm die ac noctu eodem loco viſitur. In Lydia quæ vocantur Calaminæ, non ventis ſolùm, ſed etiam contis quò libeat impulſæ, multorum ciuium Mithridatico bello ſalus. Sunt & in Nymphæo paruæ, ſaltuares dictæ, quoniam in ſymphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum mouentur. In Tarquinienſi lacu magno Italiæ duæ nemora circunferunt, nunc triquetram figuram edentes, nunc rotundam complexu, ventis impellentibus, quadratam nunquam.

* *fluitant.*

Quibus in terris non pluat: & aceruata terrarum miracula, & caeterorum elementorum.

Cap. XCVI.

CElebre fanum habet Veneris Paphos, in cuius quandam aream non impluit. Item in Nea oppido Troadis circa simulacrum Mineruę. In eodem & reliqua sacrificia non putrescũt. Iuxta Harpasa oppidum Asiæ, cautes stat horrenda, vno digito mobilis: eadem, si toto corpore impellatur, resistens. In Taurorũ peninsula in ciuitate * Parasino terra est, qua sanantur omnia vulnera. At circa Asson Troadis lapis nascitur, quo consumuntur omnia corpora: Sarcophagus vocatur. Duo sunt montes iuxta flumen Indum: alteri natura est vt ferrum omne teneat, alteri vt respuat: Itaque si sint claui in calciamento, vestigia auelli in altero non posse, in altero sisti. Locris & Crotone pestilentiam nunquàm fuisse, nec vllo terræmotu laboratum, annotatum est. In Lycia verò semper à terræmotu XL. dies serenos esse. In agro Ardano frumentum satum non nascitur. Ad aras Murtias in Veiente, & apud Tusculanum, & in sylua Ciminia loca sunt, in quibus in terram depacta non extrahuntur. In Crustumino natum fœnum ibi noxium, extrà salubre est.

* Characena.

Qua ratione æstus maris accedant & recedant. Et vbi iidem extra rationem.

Cap. XCVII.

ET de aquarum natura complura dicta sunt: sed æstus maris accedere & reciprocare, maximè mirum: pluribus quidem modis, verùm causa in Sole Lunáque. Bis inter duos exortus Lunæ affluunt, bísque remeant, vicenis quatern-

ternísque semper horis. Et primùm attollente se cum ea mundo intumescentes, mox à meridiano cæli fastigio vergente in Occasum residentes: rursúsque ab Occasu subter cæli ima, & meridiano contraria accedente, inundantes: hinc donec iterum exoriatur, se sorbentes. Nec vnquam eodem tempore, quo pridie, reflui,* vt ancillante sidere,trahentéque secum auido hausta maria,& assiduè aliunde, quàm pridie, exoriente: paribus tamen interuallis reciproci, senísque semper horis, nō cuiusq; diei aut noctis, aut loci,sed æquinoctialibus: ideóque inæquales vulgarium horarum spatio, vtcunque plures in eas aut diei aut noctis illarum mensuræ cadunt, & æquinoctio tantùm pares vbique. Ingens argumentum plenúmq; lucis ac vocis etiā diurnæ, hebetes esse qui negent subtermeare sidera, ac rursus eadem resurgere, similémque terris, imò verò vniuersæ naturæ exinde faciē, in iisdem ortus occasúsque operibus: non aliter sub terra manifesto sideris cursu alióve effectu, quàm cùm præter oculos nostros feratur. Multiplex etiamnum lunaris differentia, primúmque septenis diebus.* Quippe modici noua ad diuiduam æstus, pleniore ab ea exundant, plenáq; maximè feruent. Inde mitescunt. Pares ad septimam primis. Iterúmque alio latere diuidua augentur.* In coitu Solis pares. Planè eadem Aquilonia,& à terris longius recedente mitiores,quàm cùm in Austros digressa, propiore nisu vim suam exercet. Per octonos quoque annos ad principia motns & paria incrementa centesimo Lunæ reuocantur ambitu,* augente ea cuncta Solis annuis causis,duobus æquinoctiis maximè tumentes, & autum-

** vt ancillātes sideri auido,trahētique secū haustu maria, & assiduè aliunde, q̄ pridie, exorienti.*

** Quippe modici à noua ad diuiduā æstus, pleniores ab ea exundant,*

** In coitu Solis pares planè,eadē &c.*

** augentibus.*

nali amplius, quàm verno. inanes verò bruma, & magis solstitio. Nec tamen in ipsis, quos dixi, temporum articulis, sed paucis pòst diebus, sicuti neque in plena aut nouissima, sed postea: nec statim vt Lunam mundus ostendat occultétve. aut media plaga declinet, verùm duabus ferè horis æquinoctialibus serius, tardiore semper ad terras omnium, quæ geruntur in cælo, effectu cadente, quàm * visu, sicuti fulguris, & tonitrus, & fulminum. Omnes autẽ æstus in Oceano maiora integunt spatia inundántque, quàm in reliquo mari: siue quia totum in vniuersitate animosius est, quàm in parte, siue quia magnitudo aperta sideris vim laxè grassantis efficacius sentit, eandem angustiis arcentibus. Qua de causa nec lacus, nec amnes similiter mouentur. Octogenis cubitis supra Britanniam intumescere æstus, Pythias Massiliensis autor est. Interiora autem maria terris clauduntur, vt portu. Quibusdam tamen in locis spaciosior laxitas ditioni * paret: vtpote cùm plura exémpla sint, in tranquillo mari, nullóque velorum impulsu, tertio die ex Italia prouectorum Vticam, æstu feruente. Circa litora autem magis, quàm in alto, deprehenduntur hi motus: quoniam & in corpore extrema pulsum venarum, id est, spiritus magis sentiunt. In plerisque tamen æstuariis, propter dispares siderum in quoque tractu exortus, diuersi existunt æstus, tempore, non ratione, discordes, sicut in Syrtibus. Et quorundam tamen priuata natura est, velut Taurominitani euripi sæpius, & in Eubœa septies die ac nocte reciprocantis. Æstus idem triduo in mense consistit, septima, octaua, nonáque Luna. Gadibus, qui est delubro Herculis proximus,

* nisu

* patet.

proximus, fons inclusus ad putei modum, aliâs simul cum Oceano augetur minuitúrque, aliâs verò vtrunque contrariis temporibus. Eodem in loco alter, Oceani motibus consentit. In ripa Bætis oppidum est, cuius putei crescente æstu minuuntur, augescũt decedente, mediis temporum immobiles. Eadem natura in Hispali oppido vni puteo, cæteris vulgaris. Et Pontus semper extrà meat in Propontidem, introrsus in Pontum nunquam refluo mari.

Miracula maris. *Cap. XCVIII.*

OMnia plenilunio maria purgantur, quædam & stato tempore. Circa Messanam & Mylas fimo similia expuuntur in litus purgamenta: vnde fabula Solis boues ibi stabulari. His addit (vt nihil quod equidem nouerim prętercam) Aristoteles, nullum animal nisi æstu recedente expirare. Obseruatum id multùm in Gallico Oceano, & duntaxat in homine compertum.

Quæ potestas Lunæ, & terrena, & marina. *Cap. XCIX.*

QVo vera coniectatio existit, haud frustra * spiritum sidus Lunæ existimari. Hoc esse quod terras saturet, accedénsque corpora impleat, abscedens inaniat. Ideo cum incremento eius augeri conchylia, & maximè spiritum sentire, quibus sanguis non sit. Sed & * sanguine hominem etiam cum lumine eius augeri ac minui: frondes quoque ac pabula (vt suo loco dicetur) sentire, in omnia eadem penetrante vi.

* *spiritus*

* *sanguinẽ hominum,*

Quæ Solis, & quare salsum mare. *Cap. C.*

ITaque Solis ardore siccatur liquor: & hoc esse masculum sidus accepimus, torrens cuncta

sorb

sorbénsque. Sic mari latè patenti saporē incoqui salis, * aut quia exhausto inde dulci tenuíque, quod facillimè trahat vis ignea, omne asperius crassiúsque linquatur. Ideo * summa æquorum aqua dulciorem profundam. Hāc esse veriorem causam asperi saporis, quàm quòd mare terræ sudor sit æternus, aut quia plurimum ex arido misceatur illi vapore, aut quia terræ natura medicatas aquas inficiat. Est in exemplis, Dionysio Siciliæ tyranno, cùm pulsus est ea potentia, accidisse prodigium, vt vno die in portu dulcesceret mare.

**Aut, non est in vetusto Codice, videtúrq; redundare*

** summā æquorū aquam dulciorē profunda.*

Item de natura Lunæ. *Cap. C I.*

E Contrario ferunt Lunæ fœmineum ac molle sidus, atque nocturnum, soluere humorem, & trahere, non auferre. Id manifestum esse, quòd ferarum occisa corpora in tabem * visu suo resoluat, somnóque sopitis torporem contractum in caput reuocet: glaciem refundat, cunctáque humifico spiritu laxet. Ita pensari naturæ vices, sempérque sufficere, aliis siderum elementa cogentibus, aliis verò fundentibus. Sed in dulcibus aquis Lunæ alimentum esse, sicut in marinis Solis.

** nisu, legit Pintianus fidem Toletani Codicis sequutus: qua voce & suprà vsus est Plin. cap. 97. pro defluuio illo à sideribus in terram decidente, quod Barbariuinfluētia dicitur*

Vbi altissimum mare. *Cap. C I I.*

ALtissimum mare x v. stadiorū Fabianus tradit. Alij in Ponto ex aduerso Coraxorū gentis (vocant Bathea Ponti) trecentis ferè à continenti stadiis immensam altitudinem maris tradunt, vadis nunquàm repertis.

Miracula aquarum, fontium, & fluminum. *Cap. C I I I.*

MIrabilius id faciunt aquæ dulces, iuxta mare vt fistulis emicantes. Nam nec aquarum natura à miraculis cessat. Dulces mari inuehuntur,

tur,leuiores haud dubié. Ideo & * marinæ,quarum natura grauior, magis inuecta sustinent. Quædam verò & dulces inter se supermeant alias.Vt in Fucino lacu inuectus amnis,in Lario Addua,in Verbano Ticinus,in Benaco Mincius, in Seuinno Ollius, in Lemano Rhodanus, hic trans Alpes,superiores in Italia, multorum millium transitu hospitales suas tantùm,nec largiores,quàm intulere, aquas euehentes. Proditum hoc & in Oronte amne Syriæ, multisque aliis. Quidam verò odio maris ipsa subeunt vada, sicut Arethusa fons Syracusanus,in quo redduntur iacta in Alpheum qui per Olympiam fluens, Peloponnesiaco litori infunditur. Subeunt terras rursúsque redduntur Lycus in Asia Erasinus in Argolica, Tigris in Mesopotamia. Et quæ in Æsculapij fonte Athenis immersa sunt, in Phalerico redduntur. Et in Atinate campo fluuius mersus, post xx. M. pass.exit: & in Aquileiensi Timauus.Nihil in Asphaltite Iudææ lacu,qui bitumen gignit,mergi potest: nec in Armeniæ maioris Arethusa: is quidem nitrosus pisces alit. In Salentino iuxta oppidum Manduriam lacus ad margines plenus, neque exhaustis aquis minuitur,neque infusis augetur. In Ciconum flumine, & in Piceno lacu Velino lignum deiectum, lapideo cortice obducitur: & in Surio Colchidis flumine adeò vt lapidem plerunque * durans adhuc integat cortex. Similiter in flumine * Silaro, vltra Surrentum,non virgulta modò immersa,verùm & folia lapidescunt, aliàs salubri potu eius aquæ. In exitu paludis Reatinæ saxum crescit. Et in Rubro mari oleæ,virentésque fruti ces enascuntur. Sed & fontium plurimorum natura mira est feruore. Idque etiam in iugis Alpium,

* *Marinæ natura grauior, magis,*

* *durus.*
* *Silaci.*

pium, ipsóque in mari inter Italiam & Aenariam, vt in Baiano sinu, & in Liri fluuio, multísque aliis. Nam dulcis haustus in mari plurimis locis, vt ad Chelidonias insulas & Aradum, & in Gaditano Oceano. Patauinorum aquis calidis herbæ virentes innascuntur, Pisanorum ranæ: ad Vetulonios in Hetruria non procul à mari, pisces. In Casinate fluuius appellatur Scatebra, frigidus, abundantior æstate. In eo, vt in Arcadiæ Stymphali, enascuntur aquatiles musculi. In Dodone Iouis fons cùm sit gelidus, & immersas faces extinguat, si extinctæ admoueantur, accendit. Idem meridie semper deficit, qua de causa Anapauomenon vocant. Mox increscens ad medium noctis exuberat: ab eo rursus sensim deficit. In Illyriis supra fontem frigidum expansæ vestes accenduntur. Iouis Ammonis fons interdiu frigidus, noctibus feruet. In Troglodytis fons Solis appellatur dulcis, & circa meridiem maximè frigidus: mox paulatim tepescens, ad noctis media feruore & amaritudine infestatur. Padi fons mediis diebus æstiuis velut interquiescens semper aret. In Tenedo insula fons, semper à tertia noctis hora in sextam ab æstiuo solstitio exundat. Et in Delo insula Inopus fons eodem, quo Nilus, modo, ac pariter cum eo decrescit augetúrque. Contra Timauum amnem insula parua in mari est cum fontibus calidis qui pariter cum æstu maris crescunt, minuuntúrque. In agro Pitinate trans Apenninum fluuius Nouanus omnibus solstitiis torrens, bruma siccatur. In Falisco omnis aqua † pota candidos boues facit: in Bœotia amnis Melas oues nigras: Cephissus ex eodem lacu profluens albas: rursus nigras Penius, rufásque

† In Falisco Clitumni amnis aqua pota sa

juxta

iuxta Ilium Xantus, vnde & nomen amni. In Ponto fluuius * Astaces rigat campos, in quibus pastæ nigro lactæ equæ gentem alunt. In Reatino fons Neminia appellatus, alio atque alio loco exoritur, annonæ mutationem significans. Brundisij in portu fons, incorruptas præstat aquas nauigantibus. Lyncestis aqua, quæ vocatur acidula, vini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno. In Andro insula templo Liberi patris fontem nonis Ianuariis semper vini sapore fluere Mutianus ter cos. credit: * Dios tecnosia vocatur. Iuxta nonacrim Arcadiæ Styx, nec odore differens, nec colore, epota illico necat. Item in Beroso Taurorum colle tres fontes, sine remedio, sine dolore mortiferi. In Carrinensi Hispaniæ agro duo fontes iuxtà fluunt, alter omnia respuens, alter absorbens. In eadem gente alius, aurei coloris omnes ostendit pisces, nihil extra illam aquam cæteris differentes. In Comensi iuxta Larium lacum, fons largus, horis singulis semper intumescit ac residet. In Cydonia insula ante Lesbon fons calidus, vere tantum fluit. Lacus Sinnaus in Asia circumnascente absynthio inficitur. Colophone in Apollinis Clarij specu lacuna est, cuius potu mira redduntur oracula, bibentium breuiore vita. Amnes retro fluere & nostra vidit ætas, Neronis principis annis supremis, sicut in rebus eius retulimus. Iam omnes fontes æstate, quàm hyeme, gelidiores esse, quem fallit? Sicut illa permira naturæ opera, æs & plumbum in massa mergi, dilatata fluitare. Eiusdémque ponderis alia sidere, alia inuehi. Onera in aqua facilius moueri. Thyrreum lapidem, quamuis grandem, innatare, eundémque comminut

* *Astacenos rigat campos.*

* *Diotecnosia*

minutum mergi. Recentia cadauera ad vadum labi, intumescentia attolli. Inania vasa haud facilius, quàm plena, extrahi. Pluuias salinis aquas vtiliores esse, quàm reliquas: nec fieri salem, nisi admistis dulcibus. Marinas tardius gelare, celerius accendi. Hyeme mare calidius esse, autumno salsius. Omne oleo tranquillari. Et ob id vrinantes ore spargere, quoniam mitiget naturam asperam, lucémque deportet. Niues in alto mari nō cadere. Cùm omnis aqua deorsum feratur, exilire fontes, atque etiam in Ætnæ radicibus flagrantis intantum, vt quinquagena & centena millia pass. harenas flammarum globus eructet.

Ignium & aquarum iuncta miracula, & de maltha. Cap. CIIII.

IAmque & ignium, quod est naturæ quartum elementum, reddamus aliqua miracula. Sed primùm ex aquis. In Commagenes vrbe Samosatis stagnum est, emittens limum (maltham vocant) flagrantem. Cùm quid attigit solidi, adhæret: prætcrea tactus sequitur fugientes. Sic defendêre muros oppugnante Lucullo: flagrabátque miles armis suis: Aquis etiam accenditur, Terra tantùm restingui docuere experimenta.

De Naphtha. Cap. CV.

SImilis est natura naphthæ: ita appellatur circa Babyloniam, & in Austagenis Parthię profluens, bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio ignium, transiliúntq; protinus in eam vndecunque visam. Ita ferunt à Medea pellicem cremátam, postquàm sacrificatura ad aras accesserat, corona igne rapta.

De:

De semper ardentibus locis. *Cap. CVI.*

VErùm in montium miraculis, ardet Ætna noctibus semper, tantóque æuo ignium materiæ sufficit, niualis hybernis temporibus, egestúmque cinerem pruinis operiens. Nec in illo tantùm natura sæuit, exustionem terris denuntians. Flagrat in Phaselide mons Chimæra, & quidem immortali diebus ac noctibus flamma. Ignem eius accendi aqua, extingui verò terra aut fœno, Cnidius Ctesias tradit. Eadem in Lycia Hephœstij montes, teda flammante tacti, flagrant adeò, vt lapides quoque riuorũ & harenæ in ipsis aquis ardeant: alitúrq; ignis ille pluuiis. Baculo si quis ex iis accenso traxerit sulcos, riuos ignium sequi narrant. Flagrat in Bactris Cophanti noctibus vertex. Flagrat in Medis & Cestia gente confinio Persidis: Susis quidem ad turrim albam, è xv. caminis, maximo eorum & interdiu. Campus Babyloniæ flagrat, quadam veluti piscina iugeri magnitudine. Item Æthiopum iuxta Hesperium montem, stellarum modo campi noctu nitent. Similiter in Megalopolitanorum agro, tametsi internus sit ille iucundus, * frondémque densi supra se nemoris non adurens, & iuxta gelidum fontem semper ardens. Nimphæi crater dira Apolloniatis suis portendit, vt Theopompus tradidit. Augetur imbribus, egerítque bitumen, temperandum fonte illo ingustabili, aliâs omni bitumine dilutius. Sed quis hæc miretur? in medio mari Hiera insula Æolia iuxta Italiam cum ipso mari arsit per aliquot dies sociali bello, donec legatio Senatus piauit. Maximo tamen ardet incendio Theôn ochema dictum, Æthiopum iugum: torrentésque Solis ardoribus flammas egerit.

* *Mutanda videtur distinctio: sicq; legendum: frõdémque dẽsi supra se nemoris nõ adurẽs. Et iuxta egelidum fontẽ ardẽs*

Nymphai crater, dira semper Apollonia tu suis portendit. Vt autē Egelidū malimus, q̄ Gelidū, Strabonis autoritate adducimur, qui Nymphai crateri fontes subesse scribit aquis tepidis, & bitumine scatentes.

Tot locis tot incendiis rerum natura terras cremat.

Ignium per se miracula. Cap. CVII.

PRæterea cùm sit huius vnius elementi ratio fœcunda, séque ipse pariat, & minimis crescat scintillis, quid fore putandum est in tot rogis terræ? Quæ est illa natura, quæ voracitatem in toto mundo auidissimam sine damno sui pascit? Addantur iis sidera innumera, ingénsq; Sol. Addantur humani ignes, & lapidum quoque insiti naturæ, attrita inter se ligna, iam nubium & origines fulminum. Excedit profectò omnia miracula, vllum diem fuisse, quo non cuncta conflagrarēt: cùm specula quoq; concaua aduersa Solis radiis faciliùs etiā accendātur, quàm vllus alius ignis. Quid quòd innumerabiles parui, sed naturales scatent? In Nymphæo exit è petra flamma, quæ pluuiis accenditur. Exit & ad aquas Scantias. Hæc quidem inualida cùm transit, nec longè in alia materia durans. Viret æternò hunc fontem igneum contegens fraxinus. Exit in Mutinensi agro statis Vulcano diebus. Reperitur apud autores, subiectis Ariciæ aruis, si carbo deciderit, ardere terram. In agro Sabino & Sidicino vnctum flagrare lapidem. In Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam existere. In Laciniæ Iunonis ara sub dio sita, cinerem immobilem esse, perflantibus vndique procellis. Quin & repentinos ignes existere, & in aquis, & in corporibus etiam humanis. Trasymenum lacum arsisse totum: Seruio Tullio dormienti in pueritia, ex capite flammam emicuisse: L. Marcio in Hispania interemptis Scipionibus

nibus concionanti, & milites ad vltionem exhortanti, arsisse simili modo, Valerius Antias narrat. Plura mox & distinctius. Nunc enim quadam mistura rerum omnium exhibentur miracula. * Verùm egressa mens interpretationem naturæ, festinat legentium animos per totum orbem, veluti manu ducere.

* *Interim.*

Terræ vniuersæ mensura, longitudo & latitudo.

Cap. CVIII.

PArs nostra terrarum, de qua memoro, ambienti (vt dictum est) Oceano velut innatans, longissimè ab Ortu ad Occasum patet, hoc est, ab India ad Herculis columnas Gadibus sacratas, octuagies quinquies centena septuaginta octo M. pass. vt Artemidoro autori placet. Vt verò Isidoro, nonagies octies centena & decem & octo M. Artemidorus adiicit ampliùs, à Gadibus circuitu sacri promontorij ad promontorium Artabrum, quò longissimè frons procurrit Hispaniæ, octingenta M. nonagintaunum. Id mensuræ, duplici currit via. A Gange amne ostióque eius, quo se in Eoum Oceanum effundit, per Indiam Parthyenémq; ad Myriandrum vrbem Syriæ, in Issico sinu positam, quinquagies bis centena, quindecim M. pass. Inde proxima nauigatione Cyprum Insulam, Pataram Lyciæ, Rhodum, Astypalæam in Carpathio mari insulas, Laconicæ Tænarum, Lilybæum Siciliæ, * Calarim Sardiniæ, tricies quater centena, quinquaginta M. Deinde Gades quatuordecies centena & quinquaginta M. pass. Quæ mensura vniuersa ab eo mari efficit octogies quinquies centena, lxxviij. M. pass. Alia via, quæ certior, itinere terreno maximè patet, à Gange ad Euphratem amnem quinquagies cente-

* *Caralim legendũ videtur, ex Strabone & Ptolemæo. Vnde etiã infrà*

lib.3. ca.7. propinquũ promonto-riũ Carali tanum ap pellatur.

** Lechaico*

** Artemidoro attestante.*

na M. pass. & xxj. Inde Cappadociæ Mazaca cc. M. xliiij. Inde per Phrygiam, Cariam, Ephesum cccc. M. pass. xcviij. Ab Epheso per Ægeum pelagus Delum ducenta M. Isthmum ducenta duodecim M. Deinde terra & * Laconico mari & Corinthiaco sinu Patras Peloponnesi ducentaduo M. quingenti: Leucadem lxxxvj. millia quingenti: Corcyram totidem: Acroceraunia centum triginta duo millia quingenti: Brundisium lxxx. sex millia quingenti: Romam ccc. millia lx. Alpes vsque ad Cincomagum vicum M. ccccc xviij. Per Galliam ad Pyrenæos montes Illiberim quingenta quinquaginta sex M. Ad Oceanũ & Hispaniæ oram trecenta trigintaduo millia. Traiectu Gadis septem millia quingenti. Quæ mẽsura * Artemidori ratione efficit octuagiessexies centena octogiuta quinque. Latitudo autem terræ à meridiano situ ad Septentrionem, dimidio ferè minor colligitur, quinquagies quater centena sexaginta duo millia. Quò palàm fit, quantum & hinc vapor abstulerit, & illinc rigor. Neque enim deesse arbitror terris, aut non esse globi formam, sed inhabitabilia vtrinque incomperta esse. Hæc mensura currit à litore Æthiopici Oceani, quà modò habitatur, ad Meroen ccccc l. M. Inde Alexandriam duodecies centena millia quinquaginta. Rhodum quingenta octogintatria. Gnidum octogintaquatuor millia quingenti. Côn vigintiquinque millia. Samum c. millia. Chium lxxxiiij. millia. Mitylenen lxv. millia. Tenedon xxvviij. millia. Siggum promontoriũ xij. millia quingenti. Os Ponti cccxij. millia quingẽti. Carambin promontorium cccl. Os Mæotidis cccxij. millia quingenti. Ostium Tanais cclxv. millia, qui cursus compendiis maris

ris breuior fieri poteſt lxxxix.M. Ab oſtio Tanais nihil modicum diligentiſſimi autores fecere, Artemidorus vlteriora incomperta exiſtimauit, cùm circa Tanaim Sarmatarum gentes degere fateretur ad Septentriones verſas. Iſidorus adiecit xij c.M.L.vſque ad Thulen, quæ coniectura diuinationis eſt. Ego non minore quàm proximè dicto ſpatio, Sarmatarum fines noſci intelligo. Et alioquin quantum eſſe debet, quod innumerabiles gentes ſubinde ſedem mutantes capiat? Vnde vlteriorem menſuram inhabitabilis plagæ, multò eſſe maiorem arbitror. Nam & à Germania immenſas inſulas non pridem compertas, cognitum habeo. De longitudine ac latitudine hæc ſunt, quæ digna memoratu putem. Vniuerſum autem hunc circuitum Eratoſthenes, in omnium quidem literarum ſubtilitate, & in hac vtique præter cæteros ſolers, * quam cunctis probari video, ducentorum quinquaginta duorum millium ſtadiûm prodidit. Quæ menſura Romana computatione efficit trecenties quindecies centena millia paſſ. Improbum auſum: verùm ita ſubtili computatione comprehenſum, vt pudeat non credere. Hipparchus & in coarguendo eo, & in reliqua omni diligentia mirus, adiicit ſtadiorum paulò minus xxv. millia.

* *quem*

Harmoniaca mundi ratio. *Cap. CIX.*

Alia Dionyſodoro fides: neque enim ſubtraham exemplum vanitatis Græcæ maximum. * Melius hic fuit, Geometricâ ſcientia nobilis. Senectam diem obiit in patria. Funus duxere ei propinquę, ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cùm ſecutis diebus iuſta peragerent, inueniſſe dicuntur in ſepulcro epiſtolam Dionyſo-

* *Cydnius*

dori nomine ad ſuperos ſcriptam. Perueniſſe eum à ſepulcro ad infimam terram: eſséque eo ſtadiorum quadraginta duo millia. Nec defuere Geometræ, qui interpretarentur ſignificare epiſtolam à medio terrarum orbe miſſam, quò deorſum ab ſummo longiſſimum eſſet ſpatium, & idem pilæ medium. Ex quo conſecuta computatio eſt, vt circuitu eſſe * ducenta quinquagintaquinque millia ſtadia pronuntiarent. Harmoniaca ratio, quæ cogit rerum naturam ſibi ipſam congruere, addit huic menſuræ ſtadia * ſeptem millia, terrámque nonageſimamſextammilleſimam totius mundi partem facit.

Ducenta quinquaginta duo millia.

XII. M.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER TERTIVS.

PROOEMIVM.

HACTENVS de situ & miraculis terræ, aquarúmq; ac siderum, & ratione vniuersitatis, atque mésura. Nunc de partibus, quanquam infinitum id quoque existimatur, nec temere sine aliqua reprehensione tractatum. Haud vllo in genere venia iustior est, si modò minimè mirum est, hominem genitum non omnia humana nouisse. Quapropter autorem neminé vnum sequar, sed vt quenque verissimum in quaque parte arbitrabor. Quoniam commune fermè omnibus fuit, vt eos quisque diligentissimè situs diceret, in quibus ipse prodebat: ideo nec culpabo, aut coarguam quenquam. Locorum nuda nomina, & quanta dabitur breuitate ponentur, claritate causísque dilatis in suas partes. Nunc enim sermo de toto est. Quare sic accipi velim, vt si vidua fama sua nomina, qualia fuere primordio ante res vllas gestas, nuncupentur, & sit quædam in his nomenclatura quidem, sed mun-

di rerúmque naturæ. Terrarum orbis vniuerſus in tres diuiditur partes, Europam, Aſiam, Africam. Origo ab occaſu Solis & Gaditano freto, quà irrumpens Oceanus Atlanticus in maria interiora diffunditur. Hinc intranti dextra Africa eſt, læua Europa: inter has Aſia eſt. Termini amnes, Tanais, & Nilus. Quindecim M. paſſ. in longitudinem, quas diximus, fauces Oceani patent, quinque M. in latitudinem, à vico Mellaria Hiſpaniæ, ad promontorium Africæ Album, autore Turannio Graccula iuxtà genito. T. Liuius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, vbi minimum, vij. M. paſſ. vbi verò plurimum, x. M. Tam modico ore, tam immenſa æquorum vaſtitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequentes quippe tæniæ candicantis vadi, carinas territant. Qua de cauſa Limen interni maris multi eum locum appellauere. Proxima autem faucibus vtrinque impoſiti montes, coërcent clauſtra, Abila Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ. Quam ob cauſam indigenæ columnas eius Dei vocant, credúntque perfoſſas excluſa antea admiſiſſe maria, & rerum naturæ mutaſſe faciem.

De Europa. *Cap. I.*

PRimùm ergo de Europa altrice victoris omnium gentium populi, longéque terrarum pulcherrima, quam plerique meritò non tertiam portionem fecere, verùm æquam, in duas partes ab amne Tanai ad Gaditanum fretum vniuerſo orbe diuiſo. Oceanus hoc, quod dictum eſt, ſpatio Atlanticum mare infundens, & auido meatu terras, quæcunque venientem expauere, demer-

gens

gens, resistentes quoque flexuoso litorum anfractu lambit, Europam vel maximè recessibus crebris excauans, sed in quatuor præcipuè sinus. Quorum primus à Calpe Hispaniæ extimo (vt dictum est) monte, Locros & Brutium vsque promontorium immenso ambitu flectitur. In eo prima Hispania terrarum est, vlterior appellata, eadem Bætica. Mox * à fine Vrgitano citerior, eadémque Tarraconensis ad Pyrenæa iuga. Vlterior in duas per longitudinem prouincias diuiditur. Siquidem Bæticæ latere septentrionali prætenditur Lusitania, amne Ana discreta. Ortus hic Laminitano agro citerioris Hispaniæ, & modò se in stagna fundens, modò in angustias resorbens, aut in totum cuniculis condés, & sæpius nasci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur. Tarraconensis autem affixa Pyrenæo, totóq; eius latere decurrens, & simul ad Gallicum Oceanum Iberico à mari transuersa se pandens, Solorio monte, & Oretanis iugis, Carpetanísque, & Asturum, à Bætica atque Lusitania distinguitur. Bætica à flumine eam mediam secante cognominata, cunctas prouinciarum diuiti cultu, & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. Iuridici conuentus ei quatuor, Gaditanus, Cordubéfis, Astigitanus, Hispalensis. Oppida omnia numero clxxv. In his coloniæ viij. municipia viij. Latio antiquitus donata xxix. libertate vj. *fœdere ij. stipédiaria cxx. Ex his digna memoratu, aut Latiali sermone dictu facilia, à flumine Ana litore Oceani oppidū Ossonoba, Lusturia cognominatum. Interfluentes Luxia & Vrium. Ariani montes. Bætis fluuius. Litus Corense inflexo sinu. Cuius ex aduerso Gades inter insulas dicendæ. Promontorium Iunonis, Portus Besippo, Oppida,

** Vide nū melius legatur, à sinu Virgitano, qui error vnius literæ defectu cōmissus videtur. Virgi enim, Pōponio teste, oppidū est in Hispania Bætica finibus, à quo proximus sinus Virgitatus dicitur hac in parte collocatus.*

** fœdere iij.*

Belon, Mellaria. Fretum ex Atlantico mari. Carteia, Tartessos à Græcis dicta. Mons Calpe. Dein litore interno oppidum Barbesula cum fluuio. Item Saldubia oppidum, Suel Melacha cum fluuio fœderatorum. Dein Menoba cum fluuio. Sexti Firmium cognomine Iulium. * Selambina, Abdera. Murgis Bæticæ finis. Oram eam vniuersam originis Pœnorum existimauit M. Agrippa. Ab Ana autem Atlantico Oceano obuersa Bastulorum Turdulorúmque est. In vniuersam Hispaniam M. Varro peruenisse Iberos, & Persas, & Phœnicas, Celtásque, & Pœnos tradit. Lusum enim Liberi patris, * aut Lyssam cum eo * bacchantium, nomen dedisse Lusitaniæ, & Pana præfectum eius vniuersæ. At quæ de Hercule ac Pyrene vel Saturno traduntur, fabulosa in primis arbitror. Bætis in * Tarraconensis prouinciæ, non vt aliqui dixere, Mentesa oppido, sed Tugiensi exoriens saltu, quem Tader fluuius, qui Carthaginiensem agrum rigat, Ilorci refugit Scipionis rogum: versúsque in Occasum, Oceanum Atlanticum prouinciam adoptans petit, modicus primò, sed multorum fluminum capax, quibus ipse famam aquásque aufert. Bæticæ primùm ab Ossigetania infusus, amœno blandus alueo, crebris dextra læuáque accolitur oppidis. Celeberrima inter hunc & Oceani oram in mediterraneo Segeda, quæ Augurina cognominatur, Iulia quæ Fidentia, Virgao quæ Alba, Ebura quæ Cerealis, * Iliberi quod Liberini, Ilipula quæ Laus, * Artigi quod Iulienses, Vesci quod Fauentia, Singilia, Hegua, Arialdunum, Agla minor, * Bæbro, Castra vinaria, * Episibrium, Hipponoua, * Illurco, Osca, Escua,

* Sexti & Abdera.
* ac
* bacchantem
* Tarraconensi prouincia.
* Eliberi
* Astigi
* Vbeda
* Epusibrium
* Illarco

Succubo, Nuditanum, Tucci vetus, omnia Bastetaniæ vergentis ad mare. Conuentus verò Cordubensis circa flumen ipsum Oſsigi, quod cognominatur, Laconicum, Illiturgi quod Forum-iulium, Ipasturgi quod Triumphale, Sitia, & xiiij. M passuum * remotum in mediterraneo Obulco, quod Pontificense appellatur. Mox Ripepora fœderatorum, Sacili, Martialium Onoba. Et dextra Corduba, Colonia patritia cognominata, inde primùm nauigabili Bæti. Oppida Carbulo, Decuma: fluuius Singulis, eodem Bætis latere incidens. Oppida Hispalensis conuentus * Celtica, Axatiara, Arruci, Menoba, Ilipa cognomine Italica. Et à læua Hispalis colonia, cognomine Romulensis. Ex aduerso oppidum Osset, quod cognominatur Iulia Constantia, Vergentum, quod Iulij genitor, Hippo Caurasiarum, fluuius Menoba, * Bæti & ipse à dextro latere infusus. At inter æstuaria Bætis oppidum Nebrissa, cognomine Veneria, & Colobona, coloniæ, Asta quæ Regia dicitur. Et in mediterraneo * Asido, quæ Cæsariana. Singulis fluuius in Bætin, quo dictum est ordine, irrumpens, Astigitanam coloniam alluit, cognomine Augustam firmam, ab ea nauigabilis. Huius conuentus sunt reliquæ coloniæ immunes: Tucci, quæ cognominatur Augusta gemella, Ituci, quæ Virtus Iulia, Attubi, quæ Claritas Iulia, Vrso, quæ Genua vrbanorum, inter quæ fuit Munda cum Pompeij filio capta. Oppida libera, Astigi vetus, Ostippo: stipendiaria, Callet, Calucula, Castra gemina, Ilipula minor, Merucra, * Sacrana, Obulcula, Onigis. Ab ora venienti prope Menobam amnem & ipsum nauigabilem, haud procul

remotu

* *Celtiaca Vacamana, Acria, Ilipa.*

* *& ipse*

* *Asida*

* *Sucrona*

procul accolunt Alontigiceli, Alostigi. Quæ autem regio à Bæti ad fluuium Anam tendit extra prædicta, Beturia appellatur, in duas diuisa partes, totidémque gentes: Celticos, qui Lusitaniam attingunt, Hispalensis conuentus: Turdulos, qui Lusitaniam & Tarraconensem accolunt, iura Cordubam petunt. Celticos à Celtiberis ex Lusitania aduenisse manifestum est, sacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica distinguuntur: Seria, quæ dicitur fama Iulia: Vertobrige, Concordia Iulia: Segede Restituta Iulia: Contributa Iulia, Vcultuniacum, quæ & * Curiga nunc est: Laconimurgi, Constantia Iulia: Teresibus fortunales, & Callensibus Emanici. Præter hæc in Celtica * Acinippo, Arunda, Arunci, Turobrica, Lastigi, Alpesa, * Sæpona, Serippo. Altera Beturia quam dicimus Turdulorum, & conuentus Cordubensis, habet oppida non ignobilia, Arsam, Mellariam, Mirobricam: regiones Osintigi, Sisaponem. Caditani conuentus ciuium Romanorum Regina, Latinorum * Læpia, Vlia, Carisa cognomine Aurelia. * Vrgia cognominata castrum Iulium: item Cæsaris Salutariensis: stipendiaria, Besaro, Belippo, * Berbesula, Lacippo, Besippo, Callet, Cappagum, * Oleastro, Itucci, * Brana, Lacibi, Saguntia, Andorisippo. Longitudinem vniuersam eius prodidit M. Agrippa ccccLxv. M. passuum, latitudinem cclvij. M. sed cùm termini Carthaginem vsque procederent, quæ causa magnos errores computatione mensuræ sæpius parit, alibi mutato prouinciarum modo, alibi itinerum auctis aut diminutis passibus. Incubuere maria tam longo

* Turiga
* Acimbro
* Sisapona
* Regia. Carisa.
* Vria.
* Barbesula
* Oleatro,
* Brana, Sagune

ævo

æuo alibi, proceſſere litora, torſere ſe * flumi-num, aut correxere flexus. Præterea aliunde aliis exordium menſuræ eſt, & aliâ meatus: ita fit, vt nulli duo concinant.

* & flum.

Bætica longitudo, & latitudo.
Cap. II.

BAeticæ longitudo nunc à Caſtulonis oppidi fine Cadeis cccclxxv. M. & à Murgi maritima ora xxij. M. paſſ. amplior. Latitudo à Carteiana ora ccxxiiij. M. paſſ. Agrippam quidem * in tanta viri diligentia, prætérque in hoc opere cura, cùm orbem terrarum vrbi ſpectandum propoſiturus eſſet, erraſſe quis credat, & cum eo Diuum Auguſtum? Is nanque complexam eum porticum ex deſtinatione & commentariis M. Agrippæ à ſorore eius inchoatam peregit.

*tãta virũ diligentia.

Hiſpania citerior. Cap. III.

CIterioris Hiſpaniæ, ſicut complurium prouinciarum, aliquantum vetus forma mutata eſt, vtpote cùm Pompeius Magnus trophæis ſuis, quæ ſtatuebat in Pyrenæo dcccxlvj. oppida ab Alpibus ad fines Hiſpaniæ vlterioris in ditionem à ſe redacta teſtatus ſit. Nunc vniuerſa prouincia diuiditur in conuentus ſeptem, Carthaginienſem, Tarraconenſem, Cæſarauguſtanum, Clunienſem, Aſturum, Lucenſem, Bracarum. Accedunt inſulæ, quarum mentione ſepoſita, * præter ciuitates contributas aliis, prouincia ipſa ccxciiij. continet oppida. In iis colonias xij. Oppida ciuium Romanorum xiij. Latinorum veterum xvij. fœderatorum vnum, ſtipen

*præter ciuitates cõtributas alys ducen

tas nonagintaquatuor, prouincia ipsa cōtinet oppida clxxix.

* *cxxxvij. vel cxxxij*

stipendiaria * cxxxvj. Primi in ora Bastuli: post eos quo dicetur ordine intus recedentes Mentesani, Oretani, & ad Tagum Carpetani: iuxta eos Vaccæi, Vectones, & Celtiberi, Arrebaci, Oppida orę proxima, Vrci, adscriptúmque Bæticę Barea, regio Mauritania, mox Deitania, dein Contestania, Carthagonoua, colonia: cuius à promontorio quod Saturni vocatur, Cæsariam Mauritaniæ vrbem clxxxvij. M. pass. traiectus. Reliqua in ora flumen Tader, Colonia immunis Illicis, vnde Illicitanus sinus. In eam contribuuntur Icositani. Mox Latinorum Lucentum, Dianium stipendiarium, Sucro fluuius, & quondam oppidum, Contestanię finis. Regio * Edetania amœno prętendente se stagno ad Celtiberos recedens. Valentia Colonia iij. M. pass. à mari remota: flumen * Turium, & tantundem à mari Saguntum, ciuium Romanorum oppidum, fide nobile: flumen Idubeda: regio Ilergaonum. Ibesus amnis nauigabili commercio diues, ortus in Cantabris haud procul oppido Iuliobrica, ccccl. M. pass. fluens, nauium per cclx. M. à Varia oppido capax, quem propter vniuersam Hispaniam Gręci appellauere Iberiam. Regio Cossetania, flumen Subi, colonia Tarraco Scipionum opus, sicut Carthago Pœnorum. Regio Ilergetum, oppidum Subur, flumen Rubricatum, à quo Laletani & Indigetes. Post eos, quo dicetur ordine, intus recedentes radice Pyrenęi, Ausetani, Itani, Lacetani, pérque Pyrenęum Cerretani, dein Vascones. In ora autem colonia Barcino, cognomine Fauentia. Oppida ciuium Romanorum, Bætulo, Illuro, flumen Larnum, Blandæ: flumen Alba, Emporię: geminum hoc, veterum incolarum,

* *Edetana*

* *Durias*

& Græcorum, qui Phocœensium fuerit soboles. Flumen Tichis. Ab eo Pyrenæa Venus in latere promontorij altero xl. M. Nunc per singulos conuentus reddentur insignia præter suprà dicta. Tarracone disceptant populi xliiij. quorum celeberrimi ciuium Romanorum Dertusani, Bisgargitani. Latinorum Ausetani, Cerretani, qui Iuliani cognominantur, & qui Augustani, Sedetani, Gerundenses, Gessorienses, Teari qui Iulienses. Stipendiariorum Aquicaldenses, Onenses, Bætulonenses. Cæsaraugusta colonia immunis, amne Ibero affusa, vbi oppidum anteà vocabatur Salduba, regionis Sedetaniæ, recipit populos lij. Ex his ciuium Romanorum Belitanos, Celsenses. Ex Colonia Calaguritanos, qui Nascici cognominantur. Ilerdenses Surdaonum gentis, iuxta quos Sicoris fluuius: Oscenses regionis Vescitaniæ, Turiasonenses. Latinorum veterum Cascantenses, Ergauicenses, Graccuritanos, Leonicenses, Ossigerdenses. Fœderatos Terragenses. Stipendiarios Archobricenses, Andologenses, Arocelitanos, Bursaonenses, Calaguritanos qui Fibularenses cognominantur, Complutentes, Carenses, Cincenses, Cortonenses, Dammanitanos, Larnenses, * Iturisenses, * Ispalenses, * Ilumberitanos, Lacetanos, Vibienses, Pompelonenses. Segienses. Carthaginem conueniunt populi lxij. exceptis insularum incolis. Ex colonia Accitana Gemellenses, & * Libisosona cognomine Foroaugustana, quibus duabus ius Italiæ datum. Ex colonia Salariense oppidani Latij veteris Castulonenses, qui Cæsari venales appellantur. Setabitani qui Augustani, Valerienses. Stipendiariorum autem celeberrimi, Babanenses, Bastitani, Consaburenses, Dianenses,

Ilucēses
Spalēses
Ilumbritanos
* *Rectius*, *Libisoca*, *vt in vetustis codicibus, & apud Ptolemæū lib. 2. cap. 6.*

Egele

Egeleftani, Ilorcitani, Laminitani, Mentefani qui & Oritani, Mentefani qui & Baftuli, Oretani qui & Germani cognominãtur, capútq; Celtiberiæ Segobrigenfes, Carpetaniæ * Toletani Tago flumini impofiti. Dein Viacienfes & Virgilienfes. In conuentum Clunienfem Varduli ducunt populos xiiij. ex quibus * Albanenfes tantùm nominare libeat, Turmodigi quatuor, in quibus Segifamonenfes, Segifamaiulienfes. In eundem conuentum Carietas & Vénenfes quinque ciuitatibus vadunt, quarum funt Velienfes. Eodem Pelendones Celtiberorum quatuor populis, quorũm Numantini fuere clari: ficut in Vaccæorum xviij. ciuitatibus Intercatienfes, Pallantini, Lacobricenfes, Caucenfes. Nam in Cantabricis quatuor populis Iuliobrica fola memoratur: In Autrigonum decẽ ciuitatibus Tritium, & Virouefca. Areuacis nomen dedit fluuius Areua. Horum fex oppida, Saguntia & Vxama, quæ nomina crebrò aliis in locis vfurpantur, prætereà Segouia, & noua Augufta, Termes, ipfáque Clunia Celtiberiæ finis. Ad Oceanum reliqua vergunt, Vardulíque ex prædictis, & Cantabri. Iunguntur his Afturum XII. populi, diuifi * in Auguftanos, & Tranfmontanos, Afturica vrbe magnifica. In his funt Giguri, Pefici, Lancienfes, Zoelæ. Numerus omnis multitudinis ad CCXL. M. liberorum capitum. Lucenfis conuentus populorum eft XVI. præter Celticos & Lebunos, ignobilium, ac barbaræ appellationis, fed liberorum capitum fermè CLXVI. M. Simili modo Bracarum XXIIII. ciuitates CCLXXV. M. capitum, ex quibus præter ipfos Bracaros Vibali, Celerini, Galleci, Aequefilici, Quer-

querni

* & [margin, l. 4]

* Labanenfes [margin, l. 7]

* in Auguftanos, Afturica, &c. [margin, l. 20]

querni citra fastidium nominentur. Longitudo citerioris Hispaniæ est ad finem Castulonis à Pyrenæo, sexcentaseptem M. pass. & ora paulo amplius. Latitudo à Tarracone ad litus Olarsonis CCCVII. Et radicibus Pyrenæi, vbi cuneatur angustiis inter duo maria, paulatim deinde se pandens, quà contingit vlteriorem Hispaniam, tantundem & amplius latitudini adiicit. Metallis, plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota fermè Hispania scatet, Citerior & specularibus lapidibus: Bætica & minio. Sunt & marmorum lapicidinæ. Vniuersæ Hispaniæ Vespasianus Imperator Augustus iactatus procellis Reipublicæ Latij ius tribuit. Pyrenæi montes Hispanias Galliásque disterminant, promontoriis in duo diuersa maria proiectis.

Narbonensis prouincia. Cap. IIII.

NArbonensis prouincia appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur, Braccata antè dicta, amne Varo ab Italia discreta, Alpiúmque saluberrimis Romano imperio iugis. A reliqua verò Gallia latere septentrionali, montibus Gebenna & Iura: agrorum cultu, virorum morúmque dignatione, amplitudine opum nulli prouinciarum postferenda, breuitérque Italia verius, quàm prouincia. In ora regio Sardonum, intúsque Consuaranorum. Flumina * Tecum, Vernodubrum. Oppida, Illiberis, magnæ quondam vrbis tenue vestigium, Ruscino Latinorum. Flumen Atax è Pyrenæo Rubrensem permeans lacum: Narbo Martius, decumanorum Colonia, XII. M. pass. à mari distans. Flumina, Araris, Liria. Oppida de cætero rara, præiacentibus stagnis, Aga-

* *Telin & Obrin.*

tha quondam Massiliensium, & regio Volcarum Tectosagum: atque vbi Rhoda Rhodiorum fuit, vnde dictus multo Galliarum fertilissimus Rhodanus * amnis, ex Alpibus se rapiens per Lemanum lacum, segnémque deferens Ararim, nec minus seipso torrentem Isaram, & Druentiam. Libyca appellantur duo eius ora modica: ex his alterum Hispaniense, alterum Metapinum: tertium idémque amplissimum Massalioticum. Sunt autores, & Heracleam oppidum in ostio Rhodani fuisse. * Vltrà fossa ex Rhodano C. Marij opere & nomine insigne stagnum: Astromela oppidum, maritima Auaticorum, supérque campi lapidei, Herculis præliorum memoria: Regio Anatiliorum, & intus Desuuiatium, Cauarúmque. Rursus à mari Tricorium, & intus Tricollorum, Vocontiorum, & * Segouellaunorum, mox Allobrogum. At in ora Massilia Græcorum * Phocæensium fœderata. Promontorium Citharista, * portus, regio Camatullicorum. Dein Suelteri, supráque Verucini. In ora autem Athenopolis Massiliensiũ: Forum Iulij Octauianorum colonia, quæ Pacensis appellatur, & classica: amnis in ea Argenteus. Regio Oxubiorum, Ligaunorúmque, super quos Suetri, Quariates, Adunicates. At in ora oppidum Latinum Antipolis. Regio Deciatium: amnis Varus, ex Alpium monte * Acema profusus. In mediterraneo coloniæ, Arelate sextanorum Bliteræ septumanorum, Arausio secundanorum. In agro Cauarum Valentia, Vienna Allobrogum. Oppida Latina. Aquæ sextiæ Salyorum, Auenio Cauarum, Aptaiulia Vulgientium, Alebeceriorum Apollinarium, Alba Heluorum, Augusta Tricastinorum: Anatilia, Aeria, Borman

fluuius

Vltra fossam ex Rhodano c. pass. Marij.

Aliâs, Segalaunorũ: queadmodum & apud Ptolemæũ lib. 2. cap. 8.

Phocensium

zaopor-tus

Cema

Bormannico, Macina, Cabellio, Carcasum, Volcarum Tectosagum: Cessero, Carpentoracte, Meminorum: Cenicenses, Camboledi, qui Atlantici cognominantur, Eorum Voconij, Glanum Liuij, Luteuani, qui & Foroneronienses, Nemausum Arecomicorum, Piscenæ, Ruteni, Sanagenses, Tolosani * Tectosagum, Aquitaniæ contermini Tascodunitari, Cononienses, Vmbranici: Vocontiorum ciuitatis fœderatæ duo capita, * Vasco & Lucus Augusti. Oppida verò ignobilia xix. sicut xxiiij. Nemausiensibus attributa. Adiecit formulæ Galba Imperator ex inalpinis Auanticos, atque Ebrodunios: quorum oppidum Dinia. Longitudinem prouinciæ Narbonensis ccclxx. M. p. Agrippa tradit, latitudinem ccxlviij.

* *Tectosagi*

* *Aliàs Vasio: quemadmodum & apud Ptolemaeum.*

Italia, Tiberis, Roma, Campania. *Cap. V.*

ITalia dehinc primúque eius Ligures, mox Hetruria, Vmbria, Latium, vbi Tiberina ostia & Roma terrarum caput xvj. M. p. interuallo à mari. Volscorum postea litus & Campaniæ, Picentinum inde, ac Lucanum Brutiúmque, quo longissimè in Meridiem, * ab Alpium penè lunatis iugis in maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi, Apuli, Peligni, * Frentani, Marrucini, Vestini, Sabini, Picentes, Galli, Vmbri, Tusci, Veneti, Carni, Iapides, Istri, Liburni. Nec ignoro, ingrati ac segnis animi existimari posse meritò, si breuiter atque in transcursu, ad hunc modum dicatur terra, omnium terrarum alumna eadem & parens, numine Deûm electa, quæ cælum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritúsque molliret, & tot populorum discordes ferásque linguas, sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret,

* *ab Alpium fine. Sic infrà, Patet lõgitudine ab Alpino fine, &c.*

* *Ferẽtani*

breuitérque vna cunctarum gentiũ in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tanta nobilitas omnium locorum, quos quis attigerit,tanta rerum ſingularum populorúmque claritas tenet. Vrbs Roma, vel ſola in ea,& digna tam feſtæ ceruice facies, quo tandem narrari debet opere? Qualiter Campaniæ ora per ſe, felíxque illa ac beata amœnitas? vt palàm ſit;vno in loco gaudentis opus eſſe naturæ. Iam verò tota ea vitalis ac perennis ſalubritatis cæli temperies eſt,tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxij ſaltus, tam opaca nemora, tam munifica ſyluarum genera, tot montium afflatus, tanta frugum & vitium olearúmque fertilitas, tam nobilia pecori vellera,tot opima tauris colla,tot lacus, tot amnium fontiúmque vbertas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremiúmque terrarum commercio patens vndique: & tanquam ad iuuandos mortales, ipſa auidè in maria procurrens. Neque ingenia ritúſque ac viros, & lingua manúque ſuperatas commemoro gentes. Ipſi de ea iudicauere Græci, genus in gloriam ſuam effuſiſſimum, quotam partem ex ea appellando Græciam magnam. Nimirum id, quod in mentione cæli fecimus,hac quoque in parte faciendum eſt, vt quaſdam notas ac pauca ſidera attingamus. Legentes tantùm quæſo meminerint,ad ſingula toto orbe ediſſerenda feſtinari. Eſt ergo folio maximè querno aſſimilata, multo proceritate amplior,quàm latitudine,in læua ſe flectens cacumine, & Amazonicæ figura deſinens parmæ, vbi à medio excurſu Cocinthos vocatur, per ſinus lunatos duo cornua emittens, Leucopetram dextera, Lacinium ſiniſtra. Patet longitudine

ab

ab Alpino fine Prætoriæ Augustæ per Vrbem Capuámque cursu meante Rhegium oppidum in humero eius situm, à quo veluti ceruicis incipit flexus, decies centena & viginti M.passuū: multóque amplior mensura fieret Lacinium vsque, ni talis obliquitas in latus digredi videretur. Latitudo eius varia est, * ccccx. millium inter duo maria, inferum & superum, amnésque Varum atque Arsiam: * mediæ atque fermè circa vrbem Romam, ab ostio Aterni amnis in Adriaticum mare influentis, ad Tiberina ostia cxxxvj. & paulo minus à Castro nouo Adriatici maris Alsium ad Tuscum æquor, haud vllo loco * cc. in latitudinem excedens. Vniuersæ autem ambitus à Varo ad Arsiam * xxx. pass. lviij. efficit. Abest à circundatis terris, Istria ac Liburnia quibusdam locis centum M.pass. ab Epiro & Illyrico quinquaginta. Ab Africa minus cc. vt autor affirmat Varro. Ab Sardinia cxx. M. Ab Sicilia M. cccc. A Corcyra minus lxx. Ab Issa quinquaginta. Incedit per maria cæli regione ad Meridiem quidem: sed si quis id diligenti subtilitate exigat, inter sextam horam primámque brumàlem. Nunc ambitum eius, vrbésque enumerabimus. Qua in re præfari necessarium est, autorem nos Diuum Augustum secuturos, descriptionémque ab eo factam Italiæ totius in regiones xj. sed ordine eo, qui litorum tractu fiet, vrbium quidem vicinitates oratione vtique præpropera seruari non posse: itaque interiori in parte digestionem in literas eiusdem nos secuturos, coloniarum mentione signata, quas ille in eo prodidit numero. Nec situs originésque persequi facile est, Ingaunis Liguribus (vt cæteri omittantur) agro tricies

Vet. Lectio, ccxc. Mil.

** Media autem fermè. Vt mediā latitudinē intelligas, nō Italiā mediā.*

** Legēdū, trecēta, ex antiq. cod. adstipulante etiam Martiano*

** Antiq. codi. sic habet vicies cētena xlix. M. in quā mēsuram etiam Martianus & Solinus consentiūt. Manutius leg. xxx. M.*

pass. lviij. Antiq. Co-di. fidem se quuntur.

dato. Igitur ab amne Varo Nicæa oppidum à Massiliensibus conditum. Fluuius Padus Alpes, populíque inalpini multis nominibus, sed maximè capillati: oppidum Vediantiorum ciuitatis Cemelion portus Herculis Monœci, Ligustica ora. Ligurum celeberrimi vltra Alpes Salyi, Deceates, Oxubij: citrà Veneni, & Caturigibus orti Vagienni, Statyelli, Vibelli, Magelli, Euburiates, Casmonates, Veliates, & quorum oppida in ora proxima dicemus. Flumen Rutuba, oppidum Albium Intemelium, flumen Merula, oppidum * Albium Ingaunum, portus Vadum Sabatium, flumen Porcifera, oppidum Genua, fluuius Feritor, portus Delphini, Tigulia, intus Segesta Tiguliorum: flumen Macra Liguriæ finis. A tergo autem suprà dictorum omnium Apenninus mons Italiæ amplissimus, perpetuis iugis ab Alpibus tendens ad Siculum fretum. Ab altero eius latere ad Padum amnem Italiæ ditissimum, omnia nobilibus oppidis nitent, Libarna, Dertona colonia, * Iria, Barderate, Industria, Pollentia, Carrea quod Potentia cognominatur, Forofului quod Valentinum, Augusta Vagiennorum, Alba Pompeia, Asta, Aquis Statyellorum. Hæc regio ex descriptione Augusti * nona est. Patet ora Liguriæ inter amnes Varum & Macram ccxj. M. pass. Adnectitur septimæ, in qua Hetruria est, ab amne Macra, ipsa mutatis sæpe nominibus. Vmbros inde exegere antiquitus Pelasgi: hos Lydi, à quoruum rege Tyrrheni, mox à sacrifico ritu lingua Græcorum Tusci sunt cognominati. Primum Hetruriæ oppidum Luna portu nobile. Colonia Luca à mari recedens, propiórque Pisæ, inter amnes Auserem & Arnum, ortæ à Pelope Pisisque,

** Albingaunum.*

** Trira*

** Vndecima*

Pisisque, siue * Atintanis Græca gente. Vada Volaterrana, fluuius Cecinna, Populonium Hetruscorum quondam hoc tantùm in litore. Hinc amnes Prille, mox Vmbro nauigiorum capax, & ab eo tractus Vmbriæ, portúsque Telamon, Cossa Volcientium à populo Romano deducta, Grauiscæ, Castrum nouum, Pyrgi, Cæretanus amnis, & ipsum Cære intus millia passuum quatuor, Agylla à Pelasgis conditoribus dictum: Alsium, Fregenæ. Tiberis amnis à Macra cclxxxiiij. millia passuum. Intus coloniæ, Falisca Argis orta (vt autor est Cato) quæ cognominatur Hetruscorum, Lucus Feroniæ, Rusellana, Senensis, Sutrina. De cætero Aretini veteres, Aretini * fidentes, Aretini Iulienses, Amitinenses, Aquenses cognomine Taurini, Blerani, Cortonenses, Capenates, Clusini noui, Clusini veteres, * Fluētini præfluenti Arno appositi, Fesulæ, Ferentinum, Fescennia. Hortanum, Herbanum, Nepet, Nouem pagi, præfectura Claudia Foroclodij, Pistorium, Perusia, Suanenses, Saturnini, qui antè Aurinini vocabantur, Sudertani, Statones, Tarquinienses, Tuscanienses, Vetulonienses, Veientani, Vesentini, Volaterrani cognomine Hetrusci, Volsinienses. In eadem parte oppidorum veterum nomina retinent agri Crustuminus, Caletranus. Tiberis anteà Tybris appellatus, & priùs Albula, è media ferè longitudine Apennini finibus Aretinorum profluit, tenuis primò, nec nisi piscinis corriuatus emissúsque nauigabilis, sicuti Tinia & Glanis influentes in eum, nouenorum ita conceptu dierum, si non adiuuent imbres. Sed Tiberis propter aspera & confragosa, ne sic qui-

* Sunt qui malūt Atintanibus à recto Atintan.

* fidentiores

* Florētini

dem, præterquàm trabibus verius quàm ratibus, longè meabilis fertur, per centumquinquaginta millia passuum non procul Tiferno Perusiâq; & Ocriculo, Hetruriam ab Vmbris ac Sabinis, mox * citra tredecim millia passuum vrbis Veientem agrum à Crustumino, dein Fidenatem Latinúmque à Vaticano dirimens: sed infrà Aretinum Glanim duobus & quadraginta fluuiis auctus, præcipuis autem Nare & Aniene, qui & ipse nauigabilis Latium includit à tergo, nec minus tamen aquis ac tot fontibus in Vrbem perductis: & ideo quamlibet magnarum nauium ex Italo mari capax, rerum in toto orbe nascentium mercator placidissimus. Pluribus propè solus, quàm cæteri in omnibus terris amnes, accolitur aspicitúrque villis. Nullíque fluuiorum minus licet inclusis vtrinque lateribus: nec tamen ipse pugnat, quanquàm creber ac subitis incremẽtis, & nusquam magis aquis quàm in ipsa vrbe stagnantibus. Quinimò vates intelligitur potius ac monitor, auctu semper religiosus verius, quàm sæuus. Latium antiquum à Tiberi Circeios seruatum est mille passuũ quinquaginta longitudine. Tam tenues primordio imperij fuere radices. Colonis sæpe mutatis, tenuere alij aliis temporibus, Aborigines, Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli. Et vltra Circeios Volsci, Osci, Ausones, vnde nomen modò Latij processit ad Lirim amnem. In principio est Ostia colonia à Romano rege deducta. Oppidum Laurentum, lucus Iouis Indigetis, amnis Numicius, Ardea à Danae Persei matre condita. Dein quondam Aphrodisium, Antium colonia, Astura flumen & insula. Fluuius Nymphæus, Clostra Romana. Circeij quondam insula,

* circa

insula, immenso quidem mari circundata (vt creditur Homero) at nunc planitie. Mirum est, quod hac de re tradere hominum notitiæ possumus. Theophrastus, qui primus externorum aliqua de Romanis diligentiùs scripsit (nam Theopompus, antè quàm nemo mentionem habuit, vrbem duntaxat à Gallis captam dixit: Clitarchus ab eo proximus, legationem tantùm ad Alexandrum missam) hic iam plusquàm & fama, Circeiorum insulæ mensuram posuit stadia octoginta in eo volumine, quod scripsit Nicodoro Atheniensium magistratui, qui fuit Vrbis nostræ quadringentesimo sexagesimo anno. Quicquid est ergo terrarum, præter decem millia passuum propè ambitus, adnexum insulæ. Post eum annum accessit Italiæ aliud miraculum. A Circeiis palus Pomptina est, quem locum vigintitrium vrbium fuisse Mutianus ter Consul prodidit. Dein flumen Vfens, supra quod Tarracina oppidum, lingua Volscorum Anxur dictum: & * vbi fuere Amyclæ à serpentibus deletæ. Dein locus Speluncæ, lacus Fundanus, Caieta portus. Oppidum Formiæ, Hormiæ dictum, vt existimauere, antiqua Læstrygonum sedes. Vltrà fuit oppidum Pyræ. Colonia Minturnæ. Liri amne diuisa * Glanico appellato. Oppidum Sinuessa extremum in adiecto Latio, quam quidam Sinopen dixere vocitatam. Hinc felix illa Campania est. Ab hoc sinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis succo per omnes terras inclyto, atque (vt veteres dixere) summum Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc Setini & Cæcubi obtenduntur agri. His iunguntur Falerni, Caleni. Dein consurgunt

* *ibi*

* *Aliàs Clanio: quē admodum & à Virgilio appellatur libr. 1. Georg.*

Maſſici, Gaurani, Surrentiníque montes. Ibi Laborini campi ſternuntur, & in delicias * alicæ politur meſsis. Hæc litora fontibus calidis rigantur: prætérque cætera in toto mari conchylio & piſce nobili annotantur. Nuſquam generoſior oleæ liquor. Et hoc quoque certamen humanæ voluptatis tenuere Oſci, Græci, Vmbri, Tuſci, Campani. In ora Sauo fluuius, Vulturnum oppidum cum amne, Liternum, Cumæ Chalſidenſium, Miſenum, portus Baiarum, Bauli, lacus Lucrinus & Auernus, iuxta quem Cimmerium oppidum quondam. Dein Puteoli colonia, Dicæarchia dicti: póſtque Phlegræi campi, Acheruſia palus Cumis vicina. Litore autem * Neapolis, Chalcidenſium & ipſa, Parthenope à tumulo Sirenis appellata: Herculanium, Pompeij: haud procul ſpectante monte Veſuuio, alluente verò Sarno amne, ager Nucerinus: & nouem millia paſſuum à mari ipſa Nuceria. Surrentum cum promontorio Mineruæ, Sirenum quondam ſede. Nauigatio à Circeis duodeoctoginta millia paſſuum patet. Regio ea à Tiberi prima Italiæ ſeruatur, ex deſcriptione Auguſti. Intus coloniæ, Capua ab campo dicta, Aquinum, Sueſſa, Venafrum, Sora, Teanum Sidicinum cognomine, Nola. Oppida, Abellinum, Aricia, Alba longa, Acerani, Alliſani, Atinates, Aletrinates, Anagnini, Atellani, Aſulani, Arpinates, Auximates, Auellani, Alfaterni: & qui ex agro Latino, item Hernico, item Labicano cognominati: Bouillæ, Calatiæ, Caſinum, Calenum, Capitulum, Cernetum, Cernetani, qui Mariani cognominantur: Corani, à Dardano Troiano orti: Cubulterini, Caſtrimonienſes, Cingulani: Fabienſes,

* populi totius meſsis.

* hoc Neap.

biensses, in monte Albano Foropopulienses. Ex Falerno Frusinates, Ferentinates, Freginates, Fabraterni veteres, Fabraterni noui, Ficolenses, Fregellani, Foroappi, Forentani, Gabini, Interamnates, Succasani, qui & Lirinates vocantur, Ilionenses, Lauinij, Norbani, Nomentani, Prenestini, vrbe quondam Stephane dicta, Triuernates, Setini, Signini, Suessulani, Telini, Trebulani cognomine Balinienses, Trebani, Tusculani, Verulani, Veliterni, Vlubrenses, Vluernates, supérque Roma ipsa: cuius nomen alterum dicere, arcanis cæremoniarum nefas habetur: optimáque & salutari fide abolitum enuntiauit Valerius Soranus, luítque mox pœnas. Non alienum videtur inserere hoc loco exemplum religionis antiquæ, ob hoc maximè silentium institutæ. Nanque Diua Angerona, cui sacrificatur ad diem xij. Calend. Ianuarij, ore obligato obsignatóque simulacrum habet. Vrbem tris portas habentem Romulus reliquit, aut (vt plurimas tradentibus credamus) quatuor. Mœnia eius collegere ambitu Imperatoribus Censoribúsque Vespasianis anno conditæ dccccxxviij. passuum xiij. M. cç. Complexa montes septem ipsa diuiditur in regiones quatuordecim, compita * Larium cclxv. Eiusdem spatij mensura currente à milliario in capite Rom. fori statuto ad singulas portas, quæ sunt hodie numero trigintaseptem, ita vt duodecim portæ semel numerentur, prætereantúrque ex veteribus septem, quæ esse desierunt, efficit passuum per directum xxx. M. dcc. lxv. Ad extrema verò tectorum cum castris prætoriis ab eodem milliario per vicos omnium viarum mensura colligit paulo amplius septuaginta

* carũ: vel larum

ginta millia paſſ. Quò ſi quis altitudinem tectorum addat, dignam profectò æſtimationem concipiat, fateatúrque nullius vrbis magnitudinem in toto orbe potuiſſe ei comparari. Clauditur ab Oriẽte aggere Tarquinij Superbi, inter prima opere mirabili. Nanque eum muris æquauit, quà maximè patebat aditu plano. Cætero munita erat præcelſis muris, aut abruptis montibus, niſi quòd expatiantia tecta multas addidere vrbes. In prima regione præterea fuêre, in Latio clara oppida, Satricum, Pometia, Scaptia, Pitulum, Politorium, Tellene, Tifata, Cænina, Ficana, Cruſtumerium, Ameriola, Medullia, Corniculum, Saturnia, vbi nunc Roma eſt: Antipolis, quod nunc Ianiculum in parte Romæ: Antemnæ, Camerium, Collatia, Amiternum, Norbe, Sulmo, & cum his carnem in monte Albano ſoliti accipere populi Albenſes, Albani, Æſolani. Acienſes, Abolani, Bubetani, Bolani, Cuſuetani, Coriolani, Fidenates, Foretij, Hortenſes, Latiniẽſes, Longulani, Manates, Macrales, Mutucumenſes, Munienſes, Numiniẽſes, Olliculani, Octulani, Pedani, Polluſtini, Querquetulani, Sicani, Siſolenſes, Toleriẽſes, Tutienſes, Vimitellarij, Velienſes, Venetulani, Vicellenſes. Ita ex antiquo Latio liij. populi interiere ſine veſtigiis. In Campano autem agro Stabię oppidum fuêre vſque ad Cn. Pompeium, & L. Carbonem Conſules, pridie Calendas Maij, quo die L. Sylla legatus bello ſociali id deleuit, quod nunc in villas abiit. Intercidit ibi & Taurania. Sunt & morientis Caſilini reliquiæ. Præterea autor eſt Antias, oppidum Latinorum Apiolas captum à L. Tarquinio rege, ex cuius præda Capitolium is inchoauerit. A Surrento

ad

ad Silarũ amnem triginta millia passuum ager Picentinus fuit, Tuscorum templo Iunonis Argiuæ * ab Iasone condito insignis. Intus oppidum Salerni, Picentia. A Silaro regio tertia,& ager Lucanus Brutiúsque incipit, nec ibi rara incolarum * mutatione. Tenuerunt eam Pelasgi, Oenotrij, Itali, Morgetes, Siculi, Græciæ maximè populi, nouissimè Lucani à Samnitibus orti duce Lucio. * Oppidum Pæstum, Græcis Posidonia appellatum, sinus Pæstanus, oppidum Helia, quæ nunc Velia. Promontorium Palinurum: à quo sinu recedente traiectus ad columnam Rhegiam centum millia passuum. Proximum autem huic flumen Melphes. Oppidum Buxentum, Græcè Pyxûs, Laus amnis: fuit & oppidum eodem nomine. Ab eo Brutium litus, oppidum Blanda, flumen Batum, portus Parthenius Phocensium, sinus Vibonensis, locus Clampetiæ, oppidum Tempsa, à Græcis Temese dictum, & Crotoniensium Terina, sinúsque ingens Terinæus. Oppidum Consentia. Intus in peninsula fluuius Acheron, à quo oppidani Acherontini. Hippo, quod nunc Vibonem Valentiam appellamus, Portus Herculis, Metaurus amnis, * Tauroentum oppidum, portus Orestis & Medua. Oppidum Scyllæum. Cratæis fluuius, mater (vt dixere) Scyllæ. Dein columna Rhegia: Siculum fretum, ac duo aduersa promontoria: ex Italia Cænys, ex Sicilia Pelorum duodecim stadiorũ interuallo. Vnde Rhegium duodecim millia quingentorũ passuum. Inde Apennini * sylua Sila, promontorium Leucopetra duodecim millia passuum ab ea Locri cognominati à promontorio Zephyrio, absunt à Silaro ccciij. millia passuum. Et includitur Europæ

sinus

* *sub*

* *mutatio*

* *Oppida,*

* *Tauranũ*

* *sylua, promon.*

ſinus primus, in eóque maria nuncupantur: vnde irrumpit Atlanticum, ab aliis magnum: quà intrat, Porthmos à Græcis, à nobis Gaditanum fretum: cùm intrauit, Hiſpanum, quatenus Hiſpanias alluit: ab aliis Ibericum, aut Balearicum: mox Gallicum ante Narbonenſem prouinciam, hinc Liguſticum. Ab eo ad Siciliam inſulam, Tuſcum: quod ex Græcis alij Notium alij Tyrrhenum, è noſtris plurimi Inferum vocant. Vltra Siciliam ad Salentinos, Auſonium Polybius appellat. Eratoſthenes autem inter oſtium Oceani & Sardiniam quicquid eſt, Sardoum. Inde ad Siciliam Tyrrhenũ. Ab hac Cretam vſque Siculum. Ab ea Creticum. Inſulæ per hæc maria primæ omnium Pityuſæ à Græcis dictæ, à frutice pineo, nunc Ebuſus vocatur vtraque ciuitate fœderata anguſto freto interfluente, patent xlij. millia paſſuum. Abſunt à Dianio ſeptingentis ſtadiis: totidem Dianium per continentem à Carthagine noua. Tantundem à Pityuſis in altum, Baleares duæ, & Sucronem verſus Colubraria. Baleares funda bellicoſas, Græci Gymnaſias dixere. Maior centum millia paſſuum longitudine, circuitu verò cclxxx. millia. Oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Polentiam, latina Cinium & Cunici, & fœderatum Bochri fuit. Ab ea triginta millia paſſuum diſtat Minor longitudine ſexaginta millia circuitu centum quinquaginta millia paſſuum. Ciuitates habet, Iamnonem, Saniſerã, Magonem. A Maiore duodecim millia paſſ. in altum abeſt Capraria, inſidioſa naufragiis, & è regione Palmæ vrbis Menariæ, ac Tiquadra, & parua Annibalis. Ebuſi terra ſerpentes fugat Colubrariæ parit. Ideo infeſta omnibus, niſi Ebuſitanam terram inferentibus:

tibus: Græci Ophiusam dixere. Nec cuniculos Ebusus gignit, populantes Balearium messes. Sunt aliæ xx. fermè paruæ mari vadoso. Galliæ autem ora, in Rhodani ostio Metina, mox quæ Blascon vocatur, tres * Stœchades à vicinis Massiliensibus dictæ propter ordinem, quo sitæ sunt. Nomina singulis, Prote & Mese, quæ & Pemponiana vocatur, tertia Hypæa. Ab his Sturium, Phœnice, Phila, Lero. & Lerina aduersum Antipolim, in qua Vergoani oppidi memoria.

* Stæchades à vicinis Massiliēsibus dictæ ꝑpter ordinem, quas itē nomināt singulis vocabulis Proten, et Mesen, &c.

De Corsica. Cap. VI.

IN Ligustico mari est Corsica, quam Græci Cyrnon appellauêre, sed Tusco propior, à Septentrione in meridiem proiecta, longa passuum centum quinquaginta millia: lata maiore ex parte quinquaginta, Circuitu cccxxij. M. Abest à vadis Volaterranis lxij. M. pass. Ciuitates habet xxviij. & colonias Marianam à C. Mario deductam. Aleriam à Dictatore Sylla. Citrà est Oglasa: intra verò sexaginta millia passuum à Corsica, Planaria à specie dicta, æqualis freto, ideóque nauigiis fallax. Amplior Vrgo & Capraria, quam Græci Ægilon dixere. Item Ægilium & Dianium, quam Artemisiam, ambæ contra Cosanum litus: & paruæ, Mænaria, Columbaria, Venaria, Ilua cum ferri metallis, circuitu centum millia, à Populonia decem, à Græcis Æthalia dicta. Ab ea Planasia xxxix. mil. Ab his vltra Tiberina ostia in Antiano Astura, mox Palmaria, Sinonia, & aduersum Formias Pontiæ. In puteolano autem sinu Pandataria, Prochyta, non ab Æneæ nutrice, sed quia profusa ab Ænaria erat. Ænaria ipsa à statione nauium Æneæ, Homero Inarime dicta, Græcis Pithecusa, non à simiarum multitudine (vt aliqui existimauêre) sed

sed à figlinis doliariorum. Inter Pausilypum & Neapolim Megaris: mox à Surrento octo millibus passuum distantes, Tiberij principis arce nobiles Capreæ, circuitu quadraginta millia passuum.* Mox Leucothea, extráq; conspectum, pelagus Africum attingens, Sardinia minus nouem millibus passuum à Corsicæ extremis, etiamnum angustias eas arctantibus insulis paruis, quæ Cuniculariæ appellantur, itémque Phintonis & Fossæ, à quibus fretum ipsum Taphros nominatur.

** Manutius fidem vetusti Codicis sequutus nõ legit Mox: in quã lectionẽ cõsentit codex Germaniæ.*

De Sardinia. Cap. VII.

Sardinia ab Oriente patens, clxxxviij. millia passuum: ab Occidente, clxx. millia: à Meridie, lxxiiij. millia: à Septentrione cxxij. circuitu, ccccclx. millia. abest ab Africa Caralitano promontorio ducenta millia, à Gadibus quatuordecies centena. Habet & à Gorditano promontorio duas insulas, quæ vocantur Herculis, à * Sulcensi Enosim, à Caralitano Ficariam. Quidam haud procul ab ea etiam Beleridas ponunt & Collodem, & quam vocant Heras lutra. Celeberrimi in ea populorum Ilienses, Balari, Corsi. Oppidorum xiiij. Sulcitani, Valentini, Neapolitani, Bosenses, Caralitani ciuium Romanorum, & Norenses. Colonia autem vna, quæ vocatur ad turrim Libysonis. Sardiniam ipsam Timæus Sandaliotin appellauit ab effigie soleæ, Myrsilus Ichnusam à similitudine vestigij. Contra Pæstonum sinum Leucasia est, à Sirene ibi sepulta appellata. Contra Veliam, Pontia, & Iscia, vtræq; vno nomine Oenotrides, argumentum possessæ ab Oenotriis Italiæ: & contra Vibonem paruæ, quæ vocantur Ithacesiæ, Vlyxis * specula.

**Sulchensi*

** Spectacula*

De

De Sicilia. *Cap. VIII.*

VErùm ante omnes claritate Sicilia, Sicania Thucydidi dicta, Trinacria pluribus, aut Triquetra à triangula specie: circuitu patens, vt autor est Agrippa, dcccccxviij. millia pass. quondam Brutio agro cohærens, mox interfuso mari auulsa duodecim millia in longitudinem freto: in latitudinem autem M.cccccc. pass. iuxta columnam Rhegiam. Ab hoc dehiscendi argumento, Rhegium Græci nomen dedere oppido, In margine Italiæ sito. In eo freto est scopulus Scylla, item Charybdis mare vorticosum, ambo clara sæuitia. Ipsius Triquetræ, vt diximus, promontorium Pelorus vocatur, aduersus Scyllam vergens in Italiam: Pachynum in Græciam, * cxliiij. millia ab eo distante Peloponneso: Lilybæum in Africam clxxx. M. interuallo à Mercurij promontorio: & à Caralitano Sardiniæ cxx. millia. Inter se autem hæc promontoria ac latera distant his spatiis. Terreno itinere à Peloro Pachynum clxvj. M. pass. Inde Lilybæum cc. M. Inde Pelorum clxx: M. pass. * Coloniæ ibi vrbes ac ciuitates lxxij. A Peloro mare Ionium ora spectante, oppidum Messana ciuium Rom. qui Mamertini vocãtur. Promontorium Drepanum, colonia Taurominium, quæ anteà Naxos, flumen Asines, mons Aetna nocturnis mirus incendiis. Crater eius patet ambitu stad. xx. Fauilla Taurominium & Catanam vsque peruenit feruens, fragor verò ad Maronem & Gemellos colles. Scopuli tres Cyclopum, portu Vlyxis, colonia Catana. Flumina Symæthum, Terias. Intus Læstrygonij campi. Oppida, Leontini, Megaris, amnis Pantagies. Colonia Syracusæ, cum fonte Arethusa. Quanquam & Temenitis, & Archide-

* *Legendū ex vetustis codicibus, ccccxl. M. cui lectioni adstipulatur & Martianus.*

* *Coloniæ immunes quinque, ciuitates lxxiij.*

demia, & Magæa, & Cyanæ, & Milichie fontes in Syracusano potantur agro. Portus Naustathmus, flumen Elorum, promontorium Pachynum: à qua fronte Siciliæ flumen Hirminium, oppidum Camarina, fluuius Gelas, oppidum Acragas, quod Agrigentum nostri dixere. Thermæ colonia, amnes Atys & Hypsa, Selinûs oppidum. Lilybæum ab eo promontorium. Drepana, mons Eryx. Oppida Panhormum, Solûs Himera cum fluuio, Cephalœdis, Aluntium, * Agathirnum, Tyndaris colonia, oppidum Mylæ, & vnde cœpimus Pelorus. Intus Latinæ conditionis Centuripini, Netini, Segestani: stipendiarij, Assorini, Ætnenses, Agyrini Acestæi, Acrenses, Bidini, Citarij, Cacirini, Drepanitani, Ergetini, Ecestienses, Erycinij, Entellini, Etini, * Enguini, Gelani, Galatani, Halesini, Ennenses, Hyblenses, Herbitenses, Herbessenses, Herbulenses, Halicyenses, Hadranitani, Imacarenses, Ichanenses, Ietenses, Mutustratini, Magellini, Murgentini, Mutyenses, Menanini, Naxij, Noœni, Petrini, Paropini, Pinthienses, Semellitani, Scherrini, Selinuntij, Symethij, Talarenses, Tissinenses, Triocalini, Tiracienses, Zanclæi Messeniorum in Siculo freto. Insulæ sunt in Africam versæ, Gaulos, Melita à Camerina lxxxiiij. M. pass. à Lilybæo cxiij. Cosyra, Hieronesos, Cæne, Galata, Lopadusa, Aethusa, quam alij Aegusam scripserunt, Bucinna, & * à Solunte lxxv. M. Osteodes, cōtráque Paropinos Vstica, Citra verò Siciliam ex aduerso Metauri amnis xij. millibus fermè pass. ab Italia, vij. Aeoliæ appellatæ. Eædem Liparæorum, & Hephæstiades à Græcis, à nostris * Vulcani, Aeoliæ, quòd Aeolus Iliacis temporibus ibi regnabat.

Agathyrsum: quo nomine & à Strabone appellatur

* *Edini, Eng.*

* *à Selinunte*

* *Vulcaniæ*

De Lipara. *Cap. IX.*

LIpara cum ciuium Ro. oppido, dicta à Liparo rege, qui succeſſit Aeolo, anteà Melogonis vel Meligunis vocitata, abeſt xij. M. p. ab Italia, ipſa circuitu paulo minori. Inter hanc & Siciliam altera, anteà Theraſia appellata, nunc Hiera, quia ſacra Vulcano eſt, colle in ea nocturnas euomente flammas. Tertia Strongyle, à Lipara M. p. ad exortum Solis vergens, in qua regnauit Aeolus, quæ à Lipara liquidiore flamma tantùm differt: è cuius fumo, quinam flaturi ſint venti, in triduum prædicere incolæ traduntur: vnde ventos Aeolo paruiſſe exiſtimatum. Quarta Didyme, minor quàm Lipara. Quinta Ericuſa. Sexta Phœnicuſa, pabulo proximarum relicta. Nouiſſima, eadémque minima, Euonymos. Hactenus de primo Europæ ſinu.

De Locris Italiæ fronte. *Cap. X.*

A Locris Italiæ frons incipit, Magna Græcia appellata, in tres ſinus recedens Auſonij maris, quoniam Auſones tenuere primi: patet octogintaduo M. paſſ. vt autor eſt Varro. Plerique lxxij. M. fecere. In ea ora flumina innumera, ſed memoratu digna à Locris Sagra, & veſtigia oppidi Caulonis, Myſtia, Conſilinum caſtrum, Cocinthum, quod eſſe longiſſimum Italiæ promontorium aliqui exiſtimant. Dein ſinus, & Scylacium, Scylletium Athenienſibus, cùm conderent, dictum: quem locum occurrens Terinæus ſinus peninſulam efficit: & in ea portus, qui vocatur Caſtra Annibalis, nuſquam anguſtiore Italia, viginti millia paſſuum latitudo eſt. Itaque Dionyſius maior interciſam eo loco adiicere Siciliæ voluit. Amnes ibi nauigabiles, Cæcinos, Crotalus, Semirus, Arocha, Targines,

Oppidum intus Petilia, mons Clibanus, promontorium Lacinium: cuius ante oram insula decem millia pass. à terra Dioscoron, altera Calypsûs, quam Ogygiam appellasse Homerus existimatur: * prætereà Tyris, Eranusa, Meloessa. Ipsam à Caulone abesse lxx. M. pass. prodidit Agrippa.

*tres Sirenussæ. Mo.

Secundus Europæ sinus. Cap. XI.

A Lacinio promontorio secundus Europæ sinus incipit, magno ambitu flexus, & Acroceraunio Epiri finitur promontorio, à quo abest lxxv. M. pass. Oppidum Croto, amnis Neæthus. Oppidum Thurium inter duos amnes Crathin & Sybarin, vbi fuit vrbs eodem nomine. Similiter est inter Sirin & Acirin Heraclea, aliquando Siris vocitata. Flumina Acalandrum, Casuentum, oppidum Metapontum, quo tertia Italiæ regio finitur. Mediterranei Brutiorum Aprustani tantum: Lucanorum auté Atinates, Bantini, Eburini, Grumentini, Potentini, Sontini, Sirini, Tergilani, Vrsentini, Volcentani, quibus Numestrani iungũtur. Prętereà interisse Thebas Lucanas Cato autor est. Et Pandosiam Lucanorum vrbem fuisse Theopompus, in qua Alexander Epirotes occubuerit. Connectitur secunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos ccl. M. sinu, qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconum in recessu hoc intimo sito, contributa eò maritima colonia quæ ibi fuerat. Abest cxxxvj. M. pass. à Lacinio promontorio, aduersam ei Calabriam in peninsulam emittens. Græci Messapiam à duce appellauêre: & antè Peucetiam, à Peucetio Oenotri fratre. In Salentino agro inter promontoria centum millia pass. intersunt. Latitudo peninsulæ à Tarento Brundisium

diſium terreno itinere triginta duo millia paſſ. patet, multóque breuius à portu Saſina. Oppida per continentem à Tarento, Varia, cui cognomen Apulæ, Meſſapia, Aletium. In ora verò Senonum Gallipolis, quæ nunc eſt Anxa ſexaginta duo millia paſſuum à Tarento. Inde trigintaduo millia promontorium, quod Acran Iapygiam vocant, quo longiſſimè in maria excurrit Italia. Ab eo Baſta oppidum, & * Hydruntum decem ac nouem millia paſſuum ad diſcrimen Ionij & Adriatici maris, quà in Græciam breuiſſimus tranſitus, ex aduerſo Apolloniæ * oppidi, latitudine intercurrẽtis freti, quinquaginta millia, non amplius. Hoc interuallum pedeſtri continuare tranſitu pontibus iactis, primùm Pyrrhus Epiri rex cogitauit: poſt eum M. Varro, cùm claſſibus Pompeij piratico bello prçeſſet. Vtrunq; aliæ impediere curæ. Ab Hydrunte Soletum deſertum, dein Fratuertium. portus Tarentinus, ſtatio militum Lupia, Baleſium, Cælium, Brudiſium quinquaginta millia paſ. ab Hydrunte, in primis Italiæ portu nobile, ac velut certiore tranſitu, ſi cuti longiore, excipiente Illyrica vrbe Dyrrhachio ccxx. M. traiectu. Brundiſio conterminus Pediculorum ager. ix. adoleſcentes totidémque virgines ab Illyriis tredecim populos genuere. Pediculorum oppida, Rhudia, Egnatia, Barion, antè Iapyx à Dædali filio, à quo & Iapygia. Amnes, Pactius, Aufidus ex Hirpinis montibus Canuſium præfluens. Hinc Apulia Dauniorum cognomine, à duce Diomedis ſocero. In qua oppidum Salapia, Annibalis meretricio amore inclytum, Sipontum, Vria: amnis Cerbalus, Dauniorum finis: portus Agaſus, promontorium montis Gargani, à Salentino ſiue Iapygio

* *Hydrũs*

* *oppidũ, latitudinem.*

ccxxxiiij. M. pass. ambitu Gargani: portus Garnæ, lacus Pantanus. Flumen portuosum Frento, Teanum Apulorum. Itémque Larinum, Cliternia, Tifernus amnis. Inde regio Frentana. Ita Apulorum genera tria: Teani à duce * è Graiis: Lucani, subacti à Calchante, quæ loca nunc tenent Atinates. Dauniorum præter suprà dicta coloniæ, Luceria, Venusia: Oppida Canusium, Arpi, aliquando Argos hippium Diomede condente, mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi deleuit gentes Monadorum, Dardorúmque, & vrbes duas, quæ in prouerbij ludicrum vertêre, Apinam & Tricam. Cætera intus in secunda regione, Hirpinorum colonia vna Beneuentum, auspicatius mutato nomine, quæ quondam appellata Maleuentum. * Aeculani, Aquiloni, Abellinates cognomine Protropi, * Compsani, Caudini, Ligures qui cognominantur Corneliani, & qui Bebiani, Vescellani, Deculani, Aletrini, Abellinates cognominati Marsi, Atrani, Aecani, Alfellani, Attinates, Arpani, Borcani, Collatini, Corinenses, & nobiles clade Romana Cannenses, Dirini, Forentani, Genusini, Hordonienses, Hyrini, Larinates, cognomine Frentani, Metinates, ex Gargano Mateolani, Neritini, Matini, Rubustini, Syluini, Strapellini, Turmentini, Vibinates, Venusini, Vlurtini. Calabrorum mediterranei, Aegetini, Apamestini, Argentini, * Butuntinenses, Deciani, Brumbestini, Norbanenses, Palionenses, Sturnini, Tutini. Salentinorum, Aletini, Basterbini, Neretini, Valentini, Veretini.

* Gares

* Auceculani

* Copsani

* Butuntinẽsis

Regio Italiæ quarta. Cap. XII.

Sequitur regio quarta gentium vel fortissimarum Italiæ. In ora Frentanorum à Tiferno

flumen

flumen Trinium portuosum. Oppida, Histonium, Buca, Ortona, Aternus amnis. Intus Anxani cognomine Frentani, Carentini supernates, & infernates, Lanuenses: Marrucinorum Teatini: Pelignorum Corfinienses, Superæquani, Sulmonenses: Marsorum Anxantini, Atinates, Fucentes, Lucenses, Maruuij, Albensium, Alba ad Fucinum lacum: Aequiculanorum Cliternini, Carseolani: Vestinorum Angulani, Pinnenses, Peltuinates, quibus iunguntur Aufinates cismontani: Samnitium, quos Sabellos, & Græci Saunitas dixere, colonia Bouianum vetus, & alterum cognomine Vndecumanorum. Aufidenates, Esernini, * Fagifulani, Ficolenses, Sepinates, Treuentinates: Sabinorum Amiternini, Curenses, Forum Decij, Forum nouum, Fidenates, Interamnates, Nursini, Nomentani, Reatini, Trebulani, qui cognominatur Mutuscæi, & qui Suffenates, Tiburtes, Tarinates. In hoc situ ex Aequiculis interiere Comini, Tadiates, Acedici, Alfaterni. Gellianus autor est, lacu Fucino haustum Marsorum oppidum Archippe, conditum à Marsya duce Lydorum: item Vidicinorum in Piceno deletum à Romanis, Valerianus. Sabini (vt quidam existimauere) à religione & deorum cultu Seuini appellati, Velinos accolunt lacus, roscidis collibus. Nar amnis exhaurit illos sulphureis aquis. Tiberim ex his petens replet, è monte Fiscello labens, iuxta Vacunæ nemora & Reate in eosdem conditus. At ex alia parte Anio, in monte * Trebanorum ortus lacus tris amœnitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo, defert in Tiberim. In agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo * fluctuet insula, Italiæ vmbilicum esse M. Varro tradit. Infra Sabi-

Fagi, Fugali, Ficol.

* *Trebulanorum.*

* *fluctuetur*

nos Latium est, à latere Picenum, à tergo Vmbria, Apennini iugis Sabinos vtrinque vallantibus.

Quinta regio. *Cap. XIII.*

QVinta regio Piceni est, quondam vberrimæ multitudinis cccIx. M. Picentium in fidem populo Romano venere. Orti sunt à Sabinis * voto vero sacro. Tenuere ab Aterno amne vbi nunc ager Adrianus, & Adria colonia, à mari vij. M. pass. flumen Vomanum, ager Prætutianus, Palmensísque. Item Castrum nouum, flumen Batinum, Truentum cum amne: quod solum Liburnorum in Italia reliquum est. Flumina Albulates, Suinum, Heluinum, quo finitur Prætutiana regio, & Picentíum incipit. Cupra oppidum, castellum Firmanorum, & super id colonia Asculum, Piceni nobilissima. Intus Nouana. In ora Cluana, Potentia, Numana, à Siculis condita. Ab iisdem colonia Ancona, apposita promontorio Cumero in ipso flectentis se oræ cubito: à Gargano clxxxiij. M. pass. Intus Auximates, Beregrani, Cingulani, Cuprenses cognomine Montani, Falarienses, Pausulani, Pleninéses, Ricinéses, Septempedani, Tollentinates, Triacenses, Vrbs saluia, Pollentini.

** Omnino legēdū videtur, voto vere sacro. Quid autē sit sacrū ver, & quē in vsum soleat voueri, notū est ex Strabonis lib. 5.*

Sexta regio. *Cap. XIIII.*

IVngitur his sexta regio, Vmbriam complexa, agrúmque Gallicum circa Ariminum. Ab Ancona Gallica ora incipit, Togatæ Galliæ cognomine. Siculi & Liburni plurima eius tractus tenuere, in primis Palmensem, Prætutianum, Adrianúmque agrum. Vmbri eos expulere, hos Hetruria, hanc Galli. Vmbrorum gens antiquissima Italiæ existimatur, vt quos Ombrios à Græcis putét dictos, quòd inundatione terrarum imbribus su

perfu

persuissent c c c. eorum oppida Thusci debellasse reperiuntur. Nunc in ora flumen Aesis, Senogallia. Metaurus fluuius, colonia Fanum fortunæ, Pisaurum cum amne. Et intus Hispellum, Tuder. De cætero Amerini, Attidiates, Asirinates, Arnates, Aesinates, Camertes, Casuentillani, Carsulani, Dolates cognomine Salentini, Fulginates, Foroflaminienses, Foroiulienses, cognomine Concubienses, Forobremitiani, Forosempronienses, Iguini, Interamnates cognomine Nartes, Meuanates, Meuanienses, Matilicates, Narnienses, quod oppidum Nequinum anteà vocatum est. Nucerini cognomine Fauonienses, & Camelani, * Otriculani, Ostrani, Pitulani cognomine Pisuertes, & alij Mergentini, Pelestini, Sentinates, Sarsinates, Spoletini, Suarrani, Sestinates, Suillates, * Tadinates, Trebiates, Tuficani, Tifernates cognomine * Tibertini, & alij Metaurenses, Vesionicates, Vrbinates cognomine Metaurenses, & alij Hortenses. Vettionenses, Vindinates, Viuentani. In hoc situ interiere Feliginates, & qui Clusiolum tenuere supra Interamnam: & Sarranates, cum oppidis Acerris, quæ Vafriæ cognominabantur, Turocelo, quod Vetriolum. item Solinates, Suriates, Fallienates, Apiennates interiere & Arienates cum Crinouolo, & Vsidicani, & Plangenses, Pisinates, Cælestini. Ameriam suprascriptam Cato ante Persei bellum conditam annis dccccxiiij. prodidit,

* *Legēdū, ocriculani, ab Ocriculo Vilūbrorū oppido: cuius meminit & Ptolemæus lib. 3. cap. 1.*

* *Sadinates*

* *Tiberini*

Octaua regio. *Cap. XV.*

Octaua regio determinatur Arimino, Pado, Apennino. In ora fluuius Crustumium, Ariminum colonia cum amnibus Arimino & Aprusa. Fluuius hinc Rubico, quondam finis Italiæ.

Ab eo Sapis, & Vitis, & Anemo, Rauenna Sabinorum oppidum, cum amne Bedese, ab Ancona cij. M. pass. Nec procul à mari Vmbrorum Butrium. Intus coloniæ, Bononia, Felsina vocitata, cùm princeps Hetruriæ esset, Brixillum, Mutina, Parma, Placentia. Oppida, Cæsena, * Claterna, Forum Clodij, Liuij, Popilij. Truentinorum Cornelij, * Laccini, Fauentini, Fidentini, Otesini, Padinates, Regienses à Lepido, Solonates, saltúsque Galliani, qui cognominantur Aquinates, Tanetani, Veliates cognomine Vecteri, * Regiates, Vmbranates. In hoc tractu interierunt Boij, quorum tribus cxij. fuisse autor est Cato: Item Senones, qui ceperant Romam.

*Citerna, * Licini, *Vegiates.

De Pado flumine. *Cap. XVI.*

PAdus è gremio Vesuli montis, celsissimum in cacumen elati, finibus Ligurum Vagiennorum visendo fonte profluens, condénsq; sese cuniculo, & in Forouibiensium agro iterum exoriens, nulli amnium claritate inferior: Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaëthontis illustratus: augetur ad Canis ortus liquatis niuibus, agris quàm nauigijs torrentior, nil tamen ex rapto sibi vindicans, atque vbi liquit agros, vbertate largior, trecentis M. pass. à fonte addens meatu duodenonaginta: nec amnes tantùm Apenninos Alpinósque nauigabiles capiens, sed lacus quoque immensos in eum sese exonerantes, omni numero xxx. flumina in mare Adriaticum defert. Celeberrima ex iis, Apennini latere iactum, Tanarum, Trebiam Placentinum, Tarum, Niciam, Gabellum, Scultennam, Rhenum. Alpium verò Sturam, Morgum, Durias duas, Sessiten, Ticinum, Lambrum, Adduam, Olium, Mincium. Nec alius amnium tam breui spatio maioris

maioris incrementi eſt. Vrgetur quippe aquarum mole, & in profundum agitur, grauis terræ, quan quàm *deductus in flumina & foſſas inter Rauennam Altinúmque *cxx.M.p. tamen quia largius vomit, ſeptem maria dictus facere. Anguſta foſſa Rauennã trahitur, vbi Paduſa vocatur, quondam Meſſanicus appellatus. Proximum inde oſtium, magnitudinem portus habet, qui Vatreni dicitur, quo Claudius Cæſar è Britannia triumphans prægrandi illa domo verius quàm naue intrauit Adriam. Hoc antè Eridanum oſtium dictum eſt, aliis Spineticum ab vrbe Spina, *quæ fuit iuxtà, præualens vt Delphicis creditum eſt theſauris, condita à Diomede. Auget ibi Padum Vatrenus amnis, ex Foro corneliensi agro. Proximum inde oſtium Capraſiæ, dein Sagis, dein Volane, quod ante Olane vocabatur. Omnia ea flumina, foſſáſque, primi à Sagi fecere Tuſci, egeſto amnis impetu per tranſuerſum in Atrianorum paludes, quæ ſeptem maria appellantur, nobili portu oppidi Tuſcorum Atriæ, à quo Atriaticum mare antè appellabatur, quod nunc Adriaticum. Inde oſtia plena, Carbonaria, ac foſſiones Philiſtinæ, quod alij Tartarum vocant. omnia ex Philiſtinæ foſſæ abundatione naſcentia, accedentibus Atheſi ex Tridentinis Alpibus, & Togiſono ex Patauinorum agris. Pars eorum & proximum portum fecit Brundulum, ſicut Edronem Medoaci duo, ac foſſa Clodia. His ſe Padus miſcet, ac per hæc effunditur, pleriſque, vt in Aegypto Nilus quod vocant Delta, triquetram figuram inter Alpes atque oram maris facere proditus, ſtad. ij. M. circuitu. Pudet à Græcis Italiæ rationem mutuari. Metrodorus tamen Sceptius dicit, quoniam

** didu&us*
**per cxx. millia.*

** quæ fuit iuxta præualēs, Delphicis (vt creditum eſt) theſauris à Diomede condita.*

niam circa fontem arbor multa sit picea, quæ pades Gallicè vocetur, Padum hoc nomen accepisse. Ligurum quidem lingua amnem ipsum Bodincum vocari, quod significet fundo carentem. Cui argumento adest oppidum iuxtà Industria, vetusto nomine Bodincomagum, vbi præcipua altitudo incipit.

Italia Transpadana. Regio vndecima. Cap. XVII.

TRanspadana appellatur ab eo regio vndecima, tota in mediterraneo, cui maria cuncta fructuoso alueo important. Oppida Vibiforum, Segusio, Coloniæ ab Alpium radicibus, Augusta Taurinorum antiqua Ligurum stirpe, inde nauigabili Pado. Dein Salassorum Augusta Prætoria, iuxta geminas Alpium fauces, Graias atque Pœninas. His Pœnos, Graiis Herculem transisse memorant. Oppidum Eporedia, Sibyllinis libris à Populo Romano condi iussum. Eporedicas Galli bonos equorum domitores vocant. Vercellæ Libycorum ex Sallyis ortæ, Nouaria ex Vertacomacoris, Vocontiorum hodiéque pago, non (vt Cato existimat) Ligurum: ex quibus Leui & Marici condidere Ticinum, non procul à Pado, sicut Boij trans Alpes profecti Laudem Pompeiam, Insubres Mediolanum. Orobiorum stirpis esse, Comum atque Bergomum, & Licinifortum, & aliquot circa populos, autor est Cato: sed originem gentis ignorare se fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam à Græcia, interpretatione etiam nominis, vitam in montibus degentibus. In hoc situ interiit oppidum Orobiorum Barra, vnde Bergomates Cato dixit ortos, etiam-

num

num prodente se altius quàm fortunatius * sitos. Interiere & Caturiges Insubrum exules, & Spina suprà dicta. Item Melpum opulentia præcipuum, quod ab Insubribus, & Boiis, & Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus Veios ceperit, Nepos Cornelius tradidit.

Venetia. Decima regio.
Cap. XVIII.

SEquitur decima regio Italiæ, Adriatico mari apposita Venetia, cuius fluuius Silis ex montibus * Taurisanis. Oppidum Altinum, flumen Liquentia ex montibus Opiterginis, & portus eodem nomine, colonia Concordia, * flumina & portus Romatinum, Tillauentum maius minúsque, Anassum, quò Varramus defluit, Alsa Natiso cum Turro præfluentes Aquileiam coloniam xij. M. pass. à mari sitam. Carnorum hæc regio, iunctáque Iapidum, amnis Timauus, castellum nobile vino Pucinum: Tergestinus sinus, colonia Tergeste. xxiij. M. pass. ab Aquileia. Vltra quam vj. M. pass. Formio amnis, ab Rauenna clxxxix. M. pass. antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc verò Istriæ, quam cognominatam * tradunt à flumine Istro, in Adriam effluente è Danubio amne, eidémque Istro ex aduerso Padi fauces, contrario eorum percussu mari interiecto dulcescente, plerique dixere falso, & Nepos Cornelius etiam Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo nauis flumine in mare Adriaticum descendit, non procul Tergeste: nec iam constat quo flumine. Humeris trauectam Alpes, diligentiores tradunt. Subiisse autem Istro, dein Sao, dein

** situ, legitur in vetustis codicib. non sitos: vt ad oppidum Orobiorũ, referatur potius, q̃ ad Bergomates.*

** Tarnisanis*

** Flumẽ et portus Romatinum.*

** tradunt, abũdat: neque est in vetustis exemplaribus.*

dein Nauporto, cui nomen ex ea cauſa eſt, inter Aemonam Alpéſque exorienti.

De Iſtria. Cap. XIX.

ISTria, vt peninſula, excurrit. Latitudinem eius xl. M. paſſ. circuitum verò cxxij. M. prodidere quidam. Item adhærentis Liburniæ & Flanatici ſinus. Alij Liburniæ clxxx. M. Nonnulli in Flanaticum ſinum Iapidiam promouere, à tergo Iſtriæ, cxxx. M. paſſ. Dein Liburniam cl. M. fecere. Tuditanus, qui domuit Iſtros, in ſtatua ſua ibi inſcripſit, ab Aquileia ad Titium flumen ſtad. cc. Oppida Iſtriæ ciuium Rom. Aegida, Parentium: colonia Pola, quæ nunc Pietas Iulia, quondam à Colchis condita. Abeſt à Tergeſte c. M. paſſ. Mox oppidum Neſactium: & nunc finis Italiæ fluuius Arſia. Polam ab Ancona traiectus cxx. M. paſſ. eſt. In mediterraneo regionis decimæ coloniæ, Cremona, Brixia Cenomannorum agro, Venetorum autem Ateſte, & oppida Acelum, Patauium, Opitergium, Belunum, Vicetia, Mantua Tuſcorum trans Padum ſola reliqua. Venetos Troiana ſtirpe ortos autor eſt Cato. Cenomannos iuxta Maſſiliam habitaſſe in Volcis. Fertini, & Tridentini, & Bernenſes, Rhetica oppida: Rhetorum & Euganeorum Verona, Iulięſes Carnorum. Dein, quos ſcrupuloſe dicere non attineat, Alutraenſes, Aſſeriates, Flamonienſes Vannienſes, & alij cognomine Culici: Foroiulienſes cognomine Tranſpadani, Foretani, Venidates, Quarqueni, Tauriſani, Togienſes Varuani. In hoc ſitu interiere per oram Iramine, Pellaon, Palſicium: ex Venetis Atina, & Cęlina: Carnis, Segeſte, & Ocra: Tauriſcis Noreia. Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum, etiam inuito

Senatu

Senatu, à M. Claudio Marcello, L. Piso autor est. In hac regione & x. lacus inclyti sunt, amnésque eorum partus aut alumni, si modò * exceptos reddunt, vt Adduam Larius, Ticinum Verbanus, Mincium Benacus, Ollium Sebinus: Lambrum Eupilis, omnes incolas Padi. Alpes in longitudinem x. M. p. patere à supero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes xxij. M. pass. deductis: in latitudinem autem Cornelius Nepos c. M. T. Liuius tria M. stadiorum: vterque diuersis in locis. Nam & centum millia excedunt aliquando, vbi Germaniam ab Italia submouent: nec lxx. M. explent reliqua sui parte graciles, veluti naturæ prouidentia. Latitudo Italiæ, subter radices earum à Varo, per vada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam, Opitergium, Aquileiam, Tergeste, Polam, Arsiam, * dcclij. millia passuum colligit.

* acceptis

* dccxlij.

De Alpibus & gentibus Alpinis.

Cap. XX.

INcolæ Alpium multi populi, sed illustres à Pola ad Tergestis regionem Secusses, Subocrini, * Catili, Menocaleni, iuxtáque Carnos quondam Taurisci appellati, nunc Norici. His contermini Rheti & Vindelici, omnes in multas ciuitates diuisi. Rhetos Tuscorum prolem arbitrantur, à Gallis pulsos duce Rheto. Verso deinde Italiam pectore Alpium Latini iuris Euganeæ gentes, quarum oppida xxxiiij. enumerat Cato. Ex iis Triumpilini venalis cum agris suis populus: dein Camuni, compluresque similes, finitimis attributi municipiis. Lepontios & Salassos, Tauriscæ gentis idem Cato arbitratur. Cæteri ferè Lepontios relictos

* Atali

ex

ex comitatu Herculis, interpretatione Græci nominis credunt, præustis intra sinus Alpium niue membris: eiusdem & Graios fuisse, positos intransitu, Graiarum Alpium incolas, præstantésque genere Euganeos, inde tracto nomine. Caput eorum Stonos. Rhetorum * Vennonetes, Sarunetésque ortus Rheni amnis accolunt, Lepontiorum qui Viberi vocantur, fontem Rhodani, eodem Alpium tractu. Sunt præterea Latio donati incolæ, vt Octodurenses, & finitimi Ceutrones, Cottianæ ciuitates. Caturiges, & ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, & qui montani vocantur: Capillatorúmque plura genera ad confinium Ligustici maris. Non alienum videtur, hoc loco subiicere inscriptionem è trophæo Alpium, quæ talis est: Imperatori Cæsari Diui Fil. Aug. Pontifici Maximo, Imp. xiiij. tribunitiæ potestatis S. P. Q. R. quòd eius ductu auspiciísque gentes Alpinæ omnes, quæ à mari supero ad inferum pertinebant, sub imperium po. Ro. sunt redactæ. Gentes Alpinæ deuictæ, Triumpilini, Camuni, * Vennonetes, Isarci, Breuni, Naunes, Focunates. Vindelicorum gentes quatuor, Consuanetes, Virucinates, Licates, Catenates: Abisontes, Rugusci, Suanetes, Calucones, Brixentes, Lepontij, Viberi, Nantuates, Seduni, Veragri, * Salasi, Acitauones, Medulli, Vceni, Caturiges, Brigiani, Sogiontij, Ebroduntij, Nemaloni, * Edenates, Esubiani, Veamini, Gallitæ, Triulatti, Ectini, Vergunni, Eguituri, Nementuri, Oratelli, * Nerusi, Velauni, Suetri. Non sunt adiectæ Cottianæ ciuitates xij. quæ non fuerunt hostiles, * item attributæ municipiis lege Pompeia. Hæc est Italia diis sacra, hæ gentes eius, hæc oppida populorum. Super hæc Italia, quæ L. Aemylio Paulo, C. Atilio Regulo Consulibus,

Marginal notes: * *Vermones* (beside "Vennonetes", line 6); * *Vermones* (beside "Vennonetes", line 19); * *Salassi, Ceutrones.*; * *Edennates*; * *Verusi*; * *sed item*

libus, nuntiato Gallico tumultu, sola sine externis vllis auxiliis, atque etiamtunc sine Transpadanis, equitum lxxx.M. peditum dcc.M. armauit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id vetere consulto patrum, Italiæ parci iubentium.

Illyricum. *Cap. XXI.*

ARsiæ gens Liburnorum iungitur, vsque ad flumen Titium. Pars eius fuere Mentores, Hymani, Encheleæ, Dudini, & quos Callimachus Peucetias appellat: nunc totum vno nomine Illyricum vocatur generatim, populorum pauca effatu digna aut facilia nomina. Conuentum Scardonitanum petunt Iapides, & Liburnorum ciuitates xiiij. è quibus Lacinienses, Stulpinos, Burnistas, Albonenses nominare non pigeat. Ius Italicum habent eo conuentu Alutæ, Flanates à quibus sinus nominatur, Lopsi, Varubarini, immunésque * Assesiates, & ex insulis * Fulfinates, Curictæ. Cæterùm per oram oppida à Nesactio, Aluona, Flauona, Tarsatica, Senia, * Lopsica, Ortopula, Vegium, Argyruntum, Corinium, * Aenona ciuitas, Pausinus flumen, Tedanium, quo finitur Iapidia. Insulæ eius sinus cum oppidis, præter supra significatas, Absyrtium, Arba, Tragurium, Issa, Pharos, Paros antè: Crexa, Gissa, Portunata. Rursus in continente colonia Iadera, quæ à Pola, clx.M. pass. abest: inde triginta M. Colentum insula, xviiij. ostium * Titij fluminis.

Liburnia. *Cap. XXII.*

LIburniæ finis, & initium Dalmatiæ Scardona, in amne eo, xij. M. pass. à mari. Dein Tariotarum antiqua regio, & castellum Tariona: promontorium Diomedis, vel vt alij, peninsula

** Asseriates*

** Fulsinates*

** Lospica*

** Enona*

** Titi, legendum videtur ex Ptolemæo, qui ad finem lib. 2. flu-*

niũ hũc Titum appellat.

Hyllis, circuitu c. M. pass. Tragurium ciuium Romanorum, marmore notum: Sicum, in quem locum Diuus Claudius veteranos misit. Salona colonia, ab Iadera ccxxij. M. pass. Petunt in eam iura descripti in decurias cccxxxij. Dalmatæ: xxij. Decuni: ccxxxix. Ditiones: lxix. Mezæi: lij. Sardiates. In hoc tractu sunt, Burnum, Mandetrium, Tribulium nobilitata Popul. Roma. præliis castella. Petunt & ex insulis, Issæi, Colentini, Separi, Epetini. Ab his castella, Piguntiæ, Rataneum, Narona colonia tertij conuentus, à Salona lxxj. M. pass. apposita cognominis sui fluuio, à mari xx. M. pass. M. Varro lxxxix. ciuitates eò ventitasse autor est. Nunc soli propè noscuntur Cerauni decuriis xxiiij. Daorizi xvij. Desitiates ciij. Docleatæ, xxxiij. Deretini xiiij. Deremistæ xxx. Dindari xxxiij. Glinditiones xliiij. Melcomani xxiiij. Naresij cij. Scirtari lxxij. Siculotæ xxiiij. populatoresque quondam Italiæ Vardæi, non ampliùs quàm xx. decuriis. Præter hos tenuere tractum eum Oenei, Partheni, Hemasini, Arthitæ, Armistæ. A Narone amne c. M. pass. abest Epidaurum colonia. Oppida ciuium Roma. Rhizinium Ascriuium, Butua, Olchinium, quod anteà Colchinium dictum est, à Colchis conditum: amnis Drilo, supérque eum oppidum ciuium Romanorum Scodra, à mari xviij. M. pass. Prætereà multorum Græciæ oppidorum deficiens memoria, necnon & ciuitatum validarum. Eo nanque tractu fuere Labeatæ, * Enderudini, Sassæi, Grabæi, propriéque dicti Illyrij, & Taulantij, & Pyræi. Retinet nomen in ora Nymphæum promontorium: Lissum oppidum ciuium Romanorum, ab Epidauro c. M. passuum.

** Endurudini.*

Mace

Macedonia. *Cap. XXIII.*

ALiſſo Macedonia prouincia, gentes * Parſtheni, & à tergo eorum Daſſaretæ. Montes Candauiæ à Dyrrachio lxxix. M. paſſ. In ora verò * Denda ciuium Romanorum, Epidamnũ colonia, propter inauſpicatum nomen à Romanis Dyrrhachium appellata: flumen Aous, à quibuſdam Æas nominatum: Apollonia quondam Corinthiorum colonia, vij. M. paſſ. à mari recedens: cuius in finibus celebre Nymphæum. Accolunt barbari, Amantes & Buliones. At in ora oppidum Oricum à Colchis conditum. Inde initiũ Epiri, montes Acroceraunia, quibus hunc Europæ determinauimus ſinum. Oricum à Salentino Italiæ promontorio diſtat lxxxv. M. paſſ.

*Parthini

* *Manutius vetuſtũ codi. ſequutus nõ legit Denda.*

Noricum. *Cap. XXIIII.*

ATergo Carnorum & Iapidum, quà ſe * fert magnus Iſter, Rhetis iunguntur Norici. Oppida eorum Virunum Celeia, Teurnia, Aguntum, Viana, Æmonia, Claudia Flauium, Soluenſe. Noricis iungũtur lacus Peiſo, deſerta Boiorum: iam tamen colonia Diui Claudij Sabaria, & oppido Scarabantia Iulia habitantur.

* *offert*

Pannonia. *Cap. XXV.*

INde glandifera Pannoniæ: quà miteſcentia Alpium iuga, per medium Illyricum à Septentrione ad Meridiem verſa, molli in dextra ac læua deuexitate conſidunt. Quæ pars ad mare Adriaticum ſpectat, appellatur Dalmatia, & Illyricum ſuprà dictum. Ad Septentriones Pannonia vergit: finitur inde Danubio. In ea coloniæ, Æmona, Siſcia. Amnes clari, & nauigabiles in Danubium defluunt, Draus è Noricis violentior, Saus ex Alpibus Carnicis placidior cxv. M. paſſuum interuallo. Draus per Serretes,

Serrapillos, Iasos, Sandrizetes: Saus per Colapianos, Breucósque. Populorum hęc capita. Prętereà Ariuates, Azali, Amãtes, Belgites, Catari, Corneates, *Arauisci, Hercuniates, Latouici, Oseriates, Varciani. Mons Claudius, cuius in fronte Scordisci, in tergo Taurisci. Insula in Sao Metubarris, amnicarum maxima. Prætereà amnes memorandi, Calapis in Saum influens iuxta Sisciam, gemino alueo insulam ibi efficiens, quæ Segestica appellatur. Alter amnis Bacuntius in Saum Sirmio oppido influit: vbi ciuitas Sirmiensium, & Amantinorum. Inde xlv. M. pass. Taurunum, vbi Danubio miscetur Saus. Suprà influunt Valdanus, Vrpanus, & ipsi non ignobiles.

*Erauisci.

Mœsia. *Cap. XXVI.*

PAnnoniæ iungitur prouincia, quæ Mœsiâ appellatur, ad Pontum vsque cum Danubio decurrens. Incipit à confluente suprà dicto. In ea Dardani, Celegeri, Triballi, Trimachi, Mœsi, Thraces, Pontóque contermini Scythæ: flumina clara, è Dardanis Margis, Pingus, Timachus: ex Rhodope Oescus: ex Hæmo, Vtus, Escamus, Ieterus. Illyrici latitudo, quà maxima est, cccxxv. M. pass. colligit. Longitudo à flumine Arsia ad flumen Drinium dccc. M. * A Drinio ad promontorium Acroceraunium, clxxij. M. Agrippa prodidit vniuersum hunc sinum Italiæ & Illyrici ambitu $\overline{XIII}$. In eo duo maria, quo distinximus fine: Inferum, siue Ionium in prima parte interius Adriaticum, quod Superum vocant. Insulæ in Ausonio mari, præter iam dictas, memoratu dignæ, nullæ: in Ionio paucæ: Calabro litore ante Brundisium, quarum obiectu portus efficitur: contra Apulum situs Diomedea, conspi

*Malim veterẽ lectionẽ, quæ sic habet, alia verborum interpunctione: A Drinio ad promontoriũ Acro-

conspicua monumento Diomedis: & altera eodem nomine, à quibusdam Teutria appellata. Illyrici ora mille amplius insulis frequentatur, * natura vadoso mari, æstuariisque tenui alueo intercursantibus. Claræ ante ostia Timaui calidorum fontium cum æstu maris crescentium: iuxta Istrorum agrum, Cissa, Pullariæ, & Absyrtides Graiis dictæ, à fratre Medeæ ibi interfecto * Absyrto. Iuxta eas Electridas vocauere, in quibus proueniret succinum, quod illi electrum appellant, vanitatis Græcæ certissimum documentum: adeò vt quas earum designent, haud vnquam constiterit. Contra Iader est Lissa: quæque appellatæ contra Liburnos Creteæ aliquot: nec pauciores Liburnicæ, Celadussæ. Contra Surium, bubus & capris laudata Brattia: Issa ciuium Romanorum reliqua, & cum oppido Pharia. Ab his Corcyra, Melæna cognominata cum Gnidiorum oppido distat xxij. M. pass. inter quas & Illyricum Melita, vnde catulos Melitæos appellari Callimachus autor est. xij. M. passuum ab ea tres Elaphites. In Ionio autem mari ab Orico M M. passuum Sasonis piratica statione nota.

ceraunii clxx. M. Agrippa prodidit: vniuersum autē sinū Italiæ & Illyrici ambitu xiii.

** natura vadosi maris.*

** nomine Absyrto.*

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER QVARTVS.

Vnde Primum omnis Græciæ fabulositas, & literarum claritas effulsit.

TERTIVS Europæ sinus Acroceraunijs incipit montibus, finitur Hellesponto: amplectitur præter minores sinus XIX. XXV. M. pass. In eo Epirus, Acarnania, Ætolia, Phocis, Locris, Achaia, Messenia, Laconia, Argolis, Megaris, Attica, Bœotia, iterúmque ab alio mari eadem Phocis & Locris. Doris, Phthiotis, Thessalia, Magnesia, Macedonia, Thracia. Omnis Græciæ fabulositas, sicut & literarum claritas, ex hoc primùm sinu effulsit. Quapropter in eo paululum commorabimur. Epiros in vniuersum appellata, Acroceraunijs incipit montibus. In ea primi Chaones, à quibus Chaonia: dein Thesproti, Antigonenses: locus Aornos, & pestifera auibus exhalatio: Cestrini, Perrhæbi, quorum mons Pindus, Cassiopæi, Dryopes, * Selli, Hellopes, Molossi, apud quos

* Sella.

quos Dodonæi Iouis templum, oraculo, illustre: Tomarus mons, centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

Epirus. Cap. I.

EPirus ipsa ad Magnesiam Macedoniámque tendens, à tergo suo Dassaretas suprà dictos liberam gentem, mox feram Dardanos habet. Dardanis læuo Triballi prætenduntur latere, & Mœsicæ gentes: à fronte iunguntur Mædi ac Denselatæ, quibus Thraces, ad Pontum vsque pertinentes. Ita succincta Rhodopes, mox & Hæmi vallatur excelsitas. In Epiri ora castellum in Acroceraunijs Chimæra, sub eo aquæ regiæ fons. Oppida Mæandria, Cestria: flumen Thesprotiæ Thyamis: colonia Buthrotum, maximéque nobilitatus Ambracius sinus, * faucibus spatiosum æquor accipiens longitudinis xxxix. M. pass. latitudinis xv. M. In eum defertur amnis Acheron, è lacu Thesprotiæ Acherusia profluens xxxvj. M. pass. inde, & mille pedum ponte mirabilis omnia sua mirantibus. In sinu oppidum Ambracia. Molossorum flumina, Aphas & Arachthus. Ciuitas Anactoria, * lacus Pandosia. Acarnaniæ, quæ anteà Curetis vocabatur, oppida Heraclia, Echinus, & in ore ipso colonia Augusti Actiũ, cum templo Apollinis nobili, ac ciuitate libera Nicopolitana. Egressos sinu Ambracio in Ionium, excipit Leucadium litus, promontorium Leucates. Dein sinus ac Leucadia ipsa peninsula, quondam Neritis appellata, opere accolarum abscisa à continenti, ac reddita ventorum flatu congeriem harenæ accumulantium, qui * lacus vocatur Dioryctos, stadiorum longitudine trium. Oppidũ in ea Leucas, quondam Neritũ dictum.

* *faucibus quingẽtorũ pass. spatiosum æquor accipiens.*

* *locus*

* *locus*

Deinde Acarnanum vrbes, Halyzea, Stratos, Argos Amphilochicum cognominatum. Amnis Achelous è Pindo fluens, atque Acarnaniam ab Ætolia dirimens, & Artemitam insulam assiduo terræ inuectu continenti annectens.

Ætolia. *Cap. II.*

AEtolorum populi Athamanes, Tymphei, Ephyri, Ænienses, Perrhæbi, Dolopes, Maraces, Atraces, à quibus Atrax amnis Ionio mari infunditur. Ætoliæ oppidum Calydon est septem milliũ quingentorum passuum à mari, iuxta Euenum amnem. Dein Macynia, Molycria: cuius à tergo Chalcis, & mons est Taphiassus. At in ora promontorium Antirrhiũ, vbi ostium Corinthiaci sinus, minus mille passuum latitudine influentis, Ætolósque dirimentis à Peloponneso. Promontorium, quod contrà procedit, appellatur Rhion: sed in Corinthiaco sinu oppida Ætoliæ Naupactum, Pylene, & in mediterraneo Pleuron, Halysarna. Montes clari, in Dodone Tomarus, in Ambracia Crania, in Acarnania Aracynthus: in Ætolia Acanthon, Panætolium, Macinium.

Locri. *Cap. III.*

PRoximi Ætolis Locri, qui cognominantur Ozolæ, immunes. Oppidum Oeanthe: Portus Apollinis Phæstij, sinus Crissæus. Intus oppida Argyna, Eupalia, Phæstum, Calamissus. Vltra Cirrhæi Phocidis campi, oppidum Cirrha, portus Chalæon, à quo vij. M. passuum introrsus liberum oppidum Delphi, sub monte Parnasso, * clarissimum in terris oraculo Apollinis. Fons Castalius, amnis Cephissus præfluens Delphos, ortus in Lilæa quondam vrbe, Prętereà oppidum Crissa, & cum Bulésibus Anticyra, Naulochum,

*clarissimi

Pyrrha,

Pyrrha, Amphissa immunis, Trichone, Tritea, Ambrysus, Drymæa regio, Daulis appellata. Dein in intimo sinu angulus Bœotiæ alluitur cũ oppidis, * Siphis, Thebis, quæ Corsicæ cognominatæ sunt iuxta Heliconem. Tertium ab hoc mari Bœotiæ oppidum Pagæ, vnde Peloponnesi prosilit ceruix.

*Cymnis

Peloponnesus. *Cap. IIII.*

PEloponnesus, Apia antè appellata & Pelasgia, peninsula haud vlli terræ nobilitate post ferenda, inter duo maria, Ægæum & Ionium, platani folio similis, propter angulos recessus, circuitu cccccLxiij. M. passuum colligit autore Isidoro. Eadem per sinus penè tantundem adiicit. Angustiæ, vnde procedit, Isthmos appellantur. In eo loco irrumpentia è diuerso, quæ dicta sunt, maria, à Septentrione & exortu eius omnem ibi latitudinem vorant, donec contrario incursu æquorum tantorum, in quinque M. passuum interuallo, exesis vtrinque lateribus, angusta ceruice Peloponnesum contingat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur sinus: * Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc, angustiarum termini: longo & ancipiti nauiũ ambitu, quas magnitudo plaustris transuehi prohibet. Quam ob causam perfodere nauigabili alueo * angustias tentauere, Demetrius rex, Dictator Cæsar, C. princeps, Domitius Nero, infausto (vt omnium patuit exitu) incepto. Medio hoc interuallo, quod Isthmon appellauimus * applicata colli habitatur colonia Corinthus, anteà Ephyra dicta, sexagenis ab vtroque litore stadiis, è summa sua arce, quæ vocatur Acrocorinthus, in qua fons Pirene, diuersa duo maria prospectans lxxxvij. M. passuum ad Corinthia-

*Aliàs, Lechæum, vt apud Strabonem & Ptolemaeũ.

*angustias eas tentauere.

*applicatu

cum sinum traiectus est Patras à Leucade. Patræ colonia in longissimo promontorio Peloponnesi condita, ex aduerso Ætoliæ, & fluminis Eueni, minus M. pass. (vt dictum est) interuallo, in ipsis faucibus, sinum Corinthiacum lxxxv. M. pass. in longitudinem vsq; ad Isthmon transmittunt.

Achaia. Cap. V.

Achaię nomen prouinciæ, ab Isthmo incipit: antè Ægialos vocabatur, propter vrbes in litore per ordinem dispositas. Primæ ibi, quas diximus * Lecheæ Corinthiorum portus. Mox Oluros, Pellenæorum castellum. Oppida Helice, Bura, * in quæ refugêre haustis prioribus, Sicyon, Ægira, Ægion, Erineos. Intus Cleone, Hysiæ. Panhormus portus, demonstratúmque iam Rhium: à quo promõtorio quinque M. pass. absunt Patræ, quas suprà memorauimus: locus Pheræ. In Achaia, ix. montium Scioëssa notissimus, fons Cymothoë. Vltra Patras oppidum Olenum, colonia Dyme, loca Buprasium, Hyrmine, promontorium Araxũ. Cyllenes sinus, promontorium Chelonates: vnde Cyllenen duo M. pass. castellũ Phliûs. Quæ regio ab Homero Arethyrea dicta, posteà Asophis. Inde Eliorum ager, qui anteà Epei vocabantur. Ipsa Elis in mediterraneo, & Pylo xij. M. passuum. Intus delubrum Olympij Iouis, ludorum claritate fastos Græciæ complexum. Pisæorum quondam oppidum, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorium Ichthys. Amnis Alpheus * nauigatur in oppida Aulos & Leprion. Promontorium Platanistus: omnia hæc ad Occasum versa. Ad Meridiem autem Cyparissius sinus cum vrbe Cyparissa lxxij. millium passuum circuitu. Oppida Pylos,

** Lechaũ*

** Melius, & in quâ refugêre. cuius erit sensus, Helice & Bura mari haustis, incolas sese Sicyonẽ & Aegirã recepisse.*

** nauigabilis*

Pylos, Methone: locus Helos, promontorium Acritas: sinus Asinæus, ab oppido Asine, Coronæus à Corone. Finiuntur Tænaro promontorio. Ibi regio Messenia duodeuiginti montium. Amnis Pamisus. Intus autem ipsa Messene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Zancle, variis clara temporibus. Huius sinus circuitus lxxx. M. pass. traiectus verò xxx. M. Dehinc à Tænaro ager Laconicus, liberæ gentis: & sinus circuitu ccvj. M. traiectu xxxix. M. Oppida Tænarum, Amyclæ, Pheræ, Leuctra, & intus Sparta, Theramne, atque vbi fuere Cardamyle, Pitane, Anthane: Locus Thyrea, Gerania. Mons Taygetus, amnis Eurotas, sinus Ægilodes, oppidum Psammathus. Sinus Gytheates ab oppido: ex quo ad Cretam insulam certissimus cursus. Omnia autem Maleo promontorio includuntur. Qui sequitur sinus ad Scylleum, Argolicus appellatur, traiectu quinquaginta M. passuum: idem ambitu centum septuagintaduorum millium. Oppida Boëa, Epidaurus Limera cognomine, Zarax, Cyphanta portus. Amnes, Inachus, Erasinus, inter quos Argos hippiũ cognominatum, supra lacum Lernen, à mari M M. pass. nouémque additis millibus, Mycenæ: & vbi fuisse Tiryntha tradunt: & locus Mantinea. Montes, Artemius, Apesantus, Asterion, Parparus, aliíque vndecim numero. Fontes Niobe, Amymone, Psammathe. A Scylleo ad Isthmum clxxvij. M. pass. Oppida Hermone, Trœzen, Coryphasium: appellatúmque aliâs Inachium, aliâs Dipsium Argos. Portus Cænites, sinus Saronicus olim querno nemore redimitus, vnde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum. In eo Epidaurum oppidum, Æsculapij

delubro

delubro celebre; Spiræum promontorium, portus Anthedon,& Bucephalus: & quas ſuprà dixeramus, Cenchreæ, Iſthmi pars altera cum delubro Neptuni quinquennalibus inclyto ludis. Tot ſinus Peloponnenſem oram lancinant, tot maria allatrant. Siquidem à Septentrione Ionium irrumpit, ab Occidente Siculo pulſatur, à Meridie Cretico vrgetur, ab Oriente brumali Ægæo, ab Oriente ſolſtitiali Myrtoo: quod à Megarico incipiens ſinu, totam Atticam alluit.

De Arcadia. Cap. VI.

MEditerranea eius Arcadia maximè tenet, vndique à mari remota: initio Drymodis, mox Pelaſgis appellata. Oppida eius, Pſophis, Mantinea, Stymphalum, Tegea, Antigonea, Orchomenum, Pheneum, Palantium, vnde Palatium Romæ: Megalopolis, Catina, Bocalium, * Carmon, Parrhaſiæ, Thelphuſa, Melanæa, Heræa, Pyle, Pellana, Agræ, Epium, Cynætha, Lepreon Arcadiæ, Parthenium, Alea, Methydrium, Eniſpe, Maciſtum, Lampe, Clitorium, Cleone, inter quæ duo oppida regio Nemœa, Bembinadia vocitata. Montes in Arcadia, Pholoe cum oppido, item Cyllene, Lyceus, in quo Lycei Iouis delubrum: Mænalus, Artemiſius, Parthenius, Lampeus, Nonacris: prætérque ignobiles octo. Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymanthus è monte eiuſdem nominis in Alpheum defluentes. Reliquæ ciuitates in Achaia dicendæ, Aliphiræi, Abeatæ, Pyrgenſes, Pareatæ, Paragenitæ, Tortuni, * Typanei, Thryaſij, Tritenſes. Vniuerſæ Achaiæ libertatem Domitius Nero dedit. Peloponneſus, in latitudine à promontorio Maleæ, ad oppidum * Lechæum Corinthiaci ſinus clx.M.paſſ. patet. At in tranſuer-

* Carnon

* Typania

* Aegium

ſum ab Elide Epidaurum cxxv.M. Ab Olympia Argos per Arcadiam lxiij.M.Ab eodem loco ad Phliunta dicta menſura eſt.Vniuerſa autem,velut penſante æquorum incurſus natura,in montes vj.atque lxx.attollitur.

Græcia, & Attica. *Cap. VII.*

AB Iſthmi anguſtiis Hellas incipit, noſtris Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Actæ vocata. Attingit Iſthmum parte ſui, quæ appellatur Megaris, à Colonia Megara: è regione Pagarum. Duo hæc oppida excurrente Peloponneſo ſita ſunt vtraque ex parte, velut in humeris Helladis. Pagæi & amplius Ægoſthenienſes contributi Megarenſibus: in ora autem portus Schœnus. Oppida Sidûs, Cremyon,Scyronia ſaxa * iij.M.longitudine,Geranea,Megara. Eleuſin.Fuêre & Oenoa,Probalinthos:* nunc ſunt ab Iſthmo quinquaginta duo mill. paſſ. Piræeus & Phalera portus, quinque mill.paſſ. muro recedentibus Athenis iuncti. Libera hæc ciuitas,nec indiga vllius præconij amplius: tanta claritas ſuperfluit. In Attica fontes, Cephiſſia, Larine,Callirrhoe,Enneacrunos.Montes,Brileſſus,Ægialeus, Icarius,Hymettus,Lycabetus:amnis Iliſſos.A Pyræeo xlij. M. paſſ. Sunium promontorium, Doriſcum promontoriũ.Potamos, Brauron, quondam oppida. Rhamnûs * pagus locus Marathon campus Thriaſius,oppidũ Melita,& Oropus, in confinio Bœotiæ. Cuius Anthedon,Oncheſtos, Theſpiæ liberum oppidum, Lebadea: nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominantur Bœotiæ Thebæ,duorum numinum Liberi atque Herculis (vt volunt) patria.Et Muſis natale in nemore Heliconis aſſignant.Datur &

* vj.

* *quæ nũc non. Ab Iſthmo.*

* *pagus. Marathõ*

leniter conuexis iugis. * Intus sua luce viridante allabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auium concentu. Accipit amnem * Euroton, nec recipit, sed olei modo supernatantem (vt dictum est Homero) breui spatio portatum abdicat: pœnales aquas dirísque genitas, argenteis suis misceri recusans.

*Intus verò luco viridante.

*Aliâs, Eurotã vt apud Strabonem.

Magnesia. Cap. IX.

THessaliæ annexa Magnesia est, cuius fons Libethra. Oppida, Iolcus, Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon. Promontorium Sepias. Oppida, Castana, Spalathra. Promontorium Æantium. Oppida Melibœa, Rhizus, Erymne: ostium Penei, oppida Homolium, Orthe, Thespiæ, Phalanna, Thaumaciæ, Gyrton, Cranon, Acarne, Dotion, Melitea, Phylace, Potniæ, Epiri, Achaiæ, Atticæ, Thessaliæ in porrectum longitudo quadringentorum octoginta mil. passuum traditur, latitudo ducentorum octoginta septem millium.

Macedonia. Cap. X.

MAcedonia posteà centumquinquaginta populorum, duobus inclyta regibus, quondámque terrarum imperio, Emathia anteà dicta. Hæc ad Epiroticas gentes in Solis occasum recedens post terga Magnesiæ atque Thessaliæ, infestatur à Dardanis. Partem eius Septentrionalem Pæonia ac Pelagonia protegunt à Triballis. Oppida, Ægæ, in quo mos sepelire reges: Berœa: & in regione, quæ Pieria appellatur à nemore, Æginium. In ora Heraclea, flumen Apilas: Oppida, Phina, Oloros. Amnis Haliacmon. Intus Haloritæ, Vallei, Phylacei, Cyrrhestæ Tiryssei. Pella colonia. Oppidum Stobi ciuium Ro-

manor

manorum. Mox Antigonia, Europus ad Axium amnem, eodémque nomine, per quod Rhœdias fluit. Heordeæ, Scydra, Mieza, Gordiniæ. Mox in ora Ichnæ, fluuius Axius. Ad hunc finem Dardani, Treres, Pieres, Macedoniam accolunt. Ab hoc amne Pæoniæ gentes, Parotei, Heordenses, Almopij, Pelagones, Mygdones. Montes, Rhodope, Scopius, Orbelus. Dein præiacente gremio terrarum, Arethūsij, Antiochienses, Idomenenses, Doberienses Trienses, Allantenses, Audaristenses, Moryllij, Garesci, Lyncestæ, Othrionei, & liberi Amantini atque Orestæ: coloniæ Bullidensis & Diensis: Xylopolitæ, Scotussæi liberi, Heraclea Sintica, Timphei, Coronæi. In ora sinus Macedonici oppidum Calastra, & intus Phileros, Lete: medióque flexu litoris Thessalonica, liberæ conditionis. Ad hanc à Dyrrachio centum quatuordecim millib. passuum. Therme. In Thermaico sinu oppida, Dicæa, Pydna, Derrha, * Scione. Promontorium Canastræum. Oppida, Pallene, Phlegra. Qua in regione montes, Hypsizorus, Epitus, Alchione, Leuomne. Oppida, Nissos, Brygion, Eleon, Mendæ, & in Pallenensi Isthmo quondam Potidæa, nunc Cassandria colonia: Anthemus, Holophyxos sinus, * Mecyberna. Oppida Physcella, Ampelos, Torone, * Singos: fretum, quo montem Athon Xerxes rex Persarum continenti abscidit, in longitudine passuum M. ccccc. Mons ipse à planitie excurrit in mare septuagintaquinque millia passuum. Ambitus radicis centum quinquaginta millia colligit. Oppidum in cacumine fuit * Acroton. Nunc sunt Vranopolis, Palæotrium, Thyssus, Cleone, Appollonia, cuius incolæ Macrobij cognominantur. Oppi-

* *Crestone.*

* *Mecciberna*

* *Soggosfedes*

* *Acroathon Pomponio.*

dum Cassera, faucésque alteræ Isthmi, Acanthus, * Stagira, Sitone, Heraclea, & regio Mygdoniæ subiacens, in qua recedentes à mari Apollonia, Arethusa. In ora rursus Posidium, & sinus cum oppido Cermoro, * Amphipolis liberum, gens Bisaltæ. Dein Macedoniæ terminus amnis Strymon, ortus in Hæmo. Memorandum, in septem lacus eum fundi, priusquàm dirigat cursum. Hæc est Macedonia, terrarum imperio potita quondam: hæc Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurum Caucasum transgressa: hæc in Bactris, Medis, Persis dominata, toto Oriente possesso: hæc etiam Indiæ victrix, per vestigia Liberi patris atque Herculis vagata: hæc eadem est Macedonia, cuius vno die Paulus Æmilius Imperator noster lxxij. vrbes direptas vendidit. Tantam differentiam sortis præstitere duo homines.

Istria

Amphipolis, Libera gẽs Bis.

Thracia. Cap. XI.

THracia sequitur, inter validissimas Europæ gentes, in strategias L. diuisa. Populorum eius, quos nominare non pigeat, amnem Strymonem accolunt dextero latere Denseletæ, & Mædi, Bisaltas vsque suprà dictos: læuo, Digeri, Bessorúmque multa nomina, ad Nestum amnem Pangæi montis ima ambientem, inter Eletos, Diobesos, Carbilesos, inde Brysas, Sapæos. Odomantes Odrysarum gens infundit Hebrum accolentibus Carbiletis, Pyrogeris, Drugeris, Cænicis, Hypsaltis, Benis, Corpillis, Botiæis, Edonis. Eodem sunt in tractu Sellete, Priantæ, Doloncæ: Thyni, Celetæ, maiores Hæmo, minores Rhodopæ subditi. Inter quos Hebrus amnis. Oppidum sub Rhodopé Poneropolis an-

teà

teà, mox à conditore Philippopolis, nunc à situ Trimontium dicta. Hæmi excelsitas sex mil. passuum subitur. Aduersa eius & in Istrum deuexa Mœsi, Cetæ, Aoti, Gaugdæ, Clariæque, & sub iis Arræi Sarmatæ, quos Areatas vocant, Scythæque, & circa Ponti litora Moriseni, Sithoniique Orphei vatis genitores obtinent. Ita finit Ister à Septentrione. Ab Ortu Pontus ac Propontis. A Meridie Ægeum mare cuius in ora à Strymone, Apollonia, Oesima, Neapolis, Pastos. Intus Philippi colonia: absunt à Dyrrhachio cccxxv. mil. passuum. Scotusa, Topiris, Nesti amnis ostium. Mons Pangæus. Heraclea, Olynthos, Abdera libera ciuitas, stagnum Bistonum & gens. Oppidum fuit Tinda, Diomedis equorum stabulis dirum. Nunc sunt Diceæ, Ismaron, locus Parthenion, Phalesina, Maronea, priùs Ortagurea dicta. Mons, Serrium & Zone, tum locus Doriscus * decem mil. hominum capax. Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitum. Os Hebri. Portus Stentoris, Oppidum Ænos liberum cum Polydori tumulo, Ciconum quondam * regio. A Dorisco incuruatur ora ad Macron tichos centum viginti duorum mill. passuum. Circa quem locum fluuius Melas, à quo sinus appellatur. Oppida, Cypsela, Bisanthe, Macron tichos dictum, qua à Propontide ad Melanem sinum inter duo maria porrectis muris procurrentem excludit Cherrhonesum. Nanque Thracia altero latere à Pontico litore incipiens, vbi Ister amnis immergitur, vel pulcherrimas in ea parte vrbes habet Istropolin Milesiorum, Tomos Calatínque quę anteà Aceruetis vocabatur. Heracleam habuit, & Bizonem terræ hiatu raptam: nunc habet Dionysopolim, Crunos anteà

* centum

* Regia

dictam alluit Zyzas amnis. Totum eum tractum Scythæ Aroteres cognominati tenuere. Eorum oppida Aphrodisias, Libistos, Zigere, Borcobe, Eumenia, Parthenopolis, Gerania, vbi Pygmæorum gens fuisse proditur, quos Catizos Barbari vocant, credúntque à gruibus fugatos. In ora à Dionysopoli est Odessus Milesiorum. Flumen, Pamisus. Oppidum, * Tetranaulochus. Mons Hæmus vasto iugo procumbens in Pontum, oppidum habuit in vertice * Aristæum. Nunc in ora Mesembria, Anchialum, vbi * Messa fuerat. Astice regio. * Fuit oppidū Anthium, nunc est Apollonia. Flumina Panissa, Rira, Tearus, Orosines. Oppida, Thynnias, * Almedessos, Deuelton cum stagno, quod nunc Deultum * vocatur, veteranorum: Phinopolis, iuxta quam Bosphorus. Ab Istri ostio ad os Ponti passuum ccccclv. mil. alij fecere. Agrippa adiecit quadraginta. Inde ad murum suprà dictum centum quinquaginta ab eo Cherrhonesus cxxvj. mil. Sed à Bosphoro sinus Casthenes. Portus senum, & alter qui mulierum cognominatur. Promontorium, Chrysoceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, anteà Lygos dictum. Abest à Dyrrhachio septingentis vndecim millibus passuum. Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare & Propontidem. Amnes, Bathynias, Pydaras, siue Atyras. Oppida, Selymbria, Perinthus latitudine ducentorum passuum continenti adnexa. Intus Byzia, arx regum Thraciæ, à Terei nefasto crimine inuisa hirundinibus. Regio Cænica, colonia Flauiopolis, vbi anteà Zela oppidum vocabatur. Et à Byzia quinquaginta mill. passuum Apros colonia, quæ à Philippis abest centum octogin

Terta, Naulochus
Aristæū: nunc in ora Mesembriam.
Mensembria.
habuit
Rectius, Halmydissus vt apud Ptolemæū & Pomponium legitur, & apud Xenophontem ἀναβά- σεως ς'. Aut certè Salmydessus quēadmodum Hermolaus ex Stephano & Strabone emendat.
vocant

octogintaocto mill. passuum. At in ora amnis Erginus, oppidum fuit Gonos: desetitur & Lysimachia iam in Cherrhoneso. Alius nanque ibi Isthmos angustia simili est, eodem nomine & pari latitudine. Illustrant duæ vrbes vtrinque litora, quæ haud dissimili modo tenuere, Pactiæ à Propontide, Cardia à Melane sinu: hæc ex facie loci nomine accepto: vtræque comprehensæ posteà Lysimachia quinque mill. pass. à Longis muris, Cherrhonesos à Propontide habuit Tyristasim, Crithoten, Cissam flumini Ægos appositam: nunc habet à colonia Apro trigintaduo mill. passuum. Resiston, ex aduerso coloniæ Parianæ. Et Hellespontus, septem (vt diximus) stadiis Europam ab Asia diuidens, quatuor illic inter se contrarias vrbes habet, in Europa Callipolin & Seston, in Asia Lampsacum & Abydon. Dein promontorium Cherrhonesi Mastusia aduersum Sigeo, cuius in fronte obliqua Cynossema: ita appellatur Hecubæ tumulus, statio Achæorum Turris & delubrum Protesilai. Et in extrema Cherrhonesi fronte, quæ vocatur Æolium: oppidum Eleûs. Dein petenti Melanen sinum portus Cœlos, & Panhormus, & suprà dicta Cardia. Tertius Europæ sinus ad hunc modum clauditur. Montes extra prædictos Thraciæ Edonus, Gigemoros, Meritus, Melamphyllon. Flumina in Hebrum cadentia Bargus, Suemus. Macedoniæ, Thraciæ, Hellesponti longitudo suprà dicta. Quidam septingentorum viginti millia faciunt. Latitudo trecentorum octoginta trium mill. est. Ægeo mari nomen dedit scopulus * inter Tenedum & Chium verius, quàm insula, Aex nomine, à specie capræ, quę ita Grȩcis appellatur, repentè in medio mari

* *inter Tenum & Chium.*

cum sinum traiectus est Patras à Leucade. Patræ colonia in longissimo promontorio Peloponnesi condita, ex aduerso Ætoliæ, & fluminis Eueni, minus M.pass. (vt dictum est) interuallo, in ipsis faucibus, sinum Corinthiacum lxxxv. M.pass. in longitudinem vsq; ad Isthmon transmittunt.

Achaia. Cap. V.

Achaię nomen prouinciæ, ab Isthmo incipit: antè Ægialos vocabatur, propter vrbes in litore per ordinem dispositas. Primæ ibi, quas diximus * Lecheæ Corinthiorum portus. Mox Oluros, Pellenæorum castellum. Oppida Helice, Bura, * in quæ refugêre haustis prioribus, Sicyon, Ægira, Ægion, Erineos. Intus Cleone, Hysiæ. Panhormus portus, demonstratúmque iam Rhium: à quo promõtorio quinque M.pass. absunt Patræ, quas suprà memorauimus: locus Pheræ. In Achaia, ix. montium Scioëssa notissimus, fons Cymothoë. Vltra Patras oppidum Olenum, colonia Dyme, loca Buprasium, Hyrmine, promontorium Araxũ. Cyllenes sinus, promontorium Chelonates: vnde Cyllenen duo M.pass. castellũ Phliûs. Quæ regio ab Homero Arethyrea dicta, posteà Asophis. Inde Eliorum ager, qui anteà Epei vocabantur. Ipsa Elis in mediterraneo, & Pylo xij. M. passuum. Intus delubrum Olympij Iouis, ludorum claritate fastos Græciæ complexum. Pisæorum quondam oppidum, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorium Ichthys. Amnis Alpheus * nauigatur in oppida Aulos & Leprion. Promontorium Plataniſtus: omnia hæc ad Occasum versa. Ad Meridiem autem Cyparissius sinus cum vrbe Cyparissa lxxij. millium passuum circuitu. Oppida Pylos,

Marginal notes: * *Lechæũ* — * *Melius, & in qua refugêre. cuius erit sensus, Helice & Bura mari haustis, incolas sese Sicyonẽ & Aegirã recepisse.* — * *nauigabilis*

Pylos, Methone: locus Helos, promontorium Acritas: sinus Asinæus, ab oppido Asine, Coronæus à Corone. Finiuntur Tænaro promontorio. Ibi regio Messenia duodeuiginti montium. Amnis Pamisus. Intus autem ipsa Messene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Zancle, variis clara temporibus. Huius sinus circuitus lxxx. M. pass. traiectus verò xxx. M. Dehinc à Tænaro ager Laconicus, liberæ gentis: & sinus circuitu ccvj. M. traiectu xxxix. M. Oppida Tænarum, Amyclæ, Pheræ, Leuctra, & intus Sparta, Theramne, atque vbi fuere Cardamyle, Pitane, Anthane: Locus Thyrea, Gerania. Mons Taygetus, amnis Eurotas, sinus Ægilodes, oppidum Psammathus. Sinus Gytheates ab oppido: ex quo ad Cretam insulam certissimus cursus. Omnia autem Maleo promontorio includuntur. Qui sequitur sinus ad Scylleum, Argolicus appellatur, traiectu quinquaginta M. passuum: idem ambitu centum septuagintaduorum millium. Oppida Boëa, Epidaurus Limera cognomine, Zarax, Cyphanta portus. Amnes, Inachus, Erasinus, inter quos Argos hippiũ cognominatum, supra lacum Lernen, à mari M M. pass. nouémque additis millibus, Mycenæ: & vbi fuisse Tiryntha tradunt: & locus Mantinea. Montes, Artemius, Apesantus, Asterion, Parparus, aliíque vndecim numero. Fontes Niobe, Amymone, Psammathe. A Scylleo ad Isthmum clxxvij. M. pass. Oppida Hermone, Trœzen, Coryphasium: appellatúmque aliâs Inachium, aliâs Dipsium Argos. Portus Cænites, sinus Saronicus olim querno nemore redimitus, vnde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum. In eo Epidaurum oppidum, Æsculapij

delubro

delubro celebre; Spiræum promontorium, portus Anthedon, & Bucephalus; & quas suprà dixeramus, Cenchreæ, Isthmi pars altera cum delubro Neptuni quinquennalibus inclyto ludis. Tot sinus Peloponnensem oram lancinant, tot maria allatrant. Siquidem à Septentrione Ionium irrumpit, ab Occidente Siculo pulsatur, à Meridie Cretico vrgetur, ab Oriente brumali Ægæo, ab Oriente solstitiali Myrtoo: quod à Megarico incipiens sinu, totam Atticam alluit.

De Arcadia. Cap. VI.

Mediterranea eius Arcadia maximè tenet, vndique à mari remota: initio Drymodis, mox Pelasgis appellata. Oppida eius, Psophis, Mantinea, Stymphalum, Tegea, Antigonea, Orchomenum, Pheneum, Palantium, vnde Palatium Romæ: Megalopolis, Catina, Bocalium, * Carmon, Parrhasiæ, Thelphusa, Melanæa, Heræa, Pyle, Pellana, Agræ, Epium, Cynætha, Lepreon Arcadiæ, Parthenium, Alea, Methydrium, Enispe, Macistum, Lampe, Clitorium, Cleone, inter quæ duo oppida regio Nemœa, Bembinadia vocitata. Montes in Arcadia, Pholoe cum oppido, item Cyllene, Lyceus, in quo Lycei Iouis delubrum: Mænalus, Artemisius, Parthenius, Lampeus, Nonacris: prætérque ignobiles octo. Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymanthus è monte eiusdem nominis in Alpheum defluentes. Reliquæ ciuitates in Achaia dicendæ, Aliphiræi, Abeatæ, Pyrgenses, Pareatæ, Paragenitæ, Tortuni, * Typanei, Thryasij, Tritenses. Vniuersæ Achaiæ libertatem Domitius Nero dedit. Peloponnesus, in latitudine à promontorio Maleæ, ad oppidum * Lechæum Corinthiaci sinus clx. M. pass. patet. At in transuer-

Carnon

Typania

Aegium

sum

ſum ab Elide Epidaurum cxxv.M. Ab Olympia Argos per Arcadiam lxiij.M.Ab eodem loco ad Phliunta dicta menſura eſt.Vniuerſa autem,velut penſante æquorum incurſus natura,in montes vj.atque lxx.attollitur.

Græcia,& Attica. *Cap. VII.*

AB Iſthmi anguſtiis Hellas incipit, noſtris Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Actæ vocata. Attingit Iſthmum parte ſui, quæ appellatur Megaris, à Colonia Megara: è regione Pagarum. Duo hæc oppida excurrente Peloponneſo ſita ſunt vtraque ex parte, velut in humeris Helladis. Pagæi & amplius Ægoſthenienſes contributi Megarenſibus: in ora autem portus Schœnus. Oppida Sidûs, Cremyon,Scyronia ſaxa * iij.M.longitudine,Geranea,Megara,Eleuſin.Fuère & Oenoa,Probalinthos:* nunc ſunt ab Iſthmo quinquaginta duo mill. paſſ. Piræeus & Phalera portus, quinque mill.paſſ. muro recedentibus Athenis iuncti. Libera hæc ciuitas,nec indiga vllius præconij amplius: tanta claritas ſuperfluit. In Attica fontes, Cephiſſia, Larine,Callirrhoe,Enneacrunos.Montes,Brileſſus.Ægialeus, Icarius,Hymettus,Lycabetus: amnis Iliſſos.A Pyræeo xlij. M. paſſ. Sunium promontorium, Doriſcum promontoriū.Potamos, Brauron, quondam oppida. Rhamnûs * pagus locus Marathon campus Thriaſius,oppidū Melita,& Oropus, in confinio Bœotiæ. Cuius Anthedon,Oncheſtos, Theſpiæ liberum oppidum, Lebadea: nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominantur Bœotiæ Thebæ,duorum numinum Liberi atque Herculis (vt volunt) patria.Et Muſis natale in nemore Heliconis aſſignant.Datur &

* *vj.*

* *quæ nūc non. Ab Iſthmo.*

* *pagus. Marathō*

tur & his Thebis ſaltus Cithæron, amnis Iſmenus. Prætereà fontes in Bœotia, Oedipodia, Pſammate, Dirce, Epigranea, Arethuſa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie. Montes extra prædictos. Mycaleſſus, Adyliſus, Acontius. Reliqua oppida, inter Megaram & Thebas Eleutheræ, * Haliartus, Plateæ, Pheræ, Aſpledôn, Hylæ, Thiſbe, Erythræ, Gliſſas, Copæ: iuxta Cephiſſum amnem Lamia & Anichia: Medeon, Phligone, Grephis, Coronæa, Chæronia. In ora autem infra Thebas, Ocale, Elçon, Scolos, Schœnos, Peteon, Hyriæ, Mycaleſſus, Hyreſeon, Pteleon, Olyros. Tanagra liber populus, & in ipſis faucibus Euripi, quem facit obiectu inſulæ Eubœæ, Aulis capaci nobilis portu. Bœotos Hyantas antiquitus dixere. Locri deinde Epicnemidij cognominantur, olim Leleges appellati, per quos amnis Cephiſſus defertur in mare. Oppida, Opûs, vnde Opuntinus ſinus, Cynos: Phocidis in litôre vnum Daphnûs. Introrſus in Locris Elatea, & in ripa Cephiſſi (vt diximus) Lilæa, Delphóſque verſus Cnemis, & Hyampolis. Rurſus Locrorum ora, in qua Larymna, Thronium, iuxta quod Boagrius amnis defertur in mare. Oppida Narycion, Alope, Scarphia. Poſteà Maliacus ſinus ab incolis dictus: in quo oppida, Halcyone, Econia, Phalara. Doris deinde, in qua Sperchios, Erineon, Boion, Pindus, Cytinum. Doridis à tergo mons eſt Oeta. Sequitur mutatis ſæpe nominibus Aemonia. Eadem Pelaſgicum Argos, Hellas, eadem Theſſalia, & Dryopis, ſemper à regibus cognominata. Ibi genitus rex nomine Græcus, à quo Græcia: ibi Hellen, à quo Hellenes. Hos eodem Homerus tribus nominibus appellauit,

* Haliatus

Myrmidonas, & Hellenas, & Achæos. Ex his Phthiotæ nominantur Dorida accolentes. Eorum oppida, Echinus in faucibus Sperchij fluminis, Thermopylarum anguſtiæ: quo argumento iiij.M.paſſ. inde Heraclea, Trachin dicta eſt. Mons ibi Callidromus: oppida celebria, Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne.

Theſſalia. *Cap. VIII.*

IN Theſſalia autem Orchomenus, Minyeus anteà dictus: & oppidum Almon, ab aliis Elmon, Atrax, Pelinna, fons Hyperia. Oppida, Pheræ, quarum à tergo Pierus ad Macedoniam protenditur, Lariſſa, Gomphi, Thebæ Theſſaliæ, nemus Pteleon, ſinus Pagaſicus. Oppidum Pagaſa, idem poſteà Demetrias dictum. Tricca, Pharſalici campi cum ciuitate libera, Cranon, Iletia. Montes Phthiotidis, Nymphæus, quodam topiario naturæ opere ſpectabilis: Buzygæus, Donaceſa Bermius, Daphiſſa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Theſſalia ſunt quatuor atque triginta, quorum nobiliſſimi Cerceti, Olympus, Pierus, Oſſa: cuius ex aduerſo Pindus & Othrys, Lapitharum ſedes: hi ad Occaſum vergentes: ad Ortus, Pelios: omnes theatrali modo inflexi, cuneatis ante eos ſeptuagintaquinque vrbibus. Flumina Theſſaliæ, Apidanus, Phœnix, Enipeus, Onochonus, Pamiſus. Fons Meſſeis. Lacus Bœbeis. Et ante cūctos claritate Peneus, ortus iuxta Gomphos: intérque Oſſam & Olympum nemoroſa conualle defluens quingentis ſtadiis, dimidio eius ſpatio nauigabilis. In eo curſu Tempe vocantur quinque mil.paſſuum longitudine, & fermè ſequiiugeri latitudine, vltra viſum hominis attollentibus ſe dextera læuáque lenit

leniter conuexis iugis. * Intus sua luce viridante allabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auium concentu. Accipit amnem * Euroton, nec recipit, sed olei modo supernatantem (vt dictum est Homero) breui spatio portatum abdicat: pœnales aquas dirísque genitas, argenteis suis misceri recusans.

*Intus verò luco viridante.
* Aliás, Eurotã vt apud Strabonem.

Magnesia. *Cap. IX.*

THessaliæ annexa Magnesia est, cuius fons Libethra. Oppida, Iolcus, Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon. Promontorium Sepias. Oppida, Castana, Spalathra. Promontorium Æantium. Oppida Melibœa, Rhizus, Erymne: ostium Penei, oppida Homolium, Orthe, Thespiæ, Phalanna, Thaumaciæ, Gyrton, Cranon, Acarne, Dotion. Melitea, Phylace, Potniæ, Epiri, Achaiæ, Atticæ, Thessaliæ in porrectum longitudo quadringentorum octoginta mil. passuum traditur, latitudo ducentorum octoginta septem millium.

Macedonia. *Cap. X.*

MAcedonia posteà centumquinquaginta populorum, duobus inclyta regibus, quondámque terrarum imperio, Emathia anteà dicta. Hæc ad Epiroticas gentes in Solis occasum recedens post terga Magnesiæ atque Thessaliæ, infestatur à Dardanis. Partem eius Septentrionalem Pæonia ac Pelagonia protegunt à Triballis. Oppida, Ægæ, in quo mos sepelire reges: Beroeá: & in regione, quæ Pieria appellatur à nemore, Æginium. In ora Heraclea, flumen Apilas: Oppida, Phina, Oloros. Amnis Haliacmon. Intus Haloritæ, Vallei, Phylacei, Cyrrhestæ Tiryssei, Pella colonia. Oppidum Stobi ciuium Ro-

manor

manorum. Mox Antigonia,Europus ad Axium amnem , eodémque nomine , per quod Rhœdias fluit. Heordeæ , Scydra , Mieza , Gordiniæ. Mox in ora Ichnæ , fluuius Axius. Ad hunc finem Dardani,Treres,Pieres , Macedoniam accolunt. Ab hoc amne Pæoniæ gentes , Parotei, Heordenſes , Almopij , Pelagones , Mygdones. Montes,Rhodope,Scopius , Orbelus. Dein præiacente gremio terrarum,Arethuſij,Antiochienſes , Idomenenſes,Doberienſes Trienſes,Allantenſes , Audariſtenſes, Moryllij,Gareſci,Lynceſtæ,Othrionei,& liberi Amantini atque Oreſtæ: coloniæ Bullidenſis & Dienſis: Xylopolitæ,Scotuſſæi liberi , Heraclea Sintica,Timphei,Corônæi.In ora ſinus Macedonici oppidum Calaſtra, & intus Phileros , Lete : medióque flexu litoris Theſſalonica , liberæ conditionis. Ad hanc à Dyrrachio centum quatuordecim millib. paſſuum. Therme. In Thermaico ſinu oppida , Dicæa , Pydna , Dertha, * Scione. Promontorium Canaſtræum. Oppida,Pallene , Phlegra. Qua in regione montes , Hypſizorus , Epitus , Alchione,Leuomne. Oppida , Niſſos , Brygion,Eleon, Mendæ,& in Pallenenſi Iſthmo quondam Potidæa,nunc Caſſandria colonia : Anthemus , Holophyxos ſinus, * Mecyberna. Oppida Phyſcella , Ampelos , Torone , * Singos : fretum , quo montem Athon Xerxes rex Perſarum continenti abſcidit, in longitudine paſſuum M.cccc. Mons ipſe à planitie excurrit in mare ſeptuagintaquinque millia paſſuum.Ambitus radicis centum quinquaginta millia colligit. Oppidum in cacumine fuit * Acroton. Nunc ſunt Vranopolis , Palæotrium ,Thyſſus , Cleone,Appollonia, cuius incolæ Macrobij cognominantur. Oppi-

*Creſtone.

*Meciberna

*Soggoſtedes

*Acroathon Pomponio.

dum Caſſera, faucéſque alteræ Iſthmi, Achanthus, * Stagira, Sitone, Heraclea, & regio Mygdoniæ ſubiacens, in qua recedentes à mari Apollonia, Arethuſa. In ora rurſus Poſidium, & ſinus cum oppido Cermoro, * Amphipolis liberum, gens Biſaltæ. Dein Macedoniæ terminus amnis Strymon, ortus in Hæmo. Memorandum, in ſeptem lacus eum fundi, priuſquàm dirigat curſum. Hæc eſt Macedonia, terrarum imperio potita quondam: hæc Aſiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurum, Caucaſum tranſgreſſa: hæc in Bactris, Medis, Perſis dominata, toto Oriente poſſeſſo: hæc etiam Indiæ victrix, per veſtigia Liberi patris atque Herculis vagata; hæc eadem eſt Macedonia, cuius vno die Paulus Æmilius Imperator noſter lxxij. vrbes direptas vendidit. Tantam differentiam ſortis præſtitere duo homines.

** Iſtria*

** Amphipolis, Libera gẽs Biſ.*

Thracia. Cap. XI.

THracia ſequitur, inter validiſſimas Europæ gentes, in ſtrategias L. diuiſa. Populorum eius, quos nominare non pigeat, amnem Strymonem accolunt dextero latere Denſeletæ, & Mædi, Biſaltas vſque ſuprà dictos: læuo, Digeri, Beſſorúmque multa nomina, ad Neſtum amnem Pangæi montis ima ambientem, inter Eletos, Diobeſos, Carbileſos, inde Bryſas, Sapæos. Odomantes Odryſarum gens infundit Hebrum accolentibus Carbiletis, Pyrogeris, Drugeris, Cænicis, Hypſaltis, Benis, Corpillis, Botiæis, Edonis. Eodem ſunt in tractu Sellete, Priantæ, Doloncæ: Thyni, Celetæ, maiores Hæmo, minores Rhodopæ ſubditi. Inter quos Hebrus amnis. Oppidum ſub Rhodopé Poneropolis an-

teà, mox à conditore Philippopolis, nunc à situ Trimontium dicta. Hæmi excelsitas sex mil. passuum subitur. Aduersa eius & in Istrum deuexa Mœsi, Cetæ, Aoti, Gaugdæ, Clariæque, & sub iis Arræi Sarmatæ, quos Areatas vocant, Scythæque, & circa Ponti litora Moriseni, Sithoniique Orphei vatis genitores obtinent. Ita finit Ister à Septentrione. Ab Ortu Pontus ac Propontis. A Meridie Ægeum mare cuius in ora à Strymone, Apollonia, Oesima, Neapolis, Pastos. Intus Philippi colonia: absunt à Dyrrhachio cccxxv. mil. passuum. Scotusa, Topiris, Nesti amnis ostium. Mons Pangæus. Heraclea, Olynthos, Abdera libera ciuitas, stagnum Bistonum & gens. Oppidum fuit Tinda, Diomedis equorum stabulis dirum. Nunc sunt Diceæ, Ismaron, locus Parthenion, Phalesina, Maronea, priùs Ortagurea dicta. Mons, Serrium & Zone, tum locus Doriscus * decem mil. hominum capax. Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitum. Os Hebri. Portus Stentoris, Oppidum Ænos liberum cum Polydori tumulo, Ciconum quondam * regio. A Dorisco incuruatur ora ad Macron tichos centum viginti duorum mill. passuum. Circa quem locum fluuius Melas, à quo sinus appellatur. Oppida, Cypsela, Bisanthe, Macron tichos dictum, qua à Propontide ad Melanem sinum inter duo maria porrectis muris procurrentem excludit Cherrhonesum. Nanque Thracia altero latere à Pontico litore incipiens, vbi Ister amnis immergitur, vel pulcherrimas in ea parte vrbes habet Istropolin Milesiorum, Tomos Calatínque, quę anteà Aceruetis vocabatur. Heracleam habuit, & Bizonem terræ hiatu raptam: nunc habet Dionysopolim, Crunos anteà

* centum

* Regia

dictam alluit Zyzas amnis. Totum eum tractum Scythæ Aroteres cognominati tenuere. Eorum oppida Aphrodisias, Libistos, Zigere, Borcobe, Eumenia, Parthenopolis, Gerania, vbi Pygmæorum gens fuisse proditur, quos Catizos Barbari vocant, credúntque à gruibus fugatos. In ora à Dionysopoli est Odessus Milesiorum. Flumen, Pamisus. Oppidum, * Tetranaulochus. Mons Hæmus vasto iugo procumbens in Pontum, oppidum habuit in vertice * Aristæum. Nunc in ora Mesembria, Anchialum, vbi * Messa fuerat. Astice regio. * Fuit oppidũ Anthium, nunc est Apollonia. Flumina Panissa, Rira, Tearus, Orosines. Oppida, Thynnias, * Almedessos, Deuelton cum stagno, quod nunc Deultum * vocatur, veteranorum: Phinopolis, iuxta quam Bosphorus. Ab Istri ostio ad os Ponti passuum ccccclv. mil. alij fecere. Agrippa adiecit quadraginta. Inde ad murum suprà dictum centum quinquaginta ab eo Cherrhonesus cxxvj. mil. Sed à Bosphoro sinus Casthenes. Portus senum, & alter qui mulierum cognominatur. Promontorium, Chrysoceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, anteà Lygos dictum. Abest à Dyrrhachio septingentis vndecim millibus passuum. Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare & Propontidem. Amnes, Bathynias, Pydaras, siue Atyras. Oppida, Selymbria, Perinthus latitudine ducentorum passuum continenti adnexa. Intus Byzia, arx regum Thraciæ, à Terei nefasto crimine inuisa hirundinibus. Regio Cænica, colonia Flauiopolis, vbi anteà Zela oppidum vocabatur. Et à Byzia quinquaginta mill. passuum Apros colonia, quæ à Philippis abest centum octogin

Margin notes:
** Terta, Naulochus*
** Aristaũ: nunc in ora Mesembriam.*
** Mensembria.*
** habuit*
** Rectius, Halmydissus vt apud Ptolemaũ & Pomponium legitur, & apud Xenophontem ἀναβά-σεως ζ'. Aut certè Salmydessus quẽadmodum Hermolaus ex Stephano & Strabone emendat.*
** vocant*

octogintaocto mill. passuum. At in ora amnis Erginus, oppidum fuit Gonos: deseritur & Lysimachia iam in Cherrhoneso. Alius nanque ibi Isthmos angustia simili est, eodem nomine & pari latitudine. Illustrant duæ vrbes vtrinque litora, quæ haud dissimili modo tenuere, Pactiæ à Propontide, Cardia à Melane sinu: hæc ex facie loci nomine accepto: vtræque comprehensæ posteà Lysimachia quinque mill. pass. à Longis muris, Cherrhonesos à Propontide habuit Tyristasim, Crithoten, Cissam flumini Ægos appositam: nunc habet à colonia Apro trigintaduo mill. passuum. Resiston, ex aduerso coloniæ Parianæ. Et Hellespontus, septem (vt diximus) stadiis Europam ab Asia diuidens, quatuor illic inter se contrarias vrbes habet, in Europa Callipolin & Seston, in Asia Lampsacum & Abydon. Dein promontorium Cherrhonesi Mastusia aduersum Sigeo, cuius in fronte obliqua Cynossema: ita appellatur Hecubæ tumulus, statio Achæorum Turris & delubrum Protesilai. Et in extrema Cherrhonesi fronte, quæ vocatur Æolium: oppidum Eleûs. Dein petenti Melanen sinum portus Cœlos, & Panhormus, & suprà dicta Cardia. Tertius Europæ sinus ad hunc modum clauditur. Montes extra prædictos Thraciæ Edonus, Gigemoros, Meritus, Melamphyllon. Flumina in Hebrum cadentia Bargus, Suemus. Macedoniæ, Thraciæ, Hellesponti longitudo suprà dicta. Quidam septingentorum viginti millia faciunt. Latitudo trecentorum octoginta trium mill. est. Ægeo mari nomen dedit scopulus * inter Tenedum & Chium veriùs, quàm insula, Aex nomine, à specie capræ, quę ita Gręcis appellatur, repentè in medio mari

** inter Tenum & Chium.*

exiliens. Cernunt eum à dextra parte Andrum nauigantes ab Achaia, dirum ac peſtiferum. Ægei pars Myrtoo datur: appellatur ab inſula parua, quæ cernitur Macedoniam à Gereſto petentibus haud procul Eubœæ Caryſto. Romani omnia hæc maria duobus nominibus appellant: Macedonicum, quodcunque Macedoniam aut Thraciam attingit: Græcienſe, quà Græciam alluit. Nam Graci & Ionium diuidunt in Siculum, ac Creticum, ab inſulis. Item Icarium, quod eſt inter Samum, & Myconum. Cætera nomina ſinus dedere, quos diximus. Et maria quidem gentéſque in tertio Europæ ſinu ad hunc modum ſe habent.

Inſulæ inter eas terras, inter quas Creta, Eubœa, Cyclades, Sporades, Helleſponti, Ponti, Mæotidis, Daciæ, Sarmatiæ, Scythiæ.

Cap. XII.

INſulæ autem ex aduerſo Theſprotiæ Corcyra, à Buthroto duodecim mil. paſſuum eadem. Ab Acroceraunijs quinquaginta mil. cum vrbe eiuſdem nominis Corſyra liberæ ciuitatis, & oppido Caſſiope, temploque * Caſij Iouis, paſſuum nonaginta ſeptem M. in longitudinem patens: Homero dicta Scheria & Phæacia, Callimacho etiam Drepane. Circa eam aliquot, ſed ad Italiam vergens Thoronos, ad Leucadiam Paxæ duæ, quinque mil. diſcretæ à Corcyra. Nec procul ab iis ante Corcyram Ericuſa, Marate, Elaphuſa, Malthace, Trachie, Pytionia, Ptychia, Tarachie. Et à Phalacro Corcyræ promontorio ſcopulus, in quem mutatam Vlyxis nauem à ſimili ſpecie fabula eſt. Ante Leucadiam Sybota.

* *Caſsiopai Iouis.*

bota. Inter Leucadiam autem & Achaiam permultæ:quarum Teleboides, eædem quæ Taphiæ, ab incolis ante Leucadiam appellantur, Taphias, Oxiæ, Prinoessa: & ante Aetoliam Echinades, Aegialia, Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionysia, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Mystus. Ante eas in alto Cephalenia; Zacynthus, vtræque liberæ, Ithaca, Dulichium, Same, Crocylea, Paxos. Cephalenia quondam Melæna dicta, vndecim mil. pass. abest, circuitu patet xliiij. Same diruta à Romanis: adhuc tamen oppida tria habet. Inter hanc & Achaiam cum oppido magnifica & fertilitate præcipua Zacynthus, aliquando appellata Hyrie, Cephaleniæ à meridiana parte xxij. M. abest. Mons Elatus ibi nobilis. Ipsa circuitu colligit xxxvj. M. Ab ea Ithaca xij. M. distat, in qua mons Neritus. Tota verò circuitu patet xxv. M. pass. Ab ea Araxum Peloponnesi promontorium xij. M. pas. Ante hanc in alto Asteris, Prote: ante Zacynthum xxxv. M. pass. in Eurum ventum Strophades duæ, ab aliis Plotæ dictæ. Ante Cephaleniam Letoia. Ante Pylum tres Sphagiæ, & totidem ante Messenen Oenussæ. In Asinæo sinu tres Thyrides: in Laconico Teganusa, Cothon, Cythera cum oppido, anteà Porphyris appellata. Hæc sita est à Maleæ promontorio v. M. pass. ancipiti propter angustias ibi nauium ambitu. In Argolico Pityusa, Irine, Ephyre: contra Hermionium agrum Tiparenus, Epiropia, Colonis, Aristera: contra Trœzenium Calauria, quingétos passus distans: Platcis, Belbina, Lasia, Baucidias. Contra Epidaurum Cecryphalos, Pityonesos vj. M. passuum à continente. Ab hac Aegina liberæ conditionis xvij. M. pass. cuius xx. M. pass. prænauigatio est. Eadem autem à Piræeo Athe-

nienſium portu xij. M. paſſ. abeſt, antè Oenone vocitata. Spiræo promontorio obiacent Eleuſa, Dendros, Craugiæ duæ, Cæciæ duæ, Selachuſa, * Cenchreis Aſpis. Sunt & in Megarico ſinu Methurides quatuor. * Aeglia autem xv. M. paſſ. à Cythera: eadémque à Cretæ Phalaſarna oppido xxv. M. paſſ. Ipſa Creta altero latere ad Auſtrum, altero ad Septentrionem verſa inter Ortum Occaſúmque porrigitur, centum vrbium clara fama. Doſiades eam à Creta nympha * Heſperidis filia, Anaximander à rege Curetum: Philiſtides, Mallotes Crates primùm Æriam dictam, deinde poſtea Curetin: & Macaron nonnulli à temperie cæli appellatam exiſtimauere. Latitudine nuſquam quinquaginta mill. paſſuum excedens, & circa mediam ſui partem maximè patens, longitudine implet cclxx. millia paſſuum, circuitu ccccc. lxxxix. flecténſque ſe in Creticum pelagus ab ea dictum, quà longiſſima eſt ad Orientem Sammonium promontorium aduerſum Rhodo, ad Occidentem Criu metopon Cyrenas verſus expellit. Oppida eius inſignia, Phalaſarne, Elæa, Cyſamum, Pergamum, Cydon, Minoum, Apteron, Pantomatrium, Amphimalla, Rhythymna, Panhormum, Cyteum, Apollonia, Matium, Heraclea, Miletos, Ampelos, Hierapytna, Lebena, Hierapolis: & in mediterraneo, Gortyna, Phæſtum, Gnoſſus, Polyrrhenium, Myrina, Lycaſtus, Rhamnus, Lyctus, Dium, Aſum, Pyloros, Rhytion, Clatos, Pharæ, Holopyxos, Laſos, Eleuthernæ, Therapne, Marathuſa, Cytinos: & aliorum circiter lx. oppidorum memoria extat. Montes, Cadiſcus, Idæus, Dictæus, Corycus

*Dacechrus Aſpis ſeptē & in

* Ægialia, vel Ægila.

* Heſperi filia.

ricus. Ipsa abest promontorio suo, quod vocatur Criu metopon, vt prodit Agrippa, à Cyrenarum promontorio Phycunte ccxxv. M. passuum. Item Cadisco à Malea Peloponnesi lxxx. A Carpatho insula promontorio Sammonio lx. mille in Fauonium ventum. Hæc inter eam & Rhodum interiacet. Reliqua circa eam ante Peloponnesum duæ Coricæ, totidem Mylæ: & latere Septentrionali, dextera Cretam habenti, contra Cydoniam Leuce, & duæ Budoræ. Contra Matium Cia. Contra Itanum promontorium Onisa, Leuce: contra Hierapytnam, Chrysa, Gaudos. Eodem tractu Ophiussa, Butoa, Rhamnus: circunuectísque Criu metopon, tres Musagores appellatæ. Ante Sammonium promontorium, Phocæ, Platiæ, Sirnides, Naulochos, Armedon, Zephyre. At in Hellade, etiamnum in Aegeo, Lichades, Scarphia, Caresa, Phocaria, complurésque aliæ ex aduerso Atticæ sine oppidis, & ideo ignobiles. Sed contra Eleusina clara Salamis, ante eam Psytalia: à Sunio verò Helene quinque M. pass. distans. Dein Ceos ab ea totidem, quam nostri quidam dixere Ceam. Græci & Hydrussam. Auulsa Eubœæ, quingentis longa stadiis fuit quondam: mox quatuor ferè partibus, quæ ad Bœotiam vergebant, eodem mari deuoratis, oppida habet reliqua, Iulida, Cartheiam: intercidêre Coressus, Pœessa. Ex hac profectam delicatiorem fœminis vestem, autor est Varro. Eubœa & ipsa auulsa Bœotiæ, tam modico interfluente euripo, vt ponte iungatur, ad Meridiem promontoriis duobus, Geresto ad Atticam vergente, & ad Hellespontum Caphareo insignis, à Septentrione Cæneo, * nusquàm latitudinem

* Straboni

vltra xl. mill. passuum extendit, nusquam intra xx. mill. contrahit: sed in longitudinem vniuersæ Bœotiæ, ab Attica Thessaliam vsque prætenta in cl. mill. passuum. circuitu verò trecenta sexaginta quinque: abest ab Hellesponto parte Capharei ccxxv. mill. passuum, vrbibus clara quondam, Pyrrha, Porthmo, Neso, Cerintho, Oreo, Dio, Ædepso, Ocha, Oechalia, nunc Calcide, cuius ex aduerso in continenti Aulis est: Geresto, Eretria, Carystio, Oritano, Artemisio, fonte Arethusa, flumine Lelanto, aquísque calidis, quæ Hellopiæ vocantur, nobilis: notior tamen marmore Carystio: anteà vocitata est Chalcodontis, aut Macris, vt Dionysius, & Ephorus tradunt: vt Aristides, Macra: vt Callidemus, Chalcis, ære ibi primum reperto: vt Menæchmus, Abantias: vt poëtæ vulgo, Asopis. Extra eam in Myrtoo multæ, sed maximè illustres Glauconnesos, & Aegilia. Et à promontorio Geresto, circa Delum in orbem sitæ (vnde & nomen traxere) Cyclades. Prima earum Andrus cum oppido, abest à Geresto x. mill. passuum, à Ceo xxxix. mill. Ipsam Myrsilus Cauron, deinde Antandron cognominatam tradit, Callimachus Lasiam, alij Nonagriam, Hydrussam, Epagrin. Patet circuitu xciij. mill. passuum. Ab eadem Andro passus mille, & à Delo quindecim mill. Tenos cum oppido xv. mill. passuum porrecta, quam propter aquarum abundantiam Aristoteles Hydrussam appellatam ait, aliqui Ophiussam. Cæteræ Myconos cum monte Dimasto, à Delo quindecim mill. passuum Scyros. Siphnus, antè Meropia, & Acis appellata, circuitu viginti octo mill. passuum. Seriphus, duodecim

maxima Eubœa latitudo est cl. stadiorum: Mela verò minima duorū milliū. malim itaque antiqui codi. lectionē, qua sic habet: Nusquā latitudinē vltra xx. M. pass. extendit, nusquā intra II. M. cōtrahit.

Præpesinthus, Cythnos. Ipsáque longè clarissima, Cycladum media, templo Apollinis & mercatu celebrata, Delos: quæ diu fluctuata (vt proditur) sola motum terræ non sensit ad M. Varronis ætatem. Mutianus prodidit bis concussam. Hanc Aristoteles ita appellatam prodidit, quoniam repentè apparuerit enata. Aeglosthenes Cynthiam, alij Ortygiam, Asteriam, Lagiam, Chlamydiam, Cynethum, Pyrpilem; igne ibi primùm reperto. Cingitur quinque mill. passuum, assurgit Cyntho monte. Proxima ei Rhene, quam Anticlides Celadussam vocat, item Artemiten Helladius. Syros, quam circuitu patere viginti mill. passuum prodidere veteres, Mutianus centum sexaginta. Olearos, Paros cum oppido ab Delo xxxviij. mill. marmore nobilis, quam primò Pactiam, posteà Minoida vocarunt. Ab ea septem mill. quingentis Naxus, à Delo xviij. cum oppido, quam Strongylen, dein Diam, mox Dionysiada à vinearum fertilitate, alij Siciliam minorem, aut Callipolin appellarunt. Patet circuitu septuagintaquinque, mill. passuum, dimidióque maior est, quàm Paros. Et hactenus quidem Cycladas seruant: cæteras, quæ sequuntur, Sporadas. Sunt autem Helene, Phocussa, Phæcasia, Schinussa, Pholegandros, & à Naxo decem & septem mill. passuum. Icaros, quæ nomen mari dedit, tantundem ipsa in longitudinem patens, cum oppidis duobus, tertio amisso: antè vocata Doliche, & Macris, & Ichthyoessa. Sita est ab Exortu solstitiali à Delo quinquaginta mill. pas. Eadem à Samo triginta quinq;. M. Inter Eubœam & Andrum decem M. pass. fretum. Ab ea Gerestum centum duode

duodecim mill. quingenti passus. Nec deinde seruari potest ordo. Aceruatim ergo ponentur reliquæ. Ios à Naxo vigintiquatuor M. pass. Homeri sepulcro veneranda, longitudinis vigintiquinque M. anteà Phœnice appellata, Odia, Letandros, Gyaros, cum oppido, circuitu duodecim M. * passuum. Abest ab Andro sexagintaduobus M. passuum. Ab ea Syrnos octoginta millib. passuum. Cynethussa, Telos vnguéto nobilis, à Callimacho Agathussa appellata. Donysa, Patmos circuitu triginta M. passuum. Corasiæ, Lebinthus, Leros, Cynara, * Sycinus, quæ anteà Oenoe, Heratia quæ Onus, Casus quæ Astrabe, Cimolus quæ Echinussa. Melos cum oppido, quam Aristides Byblida appellat, Aristoteles Zephyriam, Callimachus Mimallida, Heraclides Siphnum, & Acyton. Hæc insularum rotundissima est. Post Machia, Hyperc quondam Patage, vt alij Platage, nunc Amorgos, Polyægos, Phyle, Thera, cùm primum emersit, Calliste dicta. Ex ea auulsa posteà Therasia, atque inter duas enata mox Automate, eadem Hiera: & in nostro æuo Thia iuxta eandem Hieram nata. Distat Ios à Thera vigintiquinque mill. pass. Sequuntur Lea, Ascania, Anaphe, Hippuris, Hippurissusa. Astypalæa liberæ ciuitatis, circuitu lxxxviij. mill. passuum. abest à Cadisco Cretæ cxxv. mill. Ad ea Platea sexaginta mill. Vnde Camina triginta octo mill. Azibintha Lanise, Tragia, Pharmacusa, Techedia, Chalcia, Calydna, in qua * oppida Coos & Olymna. A qua * Carpathum, quæ nomen Carpathio mari dedit, xxv. mill. pass. Inde Rhodum Africo vento quinquaginta mill. pass. à Carpatho ad Cason vij. M. à Caso Samonium

*passuum propè.

* Sicenus Straboni, Ptolemæo Sicinus.

* oppida iij. Calymna ij. Olymnos

*Carpathus

nium Cretæ promontorium xxx. mill. In euripo autem Euboico, primo fere introitu, Petaliæ quatuor insulæ, & in exitu Atalante. Cyclades, & Sporades, ab Oriente litoribus Icariis Asiæ, ab Occidente Myrtois Atticæ, à Septentrione Aegeo mari, à Meridie Cretico & Carpathio inclusæ, per cc. mill. in longitudinem iacent. Pagasicus sinus ante se habet Eutychiam, Cicynethum, & Scyrum suprà dictam, sed Cycladum, & Sporadum extimam, Gerontiam, Scadiram, Thermeusim, Irrhesiam, Solimniam, Eudemiam, Neam, quæ Mineruæ sacra est. Athos ante se quatuor, Peparethum cum oppido, quondam Euonum dictam nouem mill. passuum. Scyathum quindecim mill. Imbrum cum oppido lxxxviij. mill. passuum. Eadem abest à Mastugia Cherrhonesi lxxv. mill. passuum. Ipsa circuitu lxxij. mill. passuum. Perfunditur amne Ilisso. Ab ea Lemnos vigintiduo mill. quę ab Atho lxxxvij. mil. passuum. Circuitu patet vigintiduo mill. ccccc. passuum. Oppida habet Hephæstiam & Myrinam, in cuius forum solstitio Athos eiaculatur vmbram. Ab ea Thassos libera quinque mill. passuum olim Æria vel Æthria dicta. Inde Abdera continentis viginti mill. passuum. Athos sexagintaduo mill. tantundem * insula Samothrace, quæ libera ante Hebrum, ab Imbro trigintaduo mill. à Lemno vigintiduo mill. ccccc. à Thraciæ ora trigintaocto mill. circuitu trigintaduo mill. attollitur monte Saoce decem mill. passuum portuosissima omnium. Callimachus eam antiquo nomine Dardaniam nominat. Inter Cherrhonesum & Samothracen vtrinque ferè quindecim mill. Halonesos, vltrà Gethrone, Lamponia, Alopeconnesus, haud procul à Cœlo Cherrhonesi

** ad insulam Samothracen*

portu

portu, & quædam ignobiles. Desertis quoque reddantur in hoc sinu, quarum modò inueniri potuerunt, nomina, Delticos, Larnos, Cyssiros, Carbrusa, Calathusa, Scylla. * Draconon, Arconesus, Diethusa, Scapos, Capheris, Mesate, Æantion, Phaterunesos, Pateria, Calete, Neriphus, Polendos. Quartus è magnis Europæ sinus ab Hellesponto incipiens, Mæotis ostio finitur. Sed totius Ponti forma breuiter amplectenda est, vt faciliùs partes noscantur. Vastum mare præiacens Asiæ, & ab Europa porrecto Cherrhonesi litore expulsum, angusto meatu irrumpit in terras, septem stadiorum, vt dictum est, interuallo Europam auferens Asiæ. Primas angustias Hellespontum vocant. Hàc Xerxes Persarum rex, * constrato in nauibus ponte, duxit exercitum. Porrigitur inde tenuis euripus lxxxvj. mill. passuum spatio ad Priapum vrbem Asiæ, quà magnus Alexander transcendit. Inde expatiatur æquor, rursúsque in arctum coit, laxitas: Propontis appellatur: angustiæ, Thracius Bosphorus, latitudine cccc. passuum, quà Darius pater Xerxis copias ponte transuexit. Tota ab Hellesponto longitudo ccxxxix. mill. passuum. Dein vastum mare, Pontus Euxinus, qui quondam Axenus, longè refugientes occupat terras, magnóque litorum flexu retro curuatus in cornua, ab his vtrinque porrigitur, vt sit planè arcus Scythici forma. Medio flexu iungitur ostio Mæotici lacus. Cimmerius Bosphorus id os vocatur. M M D. passuum latitudine. At inter duos Bosphoros Thracium & Cimmerium directo cursu, vt autor est Polybius ccccc mill. passuum intersunt. Circuitu verò totius Ponti vicies semel centena quinquaginta

* *Dialeon, dicta Melantia, Drac.*

* *constrato nauibus ponto.*

mill.

mill. vt autor est Varro, & ferè veteres. Nepos Cornelius trecenta millia, quinquaginta adiicit. Artemidorus vicies nouies centena xix.mill. facit: Agrippa $\overline{\text{xxiii}}$. sexaginta mill. Mutianus xxviii. sexagintaquinque mill. Simili modo Europæ latere mensuram alij quatuordecies centena lxxviij.mill.cccc.determinauere: alij vndecies centena septuagintaduo M. M. Varro ad hunc modum metitur. Ab ostio Ponti Apolloniam clxxxviij. M. d. p. Calatin tantundem. Ad ostium Istri cxxv. Ad Borysthenem ccl. Cherrhonesum Heracleatarum oppidum ccclxxv. mill. passuum. Ad Panticapæum, quod aliqui Bosphorum vocant, * extremum in Europæ ora, cc. xxij. mill. ccccc. quæ summa efficit $\overline{\text{xiii}}$. xxxvj.mill. ccccc. Agrippa à Byzantio ad flumen Istrum ccccc. lx. In Panticapæum dcxxx. Inde lacus ipse Mæotis. Tanain amnem ex Rhiphæis montibus defluentem accipiens, nouissimum inter Europam Asiámque finem * $\overline{\text{xiii}}$ vj. mill. circuitu patere traditur. Ab aliis $\overline{\text{xi}}$. xxv. mil. Ab ostio eius ad Tanais ostium directo cursu ccclxxv. mill. passuum esse constat. Accolę sinus eius in mentione Thraciæ dicti sunt Istropolim vsque. Inde ostia Istri. Ortus hic in Germaniæ iugis montis Abnobæ, ex aduerso Raurici Galliæ oppidi, multis vltra Alpes millibus, ac per innumeras lapsus gentes Danubij nomine, immenso aquarum auctu, & vnde primum Illyricum alluit, Ister appellatus, sexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorum nauigabili, in Pontum vastis sex fluminibus euoluitur. Primum ostiũ Peuces: mox ipsa Peuce insula: à qua proximus alueus appellatus, xix. M. pass. magna palude sorbetur. Ex eodem

alueo

Sunt qui legendũ cõtendãt, extremũ in euripi ora. Euripi nomine Bosphorũ Cimmeriũ intelligentes, cuius in extremo sitũ est Panticapæum.

* XIIII.

alueo, & super Istropolim lacus gignitur, lxiij. M. passuum ambitu: Halmyrin vocant. Secundum ostium Naracustoma appellatur. Tertium Calostoma, iuxta insulam Sarmaticam. Quartum Pseudostoma, & insula Conopon diabasis: posteà Boreostoma, & Spireostoma. Singula autem ora tanta sunt, vt prodatur in quadraginta mill. passuum longitudinis vinci mare, dulcémque intelligi haustum. Ab eo in plenum quidem omnes Scytharum sunt gentes, variæ tamen litori apposita tenuere, aliâs Getæ, Daci Romanis dicti, aliâs Sarmatæ, Græcis Sauromatæ, eorúmque Hamaxobij aut Aorsi, aliâs Scythæ degeneres & à seruis orti, aut Troglodytæ, mox Alani & Rhoxalani. Superiora autem inter Danubium & Hircynium saltum, vsque ad Pannonica hyberna Carnunti, Germanorúmque ibi cõfinium, campos & plana Iazyges Sarmatæ, montes verò & saltus pulsi ab his Daci, ad Pathissum amnem à Moro, siue is Duria est, à Sueuis regnóque Vanniano dirimens eos: auersa Basternæ tenent, aliíque inde Germani. Agrippa totum eum tractum ab Istro ad Oceanum bis ad decies centum mill. passuum in longitudinem, quantum minus quadringentis in latitudinem, ad flumen Vistulam à desertis Sarmatiæ, prodidit. Scytharum nomen vsquequaque transit in Sarmatas atque Germanos. Nec aliis prisca illa durauit appellatio, quàm qui extremi gentium harum ignoti propè cæteris mortalibus degunt. Verùm ab Istro oppida, Cremniscos, Aepolium, montes Macrocremnij, clarus amnis Tyra, oppido nomen imponens, vbi anteà Ophiusa dicebatur. In eodem insulam spatiosam incolunt Tyragetæ. Abest à Pseudostomo Istri ostio cen-

tum triginta millibus passuum. Mox Axiacæ cognomines flumini, vltra quos Crobyzi: flumen Rhode, sinus Sagaricus, portus Ordesus. Et à Tyra centum viginti millibus pass. flumen Borysthenes, lacúsque & gens eodem nomine, & oppidum à mari recedens quindecim millibus passuum, Olbiopolis & Miletopolis, antiquis nominibus. Rursúsque in litore, portus Achæorum. Insula Achillis, tumulo eius viri clara. Et ab ea centum * trigintaquinque millia passuum peninsula ad formam gladij in transuersum porrecta, exercitatione eiusdem cognominata Dromos Achilleos, cuius longitudinem octoginta millium passuum tradidit Agrippa. Totum eum tractum Tauri Scythæ & Sarmatæ tenent. Inde syluestris regio Hylæum mare quo alluitur, cognominauit: Enœcadloę vocantur incolę. Vltrà Panticapes amnis, qui Nomadas & Georgos disterminat: mox Acesinus. Quidam Panticapen confluere infrà Olbiam cum Borysthene tradunt, diligentiores Hypanin: tanto errore eorum qui illum in Asiæ parte prodidere. Mare subit vasto recessu, donec quinque millium pass. interuallo absit à Mæotide, vasta ambiens spatia, multásque gentes. Sinus Carcinites appellatur, flumen Pacyris. Oppida Naubarum, Carcine. A tergo lacus Buges fossa emissus in mare. Ipse Buges à Coreto, Mæotis lacus sinu, petroso discluditur dorso. Recipit amnes Bugem, Gerrhum, Hypanin ex diuerso venientes tractu. Nam Gerrhus Basilidas, & Nomadas separat. Hypanis per Nomadas & Hylæos fluit, manu facto alueo in Bugen naturali in Coretum. Regio Scythiæ Sendica nominatur. Sed à Carcinite Taurica incipit, quondam mari circunfusa & ipsa, quaquà

* *Viginti-quinque*

nunc iacent campi. Deinde vastis attollitur iugis. Triginta sunt eorum populi. Ex iis mediterranei xxiiij. Sex oppida, Orgocyni, * Caraseni, Assyrani, Tractari, Arcilachitæ, Caliordi. Iugum ipsum Scythotauri tenent. Clauduntur ab Occidente Cherrhoneso, ab Ortu Scythis Satarchis. In ora à Carcinite oppida, Taphræ, in ipsis angustiis peninsulæ: mox Heraclea Cherrhonesos, libertate à Romanis donatum. Megarice vocabatur anteà, præcipui nitoris in toto eo tractu, custodiris Græciæ moribus, quinque millia passuum ambiente muro. Inde Parthenium promontorium Taurorum, ciuitas Placia. Symbolon portus. Promontorium Criumetopon, aduersum Charambi Asiæ promontorio, per medium Euxinum procurrens clxx. M. passuum interuallo: quæ maximè ratio Scythici arcus formam efficit. Ab eo Taurorum portus multi, & lacus, oppidum Theodosia à Criumetopo cxxij. M. pass. A Cherrhoneso clxv. M. pass. Vltrà fuere oppida, Cyte, Zephyrium, Acre, Nymphæum, Dia. Restat longè validissimum in ipso Bosphori introitu, Panticapæum Milesiorum, à Theodosia M. xxxv. pass. A Cimmero verò oppido trans fretum sito M M D. (vt diximus) pass. Hæc ibi latitudo Asiam ab Europa separat, eáque ipsa pedibus plerunque péruia, glaciato freto. Bosphori Cimmerij latitudo xij. M. D. pass. Oppida habet Hermisium, Myrmecium: & intus insulam Alopecen. Per Mæotin autem ab extremo Isthmo, qui locus Taphræ vocatur, ad os Bosphori cclx. M. pass. longitudo colligitur. A Taphris per continentem introrsus tenent Auchetæ, apud quos Hypanis oritur, Neuri apud

** Melius fortasse Characeni, à Charace oppido, quod & Ptolemao inter huius peninsulæ vrbes constituitur.*

quos Borysthenes, Geloni, Thussagetæ, Budini, Basilidæ, & cæruleo capillo Agathyrsi. Super eos Nomades: dein Anthropophagi. A Buge super Mæotin Sauromatæ, & Essedones, Ac per oram ad Tanaim vsque Mæotæ, à quibus lacus nomen accepit: vltimíque à tergo eorum Arimaspi. Mox Rhiphæi montes, & assiduo niuis casu pinnarum similitudine, Pterophoros appellata regio: pars mundi damnata a natura rerum, & densa mersa caligine: neque in alio quàm rigoris opere, gelidísque Aquilonis conceptaculis. * Ponè eos montes, vltráque Aquilonem, gens felix (si credimus) quos Hyperboreos appellauere, annoso degit æuo fabulosis celebrata miraculis. Ibi creduntur esse cardines mundi, extremíque siderum ambitus, semestri luce & vna die Solis auersi: non, vt imperiti dixere, ab Æquinoctio verno in autumnum. Semel in anno solstitio oriuntur iis Soles, brumáque semel occidunt. Regio aprica, felici temperie, omnia afflatu noxio carens. Domus iis nemora lucíque, & deorum cultus viritim gregatímque, discordia ignota & ægritudo omnis. Mors non nisi satietate vitæ, epulatis delibutísque senibus luxu, ex quadam rupe in mare salientibus. Hoc genus sepulturæ beatissimum. Quidam eos in prima parte Asię litorum posuēre, non in Europa, * qui sunt ibi similitudine & situs, Atacorum nomine. Alij medios fecere eos inter vtrúnque Solem, Antipodum occasum exorientémque nostrum: quod fieri nullo modo potest, tam vasto mari interueniente. Qui non alibi, quàm in semestri luce constituēre eos, serere matutinis, meridie metere; occidente Sole fœtus arborum

*Plura de hoc loco Budæus lib. 1. de Asse. et Cæl. Rhodiginus Antiq. lect. lib. 16. cap. 22.

*quia sunt ibi simili cōsuetudine & situ, Atacori nomine.

decerpere, noctibus in specus cōdi tradiderunt. Nec licet dubitare de gente ea, cùm tot autores prodant frugum primitias solitos Delon mittere Apollini, quem præcipuè colunt. Virgines ferebant eas hospitiis gentium per annos aliquot venerabiles: donec violata fide, in proximis accolarum finibus deponere sacra ea instituêre, hísque ad conterminos deferre, atque ita Delon vsque. Mox & hoc ipsum exoleuit. Sarmatiæ, Scythiæ, Tauricæ, omnísque à Borysthene amne tractus longitudo dcccclxxx. M. Latitudo dccxvij. M. à M. Agrippa tradita est. Ego incertam in hac terrarum parte mensuram arbitror. Verùm instituto ordine, reliqua huius sinus dicantur: & maria quidem eius nuncupauimus.

Insulæ Ponti. *Cap. XIII.*

HEllespontus insulas non habet in Europa dicendas. In Ponto duæ, M.D. pass. ab Europa, xiiij. M. ab ostio, Cyaneæ, ab aliis Symplegades appellatæ, traditæque fabulis inter se concurrisse: quoniam paruo discretæ interuallo, ex aduerso intrantibus geminæ cernebantur: paulúmque deflexa acie, coëuntium speciem præbebant. Citra Istrum Apolloniatarum vna lxxx. M. à Bosphoro Thracio, ex qua M. Lucullus Capitolinum Apollinem aduexit. Inter ostia Istri quæ essent diximus. Ante Borysthenem Achillea est suprà dicta, eadem Leuce & Macaron appellata. Hanc temporum horum demonstratio à Borysthene cxl. M. ponit, à Tyra cxx. M. à Peuce insula quinquaginta. M. Cingitur circiter decem M. pass. Reliquæ in Carcinite sinu Cephalonnesos, * Rhosphodusa, Macra. Non est omittenda multorum opinio, priusquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia interiora illo capite nasci, nō

* *Rhodussa Stephano.*

Gadita

Gaditano freto, existimauere, haud improbabili argumento: quoniam æstus semper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur. Exeundum deinde est, vt extera Europæ dicantur, transgressisque Rhiphæos montes, litus Oceani Septentrionalis in læua donec perueniatur Gades, legendum. Insulæ complures sine nominibus eo situ traduntur. Ex quibus ante Scythiam, quæ appellatur * Bannomanna, abesse à Scythia diei cursu, in quam veris temperie fluctibus electrum eiiciatur, Timæus prodidit. Reliqua litora incerta signata fama. Septentrionalis Oceanus, Amalchium eum Hecatæus appellat, à Paropamiso amne, quà Scythiam alluit, quod nomen eius gentis lingua significat congelatum. Philemon Morimarusam à Cimbris vocari, hoc est mortuum mare, vsque ad promontorium Rubeas: vltra deinde Cronium. Xenophon Lampsacenus, à litore Scytharum tridui nauigatione, insulam esse immensæ magnitudinis, Baltiam tradit. Eandem Pythias Basiliam nominat. Feruntur & Oonæ in quibus ouis auium & auenis incolæ viuant. Aliæ, in quibus equinis pedibus homines nascantur, Hippopodes appellati: Fanesiorum aliæ in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant. Incipit inde clarior aperiri fama ab gente Ingæuonum, quæ est prima inde Germaniæ. Seuo mons ibi immensus, nec Rhiphæis iugis minor, immanem ad Cimbrorum vsque promontorium efficit sinum, qui Codanus vocatur, refertus insulis: quarum clarissima Scandinauia est, incompertæ magnitudinis, portionem tantùm eius, quod sit notum, Hilleuionum gente D. incolente pagis, quæ alterum orbem terrarum

Infrà lib. 37. cap. 2. eandē hāc insulā ex eiusdē Timæi sententia Baltiā nominat. Quare aut hic locum ex illo, aut illū ex hoc restituendū puto.

eam appellat. Nec est minor opinione Eningia. Quidam hæc habitari ad Vistulam vsque fluuium, à Sarmatis, Venedis, Scyris, Hirris tradunt. Sinum Clylipenum vocari, & in ostio eius insulam Latrin. Mox alterum sinum Lagnum, conterminum Cimbris. Promõtorium Cimbrorum excurrens in maria longè peninsulam efficit, quæ Cartris * appellatur. xxiij. inde insulæ Roman. armis cognitæ. Earum nobilissimæ, Burchana. Fabaria à nostris dicta, à frugis similitudine sponte prouenientis. Item Glessaria, à succino militiæ appellata, à Barbaris Austrania, prætérque Actania. Toto autem hoc mari ad Scaldin vsque fluuium, Germanicæ accolunt gentes haud explicabili mensura, tam immodica prodentium discordia est. Græci & quidam nostri, xxv. M. pass. oram Germaniæ tradiderunt. Agrippa cum Rhetia & Norico longitudinem dclxxxvj. millia passuum, latitudinē cclxviij. M.

** appellatur, xxiij. M. pass.*

Germania. *Cap. XIIII.*

RHetiæ propè vnius maiore latitudine, sanè circa excessum eius subactæ. Nam Germania multis posteà annis, nec tota, percognita est. Si coniectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinioni, & longitudinis ab Agrippa proditæ. Germanorum v. Vindili, quorum pars Burgundiones, Varrini, Carini, Guttones. Alterum genus Ingæuones, quorum pars Cimbri, Teutoni, ac Cauchorum gentes. Proximi autem Rheno Istæuones, quorum pars Cimbri mediterranei: Hermiones, quorum Sueui, Hermunduri, Chatti, Cherusci. Quinta pars Peucini, Basternæ, suprà dictis contermini Dacis. Amnes clari in Oceanum defluunt, Guttalus

talus, Viſtillus ſiue Viſtula, Albis, Viſurgis, Amiſius, Rhenus, Moſa. Introrſus verò, nulli inferius nobilitate, Hercynium iugum prætenditur.

Inſulæ in Gallico Oceano. *Cap. XV.*

IN Rheno ipſo, propè centum M. paſſ. in longitudinem, nobiliſſima Batauorum inſula, & Cannenufatum, & aliæ Friſiorum, Cauchorum, Friſiabonum, Sturiorum, Marſatiorum, quæ ſternuntur inter Helium ac Fleuum. Ita appellantur oſtia, in quæ effuſus Rhenus, ab Septentrione in lacus, ab Occidente in amnē Moſam ſe ſpargit: medio inter hæc ore, modicum * nomini ſuo cuſtodiens alueum.

* *nominis ſui*

Britannia & Hybernia. *Cap. XVI.*

EX aduerſo huius* ſitus Britannia inſula, clara Græcis noſtríſque monumentis, inter Septentrionem & Occidentem iacet: Germaniæ, Galliç, Hiſpaniç, multo maximis Europç partibus magno interuallo aduerſa. Albion ipſi nomen fuit, cùm Britanniç vocarentur omnes, de quibus mox paulò dicemus. Hçc abeſt à Geſſoriaco Morinorum gentis litore, proximo traiectu quinquaginta * M. circuitu verò patere tricies octies centena vigintiquinque M. Pytheas & Iſidorus tradūt, triginta propè iam annis notitiam eius Rom. armis non vltra vicinitatem ſyluç Caledoniæ propagantibus. Agrippa longitudinem dccc. M. p. eſſe: latitudinem ccc. M. credit. Eādem Hyberniç latitudinem, ſed longitudinem cc. M. paſſuum minorem. Super eam hçc ſita abeſt breuiſſimo trāſitu à Silurū gēte xx. M paſ. Reliquarū nulla cxxv. M. circuitu amplior proditur. Sūt autē xl. Orcades, modicis inter ſe diſcretæ ſpatiis. Septē Acmodç, & xxx. Hçbudes, & inter Hyber-

* *ſita*

* *M. minimum: cir. ſed, opinor, corruptè.*

niā ac Britāniā Mona, Monapia, Ricnea, Vectis, Silimnus, Andros. Infra verò Siambis, & Axantos. Et ab aduerso in Germanicum mare sparsæ Glessariæ, quas Electridas Græci recentiores appellauere, quòd ibi Electrum nasceretur. Vltima omnium, quæ memorantur, Thule: in qua solstitio nullas esse noctes indicauimus. Cancri signum Sole transeunte, nullósque contrà per brumam dies. Hæc quidam senis mensibus continuis fieri arbitrantur. Timæus historicus à Britannia introrsus sex dierum nauigatione abesse dicit insulam Mictim, in qua candidum plumbum proueniat. Ad eam Britannos vitilibus nauigiis corio circumsutis nauigare. Sunt qui & alias prodant, Scandiam, Dumnam, Bergos: maximámque omnium Nerigon, ex qua in Thulen nauigetur. A Thule vnius diei nauigatione mare concretum à nonnullis Cronium appellatur.

Gallia. *Cap.* XVII.

GAllia omnis Comata vno nomine appellata, in tria populorum genera diuiditur, amnibus maximè distincta. A Scaldi ad Sequanam Belgica. Ab eo ad Garumnam Celtica, eadémque Lugdunensis. Inde ad Pyrenæi montis excursum Aquitania. Aremorica antè dicta. Agrippa vniuersarum Galliarum inter Rhenum & Pyrenæum, atq; Oceanum, ac montes Gebennam & Iuram, quibus Narbonensem Galliam excludit, longitudinem ccccxx. M. pass. latitudinem cccxiij. computauit. A Scaldi incolunt * extera Toxandri pluribus nominibus. Deinde Menapij, Morini, Oromansaci iuncti pago, qui Gessoriacus vocatur: Britanni, Ambiani, Bellouaci, Hassi. Introrsus Castologi, Atrebates, Neruij liberi, Veromandui, Sueconi, Suessiones liberi, Vlbanectes

* externi

nectes

nectes liberi, Tungri, Rinuci, Frisiabones, Betasi, Leuci liberi, Treueri liberi anteà, & Lingones fœderati, Remi fœderati, Mediomatrici, Sequani, Raurici, Heluetij. Coloniæ, Equestris & Rauriaca. Rhenum autem accolentes, Germaniæ gentium in eadem prouincia, Nemetes Tribochi, Vangiones: hinc Vbij, Colonia Agrippinensis, Guberni, Bataui, & quos in insulis diximus Rheni.

Lugdunensis Gallia. *Cap. XVIII.*

LVgdunensis Gallia habet Lexouios, Vellocasses, Galletos, Venetos, Abrincatuos, Osismios, flumen clarum Ligerim. Sed peninsulam spectatiorem excurrentem in Oceanum à fine Osismiorum circuitu dcxxv. M. pass. ceruice in latitudinem cxxv. M. Vltra eam Nannetes. Intus autem Hedui fœderati, Carnuti fœderati, Boij, Senones, Aulerci, qui cognominantur Eburouices, & qui Cenomanni, Meldi liberi, Parrhisij, Trecasses, Andegaui, Vidugasses, Vadicasses, Venelli, Cariosuelites, Diablindi, Rhedones, Turones, Itesui, Secusiani liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.

Aquitania. *Cap. XIX.*

AQuitanicæ sunt Ambilatri, Anagnutes, Pictones, Santones liberi, * cognomine Vbisci, Aquitani, vnde nomé prouinciæ, Sediboniates. Mox in oppidum contributi Conuenæ, Begerri, Tarbeli quatuorsignani, Cocossates sexsignani, Venami, Onobrisates, Belendi, saltus Pyrenæus. Infráque Monesi, Osquidates montani, Sibyllates, Camponi, Bercorcates, Bipedimui, Sassumini, Vellates, Tornates, Cōsoranni, Ausci, Elusates, Sottiates, Osquidates campestres, Succasses, Latusates, Basabocates, Vassei, Sennates,

* *Sesignani, cog.*

Cambolectri, Agesinates Pictonibus iuncti. Hinc Bituriges liberi, qui Cubi appellātur. Dein Lemouices, Aruerni liberi, Gabales. Rursus Narbonensi prouinciæ contermini Rutheni, Cadurci, Antobroges, Tarnéque amne discreti à Tolosanis Petrogori. Maria circa oram, ad Rhenum Septentrionalis Oceanus, inter Rhenum & Sequanam Britannicus, inter eum & Pyrenæum Gallicus. Insulæ complures Venetorum, quæ & Veneticæ appellantur, & in Aquitanico sinu Vliarus.

Citerior Hispania. *Cap. XX.*

A Pyrenæi promontorio Hispania incipit, angustior non Gallia modò, verumetiam semetipsa, vt diximus, immensum quantum hinc Oceano, illinc Iberico mari comprimentibus. Ipsa Pyrenæi iuga * ab exortu æquinoctiali fusa in Occasum brumalem, breuiores latere septentrionali quàm meridiano Hispanias faciūt. Proxima ora citerioris est, eiusdémque Tarraconensis situs, à Pyrenæo per Oceanum Vasconum saltus: Olarso, Vardulorum oppida Morosgi, Menosca, Vesperies, Amanum portus, vbi nunc Flauiobriga, colonia ciuitatum ix. Regio Cantabrorum, flumen Sanda, portus Victoriæ Iuliobrigensium. Ab eo loco fontes Iberi quadraginta millia passuum. Portus Blendium; * Origeni mistis Cantabris. Portus eorum Vesei, Veca. Regio Asturum, Noëga oppidum, in peninsula Pesici. Et deinde conuentus Lucensis à flumine Nauilubione, Cibarci, Egouarri cognomine Namarini, Iadoni, Arrotrebæ, promontorium Celticum; * Amnes, Florius, Nelo, Celtici cognomine Neri; superque Tamarici, quorum in peninsula tres aræ Sestianæ Augusto dicatæ,

* *Pintianus verborū ordinē hic inuersum cōtendit, atque ita legēdū existimat: ab exortu brumali fusa in occasum æquinoctialem.*

* *Rectior videtur vetusta Lectio, Origeni, Conisci Cantabri. Coniscos enim inter Cantabros enumerat & Strabo lib.3.*

* *Multa ex hoc loco in proximū & tertiū caput perperā vi dentur traiecta, ex*

dicatæ, Cæpori, oppidum Noëla. Celtici cognomine Præſamarci, Cileni. Ex inſulis nominandæ, Corticata, & Aunios. A Cilenis, conuentus Bracarum, Heleni, Grauij, caſtellum Tyde, Græcorum ſobolis omnia. Inſulæ Cicæ. Inſigne oppidum Abobrica. Minius amnis iiij. mil. paſſ. ore ſpatioſus, Leuni, Seurbi, Bracarum oppidum Auguſta, quos ſupra Gallecia. Flumen, Limia. Durius amnis ex maximis. Hiſpaniæ, ortus in Pelendonibus, & iuxta Numantiam: lapſus dein per Areuacos Vaccæóſque, diſterminatis ab Aſturia Vettonibus. à Luſitania Gallecis, ibi quoque Turdulos à Bracaris arcens. Omníſque dicta regio à Pyrenæo metallis referta, auri, argenti, ferri, plumbi, nigri albíque.

rerũ ſerie, locorumq; ipſorũ ſitu municipijs ſuis reſtituẽda. Conſule Caſtigationes Ferdinãdi Pintiani.

Luſitania. Cap. XXI.

A Durio Luſitania incipit, Turduli veteres, Peſuri, flumen Vacca. Oppidum Talabrica. Oppidum & flumen Minium. Oppida Conimbrica, Colippo, Eburo, Britium. Excurrit deinde in altum vaſto cornu promontorium, quod alij Artabrum appellauêre, alij magnum multi Olyſſipponenſe ab oppido, terras, maria, cælum diſterminans. Illo finitur Hiſpaniæ latus, & à circuitu eius incipit frons.

Inſulæ in Oceano. Cap. XXII

Septentrio hinc * Oceanúſque Gallicus, Occaſus illinc & Oceanus Atlanticus. Promontorij excurſum lx. M. prodidere, alij xc. M. paſſ. Ad Pyrenæum inde non pauci xii. quinquaginta millia, & ibi gentem Artabrum quæ nunquam fuit, manifeſto errore. Arrotrebras enim, quos ante Celticum diximus promontorium, hoc in loco poſuere literis permutatis. Erratum & in amnibus inclytis. Ab Minio quem ſuprà diximus,

** Rectius fortaſſis Callaicus. Nã Gallicus Oceanus, qui Sequanæ oſtio, et Pyrenæo monte intercipitur, immenſo propemodũ tractu abeſt ab Artabro promontorio.*

mus, cc.M.pass. (vt autor est Varro) abest Æminius, quem alibi quidam intelligunt, & Limæam vocant, obliuionis antiquis dictus, multúmque fabulosus. Ab Durio Tagus cc.M. passuum interueniente Munda. Tagus auriferis harenis celebratur. Ab eo clx. M. pass. promontorium Sacrum è media propè Hispaniæ fronte prosilit xiiii.M.pas.inde ad Pyrenæum medium colligi Varro tradit. Ab Ana verò, quo Lusitaniam à Bætica discreuimus, ccxxvj.M.pass. A Gadibus cij.M.pass.additis.Gentes, Celtici Varduli, & circa Tagum Vettones. Ab Ana ad Sacrum, Lusitani: oppida memorabilia à Tago in ora, Olyssippo equarum è Fauonio vento conceptu nobile, Salacia cognominata Vrbs imperatoria, Merobrica: promontorium sacrum, & alterum Cuneus. Oppida, Ossonoba, Balsa, Myrtilis. Vniuersa prouincia diuiditur in conuentus tres, Emeritensem, Pacensem, Scalabitanum. Tota populorum xlv. in quibus coloniæ sunt quinque, municipium ciuium Rom. vnum. Latij antiqui tria. Stipendiaria, xxxvj. Coloniæ, Augusta emerita, Anæ fluuio apposita, Metallinensis, Pacensis, Norbensis, Cæsariana cognomine. Contributa sunt in eam Castra Iulia, Castra Cæcilia. Quinta est Scalabis, quæ Præsidium Iulium vocatur. Municipium ciuium Roman. Olyssippo, Felicitas Iulia cognominatum. Oppida veteris Latij Ebora, quod item Liberalitas Iulia, & Myrtilis ac Salacia, quæ diximus. Stipendiariorum, quos nominare non pigeat, * præter iam dictos in Bæticæ cognominibus, Augustobrigenses, Ammienses, Araditani, Axabricenses, Balsenses, Cæsarobricenses, Caperenses, Caurenses, Colarni, Cibilitani, Concordienses, qui & Boccori, Interausenses,

**Sunt qui sic legendũ cõtendant, præter iam dictos in*

ses, Lancienses, Mirobrigenses qui Celtici cognominantur, Medubricenses, qui Plumbarij, Ocelenses qui & Lancienses, Turduli qui Barduli & Tapori. Lusitaniam cum Asturia & Gallecia patere longitudine cccccxl. M. pass. latitudine ccccc. xxxvj. M. Agrippa prodidit. Omnes autem Hispaniæ à duobus Pyrenæi promontoriis per maria totius oræ circuitu pass. xxix. M. colligere existimantur, ab aliis xxvii. M. Ex aduerso * · eltiberiæ complures sunt insulæ, Cassiterides dictæ Græcis, à fertilitate plumbi: & è regione Arrotrebarum promontorij, Deorum sex, quas aliqui fortunatas appellauere. In ipso verò capite * Bæticæ, ab ostio freti pass. lxxv. M. Gadis, longa (vt Polybius scribit) xij. M. lata iij. M. pass. Abest à continente proxima parte minus passus ccccccc. reliqua plus septem M. Ipsius spatium xv. M. pass. est. Habet oppidum ciuium Romanorum, quod appellatur Augusta vrbs Iulia Gaditana. Ab eo latere, quo Hispaniam spectat, passibus ferè centum, altera insula est longa iij. M. pass. lata, in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro & Philistide, Erythia à Timæo & Sileno Aphrodisias, ab indigenis Iunonis. Maiorem Timæus Cotinussam apud eos vocatam ait: nostri Tartesson appellant, Pœni Cadir, ita Punica lingua sepem significante, Erythia dicta est, quoniam Tyrij ab origine eorum orti ab Erythræo mari ferebantur. In hac Geryones habitasse à quibusdam existimatur, cuius armenta Hercules abduxerit. Sunt qui aliam esse eam & contra Lusitaniam arbitrentur, eodémque nomine quondam ibi appellatam.

Bætica cognomines. Suprà eadem lib. 3. cap. 1. alios in Bætica collocauit Celticos, ab hisce Lusitaniæ Celticis oriūdos.

** Malim, Celtici. Ita enim supra appellauit Promontoriū Hispaniæ extimū, quod Nerium vocat Ptolemæus, Cassiteridas insulas exaduerso eius cōstituens. Celtiberia autē mediterranea est, procul a hac distans ora.*

** mox Bætica.*

Vniuersa Europæ mensura. Cap. XXIII.

PEracto ambitu Europæ, reddenda consummatio est, ne quid non in expedito sit noscere volentibus. Longitudinem eius Artemidorus atque Isidorus à Tanai vsque Gades LXXXIIII. xiiij. M. prodiderunt. Polybius latitudinem Europæ ab Italia ad Oceanum scripsit XI.M. quinquaginta esse, etiam tum incomperta magnitudine eius. Est autem ipsius Italiæ (vt diximus) XII. xx. M. ad Alpes. Vnde per Lugdunum ad portum Morinorum Britannicum, quà videtur mensuram agere Polybius. XI. M. lxviij. Sed certior mensura ac longior ad Occasum Solis æstiui ostiúmque Rheni, per castra legionum Germaniæ ab iisdem dirigitur Alpibus XII. xliij. M. pass. Hinc deinde Africa atque Asia dicentur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER QVINTVS.

Africæ descriptio.

AFRICAM Græci Libyam appellauêre, * quà mare ante eam Libycum incipiens, Ægyptio finitur. Nec alia pars terrarũ pauciores recipit sinus, longè ab Occidente litorum obliquo spatio. Populorum eius oppidorúmque nomina, vel maximè sunt ineffabilia, prꝛterquàm ipsorum linguis, & aliâs castella fermè inhabitant.

* *& mare ante eã Libycũ Ægypto finitur.*

Mauritania. *Cap. I.*

PRincipio terrarum Mauritaniæ appellantur, vsque ad C. Cæsarem Germanici filium regna, sæuitia eius in duas diuisæ prouincias. Promontorium Oceani extimum Ampelusia nominatur à Græcis. Oppida fuêre, Lissa, Cotes vltra columnas Herculis: nunc est Tingi, quondam ab Antæo conditum: posteà à Claudio Cæsare, cùm coloniam faceret, appellatum Traducta Iulia,

Iulia. Abeſt à Belone oppido Bæticæ proximo traiectu xxx. M. paſſ. Ab eo xxv. M. paſſ. in ora Oceani colonia Auguſti Iulia conſtantia, Zilis regum ditioni exempta, & iura in Bæticam petere iuſſa: & ab ea xxxij. M. paſſunm. colonia à Claudio Cæſare facta Lixos, vel fabuloſiſſimè ab antiquis narrata. Ibi regia Antæi, certaménque cum Hercule, & Heſperidum horti. Affunditur autem huic æſtuarium è mari flexuoſo meatu, in quo draconis cuſtodiæ inſtar fuiſſe nunc interpretantur. Amplectitur intra ſe inſulam, quam ſolam è vicino tractu aliquanto excelſiore, non tamen æſtus maris inundat. Extat in ea & ara Herculis, nec præter oleaſtros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profectò mirentur portentoſa Græciæ mendacia, de iis & amne Lixo prodita, qui cogitent noſtros nuper paulo minus monſtrifica quædam de iiſdem tradidiſſe: prævalidam hanc vrbem, maiorémque Carthagine magna: præterea ex aduerſo eius ſitam, & propè immenſo tractu ab Tingi: quæque alia Cornelius Nepos auidiſſimè credidit. Ab Lixo xl. M. in mediterraneo altera Auguſti colonia eſt Babba, Iulia campeſtris appellata: & tertia Banaſa lxxv. M. Valentia cognominata. Ab ea xxxv. M. paſſ. Volubile oppidum, tantundem à mari vtroque diſtans. * At in ora à Lixo quinquaginta M. amnis Subur, præter Banaſam coloniam defluens, magnificus & nauigabilis. Ab eo totidem M. paſſ. oppidum Sala, eiuſdem nominis fluuio impoſitum, iam ſolitudinibus vicinum, elephantorúmque gregibus infeſtum, multo tamen magis Autololum gente, per quam iter eſt ad montem Africæ vel fabuloſiſſimum Atlantem. E mediis hunc harenis in cælum attolli

*Et

tolli prodiderunt, asperum, squallentem, quà vergat ad litora Oceani, cui cognomen imposuit: eundem opacum nemorosúmque, & scatebris fontium riguum, quà spectat Africam, fructibus omnium generum sponte ita subnascétibus, vt nunquam satietas voluptatibus desit. Incolarum neminem interdiu cerni: silere omnia haud alio, quàm solitudinum horrore: subire tacitam religionem animos propiùs accedentium, prætérque horrorem elati super nubila, atque in viciniam lunaris circuli. Eundémq; noctibus micare crebris ignibus, Ægipanum Satyrorúmque lasciuia impleri, tibiarum ac fistulæ cantu, tympanorúmque & cymbalorum sonitu strepere. Hæc celebrati autores prodidere, præter Herculi & Perseo laborata ibi. Spatium ad eum immensum incertúmque. Fuêre & Hannonis Carthaginiensium ducis commentarij, Punicis rebus florentissimis explorare ambitum Africæ iussi: quem secuti plerique è Græcis, nostríque ad alia quædam fabulosa, & vrbes multas ab eo conditas ibi prodidere, quarum nec memoria vlla, nec vestigium extat. Scipione Æmiliano res in Africa gerente, Polybius Annalium conditor ab eo accepta classe, scrutandi illius orbis gratia circumuectus, prodidit à monte eo ad Occasum versus saltus plenos feris, quas generat Africa: ad flumen Anatim cccclxxxv. M. pass. Ab eo Lixum ccv. M. pass. Agrippa. Lixum à Gaditano freto cxij. M. pass. abesse. Inde sinum, qui vocetur Saguti. Oppidum in promontorio Mulelacha. Flumina, Subur, & Salam. Portum Rutubis à Lixo cccxiij. M. pass. Inde promontorium Solis: portum Risardir, Gætulos Autololes, flumen Cosenum, gentem

Scelatitos & Masatos. Flumen Masatat, flumen Darat, in quo crocodilos gigni. Deinde sinum ccccccxvj.M.pass.includi mõtis Barce promontorio excurrente in Occasum, quod appellatur Surrentium. Posteà flumen Palsum, vltra quod Æthiopas Perorsos, quorum à tergo Pharusos. Iis iungi mediterraneos Getulos Daras. At in ora Æthiopas Daratitas, flumen Bambotum, crocodilis & hippopotamis refertum. Ab eo montes perpetuos vsque ad eum, quem Theôn ochema dicemus Inde ad promontorium Hesperium nauigatione dierum ac noctium x. in medio eo spatio Atlantem locauit, à cæteris omnibus in extremis Mauritaniæ proditum. Rom. arma primum Claudio principe in Mauritania bellauêre, Ptolemæum regem à C. Cæsare interemptum vlciscente liberto Ædemone, refugientibúsque barbaris ventum constat ad montem Atlantem. Nec solùm Consulatu perfunctis, atque è Senatu ducibus, qui tum res gessere, sed equitibus quoque Rom. qui ex eo præfuêre ibi, Atlantem penetrasse in gloria fuit. Quinque sunt (vt diximus.) Rom. coloniæ in ea prouincia, peruiúmque famæ videri potest. Sed id plerunque fallacissimum experimẽto deprehenditur, quia dignitates, cùm indagare vera pigeat, ignorantiæ pudore mentiri non piget: haud alio fidei proniore lapsu, quàm ibi falsę rei grauis autor existit. Et quidem minus miror incomperta quædam esse equestris ordinis viris, iam verò & senatorij, nil demirantibus quàm luxuriam, cuius efficacissima vis sentitur atque maxima, cùm ebori citróque syluæ exquirantur, omnes scopuli Gætuli muricibus ac purpuris. Indigenæ tamen tradunt in ora ab Sala centum quinquaginta mill. pass. flumen Asanam

nam marino haustu, sed portu spectabile: mox amnem quem vocant Fut, ab eo ab Dyrin (hoc enim Atlanti nomen esse eorum lingua conuenit) ducenta mill.pass.interueniente flumine,cui nomen est Vior. Ibi fama, existere * circa vestigia habitati quondam soli, vinearum palmetorúmq; reliquias. Suetonius Paulinus,quem Consulem vidimus, primus Romanorum ducum transgressus quoque Atlantem aliquot millium spatio, prodidit de excelsitate quidem eius,quæ cæteri: Imas radices densis altíque repletas syluis, incognito genere arborum, proceritatem spectabilem esse enodi nitore, frondes cupressis similes, prætérque grauitatem odoris, tenui eas obduci lanugine: quibus addita arte posse,quales è bombyce, vestes confici. Verticem altis etiam æstate operiri niuibus. Decumis se cò peruenisse castris,& vltra ad fluuium qui Niger vocatur, per solitudines nigri pulueris, eminentibus interdum velut exustis cautibus, loca inhabitabilia feruore, quanquàm hyberno tempore experto. Qui proximos inhabitent saltus, refertos elephantorũ ferarúmq; & serpentium omni genere, Canarios appellari. Quippe victum eius animalis promiscuum his esse,& diuidua ferarũ viscera.Iunctam Æthiopum gentem, quos Perorsos vocant, satis constat. Iuba Ptolemæi pater, qui primus vtrique Mauritaniæ imperauit, studiorum claritate memorabilior etiam, quàm regno, similia prodidit de Atlante: prætérque gigni ibi herbam euphorbiam nomine, ab inuentore medico suo appellatam. Cuius lacteum succum miris laudibus celebrat in claritate visus,cõtráq; serpentes & venena omnia,priuatim dicato volumine.Et satis supérque de Atlante.

** certa vestigia*

Tingitania Prouincia. Cap. II.

Tingitaniæ prouinciæ longitudo clxx.M.pass. est. * Gentes in ea, quondam præcipua Maurorum, vnde nomen prouinciæ, quos plerique Maurusios dixerunt. Attenuata bellis ad paucas recidit familias. Proxima illi Massæsulorũ fuerat, sed simili modo extincta est. Gætulæ nunc tenent gentes, Bannurri, multóque validissimi Autololes: & horum pars quondam Vesuni, qui auulsi his, propriam fecere gentem, versi ad Æthiopas. Ipsa prouincia ab Oriente montosa, fert elephantos. In Abila quoque monte, & quos Septem fratres à simili altitudine appellant: ij freto imminent iuncti Abilæ. Ab his ora interni maris. Flumen Tamuda nauigabile, quondam & oppidum. Flumen Laud, & ipsum nauigiorum capax. Rusardir oppidum & portus, Maluana fluuius nauigabilis, Siga oppidum ex aduerso Malachæ in Hispania sitæ Syphacis regia, alterius iam Mauritaniæ. Nanque diu regum nomina obtinuere, vt Bogudiana appellaretur extima: itémque Bochi, quæ nunc Cæsariensis. Ab ea portus Magnus à spatio appellatus, ciuium Romanorum oppidum. Amnis Mulucha, Bochi Massæsulorúmque finis. Quiza xenitana peregrinorum oppidum, Arsennaria Latinorum, tribus millibus passuum à mari. Cartenna colonia Augusti, legio secunda. Item colonia eiusdem deducta cohorte prætoria Gunugi, promontorium Apollinis. Oppidúmque ibi celeberrimum Cæsarea, anteà vocitatum Iol, Iubæ regia, à Diuo Claudio coloniæ iure donata, eiusdem iussu deductis veteranis. Oppidum nouum, & * Latio dato, Tipasa. Itémque à Vespasiano Imperatore eodem munere donatum Icosion.

** & gẽs in ea quondã præcipua Maurorũ. Ex antiq. Codic.*

** Latio donatum.*

ſion. Colonia Auguſti Ruſconiæ, Ruſcurium ciuitate honoratum à Claudio Ruſazus colonia Auguſti. Salde colonia eiuſdem. Igilgili, oppidum Tucca impoſitum mari & flumini Ampſagæ. Intus colonia Auguſta, quæ item Succubar, item Tubuſuptus. Ciuitates Timici, Tigauæ. Flumina Sardabala, Nabar: gens Macurebi, flumen Vſar, gens Nabades. Flumen Ampſaga, abeſt à Cæſarea ducentis trigintatribus millibus paſſuum. Vtriuſque Mauritaniæ longitudo octingentorum trigintanouem mill. Latitudo quadringentorum ſexagintaſeptem millium paſſ.

Numidia. Cap. III.

AB Ampſaga Numidia eſt, Maſanicæ clara nomine, Metagonitis terra à Græcis appellata: Numidæ verò Nomades à permutandis pabulis, mapalia ſua, hoc eſt domus, plauſtris circunferentes. Oppida Cullu, Ruſicade, & ab ea quadragintaocto M. paſſuum in mediterraneo colonia Cirta, Sittianorum cognomine, & alia intus Sicca, liberúmque oppidum Bulla regia * ac in ora Tacatua, Hippo regius, flumen Armua. Oppidum Tabracha ciuium Romanorum. Tuſca fluuius, Numidiæ finis: nec præter marmoris Numidici, ferarúmque prouentum aliud inſigne.

* &

Africa. Cap. IIII.

A Tuſca Zeugitana regio, & quæ propriè vocetur Africa, eſt. Tria promontoria, Candidum, mox Apollinis aduerſum Sardiniæ, Mercurij aduerſum Siciliæ, in altum procurrentia, duos efficiunt ſinus: Hipponenſem proximum ab oppido, quod Hipponem * dirutum vocant,

* *dilutum*

Diarrhytum à Græcis dictum, propter aquarum irrigua. Cui finitimum Theudalis immune oppidum, longius à litore. Dein promontorium Apollinis, & in altero ſinu Vtica ciuium Romanorum. Catonis morte nobilis, flumen Bagrada. Locus, Caſtra Cornelia, colonia Carthago, magnæ in veſtigiis Carthaginis, colonia Maxulla. Oppida, Carpi, Miſua, & liberum Clupea in promontorio Mercurij. Item libera, Curubis, Neapolis. Mox Africæ ipſius alia diſtinctio. Libyphœnices vocantur, qui Byzacium incolunt. Ita appellatur regio ccl. M. paſſuum circuitu, fertilitatis eximiæ, cum centeſima fruge agricolis fœnus reddente terra. Hîc oppida libera, Leptis, Adrumetum, Ruſpina, Thapſus. Inde Thenæ, Macomades, Tacape. Sabrata contingens Syrtim minorem, ad quam Numidiæ & Africæ ab Ampſaga longitudo cccccl xxx. M. paſſuum. Latitudo quà cognitum eſt, cc. M. Ea pars, quam Africam appellauimus, diuiditur in duas prouincias, veterem & nouam, diſcretas foſſa, inter Africanum ſequentem & reges, Thenas vſque perducta, quod oppidum à Carthagine abeſt ccxvij. M. paſſuum. Tertius ſinus diuiditur in geminos, duarum Syrtium vadoſo ac reciproco mari diros. Ad proximam, quæ minor eſt, à Carthagine ccc. M. paſſuum Polybius tradit. Ipſam centum M. paſſuum aditu, ccc. M. ambitu. * Et terra autem ſiderum obſeruatione ad eam per deſerta harenis, pérque ſerpentes iter eſt. Excipiunt ſaltus repleti ferarum multitudine, & introrſus elephantorum ſolitudines, mox deſerta vaſta, vltráque Garamantes, ab Augylis dierum xij. itinere diſtantes. Super illas fuere gens Pſylli, ſuper quos lacus Lycomedis, deſertis

** Et terra hac autem ſyderũ obſeruatione nobilis. Ad eã per deſ.*

tis circundatus. Augylæ ipsi medio ferè spatio locantur ab Æthiopia, quæ ad Occidentem vergit, & à regione quæ duas Syrtes interiacet, pari vtrinque interuallo, sed litore inter duas Syrtes, ccl.M. passuum. Ibi ciuitas Oeensis, Cynips fluuius ac regio. Oppida, Neapolis, Taphra, Abrotonum, Leptis altera, quæ cognominatur magna. Inde Syrtis maior, circuitu dcxxv. aditu autem cccxiij. M. passuum. Inde accolit gens Cisipadum. In intimo sinu fuit ora Lotophagon, quos quidam Alachroas dixere, ad Philænorum aras: ex harena sunt eæ. Ab his non procul à continente palus vasta amnem Tritonem, noménque ab eo accipit, Pallantias appellata Callimacho: & citra minorem Syrtim esse dicta: à multis verò inter duas Syrtes. Promontorium, quod maiorem includit, Borion appellatur. Vltrà Cyrenaica prouincia. Ad hunc finem Africa à fluuio Ampsaga populos xxvj. habet, qui Romano parent imperio. In his colonias vj. præter iam suprà dictas, Vthinam, Tuburbin. Oppida ciuium Roman. xv. ex quibus in mediterraneo dicenda Azuritanum, Abutucense, Aboriense, Canopicum, Chilmanense, Simittuense, Thunusidense, Tuburnicense, Tynidrumense, Tibigense, Vcitana duo, maius & minus, Vagense. Oppidum Latinum, vnum Vsalitanum. Oppidum stipendiarum vnum Castris Corneliis. Oppida libera triginta, ex quibus dicenda intus Acolitanum, Acharitanum, Auinense, Abziritanum, Canopitanum, Melzitanum, Madaurense, Salaphitanum, Tusdritanum, Tiricense, Tiphicense, Tunicense, Theudense, Tagestense, Tigense, Vlusuburitanū, Vagense aliud, Vigense, Zamense. Ex reliquo numero non ciui-

tates tantùm, ſed pleræque etiam nationes iure dici poſſunt, vt Natabudes, Capſitani, Miſulani, Sabarbares, Maſſyli, Niſiues, Vamacures, Ethini, Muſſini, Marchubij, & tota Gætulia ad flumen Nigrin, qui Africam ab Aethiopia dirimit.

Cyrene. *Cap.* *V.*

CYrenaica, eadem Pentapolitana regio, illuſtratur Hammonis oraculo, quod à Cyrenis abeſt cccc.M.paſſuum fonte Solis, vrbibus maximè quinque, Berenice, Arſinoë, Ptolemaide, Apollonia, ipſa Cyrene. Berenice in Syrtis extimo cornu eſt, quondam vocata Heſperidum ſuprà dictarum, vagantibus Græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluuius Lethon, lucus ſacer, vbi Heſperidum horti memorantur. Abeſt à Lepti * ccclxxxv.M.paſſuum Ab ea Arſinoë, Teuchira vocitata, xliij. M. paſſuum. Et deinde Ptolemais, antiquo nomine Barce xxij. M.paſſuum. Mox ccl.M. promontorium Phycûs per Creticum mare excurrit, diſtans cccl.M.paſſuum à Tænaro Laconicæ promontorio. A Creta verò ipſa * cxxv. M. Poſt id Cyrene à mari vndecim M. paſſuum. A Phycunte Appoloniam xxiiij. M. paſſuum. ad Cherrhoneſum lxxxviij. M. paſſuum. Vnde Catabathmum ccxvj. M. paſſuum. Accolunt Marmaridæ, à Parætonij fermè regione ad Syrtin vſque maiorem porrecti. Poſt eos Araraucele, & iam in ora Syrtis Naſamones, quos anteà Meſammones Græci appellauere ab argumento loci, medios inter harenas ſitos. Cyrenaicus ager xv. M. paſſuum latitudine à litore, & arboribus fertilis habetur. Intus eodem ſpatio frugibus tantum: mox triginta. M. paſſuum

Vete.cod. ccclxxv. m. adſtipulāte etiam Marciano.

Legendū omnino videtur, ccxxv. M. ipſo etiam Plinio teſte, qui ſuprà lib. 4. cap. 12. tradit inſulā Cretam au ſtrino ſuo promonto-

passuum latitudine,& ccl. M. passuum longitudine, lasere modo. Post Nasamones Hasbitæ & Macæ viuunt. Vltra eos Hammanientes vndecim dierum itinere à Syrtibus maioribus ad Occidentem, & ipsi quaquà versus harenis circundati: puteos tamen haud difficiles binûm fermè cubitorum inueniunt altitudine, ibi restagnantibus Mauritaniæ aquis. Domos sale montibus suis exciso, ceu lapide, construunt. Ab his ad Troglodytas hyberni occasus plaga dierum iiij. iter, cum quibus commercium gemmæ tantum, quam carbunculum vocamus, ex Aethiopia vectæ. Interuenit ad solitudines Africæ supra minorem Syrtin dictas versa Phazania, vbi gentem Phazaniorum, vrbésque Alelen & Cillabam subegimus. Item Cydamum è regione Sabratæ. Ab his mons longo spatio in Occasum ab Ortu tendit, Ater nostris dictus à natura, adusto similis, aut Solis repercussu accenso. Vltra eum deserta: Matelgæ oppidum Garamantum: itémque Debris, affuso fonte, à medio die ad mediam noctem aquis feruentibus, totidémque horis ad medium diem rigentibus: clarissimúmque oppidum Garama caput Garamantum: omnia armis Roman. superata, & à Cornelio Balbo triumphata, vnius omnium externo curru & Quiritium iure donato: quippe Gadibus nato ciuitas Roman. cum Balbo maiore patruo data est. Et hoc mirum, suprà dicta oppida ab eo capta, autores nostros prodidisse. Ipsum in triumpho præter Cydamum & Garamam, omnium aliarum gentium vrbiúmque nomina ac simulacra duxisse, quæ icre hoc ordine: Tabidium oppidum, Niteris natio, Negligemela oppidum, Bubeium na-

rio, quod Criu meto pon vocāt, à Phycūte dirimi cc. xxv. M. interuallo.

tio, Vel oppidum, Enipinatio, Thuben oppidum, mons nomine Niger: Nitibrum, Rapsa, oppida: Discera natio, Debris oppidum, flumen Nathabur, Tapsagum oppidum, Nannagi natio, Boin oppidum, Pege oppidum, flumen Dasibari. Mox oppida continua, Baracum, Buluba, Alasi, Balsa, Galla, Maxala, Zizama. Mons Gyri, in quo gemmas nasci titulus præcessit. Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis eius puteos (qui sunt non altè fodiendi, si locorum notitia adsit) harenis operientibus. Proximo bello, * quod cum Oeensibus gessere initiis Vespasiani Imperatoris, compendium viæ quatridui deprehensum est. Hoc iter vocatur, præter caput saxi. Finis Cyrenaicus Catabathmos appellatur, oppidum & vallis repentè conuexa. Ad eum terminum Cyrenaica Africa * à Syrti minore decies centena lx. M. passuum in longitudine patet: in latitudine, qua cognitum est, dccc.

quod cũ Oeensibus Romani gessere auspicijs Vespasiani.

** Rectius, à Syrti maiore. Ea enim Cyrenaicã ad Occasum dirimit ab Africa propriè dicta.*

Libya Mareotis. Cap. VI.

EA quæ sequitur regio, Mareotis Libya appellatur, Aegypto contermina. Tenent Marmaridæ Adirmachidæ, dein Mareotæ. Mensura à Catabathmo ad Parætonium lxxxvj. M. passuum. In eo tractu vicus Apis interest, nobilis religione Aegypti locus. Ab eo Parætoniũ xij. M. passuum. Inde Alexandriam. * centum M. passuum, latitudo clxix. est. Eratosthenes à Cyrenis Alexandriam terrestri itinere ccccclxxv. M. prodidit. Agrippa totius Africæ à mari Atlantico cum inferiore Ægypto $\overline{xxx}$. xl. M. passuum longitudinem. Polybius & Eratosthenes diligentissimi existimati, ab Oceano ad Carthaginẽ magnam * $\overline{xv}$ I. M. passuum: ab ea Canopicum Nili proximum

** Legẽdũ, cc$^{l}_{i}$. M. ex vetust. cod. & Marciano.*

** Vetust.*

ximum ostium XVI. M. passuum. xxix. fecerunt. Isidorus à Tingi Canopum XXXV. xcix.M. passuum: Artemidorus xl. minus, quàm Isidorus.

cod. XI. M. pass. adstipulante Marciano

Insulæ circa Africam, & ex aduerso Africæ.
Cap. VII.

INsulas non ita multas complectuntur hæc maria. Clarissima est Meninx,* longitudine xxxv. M. passuum, latitudine xxv. ab Eratosthene Lotophagitis appellata. Oppida habet duo Meningem ab Africæ latere, & altero Thoar ipsa à dextro Syrtis minoris promontorio passibus cc. sita. Ab ea centum M. pass. contra læuum Cercina, cum vrbe eiusdem nominis libera, longa xxv. M. passuum, lata dimidium eius, vbi plurimum, ac in extremo non plus quinque M. passuum. Huic perparua Carthaginem versus Cercinitis ponte iungitur. ab his quinquaginta M. ferè passuum, Lopadusa, longa vj. M. passuum. Mox Gaulos & Galata, cuius terra scorpionem dirum animal Africæ necat. Dicuntur & in Clupea emori, cuius ex aduerso Cosyra cum oppido. At contra Carthaginis sinum duo Ægimori à re, scopuli veriùs, quàm insulæ, inter Siciliam maximè & Sardiniam. Autores sunt, & has quondam habitatas subsedisse.

** Lõgitudine xxv. M. pass. latitudine xxij.*

Aethiopes. Cap. VIII.

INteriori autem ambitu Africæ ad Meridiem versus, supérque Gætulos interuenientibus desertis, primi omnium Libyægyptij, deinde Leucæthiopes habitant. * Super eos Æthiopum gentes Nigritæ, à quo dictum est flumine: Gymnetes, Pharusi, & iam Oceanum attingentes, quos in Mauritaniæ fine dicimus, Perorsi. Ab his omnibus vastæ solitudines Orientem versus,

** Inuectus Codicibus hîc initium est cap. viij.*

versus, vsque Garamantes, Augylásque & Troglodytas: verissima opinione eorum, qui desertis Africæ duas Æthiopias superponunt, & ante omnes Homeri, qui bipertitos tradit Æthiopas, ad Orientem Occasúmque * versos. Nigri fluuio eadem natura, quæ Nilo, calamum & papyrum, & easdem gignit animantes, iisdémque temporibus augescit. Oritur inter Tareleos Æthiopas, & Oecalicas. Horum oppidum Mauin quidam solitudinibus * imposuerunt. Atlantas iuxta eos, Ægipanas semiferos, & Blemmyas, & Gamphasantas, & Satyros, & Himantopodas. Atlantes degeneres sunt humani ritus, si credimus. Nam neque nominum vllorum inter eos appellatio est, & Solem orientem occidentémque dira imprecatione contuentur, vt exitialem ipsis agrísque: neque insomnia visunt, qualia reliqui mortales. Troglodytæ specus excauant. Hæ illis domus, victus serpentium carnes, stridórque non vox: adeò sermonis commercio carent. Garamantes matrimoniorum exortes, passim cum fœminis degunt. Augylæ inferos tantum colunt. Gamphasantes nudi, prœliorúmque expertes, nulli externo congregantur. Blemmyis traduntur capita abesse, ore & oculis pectori affixis. Satyris, præter figuram, nihil moris humani. Aegypanum, qualis vulgo pingitur, forma. Himantopodes loripedes quidam, quibus serpendo ingredi natura est. * Pharusi quondam Persæ, comites fuisse dicuntur Herculis ad Hesperidas tendentis. Nec de Africa plura quæ memorentur, occurrunt.

*versus

*interposuerunt

*Rectius. Pharusij: vti apud Stephanũ & Dionysium.

De Asia. Cap. IX.

ADhæret Asia, quam patere à Canopico ostio ad Pōti ostium Timosthenes XXVI. XXXIX. M.pass.

M. passuum tradidit. Ab ore autem Ponti ad os Mæotis Eratosthenes $\overline{XV}$. xlv. M. passuum. Vniuersam verò cum Aegypto ad Tanain Artemidorus & Isidorus $\overline{LXXXVIII}$. M .passuum. Maria eius complura ab accolis traxere nomina: quare simul indicabuntur. Proxima Africæ incolitur Aegyptus, introrsus ad Meridiem recedens,donec à tergo prætendantur Æthiopes. Inferiorem eius partem Nilus, dextra læuâque diuisus amplexu suo determinat, Canopico ostio ab Africa,ab Asia Pelusiaco clxx.M.passuum interuallo. Quam ob causam inter insulas quidam Ægyptum retulere,ita se findéte Nilo,vt triquetram terræ figuram efficiat. Ideo multi Græcæ literæ vocabulo, Delta appellauere Ægyptum. Mensura ab vnitate aluei,vnde se primùm findit in latera,ad Canopicum ostium, cxlvj.M. ad Pelusiacum cclvj.M.est.Summa pars contermina Æthiopiæ,Thebais vocatur. Diuiditur in præfecturas oppidorum, quas nomos vocant, Ombiten, Phatniten, Apollopoliten, Hermonthiten, Thiniten,Phanturiten,Coptiten,Tentyriten,Diospoliten,Antæopoliten,Aphroditopoliten,Lycopolité.Quæiuxta Pelusiũ est regio,nomos habet, Pharbætiten,Bubastiten,Sethroiten,Taniten.Reliqua autem Arabicum.Hammoniacum tendentem ad Hammonis Iouis oraculum,Oxyrynchiten,Leontopoliten, Atharrabiten, Cynopoliten, Hermopoliten.Xoiten. Mendesium.Sebenniten, Capastiten, Latopoliten, Heliopoliten, Prosopiten, Panopoliten, Thermopoliten, Busiriten, Onuphiten, Saiten, Ptenethu, Phthemphu, Naucratiten, * Nitriten, Gynæcopoliten, Menelaiten, Alexandriæ regione. Item Libyæ Mareotis, Heracleo polites est in insula Nili, longa

* Meteliten.

longa passuum quinquaginta M. in qua & oppidum Herculis appellatum. Arsinoitæ duo sunt: hi & Memphites, vsque ad summum Delta perueniunt. Cui sunt contermini ex Africa duo Oeasitæ. Quidam ex his aliqua nomina permutant, & substituunt alios nomos, vt Heroopoliten, Crocodilopoliten. Inter Arsinoiten autem ac Memphiten lacus fuit, circuitu ccl. M. passuum aut, vt Mutianus tradit, ccccl. M. & altitudinis l. passuum, manu factus, à rege, qui fecerat, Mœridis appellatus. Inde lxxij. M. passuum, abest Memphis, quondam arx. Ægypti regum: vnde ad Hammonis oraculum xij. dierum iter est, ad scissuram autem Nili, quod appellauimus Delta xv. M. passuum. Nilus incertis ortus fontibus it per deserta & ardentia; & immenso longitudinis spatio ambulans, * famáque tantum inermi quæsitu cognitus sine bellis: quæ cæteras omnes terras inuenere, originem (vt Juba rex potuit exquirere) in monte inferioris Mauritaniæ non procul Oceano habet, lacu protinus stagnante, quem vocant Nilidem. Ibi pisces reperiuntur * alabetæ, coracini, siluri, crocodilus quoque. Inde ob argumentum hoc. Nili ortus creditus, Cæsareæ in Iseo dicatus ab eo spectatur hodie. Prætereà obseruatũ est, prout in Mauritania niues imbrésue satiauerint, ita Nilum increscere. Ex hoc lacu profusus indignatur fluere per harenosa & squalentia, conditque se aliquot dierum itinere. Mox alio lacu maiore, in Cæsariensis Mauritaniæ gente Massæsylûm erumpit, & hominum cœtus veluti circunspicit, iisdem animalium argumentis: iterum harenis receptus conditur rursus xx. dierum desertis ad proximos Æthiopas

famáque tantùm quæsitus, sine bellis.

** alabetes, à recto alales. quo pacto etiã à Strabone & Athenæo effertur.*

thiopas: atque vbi iterum senserit hominem, prosilit fonte (vt verisimile est) illo, quem Nigrin vocauere. Inde Africam ab Æthiopia disfescens, etiamsi non protinus populis, feris tamen & belluis frequens, syluarúmque opifex, medios Aethiopas secat, cognominatus Astapus, quod illarum gentium lingua significat aquam è tenebris profluentem. Insulas ita innumeras spargit, quasdámque tam vastæ magnitudinis, * vt quanquam rapida celeritate, tamen dierum quinque cursu non breuiore transuolet: circa clarissimam earum Meroên, Astabores læuo alueo dictus, hoc est, ramus aquæ venientis è tenebris: dextero verò * Astusapes, quod latentis significationem adiicit: nec antè Nilus, quàm se totum aquis concordibus rursus iunxit, sic quoque etiamnum Siris, vt antè, nominatus per aliquot millia, & in totum Homero Aegyptus, aliísque Triton: subinde insulis impactus, totidem incitatus irritamentis, postremò inclusus montibus nec alibi torrentior, vectus aquis properantibus ad locum Aethiopum, qui Catadupi vocantur, nouissimo cataracte inter occursantes scopulos non fluere imménso fragore creditur, sed ruere. Posteà lenis & confractis aquis, domitáque violentia, * aliquid & spatio fessus multis quamuis faucibus in Aegyptum mare se euomit. Certis tamen diebus auctu magno per totam spatiatus Aegyptum, fœcundus innatat terræ. Causas huius incrementi varias prodidere, sed maximè probabiles, Etesiarũ eo tempore ex aduerso flantium repercussum, * vltro in ora acto mari: aut imbres Aethiopiæ æstiuos, iisdẽ Etesiis nubila illò ferentibus è reliquo orbe. Timæus Mathematicus occultá protulit ratio

*quanquã rapida celeritate, vt tam.

* Astosabas, Straboni.

* alioquin

* Vltra ora acto amne.

rationem: Phialam appellari fontem eius, mergíque in cuniculos ipsum amnem, vapore anhelantem fumidis cautibus, vbi conditur. Verùm Sole per eos dies cominus facto, extrahi ardoris vi, & suspensum abundare, ac ne deuoretur, abscondi. Id euenire à Canis ortu per introitum Solis in leonem, contra perpendiculum fontis sidere stante, cùm in eo tractu absumantur vmbræ. Plerisque è diuerso opinatis largiorem fluere, ad Septentrionem Sole discedente, quod in Cancro & Leone euenit, Ideóq; tunc minùs siccari. Rursus in Capricornum & Austrinum polum reuerso sorberi, & ob id parciùs fluere. Sed Timæo si quis extrahi posse credat, vmbrarum defectus iis diebus & locis sine fine adest. Incipit crescere Luna noua, quæcunque post solstitium est, sensim modicéque Cancrum Sole transeunte, abundantissimè autem Leonem. Et residit in Virgine, iisdem, quibus accreuit, modis. In totum autem reuocatur intra ripas in Libra, vt tradit Herodotus, centesimo die. Cùm crescit, reges aut præfectos nauigare eò, nefas iudicatum est. Auctus eius per puteos mensuræ notis deprehenduntur. Iustum incrementum est cubitorum XVI. Minores aquæ non omnia rigant: ampliores detinent tardiùs recedendo. Hæ serendi tempora absumunt solo madente: illæ non dant sitiente. Vtrunque reputat prouincia. In duodecim cubitis famem sentit, in tredecim etiamnum esurit: quatuordecim cubita hilaritatem afferunt: quindecim securitatem: sexdecim delicias. Maximum incrementum ad hoc æui fuit cubitorum decem & octo, Claudio principe. * minimúmque Pharsalico bello, veluti necem Magni prodigio quodam flumine

* *minimũ quinque.*

auer

auerſante. Cùm ſtetere aquę, apertis molibus* admittuntur. Vt quæque liberata eſt terra, ſeritur. Idem amnis vnus omnium nullas expirat auras. Ditionis Ægypti eſſe incipit à fine Æthiopiæ Syene: ita vocatur peninſula centum mill. paſſuum ambitu, in qua * Ceraſtæ ſunt latere Arabiæ, & in aduerſo inſulę iiij. Philæ cccccc. M. paſſ. à Nili fiſſura, vnde appellari diximus Delta. Hoc ſpatium edidit Artemidorus, & in eo ccl. oppida fuiſſe. Iuba cccc. M. paſſ. Ariſtocreon ab Elephantide ad mare dccl. M. paſ. *Elephantis inſula infra nouiſſimum cataracten tria M. paſſ. & ſupra Syenen xvj. M. habitatur, nauigationis Ægyptiæ finis, ab Alexandria cccclxxxvi. M. paſſ. In tantum errauere ſuprà ſcripti. Ibi Æthiopicæ conueniunt naues. Nanque eas plicatiles humeris transferunt, quoties ad cataractas ventum eſt. Ægyptus ſuper cæteram antiquitatis gloriam xx. M. Vrbium * ſibi Amaſe regnante habitata præfert, nunc quoque multis, etiamſi ignobilibus, frequens. Celebratur tamen Apollinis, mox Leucotheæ, & Dioſpolis magna, eadem Thebe, portarum centum nobilis fama, * Coptos Indicarum Arabicarúmque mercium Nilo proximum emporium. Mox Veneris oppidum, & iterum Iouis, ac Tentyris: infra quod Abydus, Memnonis regia, & Oſiris templo inclytum, vij. M. ccccc. paſſ. in Libyam remotum à flumine. Dein Ptolemais, & Panopolis, ac Veneris iterum. Et in Libyco Lycon, vbi montes finiunt Thebaïdem. Ab iis oppida Mercurij, Alabaſtron, canum, & ſuprà dictum Herculis. Deinde Arſinoë, & iam dicta Memphis, inter quam & Arſinoiten nomon, in Libyco turres quæ pyramides vocantur, La-

Pharſalico bello.

*emittuntur.

* *Rectius, Caſtra. Præſidia enim Romanos circa Syenen habuiſſe, conſtat ex Strabonis lib 17.*

**Elephantine*

* *ibi*

* *copioſa.*

byrinthus in Mœridis lacu nullo addito ligno exædificatus: & oppidum Crialon. Vnum præterea intus & Arabiæ conterminum, claritatis magnæ, Solis oppidum.

Alexandria. *Cap. X.*

SEd iure laudetur in litore Ægyptij maris Alexandria, à Magno Alexandro condita in Africæ parte, ab ostio Canopico xij. M. passuum iuxta Mareotin * locum, qui locus antea Rhacotes nominabatur. Metatus est eã Dinochares architectus pluribus modis memorabili ingenio, xv. M. passuum laxitate insessa, ad effigiem Macedonicæ chlamydis, orbe gyrato laciniosam, dextera læuáque anguloso procursu, iàm tum tamen quinta situs parte regiæ dicata. Mareotis lacus à Meridiana vrbis parte, Euripo è Canopico ostio mittitur mediterraneo commercio, insulas quoque plures amplexus, triginta M. passuum traiectu, cccccc. ambitu, vt tradit Claud. Cæsar. Alij Schœnos in longitudinem patere xl. faciunt, schœnúmque stadia triginta, ita fieri longitudinis cl. M. passuum, tantundem & latitudinis. Sunt in honore & intra decursus Nili multa oppida, præcipuè quæ nomina dedere ostiis, non omnibus. (xj. enim reperiuntur, supérque quatuor, quæ ipsi falsa ora appellant) sed celeberrimis septem, proximo Alexandriæ Canopico, deinde Bolbitino, Sebennitico, Phatnitico, Mendesico, Taniticо, vltimóque Pelusiaco. Præterea Butos, Pharbætos, Leontopolis, Athribis, Isidis oppidum, Busiris, Cynopolis, * Aphrodites, Sais, Naucratis, vnde ostium quidam Naucraticum nominant, * quod alij Heracleoticum, Canopico, cui proximum est, præferentes.

A. ab

* *Corruptè alij ita legunt, in lacũ, qui lacus antea Arapotes nominabatur. Alexandria enim prius Rhacotes nominata fuit Stephano & Straboni.*

* *Aphroditos*

* *Heracleotiũ ostiũ*

Arabia. *Cap. XI.*

VLtra Pelusiacũ Arabia est, ad Rubrum mare pertinens, & odoriferam illam ac diuitem & beatæ cognomine inclytam. Hæc Catabanum & Esbonitarum, & Scenitarum Arabum vocatur, sterilis, præterquàm vbi Syriæ confinia attingit, nec nisi Casio monte nobilis. His Arabes iunguntur, ab Oriente Canchlei, à Meridie Cedrei, qui deinde ambo Nabathæis. Heroopoliticus vocatur, altérque Ælaniticus sinus Rubri maris in Ægyptum vergentis, cl. M passuum interuallo inter duo oppida Ælana, & in nostro mari Gazam. Agrippa à Pelusio Arsinoën Rubri maris oppidum, per deserta cxxv. M. passuum tradit, tam paruo distat ibi tanta rerum naturæ diuersitas.

idē esse cū Canopico, notū est ex Ptolemæo, Quaremus tato verborū ordine legendū videtur, Canopico, q& alij Heracleoticū vocant, cui proximum est, præferentes.

Syria, Palæstina, Phœnice. *Cap. XII.*

IVxtà Syria litus occupat, quondam terrarum maxima; & pluribus distincta nominibus. Nanque Palæstina vocabatur, quà contingit Arabas, & Iudæa, & Cœle, dein Phœnice: & quà recedit intus, Damascena: ac magis etiamnum Meridiana, Babylonia. * Et eodem Mesopotamia inter Euphratem & Tigrin: quàque transit Taurum, Sophene: citra verò etiam Comagene. Et vltra Armeniam, Adiabene, Assyria antè dicta: & vbi Ciliciam attingit, Antiochia. Longitudo eius inter Ciliciam & Arabiam cccclxx. M. passuum, est. Latitudo à Seleucia Pieria ad oppidum in Euphrate Zeugma. clxxv. M. passuum. Qui subtiliùs diuidunt, circunfundi Syria Phœnicen volunt,* & esse oràm maritimam Syriæ cuius pars sit Idumæa & Iudæa, deinde Phœnice, deinde Syria. Id quod præiacet mare totum, Phœnicium appellatur.

** Exinde Mesopotamia: vel, Et inde*

** Budæus libr. 4. de Asse vetu-*

stissimi exẽplaris fidẽ secutus, locum hunc sic legit: Esse enim primùm orã maritimã Syriæ ab Arabia, cuius pars sit Idumæa et Iudæa: deinde Phœnicen. Deinde rursus Syriã. Introrsus autẽ Syria Damasci claudi Phœnicen.

Ipsa gens Phœnicum in gloria magna literarum inuentionis & siderum, naualiúmque ac bellicarum artium. A Pelusio Chabriæ castra, Casius mons, delubrum Iouis Casij tumulus magni Pompeij. Ostracine. Arabia finitur à Pelusio lxv. M. passuum.

Idumæa, Syria Palæstina, Samaria.
Cap. XIII.

MOx Idumęa incipit, & Palæstina, ab emersu Sirbonis lacus, quem quidam cl. M. passuum circuitu tradidere, Herodotus Casio monti applicuit: nunc est palus modica. Oppida Rhinocolura, & intus Rhaphea: Gaza, & intus Anthedon: mons Angaris Regio per oram Samaria. Oppidum Ascalo liberum, Azotus: Iamnes duæ, altera intus. Ioppe Phœnicum, antiquior terrarum inundatione, vt ferunt. Insidet collem præiacente saxo, in quo vinculorum Andromedæ vestigia ostendunt. Colitur illic fabulosa Derceto. Inde Apollonia, Stratonis turris, eadem Cæsarea, ab Herode rege condita: nunc colonia prima Flauia, à Vespasiano Imperatore deducta. Finis Palæstines centum octoginta nouem millium passuum, à confinio Arabiæ: deinde Phœnice. Intus autem Samariæ oppida, Neapolis, quod anteà * Mamortha dicebatur, * Sebaste, in monte altiore Gamala.

** Iosephus lib. 5. Bel. Iudaici, Maxbora nominat.*
** Sebaste in mõte, & altiora Gamala.*

Iudæa, Galilæa. *Cap. XIIII.*

SVpra Idumæam & Samariam Iudæa longè latéque funditur. Pars eius Syriæ iuncta, Galilæa vocatur: Arabię verò & Ægypto proxima, Peræa, asperis dispersa montibus, & à cæteris Iudæis Iordane amne discreta. Reliqua Iudæa diuiditur in toparchias decem quo dicemus ordine: Hiericuntem palmetis consitam, fonti-

bus

bus irriguam Emmaum, Lyddam, Ioppicam, Acrabatenam, Gophniticam, Thamniticam, Betholenen, Tephenen, Orinen, in qua fuere Hierosolyma, longè clarissima vrbium Orientis, non Iudææ modò: Herodium cum oppido illustri eiusdem nominis.

Iordanis. *Cap. XV.*

IOrdanis amnis oritur è fonte Paneade, qui cognomen dedit Cęsareę, de qua dicemus: amnis amœnus, & quatenus locorum situs patitur, ambitiosus, accolísque se præbens, velut inuitus Asphaltiten lacum dirum natura petit, à quo postremo ebibitur, aquásque laudatas perdit pestilentibus mistas. Ergo vbi prima conuallium fuit occasio, in lacum se fundit, quem plures Genesaram vocant xvj. M. pass. longitudinis, vj. M. latitudinis amœnis circunseptum oppidis: ab Oriente Iuliade & Hippo, à Meridie Tarichea, quo nomine aliqui & lacum appellant: ab Occidente Tiberiade, aquis calidis salubri.

Asphaltites. *Cap. XVI.*

ASphaltites nihil præter bitumen gignit: vnde & nomen. Nullum corpus animalium recipit: tauri camelíque fluitant. Inde fama, nihil in eo mergi. Longitudine excedit centum M. passuum, latitudine maxima xxv. implet, minima sex. Prospicit eum ab Oriente Arabia Nomadum, à Meridie Macherûs, secunda quondam arx Iudææ ab Hierosolymis. Eodem latere est calidus fons medicæ salubritatis Callirrhoë, aquarum gloriam ipso nomine præferens.

Gens Essenorum Cap. XVII.

AB Occidente litora Esseni fugitant, vsque quà nocent, gens sola, & in toto orbe præter cæteràs mira, sine vlla fœmina, omni Venere abdicata, sine pecunia, socia palmarum. In diem ex æquo conuenarum turba renascitur, largè frequentantibus, quos vita fessos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per seculorum millia (incredibile dictu) gens æterna est, in qua nemo nascitur. Tam fœcunda illis aliorum vitæ pœnitentia est. Infra hos Engadda oppidum fuit, secundum ab Hierosolymis fertilitate, palmetorúmque nemoribus: nunc alterum bustum. Inde Masada castellū in rupe, & ipsum haud procul Asphaltite. Et hactenus Iudæa est.

Decapolis. Cap. XVIII.

IVngitur ei latere Syriæ Decapolitana regio, à numero oppidorum, in quo non omnes eadem obseruant. Plurimi tamen Damascum & Opoton riguas amne Chrysorrhoa, fertilem Philadelphiam. Rhaphanam, omnia in Arabiam recedentia. * Scythopolin, anteà Nysam, à Libero patre, sepulta nutrice ibi, Scythis deductis. Gaddara Hieromiace præfluente, & iam dictum Hippon Dion, Pellam aquis diuitem, Galasam, Canatham. Intercursant cingúntque has vrbes tetrarchiæ, * regnorum instar singulæ, & in regna contribuuntur, Trachonitis, Paneas, in qua Cæsarea cum suprà dicto fonte, Abila, Arca, Ampeloëssa, Gabe.

**Scythopolin deductis Scythis, antea Nysam, à Libero patre sepulta nutrice ibi.*

** regionū*

Tyrus & Sidon. Cap. XIX.

HInc redeundum est ad oram atque Phœnicen. Fuit oppidum Crocodilon, est flumen: memoria vrbium, Dorum, Sycaminon, promontorium Carmelum, & in monte oppidum eodem

eodem nomine, quondam Ecbatana dictum. Iuxta Getta, Iebba riuus Pagida, siue Belus, vitri fertiles harenas paruo litori miscens. Ipse è palude Cendeuia à radicibus Carmeli profluit. Iuxtà colonia Claudij Cæsaris Ptolemais, quæ quondam Ace. Oppidum Ecdippa. Promontorium album. Tyrus quondam insula, præalto mari septingentis passibus diuisa, nunc verò Alexandri oppugnantis operibus continens, olim partu clara vrbibus genitis, Lepti, Vtica, & illa Romani Imperij æmula, terrarum orbis auida, Carthagine, etiam Gadibus extra orbem conditis. Nunc omnis eius nobilitas conchylio atque purpura constat. Circuitus xix. M. pass. est intra Palætyro inclusa. Oppidum ipsum xxij. stad. obtinet. Inde Euhydra, Sarepta, & Ornithon oppida: & Sidon artifex vitri, Thebarúmque Bœotiarum parens.

Mons Libanus. *Cap. XX.*

A Tergo eius mons Libànus orsus, mille quingentis stad. Simyram vsque porrigitur, quà Cœle Syria cognominatur. Huic par, interiacente valle, mons aduersus Antilibanus obtenditur, quondam muro coniunctus. Post eum introrsus Decapolitana regio est prędictæque cum ea tetrarchiæ, & Palæstinæ tota laxitas. At in ora etiamnum subiecta Libano, fluuius Magoras: Berytus colonia, quæ Felix Iulia appellatur. *Leontos oppidum flumen Lycos, Palæbyblos, flumé Adonis. Oppida Byblos, Botrys, Gigarta, Trieris, Calamos: Tripolis, quam Tyrij & Sidonij & Aradij obtinent. Orthosia, Eleutheros flumen. Oppida, Simyra, * Marathos, contráq; Aradum Antarados septem stadiorum oppidum, &

** Rectius, Leonton, vt apud Strabonẽ, plura lu genitiui desinentia: queadmodum & supra Lycwn. Crocodilwn, Sicaminwn extulit, pro eo quod est, Leonũ, luporũ, crocodilorũ, mororum ciuitas.*

** Melius in vetust. cod. Marathos, contráq; Aradus septem stadiorum oppidum, &c. Notũ est enim ex Strabone, Aradum insulã esse septem stadiorũ, modico maris*

interuallo à Marapto diremptam.

inſula ducentos paſſus à continente diſtans. Regio in qua ſuprà dicti deſinunt montes, & interiacentibus campis, Bargylus mons incipit. Hinc rurſus Syria, deſinente Phœnice. Oppida Carne, Balanea, Paltos, Gabale: promontorium, in quo Laodicea libera, Dioſpolis, Heraclea, Charadrus, Poſidium.

Syria Antiochena. *Cap.* XXI.

In antiq. cod. Deinde Syria Antiochia. nulla promotorij mētione.

DEinde * promontorium Syriæ Antiochenæ. Intus ipſa Antiochia libera Epidaphnes cognominata, Oronte amne diuiditur. In promontorio autem Seleucia libera, Pieria appellata.

Caſius mons. *Cap.* XXII.

SVper eam mons eodem, quo alius, nomine, Caſius. Cuius excelſa altitudo quarta vigilia orientem per tenebras Solem aſpicit: breui circumactu corporis, diem noctémque pariter oſtendens. Ambitus ad cacumen xix.M.paſſuum eſt, altitudo per directum iiij. At in ora amnis Orontes, natus inter Libanum & Antilibanum, iuxta Heliopolin. Oppidum Rhoſos, & à tergo Portæ, quæ Syriæ appellantur, interuallo Rhoſiorum montium & Tauri. In ora oppidum Myriandros, mons Amanus, in quo oppidum Bomitæ. Ipſe * ab Syris Ciliciam ſeparat.

à Syria

Cœle Syria. *Cap.* XXIII.

NVnc interiora dicantur. Cœle habet Apamiam, Marſya amne diuiſam à Nazerinorum tetrarchia. Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syris verò Magog. Ibi prodigioſa Atargatis, Græcis autem Derceto dicta, colitur. Chalcidem cognominatam ad Belum, vnde regio Chalcidene fertiliſſima Syriæ & vnde Cyrrheſtica, Cyrrhum, Gazatas, Gindarenos

nos, Gabenos, tetrarchias duas, quæ Granucomatæ vocantur, Hemisenos, Hylatas, Ituræorum gentem, & qui ex iis Bætarreni vocantur, Mariammitanos. Tetrarchiam, quæ Mammisea appellatur, Paradisum, Pagras, Pinaritas, Seleucias præter iam dictam duas, quæ ad Euphraten, & quæ ad Belum vocantur, Carditenses. Reliqua autem Syria habet, exceptis quæ cum Euphrate dicentur, Arethusios, Berœenses, Epiphanenses. Ad Orientem Laodicenos, qui ad Libanum cognominantur, Leucadios, Larissæos, præter tetrarchias in regna descriptas barbaris nominibus xvij.

Euphrates. *Cap. XXIIII.*

ET de Euphrate hoc in loco dixisse aptissimum fuerit. Oritur in præfectura Armeniæ maioris Caranitide, vt prodidere ex iis qui proximè viderunt; Domitius Corbulo in monte Aba, Licinius Mutianus sub radicibus montis, quem Capoten appellant, supra Simyram xij. M. passuum, initio Pyxirates nominatus. Fluit Derxenem primùm, mox Anactiam, Armeniæ regiones à Cappadocia excludens. Dascusa abest à Simyra lxxv. M. passuum. Inde nauigatur Pastonam quinquaginta M. passuum. Melitenen Cappadociæ lxxiiij. M. passuum. Elegiam Armeniæ decem M. passuum, acceptis fluminibus Lyco, Arsania, Arsano. Apud Elegiam occurrit ei Taurus mons, nec resistit, quanquàm xij. M. passuum, latitudine prævalens. Omirram vocant irrumpentem: mox vbi perfregit, Euphratem, vltrà quoq; saxosum ac violentum. Arabiam inde læua, Merorum dictam regionem trischœna mensura, dextráque Comagenen disterminat, pontis tamen, etiam vbi Taurum

expugnat, patiens. Apud Claudiopolim Cappadociæ, cursum ad occasum Solis agit. Primò * hunc illi impugnatus cursum Taurus aufert: victúsque & abscisus sibimet, alio modo vincit, ac fractum expellit in Meridiem. Ita naturæ dimicatio illa æquatur, hoc eunte quò vult, illo prohibente ire quà velit. A cataractis iterum nauigatur: quadraginta M. passuum, inde Comagenes caput Samosata, Arabia suprà dicta habet oppida, Edessam, quæ quondam Antiochia dicebatur, Callirrhoën à fonte nominatam, Carras clade Crassi nobiles. Iungitur præfectura Mesopotamiæ, originem à Syris trahens, in qua Antemusia & Nicephorium oppida. Mox Arabes, qui Rhetaui vocantur: horum caput Singara. A Samosatis autem latere Syriæ, Marsyas amnis influit. Gingla Comagenen finit, Merorum ciuitas incipit. Oppida alluuntur Epiphania & Antiochia, quæ ad Euphraten vocantur. Item Zeugma lxxij. millibus passuum à Samosatis, transitu Euphratis nobile. Ex aduerso Apamiam Seleucus, idem vtriusque conditor, ponte iunxerat. Qui cohærent Mesopotamiæ, Rhoali vocantur. At in Syria oppida, Europum, Thapsacum quondam, nunc Amphipolis, Arabes Scenitæ. Ita fertur vsque Vram locum, in quo conuersus ad Orientem relinquit Syriæ Palmyrenas solitudines, quæ vsque ad Petram vrbem, & regionem Arabiæ felicis appellatæ, pertinent.

** hunc illi in pugna Taurus aufert. vel, vt in Germanico codice legitur, Primũ hũc illi impugnatus Taurus aperit.*

Palmyra. *Cap. XXV.*

PAlmyra vrbs nobilis situ, diuitiis soli, & aquis amœnis, vasto vndique ambitu harenis includit agros: ac velut terris exempta à rerum natura, priuata sorte inter duo imperia

sum

summa, Romanorum Parthorúmque, & prima in discordia semper vtrinque cura, abest à Seleucia Parthorum, quę vocatur ad Tigrin ccccxxxvij. mill. passuum. A proximo verò Syriæ litore ducentis quinquagintaduobus millibus, & à Damasco vigintiseptem propius.

Hierapolis. *Cap. XXVI.*

INfra Palmyræ solitudines, Stelendena regio est, dictæque iam Hierapolis, ac Berœa, & Chalcis. Vltra Palmyram quoque ex solitudinibus iis aliquid obtinet Hemesa, item Elatium, dimidio propior Petræ, quàm Damascus. Asura autem proximè est Philiscum, oppidum Parthorum ad Euphratem. Ab eo Seleuciam dierum decem nauigatio, totidémque ferè Babylonem. Scinditur Euphrates à Zeugmate octogintatribus millibus passuum circa vicum Massicen. Et parte læua in Mesopotamiam vadit per ipsam Seleuciam, circa eam præfluenti infusus Tigri. Dexteriore autem alueo Babylonem, quondam Chaldææ caput, petit, mediámque permeans, item quam Otrin vocant, distrahitur in paludes. Increscit autem & ipse Nili modo statis diebus, paulum differens, ac Mesopotamiam inundat Sole obtinente vicesimam partem Cancri: minui incipit * in Virgine, & Leone transgresso. In totum verò remeat in vigesimanona parte Virginis.

* *in Virginẽ à Leone trãsgresso.*

Cilicia, & adiunctæ gentes Isauricæ, Homonadum, Pisidia, Lycaonia, Pamphylia, Taurus mons, Lycia.

Cap. XXVII.

SEd redeamus ad oram Syriæ, cui proxima est Cilicia. Flumen Diaphanes, mons Crocodilus.

portę

portæ Amani montis. Flumina, Andricus, Pinarus, Lycus: sinus Issicus. Oppidum Issos, inde Alexandria: flumen Chlorus, oppidum Ægæ liberum, amnis Pyramus, portæ Ciliciæ: oppida, Mallos, Magarsos, & intus Tarsos. Campi Aleij: oppida, Cassipolis, Mopsos liberum Pyramo impositum, Thynos, Zephyrium, Anchiale. Amnes Saros, Cydnus, Tarsum liberam vrbem procul à mari secans. Regio Celenderitis cum oppido. Locus Nymphæum, Solœ Cilicij, nunc Pompeiopolis, Adana, Cibyra, Pinara, Pedalie, Halix, Arsinoë, Tabæ, Doron. Iuxtáque mare Corycos eodem nomine oppidum, & portus, & specus. Mox flumen Calicadnus. Promontorium Sarpedon: oppida, Olme, Myle: promontorium & oppidum Veneris, à quo proximè Cyprus insula. Sed in continenti oppida, Myanda, Anemurium Coracesium, finísque antiquus Ciliciæ Melas amnis. Intus autem dicendi Anazarbeni, qui nunc Cæsaraugustani: Castabla, Epiphania, quæ anteà Eniandos, Eleusa, Iconium. Seleucia supra amnem Calicadnum, Trachiotis cognomine, à mari relata, vbi vocabatur Hormia. Præterea intus flumina, Liparis, Bombos, Paradisus. Mons Imbarus. Ciliciæ Pamphyliam omnes iunxere, neglecta gente Isaurica. Oppida eius intus Isaura, Clibanus, Lalassis: decurrit autem ad mare Anemurij regione suprà dicti. Simili modo omnibus, qui eadem composuere, ignorata est illi contermina gens Homonadum, quorum intus oppidum Homona: Cætera castella xliiij. inter asperas conualles latent. Insident verticem Pisidæ, quondam Solymi appellati, quorum colonia Cæsarea, eadem Antiochia. Oppida, Oroanda, Sagalessos. Hos includit Lycaonia in Asiati-

cam

cam iurisdictionem versa, cum qua conueniunt Philomelienses, Tymbriani, Leucolithi Pelteni, Hyrienses. Datur & Tetrarchia ex Lycaonia, qua parte Galatiæ contermina est, ciuitatū xiiij. vrbe celeberrima Iconio. Ipsius Lycaoniæ celebrantur Tembasa in Tauro, Sinda in confinio Galatiæ atque Cappadociæ: à latere autem eius super Pamphyliam veniunt Thracum soboles, Miliæ, quorum Aricanda oppidum. Pamphylia, antè Mopsopia appellata. Mare Pamphylium Cilicio iungitur. Oppida eius Side, & in monte * Aspendùs, Plataniltus, Perga: Promontorium Leucolla. Mons Sardemisus, amnis Eurymedon iuxta Aspendum fluens: Cataractes, iuxta quem Lyrnessus & Olbia: vltimáque eius oræ Phaselis. Iunctum ei mare Lycium est, génsque Lycia, vnde vastus sinus. Taurus mons, ab Eois veniens litoribus, Chelidonio promontorio disterminat. Immensus ipse, & innumerarum gentium arbiter, dextero latere Septentrionalis, vbi primùm ab indico mari exurgit, læuo Meridianus, & ad Occasum tendens: mediámq; distrahens Asiam, nisi opprimenti terras occurrerent maria. Resilit ergo ad Septentriones, flexúsque immensum iter quærit, velut de industria rerum natura subinde æquora opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum, illinc Caspium & Hyrcanium, contráque Mæoticum lacum. Torquetur itaque collisus inter hæc claustra, & tamen victor, flexuosus euadit vsque ad cognata Rhiphæorum montium iuga, numerosis nominibus & nouis, quacunque incedit insignis: Imaus prima parte dictus, mox Emodus, Paropamisus, Circius, Chambades, * Pharphariades, Choatras, Oreges, Oroandes, Niphates, Taurus. Atque vbi se quoque exuperat,

*Aspēdum

*Pariada.

rat, Caucasus: vbi brachia emittit, subinde tentanti maria similis, Sarpedon, Coracesius, Cragus, iterúmque Taurus, etiam vbi dehiscit, séque populis aperit: portarum tamen nomine vnitatem sibi vindicans, quæ alibi Armeniæ, alibi Caspiæ, alibi Ciliciæ vocantur. Quinetiam confractus, effugiens quoque maria, plurimis se gentium nominibus hinc & illinc implet: à dextra Hyrcanus, Caspius: à læua Pariedrus, Moschicus, Amazonicus, Coraxicus, Scythicus appellatus. In vniuersum verò Græcè Ceraunius. In Lycia igitur, à promontorio eius oppidum Simena, mons Chimæra noctibus flagrans, Hephæstium ciuitas, & ipsa sæpe flagrantibus iugis. Oppidum Olympus ibi fuit: nunc sunt montana, Gage, Corydalla, Rhodiopolis. Iuxta mare, Lymira cum amne, in quem Arycandus influit, & mons Massycites, Andriaca ciuitas, Myra. Oppida, Apyre, & Antiphellos, quæ quondam Habessus, atque in recessu Phellus. Deinde Pyrrha, itémque Xanthus à mari xxv. M. passuum fluménque eodem nomine. Deinde Patara, quæ priùs Sataros, & in monte Sydima. Promontorium Cragus. Vltrà par sinus priori. Ibi Pinara, & quæ Lyciam finit Telmessus. Lycia quondam lx. oppida habuit, nunc xxxvj. habet. Ex his celeberrima præter suprà dicta Canas, Candyba, vbi laudatur Oenium nemus, Podalia, Choma præfluente Adesa, Cyane, Ascandalis, Amelas, Noscopium, Tlos, Telandrus. Comprehendit in mediterraneis Caballiam, cuius tres vrbes, Oenoanda, Balbura, Bubon. à Telmesso Asiaticum mare, siue Carpathium, & quæ propriè vocatur Asia. In duas eam partes Agrippa diuisit. Vnam inclusit ab

Orien

Oriente Phrygia & Lycaonia, ab Occidente Ægeo mari, à Meridie Ægyptio, à Septentrione Paphlagonia. Huius longitudinem ccccl xx. mil.passuum latitudinem ccc.M. fecit. Alteram determinauit ab Oriente Armenia minore, ab Occidente Phrygia, Lycaonia, Pamphylia, à Septentrione prouincia Pontica, à Meridie mari Pamphylio, longam cccccl xxv.M.passuum: latam cccxxv.M. In proxima ora Caria est,mox Ionia:vltra eam Aolis. Caria mediæ Doridi circunfunditur, ad mare vtroque latere ambiens. In ea Promontorium Pedalium. Amnis Claucus deferens Telmessum. Oppida Dædala,Crya fugitiuorum.Flumen Axon,oppidum Calydna.

Indus fluuius *Cap. XXVIII.*

AMnis * Indus in Cybiratarum iugis ortus, recipit lx.perennes fluuios, torrentes verò amplius centum. Oppidum Caunos liberum, deinde Pyrnos. Portus Cressa,à quo Rhodus insula xx.M.locus Loryma. Oppida Thysanusa, Paridion,Larymna. Sinus Thymnias. Promontorium Aphrodisias.Oppidũ Hyda.Sinus Schœnus. Regio Bubassus. Oppidum fuit Acanthus, alio nomine Dulopolis. Est in promontorio Gnidos libera, Triopia, dein Pegusa & Stadia appellata. Ab ea Doris incipit.Sed priùs terga,& mediterraneas iurisdictiones indicasse conueniat.Vna appellatur Cybiratica:Ipsum oppidum Phrygiæ est.Conueniunt eò xxv.ciuitates.

* *Hermolaus, Niinus, legendum existimat.*

Laodicea, Apamia, Ionia, Ephesus.
Cap. XXIX.

CElcberrima vrbe Laodicea.Imposita est Lyco flumini,latera alluentibus Asopo,& Capro,

pro,appellata primò Diospolis,dein Rhoas. Reliqui in eo conuentu, quos nominare nõ pigeat, Hydrelitæ,Themisones,Hierapolitæ. Alter conuentus à Synnada accipit nomen. Conueniunt Lycaones,Appiani,*Eucarpeni,Dorylæi,Midæi, Iulienses,& reliqui ignobiles populi xv. Tertius Apamiam vadit,antè appellatam Celænas, dein Ciboton. Sita est in radice montis Signiæ, circunfusa Marsya, Obrima, Orga fluminibus in Mæandrum cadentibus. Marsyas ibi redditur, ortus ac paulò mox conditus,vbi certauit tibiarum cantu cum Apolline, Aulocrenis: ita vocatur conuallis decem M. passuum ab Apamia, Phrygiam petentibus. Ex hoc conuentu deceat nominare Metropolitas, Dionysopolitas, Euphorbenos, Acmonenses, Peltenos, Silbianos. Reliqui ignobiles ix. Doridis in sinu, Leucopolis, Amaxitos,Eleûs,Euthene. Dein Cariæ oppida,Pitaium, Eutanæ, Halicarnassus. Sex oppida contributa ei sunt à magno Alexandro,Theangela Sibde,Medmassa,Euranium,Pedasum,Telmessum. Habitatur inter duos sinus,Ceramicum & Iasium. Inde Myndos, & vbi fuit Palæmyndus,Nariandus,Neapolis,Carianda,Termera libera, Bargyla,& à quo sinus Iasius,oppidum Iasus. Caria interiorum nominum fama prænitet: quippe vbi sunt oppida, Mylasa libera, Antiochia, vbi fuere Seminethos & Cranaos oppida, nunc eam circunfluunt Mæander & Mosinus. Fuit in eo tractu & Mæandropolis. Est Eumenia Cludro flumini apposita,Glaucus amnis, Lysias oppidum & Orthosia Berecyntius tractus. Nysa, Trallis, eadem Euanthia & Seleucia & Antiochia dicta. Alluitur Eudone amne, perfunditur Thebaide. Quidam ibi Pygmæos habitasse

*Cercopeni

tasse tradunt. Præterea sunt Thydonos, Pyrrha, Eurome, Heraclea, Amyzon, Alabanda libera, quæ conuentum eum cognominauit: * Stratonicea libera, Hynidos, Ceramus, Trœzene, Phorontis. Longinquiores eodem disceptant foro, Othronienses, Halydienses, seu Hippini, Xystiani, Hydissenses, Apolloniatæ, Trapezopolitæ, Aphrodisienses liberi. Præter hæc sunt Coscinus, Harpasa apposita fluuio Harpaso, quo & Trallicon, cùm fuit, alluebatur. Lydia autem perfusa flexuosi amnis Mæandri recursibus, super Ioniam procedit, Phrygiæ ab exortu Solis vicina, ad Septentrionem Mysiæ, meridiana parte Cariam amplectens, Mæonia antè appellata. Celebratur maximè Sardibus in latere Tmoli montis, qui antè Timolus appellabatur, vitibus consitus, & ex eo profluente Pactolo, eodémque Chrysorrhoa, ac fonte Tarne: à Mæoniis ciuitas ipsa Hyde vocitata est, clara stagno Gygeo. Sardiana nunc appellatur ea iurisdictio. Conueniúntque in eam extra prædictos, Macedones Cadueni, Loreni, Philadelpheni, & ipsi in radice Tmoli Cogamo flumini appositi Mæonij, Tripolitani: iidem & Antoniopolitæ Mæandro alluuntur: * Apollonohieritæ, Mysormolitæ, & Alij ignobiles. Ionia ab Iasio sinu incipiens, numerosiore ambitu litorum flectitur. In ea primus sinus Basilicus, Posideum promontorium & oppidum, oraculum Branchidarum appellatum, nunc Didymæi Apollinis, à litore stadiorum viginti. Et inde centum octoginta. Milletus Ioniæ caput, Lelegeis antè & Pityusa & Anactoria nominata, * super octoginta vrbium per cuncta maria genitrix: nec fraudanda ciue Cadmo, qui

Aliàs sic: Stratonice, Alinda libera quas vrbes in hoc tractu eodē ordine enumerat & Ptolemæus.

** Apollonos hierita*

**Aliàs, super septua.*

primus prosam orationem condere instituit. Amnis Mæander ortus è lacu in monte Aulocrene, plurimísque affusus oppidis, & repletus fluminibus crebris ita sinuosus flexibus, vt sæpe credatur reuerti, Apamenam primùm perua-gatur regionem, mox Eumeneticam, ac dein Bargylleticos campos: postremò Cariam placidus, omnésque eos agros fertilissimo rigans limo, ad decimum à Mileto stadium lenis il-labitur mari. Inde mons Latmus. Oppida, Heraclea montis eius, cognominis Caricæ, Myûs, quod primò condidisse Iones narrantur, Athenis profecti, Naulochum, Priene. In ora quæ Trogilia appellatur, Gessus amnis. Regio omnibus Ionibus sacra, & ideo Panionia appellata. Iuxtà fugitiuis conditum (vti nomen indicio est) Phygela. Fuit & Marathesium oppidum. Supra hæc Magnesia Mæandri cognomine insignis, à Thessalica Magnesia orta. Abest ab Epheso xxv. M. pass. Trallibus eo amplius * M M M. anteà Thessaloce & Androlitia nominata: & litori apposita Derasidas insula secum abstulit mari. Intus & Thyatira alluitur Lyco, Pelopia aliquando & * Euhippa cognominata. In ora autem * Manteium, Ephesus Amazonum opus, multis antè expetita nominibus: Alopes, cùm pugnatum apud Troiam est, mox Ortygia, & Morges vocata est, & Smyrna cognomine Trachea, & Samornion, & Prelea. Attollitur monte Pione, alluitur Caystro in Cylbianis iugis orto, multósque amnes deferente, & stagnum Pegaseum, quod Phyrites amnis expellit. Ab his multitudo limi est, quà terras propagat, mediísque iam campis Syrien insulam adiecit. Fons in vrbe Callipia, & templum

ginta. & melius fortassis, cùm præsertim Seneca in lib. de Consolat: ad Helbiā matrē Milesiorū colonias lxxv. omnino fuisse asserat.

* C C C.

* *Euhippia*

* *Manteū*

plum Dianæ complexi è diuersis regionibus duo Selinuntes. Ab Epheso Manteium aliud Colophoniorum, & intus ipsa Colophon, * Haleso affluente. Inde Apollinis Clarij phanum, Lebedos: fuit & Notium oppidum. Promontorium Coryceon, mons Mimas ccl. M. passuum excurrens, atque in continentibus campis residens. Quo in loco magnus Alexander intercidi planitiem eam iusserat. vij. M. cccc. passuum longitudine, vt duos sinus iungeret, Erythrásque cum Mimante circunfunderet. Iuxta eas fuere oppida Pteleon, Helos, Dorion: hunc est Aleon fluuius, Corinæum Mimantis promontorium, Clazomene, Parthenie & Hippi, Chytophoria appellatæ, cùm insulæ essent: Alexander idem per duo stadia continenti adnexuit. Interiere intus Daphnûs & Hermesia, & Sipylum quod antè Tantalis vocabatur, caput Mæoniæ, vbi nunc est stagnum Sale ob id & Archæopolis substituta Sipylo, & inde illi Colpæ, & huic Lebade. Regredientibus inde abest xij. M. passuum ab Amazone condita, restituta ab Alexandro, in ora Smyrna amne Melete gaudens non procul orto. Montes Asiæ nobilissimi in hoc tractu ferè explicant se, Mastusia à tergo Smyrnæ, & Termetis Olympi radicibus iunctus. Is in Dracone definit, Draco in Tmolo, Tmolus in Cadmo, ille in Tauro. A Smyrna Hermus amnis campos facit, & nomini suo adoptat. Oritur iuxta * Doryleum Phrygiæ ciuitatem, multósque colligit fluuios, inter quos Phrygem, qui nomine genti dato, à Caria eam disterminat: Hyllum & Cryon, & ipsos Phrygiæ, Mysiæ, Lydiæ amnibus repletos. Fuit in ore eius oppidum Temnos: nunc in extremo sinu Myrmeces scopuli, oppi-

Sunt qui legendum cõtendant, Halete: cuius fluuij in hoc tractu meminit et Pausanias.

* *Dorylaũ*

dum Leuce in promontorio quod insula fuit, finísque Ioniæ Phocæa. Smyrnæum conuentum magna pars Æoliæ, quæ mox dicetur, frequentat: prætérque Macedones Hyrcani cognominati, & Magnetes à Sipylo. Ephesum verò alterum lumen Asiæ, remotiores conueniunt Cæsarienses, Metropolitæ, Cylbiani, inferiores & superiores Mysomacedones, Mastaurenses, Brullitæ, Hypæpeni, Dioshieritæ.

Æolis. Troas. Pergamus.
Cap. XXX.

AEolis proxima est, quondam Mysia appellata, & quæ Hellesponto adiacet Troas. Ibi à Phocæa, Ascanius portus. Dein fuerat Larissa: sunt Cyme, * Myrina, quæ Sebastopolim se vocat: & intus Ægæ, Attalia, Posidea, * Neon tichos, Temnos. In ora autem Titanus amnis, & ciuitas ab eo cognominata. Fuit & Grynia, nunc tantùm portus soli, insula apprehensa. Oppidum Elæa, & ex Mysia veniens Caicus amnis. Oppidum Pitane, Canaius amnis. Intercidêre Canæ, Lysimachia, Atarnea, Carene, Cisthene, Cilla, Cocillum, Thebæ, Astyre, Chrysa, Palæscepsis, * Gergithos, Neandros: nunc est Perperene ciuitas, Heracleotes tractus, Coriphas oppidum, * amnis Gryliosolius, Regio Aphrodisias, quæ anteà Politiceorgas. Regio Scepsis. Flumen Euenum, cuius in ripis intercidêre Lyrnessos & Miletos. In hoc tractu Ida mons. Et in ora quæ sinum cognominauit & conuentum, Adramytteos, Olim Pedasus dicta. Flumina Astron, Cormalos, Eryannos, Alabastros, Hieros ex Ida. Intus mons Gargara, eodémque nomine oppidum. Rursùs in litore Antandros, Edonis

*Myrine

* *Neontichos*

* *Gergetha, Strabo lib. xiij.*

* *Locus est omnino deprauatus, quē Pintianus hūc in modum restituendū existi-*

nis prius vocata, deinde Cimmeris, & Aſſos, eadem Apollonia. Fuit & Palamedium oppidum. Promontorium Lecton diſterminans Æolida & Troada. Fuit & Palamedia ciuitas, & Cryſſa, & Lariſſa alia. Smintheum templum durat. Intus Colone intercidit, deportata Adramytteum negotia. Apolloniatæ à Rhyndaco amne, Ereſij, Miletopolitæ. Pœmaneni Macedones, Aſchilacæ, Polichnæi. Pionitæ, Cilices, Mandagandeni: in Myſia Abrettini, & Helleſpontij appellati, & alij ignobiles. Troadis primus locus Amaxitus, dein Cebrenia, ipſáque Troas, Antigonia dicta: nunc Alexandria, colonia Rom. oppidum Nee, Scamander amnis nauigabilis, & in promontorio quondam Sigæum oppidum. Dein portus Achæorum, in quem influit Xanthus Simoënti iunctus: ſtagnúmque prius faciens Palæſcamander. Cæteri Homero celebrati, Rheſus, Heptaporus, Careſus, Rhodius veſtigia non habent. Granicus diuerſo tractu in Propontida fluit. Eſt tamen & nunc Scamandria ciuitas parua, ac M. ccccc. paſſ. remotum à portu Ilium immune, vnde omnis rerum claritas. Extra ſinum ſunt Rhœtea litora, Rhœteo & Dardanio & Ariſbe oppidis habitata. Fuit & Achilleon, oppidum iuxta tumulum Achillis conditum à Mitylenæis, & mox Athenienſibus, * vbi claſſis eius ſteterat. In Sigeo fuit & Æantium, à Rhodiis conditum in altero cornu, Aiace ibi ſepulto xxx. ſtad. interuallo à Sigeo, & ipſo in ſtatione claſſis ſuæ. Supra Æolida, & partem Troadis, in mediterraneo eſt, quæ vocatur Teuthrania, quam Myſi antiquitus tenuere. Ibi Caicus amnis iam dictus oritur. Gens ampla per ſe, etiam cùm totum Myſia appellaretur. In ea Pioniæ, Andera, Dale, Stabu-

mat: Amnes Grylios, Solus: regio Aphrodiſias, quæ anteà Politice: Orgas regio, Sceptis.

**Legen lũ videtur, mutata verborum interpunctione, vbi claſſis eius ſteterat in Sigeo. De-*

inde subiũ gẽdũ, Fuit & Æantiõ. In Sigeo enim sepultum fuisse Achillẽ, in Rhœteo autem Aiacẽ, ex Strabone, Põponio, et Stephano notum est.

lum, Conisium, Tegium, Balcea, Tiare, Teuthranie, Sarnaca, Haliserne, Lycide, Parthenium, Thymbre, Oxiopum, Lygdanum, Apollonia, longéque clarissimum Asiæ Pergamum, quod intermeat Selinus, præfluit Cetius profusus Pindaso monte. Abest haud procul Elæa, quam in litore diximus. Pergamena vocatur eius tractus iurisdictio. Ad eam conueniunt Thiatyreni, Mygdones, Mossini. Bregmenteni, Hieracomitæ, Perpereni, Tyareni, Hierapolenses, Harmatopolitæ, Attalenses, Pantaenses, Appollonidienses, aliæq; inhonoræ ciuitates. A Rhœteo Dardanium oppidum paruum abest stad. lxx. Inde xviij. M. promontorium Trapeza, vnde primùm concitat se Hellespontus. Ex Asia interiisse gentes tradit Erastosthenes Solymorum, Lelegum, Bebrycum, Colycantiorum, Trepsedorum. Isidorus Arimos, & Capretas, vbi sit Apamia condita à Seleuco rege, inter Ciliciam, Cappadociam, Cataoniam, Armeniam. Et quoniam ferocissimas gentes domuisset, initio Dameam vocatam.

Insula ante Asiam, Pamphylium mare, Rhodus, Samus, Chius. Cap. XXXI.

INsularum ante Asiam prima est in Canopico ostio Nili à Canopo Menelai gubernatore (vt ferunt) dicta. Altera iuncta ponte Alexandriæ, colonia Cæsaris Dictatoris, Pharus, quondam diei nauigatione distans ab Aegypto: nunc è turri nocturnis ignibus cursum nauium regens. Nanque fallacibus vadis Alexandria, tribus omnino aditur alueis maris, Tegamo, Posideo, Tauro. In Phœniceo deinde mari est ante Joppen Paria, tota oppidum; in qua obiectam belluæ Andromedam ferunt: & iam dicta Arados,

inter

inter quam & continentem quinquaginta cubita altomari (vt autor est Mutianus) è fonte dulcis aqua tubo coriis facto , vsque à vado trahitur. Pamphylium mare ignobiles insulas habet. Cilicium ex quinque maximis Cyprum , ad Ortum Occasúmque Ciliciæ ac Syriç obiectam, quondam ix . regnorum sedem. Huius circuitum Timosthenes ccccxxix. M. ccccc. prodidit. Isidorus ccclxxv . M . Longitudinem inter duo promontoria , Dinaretum & Acamanta , quod est ad Occasum , Artemidorus clx.ccccc. Timosthenes · c c. vocatam ante Acamantida , Philonides Cerastin , Xenagoras & Aspeliam , & Amathusiam , & Macariam , Astynomus Crypton , & Coliniam . Oppida in ea x v . Paphos, Palæphaphos , Curia , Citium , Corineum , Salamis , Amathus , Lapethos , Solœ , Tamaseus, Epidarum, Chytri , Arsinoë, Carpasium , * Golgi . Fuere & ibi Cinyria , Marium , Idalium. Abest ab Anemurio Ciliciæ quinquaginta M. passuum . Mare , quod prætenditur , vocant Aulona Cilicium . In eodem situ Elæusa insula est , & quatuor ante promontorium ex aduerso Syriæ Clides , rursúsque ab altero capite Stiria. Contra Neampaphum Hierocepia. Contra Salamina , Salaminæ . In Lycio autem mari Illyris, Telendos , Attelebussa , Cypriæ tres steriles , & Dionysia , prius Caretha dicta . Deinde contra Tauri promontorium pestiferæ nauigantibus Chelidoniæ , totidem ab iis cum oppido Leucola , Pactyæ , Lasia , Nymphais , Macris : Megista , cuius ciuitas interiit . Multæ deinde ignobiles. Sed contra Chimæram Dolichiste , Chirogylium , Crambussa , Rhoge , Enagora viij. M. pass. Dædaleon duæ, Cryeon tres, Strongyle, &

* *Golga*

contra Sidyma Antiochy, Glaucúmque versus amnem Lagusa, Macris, Didymæ, Helbo, Scope, Aspis, & in qua oppidum interiit Telandria, proximáque Cauno Rhodussa. Sed pulcherrima & libera Rhodos, circuitu cxxx. mil. pass. aut si potius Isidoro credimus, ciij. habitata vrbibus, Lindo, Camiro, Ialyso nunc Rhodo. Distat ab Alexandria Ægypti cccccLxxviij. mil. vt Isidorus tradit: vt Eratosthenes ccccLxix. mill. vt Mutjanus, D. à Cypro cLxvj. Vocitata est anteà Ophiusa, Asteria, Aethræa, Trinacria, Corymbia, Pœessa, Atabyria ab rege. Deinde Macria, & Oloëssa. Rhodiorum insulæ, Carpathus, quæ mari nomen dedit: Casos, Achne olim: Nisyros distans ab Gnido xij. mill. ccccc. Porphyris anteà dicta. Et eodem tractu media inter Rhodum Gnidúmq; Syme. Cingitur xxxvij. mill. ccccc. Portus benignè præbet octo. Præter has circa Rhodum, Cyclopis, Teganon, Cordylusa, Diabetæ iiij. Hymos, Chalce cum oppido, * Seutlusa, Narthecusa, Dimastos, Progne: & à Gnido, Ciserussa, Therionarce, Calydne cum tribus oppidis, Notio, Nisyro, Mendetero, & in Arconneso oppidum Ceramus. In Cariæ ora, quæ vocantur Argiæ, numero viginti, & Hyetussa, Lepsia, Leros. Nobilissima autem in eo sinu Cos, ab Halicarnasso quindecim mill. pass. distans, circuitu centum vt plures existimant, Merope vocata: Cos, vt Staphylus, Meropis, vt Dionysius: dein Nymphæa. Mons ibi Prion, & Nisyron abruptam illi putant, quæ Porphyris anteà dicta est. Hinc Carianda cum oppido. Nec procul ab Halicarnasso Pidosus. In Ceramico autem sinu Priaponnesos, Hipponnesos, Psyra, Mya, Lampsemandus, Passala, Crusa. Pyrrhe. Sepiussa, Melano; paulúmque à con

*Teutlusa, Stephano.

à continente distans, quæ vocata est Cinædopolis, probrosis ibi relictis à rege Alexandro. Ioniæ ora * Aegeas & Corseas habet, & Icaron, de qua dictum est: Laden, quæ prius Late vocabatur: atque inter ignobiles aliquot, duas Camelidas Mileto vicinas: * Mycalen, Trogilias, Trepsilion, Argennon, Sandalion, Samon liberam, circuitu octoginta septem mill. passuum: aut, vt Isidorus, centum. Partheniam primùm appellatam, Aristoteles tradit, postea Dryusam, deinde Anthemusam: Aristocritus adiicit Melamphyllum, dein Cyparissiam: alij Parthenoarusam, Stephanen. Amnes in ea Imbrasus, Chesius, Ibettes. Fontes Gigarto, Leucothea, Mons Cercetius. Adiacent insulæ, Rhypara, Nymphæa, Achillea. Par claritate ab ea distat xciij. M. passuum, cum oppido Chios libera, quam Aetaliam Ephorus prisco nomine appellat, Metrodorus & Cleobulus Chiam, à Chione nympha, aliqui à niue, & Macrin & Pityusam. Montem habet Pellenæum, marmor Chium. Circuitu cxxv. M. pass. colligit, vt veteres tradidere. Isidorus ix. millia adiicit. Posita est inter Samum & Lesbum, ex aduerso maximè Erythrarum. Finitimæ sunt Thallusa, quam alij * Dapnusam scribunt, Oenussa, Elaphites, Euryanassa, Arginusa cum oppido, iam hæ circa Ephesum, & quæ Pisistrati vocantur, Anthinæ, Myonnesos, Diarcusa. In vtraque oppida intercidere. Poroselene cum oppido, Cerciæ, Halone, Commone, Illetia, Lepria, & Rhesperia, Procusæ, Bolbulæ, Phanæ, Priapos, Syce, Melane, Aenare, Sidusa, Pela, Drymusa, Anydros. Scopelos, Sycussa, Marathussa, Psile, Perirheusa, multæque ignobiles. Clara verò in alto Teos cum oppido, à Chio lxxxj. M.

** Aliàs, Trageas, quas etiã in hoc maris tractu prope Ladã Strabo & Stephanus colloca runt.*

** Mycala Trogiliam.*

** Daphnusam*

passuum tantundem ab Erythris. Iuxta Smyrnam sunt Peristerides, Carteria, Alopece, Elæussa, Bachina, Pistira, Crommyonnesos, Megale. Ante Troada Ascaniæ, Plateæ iij. Dein Lamiæ, Plitaniæ ij. Plate, Scopelos, Getone, Artheidon, Celæ, Lagussæ, Didymæ. Clarissima autem Lesbos, à Chio sexagintaquinque mill. passuum. Hemerte, & Lasia, Pelasgia, Aegira, Aethiope, Macaria appellata fuit, octo oppidis inclyta. Ex iis Pyrrha hausta est mari, Arisbe terrarum motu subuersa. Antissam Methymna traxit in seipsam viij. vrbibus Asiæ in xxxvij. M. passuum vicina. Et Agamede obiit, & Hiera. Restant Eresos, Pyrrha, & libera Mitylene, annis D. potens. Tota insula circuitur, vt Isidorus, clxviij. M. passuum vt veteres, cxcv. M. Montes habet Lepethymum, Ordymnum, Macistum, Creonem, Olympum. A proxima continente abest vij. M. ccccc. passuum. Insulæ appositæ, Sandalion, Leucæ quinque. Ex iis Cydonea cum fonte calido. Argenussæ ab Aege iiij. M. passuum distant. Dein Phellusa, Pedna. Extra Hellespontum aduersa Sigæo litori adiacet Tenedus Leucophrys dicta, & Phœnice, & Lyrnessos. Abest à Lesbo lvj. M. passuum: à Sigæo xij. M. ccccc.

Hellespontus, Mysia, Phrygia, Galatia, Bithynia, Bosphorus. Cap. XXXII.

IMpetum deinde sumit Hellespontus, & mare incumbit, vorticibus limitem fodiens, donec Asiam abrumpat Europæ. Promontorium id appellauimus Trapezam: ab eo decem M. passuum. Abydum oppidum, vbi angustiæ septem stadiorum. Deinde Percote oppidum, &

Lampsa

Lampſacum, anteà Pityuſa dictum. Parium colonia, quam Homerus Adraſtiam appellauit. Oppidum Priapos, amnis Aeſepus, Zelia, Propontis, ita appellatur vbi ſe dilatat mare. Flumen Granicum, Artace portus, vbi oppidum fuit. Vltrà inſula, quam continenti iunxit Alexander, in qua oppidum Mileſiorum Cyzicum, anteà vocitatum Arcõneſos & Dolionis, & Dindymis, cuius à vertice mons Dindymus. Mox oppida Placia, Ariacos, Scylace, quorum à tergo mons Olympus, Myſius dictus: ciuitas Olympena. Amnes Horiſius, & Rhyndacus, antè Lycus vocatus. Oritur in ſtagno Artynia iuxta Miletopolim: recipit Maceſton, & pleroſque alios, Aſiam Bithyniámque diſterminans. Ea appellata eſt Cronia, dein Theſſalis, dein Maliande & Strymonis. Hos Homerus Halizonas dixit, quando præcingitur gens mari. Vrbs fuit immenſa Attuſa nomine: nunc ſunt xv. ciuitates, inter quas Gordiu come, quæ Iuliopolis vocatur, & in ora Daſcylos. Deinde flumen Gebes, & intus Helgas oppidum, quæ Germanicopolis, alio nomine Booſcœte, ſicut Apamia, quæ nunc Myrlea Colophoniorum: flumen Etheleum, antiquus Troadis finis, & Myſiæ initium. Poſteà ſinus, in quo flumen Aſcanium, oppidum Bryllion, amnes Hylas, & Cios cum oppido eiuſdem nominis, quod fuit emporium non procul accolentis Phrygiæ, à Mileſiis quidem conditum, in loco tamen qui Aſcania Phrygiæ vocabatur. Quapropter non alibi aptiùs de ea dicatur. Phrygia Troadi ſuperiecta, populíſque à promontorio Lecto ad flumen Etheleum prædictis, Septentrionali ſui parte Galatiæ contermina, Meridiana Lycaoniæ, Piſidię, Mygdoniæque, ab

Oriente

Oriente Cappadociam attingit. Oppida ibi celeberrima præter iam dicta, Ancyra * Andria, Celænæ, Colossæ, Carina, Cotiaion, Cerane, Iconium, Midaion. Sunt autores transisse ex Europa Mysos, & Brygas, & Thynos, à quibus appellantur Mysi, Phryges, Bithyni. Simul dicendum videtur & de Galatia, quæ superposita, agros maiori ex parte Phrygiæ tenet, capútque quondam eius Gordium. Qui partem eam insedere, Gallorum Tolistobogi, & Voturi, & Ambitui vocantur: qui Mæoniæ & Paphlagoniæ regionem, Trocmi. Prætenditur Cappadocia à Septentrione & Solis ortu, cuius vberrimam partem occupauere Tectosages, ac Teutobodiaci. Et gentes quidem hæ. Populi verò ac tetrarchiæ omnes numero cxcv. Oppida, Tectosagum Ancyra, Trocmorum Tauium, Tolistobogorum Pesinûs. Præter hos, celebres Attalenses, Arasenses, Comenses, Dioshieronitæ, Lystreni, Neapolitani. Oeandenses, Seleucenses, Sebasteni, Timoniacenses, Tebaseni. Attingit Galatia & Pamphyliæ Cabaliam, & Milyas, qui circa Barin sunt, & Cyllanticum, & Oroandicum Pisidiæ tractum. Item Lycaoniæ partem Obigenen. Flumina sunt in ea præter iam dicta, Sangarium & Gallus, à quo nomen traxere Matris Deûm sacerdotes. Nunc reliqua in ora, à Cio intus in Bithynia Prusa, ab Annibale sub Olympo condita: Inde Nicæam vigintiquinque millia passuum interueniente Ascanio lacu. Deinde Nicæa in vltimo Ascanio sinu, quæ priùs Olbia; & Prusa item altera sub Hippo monte. Fuere Pythopolis, Parthenopolis, Coryphanta. Sunt in ora amnes, Aesius, Bryazon, Plataneus, Areus, Siros, Gendos, qui

* Andira,

& Chrysorrhoas. Promontorium, in quo * Megarice oppidum fuit. Inde Craspedites sinus vocabatur, quoniam id oppidum velut in lacinia erat. Fuit & Astacum, vnde & ex eo Astacenus idem sinus. Fuit & Libyssa oppidum, vbi nunc Annibalis tantùm tumulus: est in intimo sinu Nicomedia Bithyniæ præclara. Leucatas promontorium, quo includitur Astacenus sinus. à Nicomedia xlij. M. ccccc. Rursúsque coëuntibus terris angustiæ pertinentes vsque ac Bosphorum Thracium. In iis Chalcedon libera, * à Nicomedia lxxij. ccccc. Procerasti anteà dicta dein Compusa: posteà Cæcorum oppidum, quòd locum eligere nescissent, septem stadiis distante Byzantio, tanto feliciore omnibus modis sede. Cæterùm intus in Bithynia colonia Apamena, Agrippenses, Iuliopolitæ, Bithynion. Flumina, Syrium, Lapsias, Pharmicas, Alces, Crynis, Lylæus, Scopius, Hieras, qui Bithyniam & Galatiam disterminat. Vltra Chalcedona Chrysopolis fuit. Déinde Nicopolis, à qua nomen etiamnum sinus retinet: in quo portus Amyci. Déinde Naulochum promontorium, Estiæ templum Neptuni, Bosphorus D.p. interuallo Asiam Europæ iterum auferens, abest à Chalcedone xij. M. ccccc. pass. Inde fauces primæ viij. M. ccl. passuum: vbi Phinopolis oppidum fuit. Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni. Is finis Asiæ est; populorúmque cclxxxij. qui ad eum locum à fine Lyciæ numerantur. Spatium Hellesponti & Propontidis ad Bosphorum Thracium clxxxviij. M. passuum diximus. à Chalcedone Sigeum Isidorus ccclxij. M. ccccc. passuum tradit. Insulæ in Propontide ante Cyzicum Elaphonnesus, vnde Cyzicenum marmor: eadem Neuris,

* *Megaricon, Stephano.*

* *à Nicomedia lxxij. M. D. pass.*

Cerastis antea dicta, dein Colpessa.

ris, & Proconnesus dicta. Sequuntur Ophiusa, Acanthus, Phœbe, Scopelos, Porphyrione, Halone cum oppido. Delphacia. Polydora. Attacæon cum oppido. Est & contra Nicomediam Demonnesos. Item vltra Heracleam aduersa Bithyniæ Thynnias, quam barbari Bithyniam vocant. Est & Antiochia, & contra fauces Rhindaci Besbicos, decem & octo mill. circuitu. Est & Elæa, & duæ Rhodussæ, Erebinthus, Megale, Chalcitis, Pityodes.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER SEXTVS.

Pontus Euxinus. Cap. I.

PONTVS Euxinus, anteà ab inhoſpitali feritate Axenos appellatus, peculiari inuidia naturæ ſine vllo fine indulgentis auiditati maris, & ipſe * inter Europam Aſiámque funditur. Non fuerat ſatis Oceano ambiſſe terras, & partem earum aucta immanitate abſtuliſſe, non irrupiſſe fractis montibus, * Calpéque Africæ auulſa tanto maiora abſorbuiſſe, quàm reliquerit, ſpatia, non per Helleſpontum Propontida infudiſſe, iterum terris deuoratis: à Boſphoro quoque in aliam vaſtitatem panditur nulla ſatietate, donec expatianti * lacus à Mæoti rapinam ſuam iungant. Inuitis hoc accidiſſe terris indicio ſunt tot anguſtiæ, atque tam parua naturæ repugnantis interualla, ad Helleſpontum octingentorũ ſeptuagintaquinq; paſſuum ad Boſphoros duos, vel bubus meabili tranſitu, Vnde nomé ambobus, & tãquam in diſſocia

*in

*Calpéque Abila auulſa.

*lacus Mæotis rapinã ſuam iungat.

sociatione germanitas concors. Alitum quippe cantus, canúmque latratus inuicem audiuntur: vocis etiam humanæ commercia, inter duos orbes * manente colloquio, nisi cùm idipsum auferunt venti. Mensuram Ponti à Bosphoro ad Mæotium lacum quidam fecere $\overline{XIIII}$. triginta octo mill.ccccc. passuum. Eratosthenes centum minorem, Agrippa à Chalcedone ad Phasin $\overline{X}$. mill. Inde Bosphorum Cimmerium trecenta sexaginta mill. Nos interualla generatim ponemus compera in nostro æuo, quando etiam in ipso ore Cimmerio pugnatum est. Ergo à faucibus Bosphori est amnis Rhebas, quem aliqui Rhœsum dixerunt. Deinde Psillis, portus Calpas, Sangarius fluuius ex inclytis. Oritur in Phrygia, accipit vastos amnes, inter quos Tembrogium & Gallum. Idem Sangarius à plerisque dictus Coralius, à quo incipiunt Maryandini sinus, oppidúmque Heraclea Lyco flumini appositum. Abest à Ponti ore millibus ducentis: portus Acone, veneno aconito dirus, specus Acherusia. Flumina Pedopiles, Callichorum, Sonautes. Oppidum Tium, ab Heraclea trigintaocto mill.passuum. Fluuius * Bilis.

* *meante*

* *Billis*

Gens Paphlagonum & Cappadocum
Cap. II.

VLtra quem gens Paphlagonia, quam Pylæmeniam aliqui dixerunt, inclusam à tergo Galatia. Oppidum Mastia Milesiorum, deinde Cromna. Quo loco Henetos adiicit Nepos Cornelius, à quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi postulat. Sesamum oppidum, quod nunc Amastris. Mons Cytorus, à Tio lxiiij.mill.passuum. Oppida, Cimolis, Stephane,

phane, amnis Parthenius. Promontorium Carambis vasto excursu, abest à Ponti ostio cccxv. M. passuum, vel vt aliis placuit, cccl. M. Tantundem à Cimmerio, aut vt aliqui maluere, cccxij. M. ccccc. Fuit & oppidum eodem nomine, & aliud inde Armine: nunc est colonia Sinope, à Cytoro clxiiij. M. Flumen Varetum gens Cappadocum, oppidum Gaziura & Gazelum, amnis Halys, à radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociámque decurrens. Oppida Gangre, Carissa: Amisum liberum, à Sinope cxxx. M. passuum. Eiusdémque nominis sinus tanti recessus, vt Asiam penè insulam faciat, cc. M. passuum haud amplius per continentem ad Issicum Ciliciæ sinum. Quo in omni tractu proditur, tres tantùm gentes Græcas iure dici, Doricam, Ionicam, Æolicam, cæteras Barbarorum esse. Amiso iunctum fuit oppidum Eupatoria, à Mithridate conditum. Victo eo, Pompeiopolis vtrunque appellatum est.

Cappadocia. *Cap. III.*

CAppadocia intus habet coloniam Claudij Cæsaris Archelaidem, quam præfluit Halys: oppida Comana, quod Sarus: Neocæsareà, quod Lycus: Amasiam, quod Iris, in regione Gazacena. In Colopena verò Sebastiam, & Sebastopolin. Hæc parua, sed paria suprà dictis. Reliqua sui parte Melitam à Semiramide cõditam, haud procul Euphrate: Diocæsaream, Tyana, Castabala, Magnopolim, Zelam: & sub monte Argæo Mazacam, quæ nunc Cæsarea nominatur. Cappadociæ pars prætenta Armeniæ maiori, Melitene vocatur: Comagenę, Cataonia: Phrygiæ, Garsauritis: Sargaurasanę, Cammanene: Galatiæ, Morimene: vbi disterminat eos Cappadox amnis à quo no-

men traxere, anteà Leucosyri dicti. A Neocæsarea suprà dicta minorem Armeniam Lycus amnis disterminat. Est & Ceraunus intus clarus. In ora autem ab Amiso oppidum & flumen Chadisia, Lycastum, à quo Themiscyra regio. Iris flumen deferens Lycum. Ciuitas Ziela intus, nobilis clade Triarij, & victoria C. Cæsaris: in ora amnis Thermodoon, ortus ad castellum, quod vocant Phanaroëam, prætérque radices Amazonij montis lapsus. Fuit oppidum eodem nomine, & alia quinque, Phamizonium, Themiscyra, Sotira, Amasia, Comana, nunc * Manteium.

* Manteū

Themiscyrenæ regionis gentes. Cap. IIII.

Gentes, Genetarum, Chalybum. Oppidum Cotyorum. Gentes Tibareni, Mossyni notis signantes corpora. Gens Macrocephali, oppidum Cerasus, portus Cordulæ. Gentes Bechires, Buzeri. Flumen Melas. Gens Macrones, Sideni, fluménque Sidenum, quo alluitur oppidum Polemonium, ab Amiso cxx. M. passuum. Inde flumina Iasonium, Melanthium, & ab Amiso lxxx. M. passuum, Pharnacea oppidum, Tripolis castellum, & fluuius. Item Philecalia, & sine fluuio Liuiopolis, & à Pharnacea centum M. passuum. Trapezûs liberum, vasto monte clausum. Vltra quod gens Armenochalybes, & maior Armenia xxx. M. passuum distans. In ora ante Trapezunta flumen Pyxites, vltrà verò gens Sannorum Heniochorum. flumen Absarum cum castello cognomine in faucibus, à Trapezunte cl. M. passuum. Eius loci à tergo montium Iberia est: in ora verò Heniochi, Ampreutæ, Lazi. Flumina * Campseonysis, Nogrus, Bathys. Gentes Colchorum. Oppidum Matium,

*Legendū videtur, vide as

Matium, flumen Heracleum, & promontorium eodem nomine, clarissimúsque Ponti Phasis. Oritur in Moschis: nauigatur quamlibet magnis nauigiis xxxviij. M. ccccc. passuum, inde minoribus longo spatio, pontibus cxx. peruius. Oppida in ripis habuit complura: celeberrima, Tyritacen, Cygnum, & in faucibus Phasin. Maximè autem inclaruit Aëa, xv. M. passuum à mari, vbi Hippos & Cyanos vasti amnes è diuerso in eum confluunt. Nunc habet Surium tantum, & ipsum ab amne influente ibi cognominatum, vsquequò magnarum nauium capacem esse diximus. Et alios accipit fluuios, magnitudine numeróq; mirabiles, inter quos Glaucum. In ore eius insulæ sine nomine. Abest Absaro lxxv. M. Inde aliud flumen Charien. Gens Salæ, antiquis Phthirophagi dicti, & Suani. Flumen Cobum è Caucaso per Suanos fluens. Dein Rhoas. Regio Ecrectice. Amnes *Sigania, Tersos, Atelpos, Chrysorrhoas, gens Absilæ, castellum Sebastopolis, à Phaside centum M. passuum, gens Sannigarum, oppidum Cygnus, flumen & oppidum *Pityûs. Deinde multis nominibus Heniochorum gentes.

Acampsis, Acinasis, Mogros, Bathys. cui lectioni ad stipulatur & Arrianus in Periplo, regionis huius fluuios ysdē nominibus, eodemque ordine recensens.

**Aliâs sict Singames, Tapsuras, Astelephus, adstipulāte eodem. Arrhiano.*

Regio Colchica, Achæi, & cæteri eodē tractu. Cap. V.

Svbiicitur Ponto regio Colchica, in qua iuga Caucasi ad Rhiphæos montes torquentur, vt dictum est, altero latere in Euxinum & Mæotin deuexa, altero in Caspium & Hyrcanium mare. Reliqua litorum ferę nationes tenent, Melanchlæni, Coraxi vrbe Colchorum Dioscuriade, iuxta fluuium Anthemunta, nunc deserta: quondam adeò clara, vt Timosthenes in eam ccc. nationes, quę dissimilibus linguis vterentur, descendere prodiderit. Et posteà à nostris cxxx.

** Vetust. cod. Penius, quē fluuiū in hoc tractu recēset & Ouid. 4. de Ponto.*

interpretibus negotia ibi gesta. Sunt qui conditam eam ab * Amphito & Telchio, Castoris ac Pollucis aurigis putent, à quibus ortam Heniochorum gentem feram constat. A Dioscuriade oppidum Heracleum: distat à Sebastopoli lxxx. M. passuum, Achæi, Mardi Cercetæ: post eos Serri, Cephalotomi. In intimo eo tractu Pityûs oppidum opulentissimum, ab Heniochis direptum est. A tergo eius Epageritæ, Sarmatarum populus in Caucasi iugis: post quem Sauromatæ. Ad hos confugerat Mithridates Claudio principe, narrauítque Thalos iis esse confines, qui ab Oriente Caspij maris fauces attingerent: siccari eas æstu recedente. In ora autem iuxta Cercetas, flumen Icarusa, cum oppido Hiero & flumine, ab Heracleo cxxxvj. M. * Inde promontorium Cronea quo supercilium arduum tenent Toretę, ciuitas Sindica ab Hiero lxvij. mill. passuum Flumen Sceaceriges.

*Strabo lib. 11. Castoris et Pollucis aurigas nō Amphitū & Telchium, sed Amphistratum et Rhecā nominat.

*Rectius vetust. cod. Inde promōtorium Crunæ, à quo supercilium, &c.

Bosphoros Cimmericus, Mæotis. Cap. VI.

INde ad Bosphori Cimmerij introitū octogintaocto mill. ccccc. passuū. Sed ipsius peninsulę inter Pontum & Mæotin lacum excurrentis, non amplior octogintaseptem mill. ccccc. passuum longitudo est: latitudo nusquam infra duo iugera. Eionem vocant. Ora ipsa Bosphori, vtrinque ex Asia atque Europa, curuatur in Mæotin. Oppida, in aditu Bosphori primo Hermonassa, dein Cepi Milesiorum. Mox Stratoclia, & Phanagoria, & penè desertum Apaturos, vltimóque in ostio Cimmerium, quod anteà Cerberion vocabatur.

Gentes circa Mæotin. Cap. VII.

INde Mæotis lacus, in Europa dictus. A Cimmerio accolunt Mæotici, Vali, Serbi, Arechi, Zing

Zingi, Psesij. Dein Tanain amnem, gemino ore influentem, colunt Sarmatæ, Medorum (vt ferunt) soboles, & ipsi in multa genera diuisi. Primò Sauromatæ Gynęcocratumeni: vnde Amazonum connubia. Dein Euazæ, Cottæ, Cicimeni, Messeniani, Costobocci, Choatræ, Zigœ, Dandari, Thussagetæ, Turcæ, vsque ad solitudines saltuosis conuallibus asperas: vltra quas Arimphæi, qui ad Rhiphæos pertinent montes. Tanain ipsum Scythæ Silyn vocant, Mæotin Temerinda, quod significat matrem maris. Oppidum in Tanais quoque ostio fuit. Tenuere finitima primi Cares, dein Clazomenij & Mæones, posteà Panticapenses. Sunt qui circa Mæotin ad Ceraunios montes* altiores has tradunt gentes, à litore Napæas, supráque Essedones Colchis iunctos, ac mótium cacuminibus. Dein Carmacas, Oranos, Antacas, Mazacas, Ascanticos, Acapeatas, Agagammatas, Phycaros, Rhimosolos, Ascomarcos: & ad iuga Caucasi Icatalas, Imaduchos, Ranos, Anclacas, Tydios, Carastascos, Asuciandas. Lagoum amnem ex montibus Catheis, in quem defluit Opharus: vbi gentes Caucadas, Opharitas, * Amnem Menotharum, Imetuenis ex montibus scissum, inter Agedos, Carnapas, Gardeos, Accisos, Gabros, Gregaros. Circáque fontem * Imitissi, Imituos, & Aparthenos. Alij influxisse eò Suitas, Auchetas, Satarneos, Asampatas. Ab his Tanaitas & Nepheonitas viritim deletos. Aliqui flumen Opharium labi per Cátecos & Sapeos: Tanain verò transisse Phatareos, Herticeos, Spondolicos, Synhietas, Amassos, Issos, Catacetos, Tagoros, Catonos, Neripos, Agandeos, Mandareos, Saturcheos, Spaleos.

*altiores nō legitur in vetusto codice.

* Pintianus ex vetustis codicibus sic legit, Amnes Menotharū Imituem ex montibus Cissijs.

* Imituis.

Cappadocia Armenia. *Cap. VIII.*

** nunc reddatur ingẽs in mediterraneo ſinus.*

PEracta eſt interior ora, omnéſq; accolę: * nunc reddantur gentes in mediterraneo ſinu: in quo multa aliter, ac veteres proditurum me non eo inficias, anxia perquiſita cura, rebus nuper in eo ſitu geſtis à Domitio Corbulone regibúſq; inde miſſis ſupplicibus, aut regum liberis obſidibus. Ordiemur autem à Cappadocum gente. Longiſſimè hæc Ponticarum omnium introrſus recedens, minorem Armeniam maiorémque & Comagenen læuo ſuo latere tranſit: dextra verò omnes in Aſia dictas gentes, plurimis ſuperfuſa populis: magnóque impetu ſcandens ad ortum Solis & Tauri iuga, tranſit Lycaoniam, Piſidiam, Ciliciam: vadit ſuper Antiochię tractum, & vſque ad Cyrrheſticam eius regionem parte ſua, quæ vocatur Cataonia, contendit. Itaque ibi longitudo Aſię XII. quinquaginta M. paſſuum efficit, latitudo cccccccxl. M.

Armenia. *Cap. IX.*

ARmenia autem maior incipiens à Pariedris montibus, Euphrate amne (vt dictum eſt) aufertur Cappadociæ: & quà diſcedit Euphrates, Meſopotamiæ, haud minus claro amne Tigri. Vtrunque fundit ipſa, * & initium Meſopotamiæ facit, inter duos amnes ituræ. Quod intereſt ibi, tenent Arabes Orei. Sic finem vſque in Adiabenen perfert. Ab ea tranſuerſis iugis incluſa, latitudinem in læua pandit ad Cyrum amnem tranſuerſa in Araxem: longitudinem verò ad minorem vſq; Armeniam, Abſaro amne in Pontum defluente, & Pariedris montibus (qui fundunt Abſarum) diſcreta ab illa. Cyrus oritur in Heniochiis montibus, quos alij Coraxicos vocauere: Araxes eodem monte, quo Euphrates.

** Rectius vetuſt. cod. & initium Meſopotamiæ facit, inter duos amnes ſitæ. Terra quod intereſt ibi, tenent Arabes, &c.*

phrates, vj.M. passuum interuallo: a&úsque amne Musi, & ipse (vt plures existimauere) à Cyro defertur in Caspium mare. Oppida celebrantur in minore, Cæsarea, Aza, Nicopolis: in maiore Arsamote Euphrati proximum, Tigri Carcathiocerta: in excelsis autem Tigranocerta, & in campis iuxta Araxem Artaxata. Vniuersę magnitudinem Aufidius quinquagies centena M. prodidit. Claudius Cęsar longitudinem à Dascusa ad confinium Caspij maris $\overline{\text{X III}}$. M. passuum latitudinem dimidium eius, à Tigranocerta ad Iberiam. Diuiditur (quod certum est) in præfecturas, quas ij strategias vocant, quasdam ex iis vel singula regna quondam, Barbaris nominibus cxxv. Cludunt eam ab Oriente montes, sed non statim Ceraunij, nec Adiabene regio. Quod interest spatij, Sopheni tenent: ab his iuga: vltrà Adiabeni tenent. Per conualles autem proximi Armeniæ sunt Menobardi, & Moscheni. Abdiabenen Tigris & * montium sinus cingunt. Ab læua eius regio Medorum est. & prospectus Caspij maris. Ex Oceano hoc (vt suo loco dicemus) infunditur, totúmque Caucasijs montibus cingitur. Horum incolæ per confinium Armeniæ nunc dicentur.

**montium sinus inuij cingunt.*

Albania, Iberia. *Cap. X.*

PLanitiem omnem à Cyro vsque, Albanorum gens tenet: mox Iberum, discreta ab ijs amne Alazone, in Cyrum è Caucasiis montibus defluente. Præualent oppida Albaniæ Cabalaca, Iberiæ Harmastis iuxta flumen, Neoris: regio Thasiæ, & Triare vsque ad * Partedbros montes. Vltrà sunt Colchice solitudines: quarum à latere ad Ceraunios verso, Arme-

**Pariedros*

nochalybes habitant,& Moschorum tractus ad Iberum amnem in Cyrum defluentem : & infra eos Sacassani, & deinde Macrones ad flumen Absarum. Sic plano ac deuexa obtinentur. Rursus ab Albaniæ confinio, tota montium fronte, gétes Syluorum feræ,& infrà Lubienorum,mox Diduri & Sodij.

Portæ Caucasiæ. Cap. XI.

AB iis sunt portæ Caucasiæ, magno errore à multis Caspiæ dictæ, ingens naturæ opus, montibus interruptis repentè, vbi fores obditæ ferratis trabibus, subter medias amne Dyriodori fluente, citráque in rupe castello (quod vocatur Cumania) communito ad arcendas transitu gétes innumeras: ibi loci terrarum orbe portis disclusо, ex aduerso maximè Harmastis oppidi Iberum. A portis Caucasijs per montes Gordyeos Valli, Suarni indomitæ gentes, auri tantùm metalla fodiunt. Ab iis ad Pontum vsque Heniochorum plura genera, mox Achæorum. Ita se habet terrarum sinus è clarissimis. Aliqui inter Pontum & Caspium mare ccclxxv.M.pass. non amplius interesse tradiderunt : Cornelius Nepos * cl. M. Tantis iterum angustiis infestatur Asia. Claudius Cæsar à Cimmerio Bosphoro ad Caspium mare cl. M. prodidit : eáque perfodere excogitasse Nicatorem Seleucum, quo tempore ab Ptolemæo Carauno sit interfectus. A portis Caucasiis ad Pontum cc. M. passuum esse constat ferè.

* ccl. M.

Insulæ in Ponto. Cap. XII.

INsulæ in Ponto * Planctæ, siue Cyaneæ, siue Symplegades. Deinde Apollonia, Thynnias dicta, vt distingueretur ab ea, quæ est in Europa. Distat à continenti passibus M. cingitur tribus.

* Planetæ

M. Et

M. Et contra Pharnaceam Chalceritis, quam Græci Ariam dixerunt, sacrámque Marti, & in ea volucres cum aduenis pugnasse, pinnarum * ictu.

* iactu

Gentes in Scythico Oceano. *Cap. XIII.*

NVnc omnibus, quæ sunt interiora Asiæ, dictis, Rhiphęos montes transcendat animus, dextráque litore Oceani incedat. Tribus hic è partibus cæli alluens Asiam, Scythicus à Septentrione, ab Oriente Eous, à Meridie Indicus vocatur, variéque per sinus & accolas in complura nomina diuiditur. Verùm Asiæ quoque magna portio apposita Septentrioni, iniuria sideris rigentis vastas solitudines habet. Ab extremo Aquilone ad initium Orientis ęstiui Scythæ sunt. Extra eos vltráque Aquilonis initia Hyperboreos aliqui posuere, pluribus in Europa dictos. Primum inde * noscitur promontorium Celticæ Lytarmis, fluuius Carambucis, vbi lassata cum siderum vi Rhiphæorum montium deficiunt iuga. Ibíque Arimphæos quosdam accepimus, haud dissimilem Hyperboreis gentem. Sedes illis nemora, alimenta baccæ, capillus iuxtà fœminis virísque in probro existimatur: ritus clementes. Itaque sacros haberi narrant, inuiolatósque esse etiam feris accolarum populis: nec ipsos modò, sed illos etiam, qui ad eos perfugerint. Vltra eos planè iam Scythæ, Cimmerij, Cicianthi, Georgi, & Amazonum gens. Hæc vsque ad Caspium & Hyrcanum mare. Nanq; id erumpit Scythico Oceano in auersa Asiæ, pluribus nominibus accolarum appellatum celeberrimis duobus, Caspio, & Hyrcano. Non minus hoc esse quàm Pontum Euxinum, Clitarchus putat. Eratosthenes ponit

* nascitur

&mensuram: ab Exortu ad Meridiem, per Cadusię & Albanię oram quinquies mill.cccc.stad. Inde per Aratiaticos, Amarbos Hyrcanos, ad ostium Zoni fluminis, quater mill. dccc.stad. Ab eo ad ostium Iaxartis * mill. cccc. Quæ summa efficit quindecies centena septuaginta quinque mil.pas. Artemidorus hinc detrahit vigintiquinque M. passuum. Agrippa Caspium mare, gentésque quę circà sunt, & cum his Armeniam determinans, ab oriente Oceano Serico, ab Occidente Caucasi iugis, à Meridie Tauri, à Septentrione Oceano Scythico, patere qua cognitum est, ccccxc.M.pass. in longitudinem: ccxc.M.in latitudinem prodidit. Non desunt verò, qui eius maris vniuersum circuitum à freto xxv. M. pass.tradunt. Irrumpit autem arctis faucibus, in longitudinem spatiosis. At vbi cœpit in latitudinem pandi, lunatis obliquatur cornibus: velut ad Mæotium lacum ab ore discedēs, Scythici arcus (vt autor est M. Varro) similitudine. Primus sinus appellatur Scythicus, vtrinque enim accolunt Scythę, & per angustias inter se commeant, hinc Nomades & Sauromatę multis nominibus, illinc Abzoæ non paucioribus. Ab introitu dextra, mucronem ipsum faucium tenent Vdini, Scytharum populus: dein per oram Albani (vt ferunt) ab Iasone orti. Ante quos mare quod est, Albanum nominatur. Hæc gens superfusa montibus Caucaseis, ad Cyrum amnem, Armeniæ confinium atque Iberiæ, descendit, vt dictum est. Super maritima eius, Vdinorúmque gentem Sarmatæ, Vtidorsi, Aroteres prætenduntur: quorum à tergo indicatæ iam Amazones Sauromatides. Flumina per Albaniam decurrunt in mare, Cassios & Albanos: deinde Cambyses in Caucasijs

** Melior vetusta lectio. M M. cccc. ita exigēte & calculi ratione, desuturis alioqui summa sequēti mille stadijs.*

casijs ortus montibus: mox Cyrus in Coraxicis, vt diximus. Oram omnem à Caucaso prȩaltis rupibus * inaccesso, patere cccc. xxv. mill. pass. autor est Agrippa. A Cyro Caspium mare vocari incipit: accolunt Caspij. Corrigendus est error in hoc loco multorum, & eorum etiam, qui in Armenia res proximè cum Corbulone gessere. Nanque hi Caspias appellauere portas Iberię, quas Caucasias diximus vocari: sitúsque depicti, & inde missi, hoc nomen inscriptum habent. Et Neronis principis comminatio ad Caspias portas tendere dicebatur, cùm peteret illas, quæ per Iberiam in Sarmatas tendunt, *vix vllo propter appositos mõtes aditu. Ad Caspium mare sunt aliæ, Caspiis gentibus iunctæ: quod dignosci non potest, nisi comitatu rerum Alexandri Magni. Nanque Persarum regna, quæ nunc Parthorum intelligimus, inter duo maria Persicum & Hyrcanum Caucasijs iugis attolluntur: vtrinque per deuexa laterum Armeniæ maiori, à frontis parte, quæ vergit in Comagenen, Sophene (vt diximus) copulatur, eíque Adiabene Assyriorum initium. Cuius pars est Arbelitis, vbi Darium Alexander debellauit, proxima Syriæ. Totam eam Macedones Mygdoniam cognominauerunt à similitudine. Oppida, Alexandria, item Antiochia, quam Nisibin vocant. Abest ab Artaxatis dccl. M. passuum. Fuit & Ninus imposita Tigri, ad Solis occasum spectans, quondam clarissima. Reliqua verò fronte, qua tendit ad Caspium mare, Atropatene, ab Armeniæ Otene regione discreta Araxe. Oppidum eius Gazæ ab Artaxatis quadringenta quinquaginta M. passuum. Totidem ab Ecbatanis Medorum, quorum pars sunt Atropateni.

** inaccessam*

** Melius fortassis sic, mutata nõnihil distinctione, Vix vllo propter oppositos montes aditu ad Caspiũ mare. Sunt aliæ, &c.*

Media

Media, Caspiæ portæ. *Cap. XIIII.*

Ecbatana caput Mediæ Seleucus rex condidit: à Seleucia magna dccl. M. passuũ, à portis verò Caspiis xx. M. Reliqua Medorum oppida, Phausia, Agamzua, Apamia Rhaphane cognominata. Causa portarum nominis eadem, quæ suprà, interruptis angusto transitu iugis, ita vt vix singula meent plaustra, longitudine viij. M. passuum toto opere manu facto. Dextera leuáque ambustis similes impendent scopuli, sitiente tractu per xxxviij. M. pass. Angustias impedit corriuatus salis è cautibus liquor, atque eâdem emissus. Prætereà serpentium multitudo, nisi hyeme, transitum non sinit.

Gentes circa Hyrcanum mare.

Cap. XV.

Adiabenis connectuntur Carduchi quondam dicti, nunc Cordueni, præfluente Tigri: his Pratitæ Paredoni appellati, qui tenent Caspias portas. Iis à latere altero occurrunt deserta Parthiæ & Citheni iuga. Mox eiusdem Parthiæ amœnissimus * situs, qui vocatur Choara. Duæ vrbes ibi Parthorum, oppositę quondam Medis, Calliope, & alia in rupe Issatis quondam. Ipsius verò Parthiæ caput Hecatompylos abest à portis cxxxiij. M. pass. Ita Parthorum quoque regna foribus discluduntur. Egressos portis excipit protinus gens Caspia, ad litora vsque, quæ nomen portis & mari dedit. Læua montosa. Ab ea gente retrorsus ad Cyrum amnem produntur ccxx. M. pas. Ab eodem amne si subeatur ad portas, dcc. M. pass. Hunc enim * deinde cardinem Alexandri Magni itinera fecere, ab iis portis ad Indiæ principium, stadia quindecim millia sexcenta octoginta prodendo: ad Bactra oppidum, quod

** sinus,*

** deinde, videtur abũdare, neq; est in antiq. codi.*

quod appellant Zariaſpa, tria millia ſeptingenta. Inde ad Iaxartem amnem quinque M.

Item aliæ gentes. Cap. XVI.

A Caſpiis ad Orientem verſus regio eſt Zapauortene dicta, & in ea fertilitatis inclytæ locus Darieum. Mox gentes Tapyri, Anariaci, Stauri, Hyrcani, à quorum litoribus idem mare Hyrcanum vocari incipit à flumine Syderi. Circa id amnes Mazeras, Stratos, omnia ex Caucaſo. Sequitur regio Margiane, apricitatis inclytæ, ſola in eo tractu vitifera, vndique incluſa montibus amœnis, ambitu ſtadiorum mille quingentorum, difficilis aditu propter harenoſas ſolitudines per cxx. M. paſſuum, & ipſa contra Parthiæ tractum ſita, in qua Alexander Alexandriam condiderat: qua diruta à Barbaris, Antiochus Seleuci filius, eodem loco reſtituit Syrianam interfluente Margo, qui corriuatur in Zotale. is maluerat illam Antiochiam appellari. Vrbis amplitudo circuitu lxx. ſtad. In hanc Orodes Romanos Craſſiana clade captos deduxit. Ab huius excelſis per iuga Caucaſi protenditur ad Bactros vſque gens Mardorum, fera, ſui iuris. Ab eo tractu gentes Ochani, Chomari, Berdrigei, Harmatotrophi, Bomarei, Commani, Marucæi, Mandrueni, Iatij. Flumina Mandrum, Cridinum: vltráq; Choraſmij, Gandari, Attaſini, Paricani, Sarangæ, Parrhaſini, Maratiani, Naſotiani, Aorſi, Gelæ, quos Græci Caduſios appellauêre, Matiani. Oppidum Heraclea, ab Alexandro conditum: quod deinde ſubuerſum ac reſtitutum, Antiochus Achaida appellauit: Derbices, quorum medios fines ſecat Oxus amnis, ortus in lacu Oxo: Syrmatæ,

tæ, Oxij, Tagæ, Heniochi, Bateni, Saraparæ, Bactri, quorum oppidum Zariaspe, quod posteà Bactrum à flumine apppellatum est. Gens hæc obtinet auersa montis Paropamisi, ex aduerso fontis Indi: includitur flumine Ocho. Vltrà Sogdiani, oppidum Panda, & in vltimis eorum finibus Alexandria, ab Alexandro Magno conditum. Aræ ibi sunt ab Hercule ac libero patre constitutæ, item Cyro & Semiramide atque Alexandro: finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum, includēte flumine Iaxarte, quod Scythæ Silyn vocant: Alexander, militésque eius, Tanain putauēre esse. Transcendit eum amnem Demonax, Seleuci & Antiochi regum dux, quem maximè sequimur in iis: arásque Apollini Didymæo statuit.

Scytharum gens. Cap. XVII.

VLtrà sunt Scytharum populi. Persæ illos Sacas in vniuersum appellauēre à proxima gente antiqui Arameos. Scythæ ipsi Persas Chorsaros: & Caucasum montem, Graucasum: hoc est, niue candidum. Multitudo populorum innumera: & quæ cum Parthis ex æquo degat. Celeberrimi eorum Sacæ, Massagetæ, Dahæ, Essedones, Ariacæ, Rhymnici, Pesici, Amordi, Hissi, Edones, Camæ, Camacæ, Euchatæ, Cotieri, Antariani, Pialæ, Arimaspi, anteà Cacidiri, Asæi, Oetei. Ibi Napæi interiisse dicuntur, & Apellæi. Nobilia apud eos flumina, Mandagræum & Caspasium. Nec in alia parte maior autorum inconstantia, credo, propter innumeras vagásque gentes. Haustum ipsius maris dulcem esse & Alexander Magnus prodidit, & M. Varro, talem perlatum Pompeio, iuxta

res

res gerenti Mithridatico bello, magnitudine haud dubiè influentium amnium victo sale. Adiicit idem, Pompeij ductu exploratum, in Bactros septem diebus ex India perueniri ad Icarum flumen, quod in Oxum influat: & ex eo per Caspium in Cyrum subuectas, quinque non amplius dierum terreno itinere, ad Phasin in Pontum Indicas posse deuehi merces. Insulæ toto eo mari multæ, vulgata vna maximè Tazata: à Caspio mari Scythicóque Oceano, in eam cursus inflectitur, ad Orientem conuersa litorum fronte. Inhabitabilis eius prima pars, à Scythico promontorio, ob niues: proxima inculta sæuitia gentium. Anthropophagi Scythæ insident, humanis corporibus vescentes. Ideo iuxtà vastæ solitudines, ferarúmque multitudo, haud dissimilem hominum immanitatem obsidens. Iterum deinde Scythæ. Iterúmque deserta cum belluis, vsque ad iugum incumbens mari, quod vocant Tabin. Nec ante dimidiam fermè longitudinem eius oræ, quæ spectat æstiuum Orientem, inhabitatur illa regio. Primi sunt hominum, qui noscantur, Seres, lanicio syluarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondium canitiem: vnde geminus fœminis nostris labor, redordiendi fila, rursúmque texendi. Tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, vt in publico matrona transluceat. Seres mites quidem, sed & ipsis feris persimiles, cœtum reliquorum mortalium fugiunt, cùm commercia expetant. Primum eorum noscitur flumen Psitaras, proximum Carabi, tertium Lanos, à quo promontorium: Chryse sinus, Cyrnaba flumen, Attanos sinus. Et gens hominum Attacorum,

apric

gni armis, regúmque qui ei successere, circumuectis etiam in Hyrcanum mare, & Caspium Seleuco & Antiocho, præfectóque classis eorum Patrocle: verùm & aliis autoribus Græcis, qui cũ regibus Indicis morati sunt. sicut Megasthenes, & Dionysius à philadelpho missus ex ea causa. Vires quoque gentium prodidere. Non tamen deest diligentiæ locus, adeò diuersa & incredibilia traduntur. Alexandri Magni comites in eo tractu Indiæ quem subegerant, scripsere quinque mill. oppidorum fuisse, nullum Cominus, gentium ix. Indiámque tertiam partem esse terrarum omnium, multitudinem populorum innumeram, probabili sanè ratione. Indi enim propè gentium soli nunquam emigrauêre finibus suis. Colliguntur à Libero patre ad Alexandrum Magnum reges eorum cliij. annis * v. mill. cccclij. adiiciunt & menses tres. Amnium mira vastitas. Proditur Alexandrum nullo die minus stadia sexcenta nauigasse in Indo, nec potuisse ante menses quinque enauigare, adiectis paucis diebus: & tamen minorem Gange esse constat. Seneca etiam apud nos, tentata Indiæ commentatione sexaginta amnes eius prodidit gentes duodeuiginti centúmque. Par labor sit montes enumerare. Iunguntur inter se Imaus, Emodus, Paropamisus, Caucasi partes, à quibus tota decurrit in planitiem immensam, & Ægypto similem. Verùm vt terrena demonstratio intelligatur, Alexandri Magni vestigiis insistamus. Diognetus & Beton itinerum eius mensores, scripsere, à portis Caspiis Hecatompylon Parthorum, quot diximus, millia esse: inde Alexandriam Arion, quam vrbem is rex condidit, cccc. lxv. mill. Inde ad Prophtha-

* VI

ſiam Drangarum cxcix.mill. Inde ad Arachoſiorum oppidum ccccc.xv.mill. Inde Orthoſpanum ccl.mill. Inde Alexandri oppidum quinquaginta mill. In quibuſdam exemplaribus diuerſi numeri reperiuntur. Hanc vrbem ſub ipſo Caucaſo eſſe poſitam. Ab ea ad flumen * Chepta; & oppidum Indorum Peucolaitin, ccxxvij. mill. Inde ad flumen Indum & oppidum Taxila, ſexaginta mill. Ad Hydaſpen fluuium clarum, cxx.mill. Ad Hypaſin non ignobiliorem, xlix.cccxc.mill. qui fuit Alexandri itinerum terminus, exuperato tamen amne, aríſque in aduerſa ripa dicatis. Epiſtolæ quoque regis ipſius conſentiunt his. Reliqua inde Seleuco Nicatori peragrata ſunt: ad Heſidrum, clxviij.mill. Iomanem amnem tantundem, Exemplaria aliqua adiiciunt quinque mill. paſſuum. Inde ad Gangen cxij.mill. Ad Rhodapham * cxix.mill. Alij cccxxv.mill. in hoc ſpatio produnt. Ad Calinipaxa oppidum, clxvij.ccccc. alij cclxv.mil. Inde ad confluentem Iomanis amnis, & Gangis dcxxv.mill. plerique adiiciunt xiij.mill. ad oppidúmque Palibotra ccccxxv. Ad oſtium Gangis dc.xxxviij.mill. paſſuum. Gentes, quas memorare non pigeat, à montibus Emodis, quorum promontorium Imaus vocatur, incolarum lingua niuoſum ſignificante, Iſare, Coſyri, Izgi, & per iuga Chiſiotoſagi multarúmque gentium cognomen Brachmanæ, quorum Maccocalingæ. Flumina Pumas & Cainas (quod in Gangem influit) ambo nauigabilia. Gentes Calingæ proximi mari, & ſuprà Mandei, Malli, quorum mons Mallus, tractúſque eius finis Ganges.

** Aliàs Copheta: cuius fluuij meminit & ca.21.*

** clxix.*

Fluuius

Fluuius Ganges. *Cap. XVIII.*

HVnc alij incertis fontibus, vt Nilum, rigantémque vicina eodem modo, alij in Scythicis montibus nasci dixerunt. Influere in eum xix. amnes. Ex iis nauigabiles, præter iam dictos, Canucham, Vamam, Erranoboam, Cosoagum, Sonum. Alij cum magno fragore * ipsius statim fontis erumpere: deiectúmque per scopulosa & abrupta, vbi primùm molles planities contingat, in quodam lacu hospitari: inde lenem fluere, vbi minimum viij. M. pass. latitudine, vbi modicum, stadiorum centum altitudine nusquam minore pass. xx.

* *ipsis statim fontibus*

Gentes Indiæ. *Cap. XIX.*

NOuissima gente Gangaridum Calingarum regio Partalis vocatur. Regi lxx. mil. peditum, equites mille, elephanti dcc. in procinctu bellorum excubant. Nanque vita mitioribus populis Indorum multipartita degitur. Alij tellurem exercent: militiam alij capessunt: merces alij suas euehunt, res externas inuehunt, res publicas optimi ditissimíque temperant, iudicia reddunt, regibus assident. Quintum genus celebratæ illic, & propè in religionem versæ sapientiæ deditum, voluntaria semper morte vitam, accenso priùs rogo, finit. Vnum super hæc est semiferum ac plenum laboris immensi, * & quo suprà dicta continentur, venandi elephantes domandíque. Iis arant, iis inuehuntur, hæc maximè nouere pecuaria: iis militant; dimicántq; pro finibus. Delectū in bellua vires & ætas atque magnitudo faciunt. Insula in Gange est amplæ magnitudinis, gentem continens vnam, Modogalicam nomine. Vltrà siti sunt Modubæ, Molindæ, vbere cum oppido eiusdem nominis

* *à quo*

magnifico, Galmodroësi, Petri, Calissæ, Sasuri, Passalæ, Colubæ, Orxulæ, Abali, Taluctæ. Rex horum peditum l.M. equitum iij.M. elephantos cccc. in armis habet. Validior deinde gens Andaræ, plurimis vicis, xxx. oppidis, quæ muris turribúsque muniuntur, regi præbet peditum c.M. equitum ij.M. elephantos M. Fertilissimi sunt auri Dardæ, Setæ verò argenti. Sed omnium in India propè, non modò in hoc tractu, potentiam claritatémque antecedunt Prasij, amplissima vrbe ditissimáque Palibotra. Vnde quidam ipsam gentem Palibotros vocant, imò verò tractum vniuersum à Gange. Regi eorum peditum sexcenta M. equitum xxx.M. elephantorum ix.M. per omnes dies stipendiantur. Vnde coniectatio ingens opum est. Ab iis in interiore situ Monedes & Suari, quorum mons Maleus, in quo vmbræ ad Septentrionem cadunt hyeme, æstate in Austrum, per senos menses. Septentriones eo tractu semel in anno apparere, nec nisi xv. diebus, Beton autor est: hoc idem pluribus locis Indiæ fieri, Megasthenes. Austrinum polum Indi Dramasa vocant. Amnis Iomanes in Gangem per Palibotros decurrit inter oppida Methora & Cyrisoborca. A Gange versa ad Meridiem plaga tinguntur Sole populi, iam quidem infecti, nondum tamen Æthiopum modo exusti: quantum ad Indum accedunt, tantum colore præferunt sidus. Indus statim à Prasiorum gente, quorum in montanis Pygmæi traduntur. Artemidorus inter duos amnes. $\overline{XXI}$.M. pass. interesse tradit.

Indus fluuius. *Cap. XX.*

Indus, Sandus ab incolis appellatus, in iugo Caucasi montis, quod vocatur Paropamisus aduer

aduerſus Solis ortum effuſus,& ipſe vndeuiginti recipit amnes. Sed clariſſimos Hydaſpem, quatuor alios afferentem. Cantabram tres. Per ſe verò nauigabiles Aceſinem & Hypaſin, quadam tamen aquarum modeſtia nuſquam latior quinquaginta ſtadiis, aut altior xv.paſſ. ampliſſimam inſulam efficiens, quæ Praſiane nominatur, & aliam minorem, quæ Patale. Ipſe per XII. xl.M. paſſ. parciſſimis autoribus nauigatus,& quodam ſolis comitatu in Occaſum verſus, Oceano infunditur. Menſuram in ora ad eum ponam, vt inuenio, generatim, quanquam inter ſe nullæ congruant. Ab oſtio Gangis ad promontorium Calingon,& oppidum Dandagula dccxxv.mill. paſſ. Ad Tropina XII. xxv.M.paſſ. Ad Perimulæ promontorium, vbi eſt celeberrimum Indiæ emporium dccl. Ad oppidum in inſula, quam ſuprà diximus Patalam, dcxx.M.paſſ. Gentes montanæ inter eum & Iomanem Ceſi, Cetriboni ſylueſtres: deinde Megallæ, quorum regi quingenti elephanti, peditum equitúmque numerus incertus: Chryſei, Paraſangæ, Aſangæ tigri fera ſcatentes. Armant peditum xxx. mill. elephantos ccc. equites dccc. Hos includit Indus, montium corona circũdatos & ſolitudinibus per dcxxxv. mil. Infra ſolitudines, Dari Suræ: iterúmque ſolitudines per clxxxviij.M.paſſ. plerunque harenis ambientibus haud alio modo, quàm inſulas mari. Infra deſerta hæc Maltecoræ. Singæ, Marohæ, Rarungæ, Moruntes, Maſuæ, Pagungæ. Iam hi montium, qui perpetuo tractu Oceani oram tenent, incolæ liberi, & regum expertes, multis vrbibus montanos obtinent colles. Nareæ deinde, quos claudit mons altiſſimus Indicorum Capitalia. Huius incolæ, alio latere latè auri &

argenti metalla fodiunt. Ab iis Oraturæ, quorum regi Elephanti quidem decem, sed amplæ vires peditum: Varetatæ, qui sub rege elephantos non alunt, fiducia equitum peditúmque: Odomboëræ, Salabastræ, Horatæ vrbe pulchra, fossis palustribus munita: per quas crocodili, humani corporis auidissimi, aditum nisi ponte non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automela, impositum litori, quinque amnium in vnum confluente concursu, emporio nobili. Regi eorũ elephanti M.cccccc. peditum cl.M. equitum quinque M. Pauperior Charmarum rex, elephantos lx. paruísque reliquas vires habet. Ab iis gens Pandæ, sola Indorum regnata fœminis. Vnam Herculi sexus eius genitam ferunt, ob ídque gratiorem præcipuo regno donatam. Ab ea deducentes originem imperitãt ccc. oppidis, peditum cl.M. elephantis quingentis. Post hanc trecentarum vrbium Syrieni, Derangæ, Posingæ, Buzæ, Gogiarei, Vmbræ, Neteæ, Brancosi, Nobundæ, Cocondæ, Nesei, Pedatritæ, Salobriasæ, Olostræ * Patalen insulam attingentes: à cuius extremo litore ad Caspias portas $\overline{\text{XVIII}}$. xxv.M. produntur. Hinc deinde accolunt Indum aduersum euidenti demonstratione Amatæ, Bolingæ, Gallitalutæ, Dimuri, Megari, Ordabæ, Mesæ. Ab his Vri, Sileni: mox deserta in ccl.M. passuum. Quibus exuperatis Organagæ, Abaortæ, Sibaræ, Suertæ: & ab iis solitudines prioribus pares. Dein Sarophages, Sorgæ, Baraomatæ, Gumbritæque, quorum xij. nationes, singulísque binæ vrbes. Aseni trium vrbium incolæ. Caput eorum Bucephala, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi sepulto conditum. Montani super hos Caucaso subiecti, Soleadæ, Sondræ,

* Petalam

dræ,tranſgreſsíſque Indum,& cum eo decurrentibus Samarabriæ, Sambruceni, Briſabritæ,Orſij,Antixeni, Taxilæ, cum vrbe celebri,iam in plana demiſſo tractu,cui vniuerſo nomen Amandræ.Populi quatuor,Peucolaitæ,Arſagalitæ, Geretæ, Aſoi. Etenim plerique ab Occidente non Indo amne determinant, ſed adiiciunt quatuor ſatrapias,Gedroſos,Arachotas,Arios,Paropamiſadas.

Arij & iuncta gentes. *Cap. XXI.*

VLtimo fine Cophete fluuio,quæ omnia Ariorum eſſe, aliis placet. Necnon & Nyſam vrbem plerique Indiæ adſcribunt,monténique Merum Libero patri ſacrum:vnde origo fabulæ,Iouis femine editum.Item Aſpagonas gentem,vitis,& lauri, & buxi, pomorúmque omnium in Græcia naſcentium fertilem. Quæ memoranda, & propè fabuloſa, de fertilitate terræ, ac genere frugum * arborúmque, aut ferarum aut volucrum, & aliorum animalium traduntur, ſuis quæque locis in reliqua parte operis commemorabuntur.Quatuor verò ſatrapiæ mox paulò, ad Taprobanen inſulam feſtinante animo. Sed antè ſunt aliæ, Patale, quam ſignificauimus, in ipſis faucibus Indi triquetra figura c c.x x. mill. paſſuum latitudine.Extra oſtium Indi,Chryſe,& Argyre,fertiles metallis,vt credo.Nam quod alii qui tradidere, aureum argenteúmque iis ſolum eſſe,haud facilè crediderim.Ab iis xx. mill.paſſuum Crocala.Ab ea xij.M.paſſ.* Bibaga,oſtreis & conchyliis referta. Deinde Toralliba ix. M. paſſuum à ſuprà dicta,multæque ignobiles.

Taprobane inſula. *Cap. XXII.*

TAprobanen alterum orbem terrarum eſſe, diu exiſtimatum eſt.Antichthonum appella-

* *arborúmque laniferarum*

* *Aliâs,Bibatta. qua appellatione vtitur & Arrianus in Hiſt. Ind.*

tione.Vt liqueret insulam esse,Alexandri Magni ætas résque præstitere. Onesicritus classis eius præfectus, elephantos ibi maiores bellicosioresque,quàm in India, gigni scripsit:Megasthenes flumine diuidi, incolásque Palæogonos appellari, auri margaritarúmque grandium fertiliores, quàm Indos. Eratosthenes & mensuram prodidit longitudinis vij.M. stad. latitudinis quinque M.nec vrbes esse, sed vicos septingentos. Incipit ab Eoo mari,inter ortum occasúmque Solis Indiæ prætenta, & quondam credita xx. dierum nauigatione à Prasiana gente distare:mox, quia papyraceis nauibus armamétisq; Nili peteretur, ad nostrarum nauium cursus, vij. dierum interuallo taxato. Mare interest vadosum, senis non amplius altitudinis passibus, sed certis canalibus adeò profundum, vt nullæ ancoræ sidant:ob id nauibus vtrinque proræ,ne per angustias aluei circumagi sit necesse.Siderum in nauigando nulla obseruatio.Septentrio non cernitur: sed volucres secum vehunt, emittentes sæpius,meatúmque earum terras petentium comitantur.Nec plus, quàm ternis mensibus in anno, nauigant. Cauent à solstitio maximè centum dies,tunc illo mari hyberno. Hactenus à priscis memorata: nobis diligentior notitia Claudij principatu contigit,legatis etiam ex insula aduectis. Id accidit hoc modo:Annij Plocami, qui maris Rubri vectigal à fisco redemerat,libertus, circa Arabiam nauigans, Aquilonibus raptus præter Carmaniam xv.die Hippuros portũ eius inuectus,hospitali regis clementia sex mensium tempore imbutus alloquio, percontanti posteà enarrauit Romanos & Cæsarem. Mirum in modum in auditis iustitiam ille suspexit, quòd pares

pondere

pondere denarij essent in captiua pecunia, cùm diuersæ imagines indicarent à pluribus factos. Et hoc maximè solicitatus ad amicitiam, legatos quatuor misit, principe eorum Rachia. Ex iis cognitum, D. esse oppida, portum contra Meridiem appositum oppido Palesimūdo, omnium ibi clarissimo, ac regiæ cc.M. plebis. Stagnum intus Megisba, cclxxv.M.pass.ambitu, insulas pabuli tātum fertiles, complexum. Ex eo duos amnes erumpere. Palesimundum, iuxta oppidū eiusdem nominis influētem in portum tribus alueis quinque stadiorū arctissimo, xv. amplissimo: alterum ad Septentrionem Indiàmque versum, Cydara nomine. Proximum esse Indiæ promontorium, quod vocetur * Colaicum, quatridui nauigatione, medio in cursu Solis insula occurrente. Mare id colore peruiridi, præterea fruticosum arboribus, iubas earum gubernaculis deterentibus. Septentriones Vergiliásque apud nos, veluti nouo cælo, mirabantur. Lunam quidem apud ipsos, non nisi ab octaua ad xvj. supra terram aspici fatentes. Canopum lucere noctibus, sidus ingens & clarum. Sed maximè mirum iis erat, vmbras suas in nostrum cælum cadere, non in suum: Solémque à læua oriri, & in dexteram occidere potius, quàm è diuerso. Iidem narrauere, latus insulæ, quod prætenderetur Indiæ, x. M. stad. esse, ab Oriente hyberno vltra montes Emodos. Seras quoque ab ipsis aspici, notos etiam commercio: patrem Rachiæ commeasse eó. Aduenis ibi feras occursare. Ipsos verò excedere hominum magnitudinem, rutilis comis, cæruleis oculis, oris sono truci, nulli commercio linguæ. Cætera eadem, quæ nostri negotiatores. Fluminis vlteriore ripa merces positas iuxta venalia tolli

* Coliacū.

ab his, si placeat permutatio: non aliter odio iustiore luxuriæ, quàm si perducta mens illuc vsque cogitet, quid & quò petatur & quare. Sed ne Taprobane quidem, quamuis extra orbem à natura relegata, nostris vitiis caret. Aurum argentúmque & ibi in pretio. Marmor testudinis simile: gemmæ margaritæque in honore multò præstantiores, & totius luxuriæ nostræ cumulus. Ipsorum opes maiores esse dicebant, sed apud nos opulentiæ maiorem vsum. Seruum nemini, non in diem aut interdiu somnum: ædificia modicè ab humo extantia: annonam nunquàm augeri, non fora litésue esse: coli Herculem: eligi regem à populo senecta clementiáque, liberos non habentem: & si postea gignat, abdicari, ne fiat hæreditarium regnum. Rectores ei à populo xxx. dari: nec nisi plurium sententia quenquam capitis damnari: sic quoque appellationem esse ad populum, lxx. iudices dari: si liberent ij rerum, amplius triginta iis nullam esse dignationem, grauissimo probro. regi cultum Liberi patris, cæteris Arabum. Regem, si quid delinquat, morte mulctari, nullo interimente, auersantibus cunctis, & commercia etiam sermonis negantibus. Festa venatione absumi, gratissimam eam tigribus elephantísque constare. Agros diligenter coli: vitis vsum non esse: pomis abundare. Esse & in piscatu voluptatem, testudinum maximè, quarum superficie familias habitantium contegi: tanta reperiri magnitudine. Vitam hominum centum annis modicam. Hæc comperta de Taprobane. Quatuor satrapiæ, quas in hunc locum distulimus, ita se habent.

Capit

Capissene, Carmania. Cap. XXIII.

APproximis Indo gentibus montana Capissenæ habent Capissam vrbem, quam diruit Cyrus. * Arachosia cum oppido flumine eiusdem nominis, quod quidam Cophen dixere, à Semiramide conditum. Amnis Hermandus præfluens per Abesten Arachosiorum. Proximos iis à Meridie ad partem Arachotarum faciunt Gedrosos, & à Septentrione Paropamisadas. Cartana oppidum sub Caucaso, quod posteà Tetragonis dictum. Hæc regio est ex aduerso Bactrianorum deinde, cuius oppidum Alexandria, à conditore dictum, Syndraci, Dangulæ, Parapiani, Cantaces, Maci. Ad Caucasum Cadrusi oppidum ab Alexandro conditum. * Infra hæc omnia, ora ab Indo. Ariana regio ambusta feruoribus, desertisque circundata, multa tamen interfusa opacitate: cultores congregat circa duos maximè fluuios, Tonderon & Arosapen. Oppidum Artaccana. Arius amnis, qui præfluit Alexandriam ab Alexandro conditam. Patet oppidum stad. xxx. multóque pulchrius, sicut antiquius, Artacabane, iterum ab Antiocho munitum, stad. l. Dorisci gens. Amnes Pharnacotis, Ophradus. Prophthasia oppidum Zarasparum, Drangæ, Argetæ, Zarangæ, Gedrusi. Oppida Peucolais, Lymphorta, Methoricum desertum. Amnis Manain, Auguttturi gens. Flumen Borru, gens Vrbi, flumen nauigabile Ponamus Pandorum finibus. Item Caberon Sorarum ostio portuosus. Oppidum Condigramma. Flumen Cophes. Influunt in eum nauigabilia Sadarus, Parospus, Sodinus. Arianæ partem esse Daritin aliqui volunt, mensurámque produnt vtriusque longitudine xix. l. mil. passuum

** Melius vetusti codices aptiore que verborum ordine, Arachosia cum flumine & oppido eiusdem nominis, quod quidam Phalin dixere. Pholin autem prætercæteros inter Arachosiæ vrbes recenset & Ptolemæus.*

** Infra hæc omnia in ora. Vel, & fortassis rectius ex vetust. codi. Infra hæc omnia ab Indo Ariana regio. Arianam enim ab ortu Indo terminari, ne-*

tũ est ex libri huius cap.20. & 21. item ex Strab.li.15

passuum latitudine, dimidio minore, quàm Indiæ. Alij Gedrusos & Scyros posuere per clxxxiij. mill. pass. Mox Ichthyophagos Oritas, propria non Indorum lingua loquentes, per cc. mill. passuum. Inde posuere Arbiorum gentem per cc. mill. Ichthyophagos omnes Alexander vetuit piscibus viuere. Vltrà deserta, deinde Carmania, ac Persis, atque Arabia. Sed priusquàm hæc generatim persequamur, indicare conuenit, quæ prodit Onesicritus, classe Alexandri * circumuectus in mediterranea Persidis ex India, narrata proximè à Iuba: dein eam nauigationem, quæ his annis comperta seruatur hodie. Onesicriti & Nearchi nauigatio nec nomina habet mansionum, nec spatia. Primúmque Xylenepolis, ab Alexandro condita, vnde cœperunt exordium, iuxta quod flumen, aut vbi fuerit, non satis explanatur. Hæc tamen digna memoratu produntur ab eis: oppidum à Nearcho conditum in nauigatione ea. Flumen Nabrum nauium capax: contrà insula distans lxx. stad. Alexandria cõdita à Leonato iussu Alexandri in finibus gentis. Argenus portu salubri. Flumen Tuberum nauigabile, quod circa Parıræ. Deinde Ichthyophagi tam longo tractu, vt xx. dierum spatio prænauigauerint. Insula, quæ Solis appellatur, & eadem cubile Nympharum, rubens, in qua nullum non animal absumitur, incertis causis. Ori gens. Flumen Carmaniæ Hytanis portuosum, & auro fertile. Ab eo primùm Septentriones apparuisse adnotauere. Arcturum nec omnibus cerni noctibus, nec totis vnquam. Achæmenidas vsque illo tenuisse. Aëris & ferri metalla, & arsenici, & minij exerceri. Inde promontorium Carmaniæ est: ex quo in aduersa ora ad gentem Arabiæ Macas

**circumuectus meridiana Persidis.*

cas traiectus distat l. M.passuum.Insulæ tres,quarum Organa tantum habitatur aquosa, à continenti xxv. mill. passuum. Insulæ iiij. iam in sinu ante Persida. Circa has hydri marini vicenûm cubitorum adnatantes terruere classem. Insula Acrotadus,item Gaurafæ in quibus Chiani gens. Flumen Hyperis in medio sinu Persico, onerariarum nauium capax. Flumen Sitiogagus, quo Pasargadas septimo die nauigatur. Flumen nauigabile Phirstimus, insula sine nomine. Flumen Granius modicarum nauium capax, per Susianen fluit: dextra eius accolunt Deximontani, qui bitumen perficiunt. Flumen Oroatis ostio difficili, nisi peritis: insulæ II. paruæ: inde vadosa nauigatio palustri similis, per euripos tamen quosdam peragitur. Ostium Euphratis. Lacus, quem faciunt Fulæus & Tigris iuxta Characem. Inde Tigri Susa. Festos dies ibi agentem Alexandrum inuenerunt septimo mense, postquàm digressus ab iis fuerat Patalis, tertio nauigationis. Sic Alexandri classis nauigauit. Posteà à Syagro Arabiæ promontorio Patalen Fauonio, quem Hypalum ibi vocant, peti certissimum videbatur XIII. xxxij. mill. passuum æstimatione. Secuta ætas propiorem cursum tutiorémque iudicauit, si ab eodem promontorio *Zizerum amnem portum Indiæ peteret. Diúque ita nauigatum est, donec compendia inuenit mercator, lucróque India admota est. Quippe omnibus annis nauigatur, sagittariorum cohortibus impositis. Etenim piratæ maxime infestabant. * Nec pigebit totum cursum ab Aegypto exponere, nunc primùm certa notitia patescente. Digna res, nullo anno imperij nostri minus H-S quingenties exhauriente India, &

*Zizerum portũ India.

*Cõsule de hoc loco Budaũ lib. 4. de Asse.

& merces remittente, quæ apud nos centuplicato veneant, MMM passuum, ab Alexandria abeſt oppidũ Iuliopolis. Inde nauigant Nilo Coptum cccciij. mill. paſſuum, qui curſus Eteſiis flantibus peragitur xij. diebus. A Copto camelis itur, aquationum ratione manſionibus diſpoſitis. Prima appellatur Hydreuma, xxxij. M. Secunda in monte, diei itinere. Tertia in altero hydreumate, à Copto xcv. M. Deinde in monte. Mox ad hydreuma Apollinis, à Copto clxxxiiij. mill. paſſ. Rurſus in monte. Mox ad nouum Hydreuma à Copto ccxxxiij. mill. paſſ. Eſt & aliud Hydreuma vetus, Troglodyticum nominatur, vbi præſidium excubat diuerticulo ij. millium. Diſtat à nouo Hydreumate iiij. M. paſſ. Inde Berenice oppidum, vbi portus Rubri maris, à Copto cclviij. M. paſſ. Sed quia maior pars itineris conficitur noctibus propter æſtus, & ſtatiuis dies abſumuntur, totum à Copto Berenicen iter duodecimo die peragitur. Nauigare incipiunt æſtate media ante Canis ortum, aut ab exortu protinus. Veniúntque circiter xxx. die Ocelim Arabiæ, aut Canan thuriferæ regionis. Eſt & tertius portus, qui vocatur Muza, quem Indica nauigatio non petit, nec niſi thuris odorúmque Arabicorum mercatores. Intus oppida: regia eius appellatur Saphar, aliúdque Sabe. Indos autem petentibus vtiliſſimum eſt ab Oceli egredi. Inde vento Hypalo nauigant diebus quadraginta ad primum emporium Indiæ Muzirim, non expetendum propter vicinos piratas, qui obtinent locum nomine Hydras: neque eſt abundans mercibus. Præterea longè à terra abeſt nauium ſtatio, lintribúſque efferuntur onera, quæ geruntur. Regnabat ibi, cùm proderem hæc, Celebothras. Alius vtilior portus gentis

Neca

Necanidon, qui vocatur Becare. Ibi regnat Pandion, longè ab emporio mediterraneo distante oppido, quod vocatur Modusa. Regio autem, ex qua piper monoxylis lintribus Becaren conuehunt, vocatur Cottona: quæ omnia gentium portuúmue aut oppidorum nomina apud neminem priorum inueniuntur. Quo apparet mutari locorum status. Ex India renauigant mēse Aegyptio Tybi incipiente, nostro Decembri: aut vtique Mechiris Aegyptij intra diem sextum, quod fit intra Idus Ianuarias nostras: ita euenit, vt eodem anno remeent. Nauigant autem ex India vento Vulturno: & cùm intrauere Rubrum mare, Africo vel Austro. Nunc reuertemur ad propositum. Carmaniæ oram patere duodecies centena L. M. passuum. Nearchus scripsit. Ab initio eius ad flumen Sabin centum M. passuum. Inde vineas coli & arua ad flumen Andanin. xxv. M. spatio. Regio vocatur Armuzia. Oppida Carmaniæ, Zetis, & Alexandria. Irrumpit deinde & in hac parte gemi num mare in terras, quod Rubrum dixere nostri, Græci Erythræum à rege Erythra, * aut (vt alij) Solis repercussu talem reddi colorem existimantes: alij ab harena terráque, alij tali aquæ ipsius natura.

** aut, vt alij vetust. codi. fidem sequuti, à colore Solis repercussu talē reddi existimantes.*

Sinus Persicus, & Arabicus. Cap. XXIIII.

SEd in duos diuiditur sinus. Is qui ab Oriente est, Persicus appellatur xxv. M. passuum circuitu, vt Eratosthenes tradit. Ex aduerso est Arabia, cuius XII. mill. passuum est longitudo. Rursus altero ambitur sinu Arabico nominato. Oceanum qui influit, Azanium appellant. Persicum introitum v. mill. passuum latitudinis, alij quatuor fecerunt. Ab eo ad intimum sinum recto cursu. XI, xxv. mill. propemodum

dum constat esse, & situm eius humani capitis effigie, Onesicritus & Nearchus ab Indo amne in sinum Persicum, atque illinc Babylonem ab Euphratis paludibus, scripserunt xxv. mill. passuum esse. In Carmaniæ angulo sunt Chelonophagi, testudinum superficie, casas tegentes, carne vescentes. A flumine Arbi promontorium ipsum inhabitant, præter capita toto corpore hirti, coriisque piscium vestiti.

Cascandrus insula, Parthorum regna.
Cap. XXV.

AB horum tractu Indiam versus Cascandrus deserta insula in Oceano L. mill. passuum traditur: iuxtáque eam freto interfluente Stoidis, quæstuosa margaritis. A promontorio Carmanis iunguntur Armozei. Quidam interponunt Arbios ccccxij. mill. passuum toto litore. Ibi portus Macedonum, & aræ Alexandri in promontorio. Amnes Saganos: dein Daras, & Salsos. Ab eo promontorium Themisteas, insula Aphrodisias habitatur. Inde Persidis initium ad flumen Oroatin quo diuiditur ab Elymaide. Contra Persidem insulæ, Philos, Casandra, Aratia cum monte prætalto Neptuno sacra. Ipsa Persis aduersus Occasum sita obtinet litora ccccc.l. M. passuum etiam in luxum diues, in Parthorum iam pridem translata nomen. Horum de imperio nunc paucis. Regna Parthorum duodeuiginti sunt omnia: ita enim diuidunt prouincias circa duo (vt diximus) maria. Rubrum à Meridie, Hyrcanum à Septentrione. Ex iis vndecim, quæ superiora dicuntur, incipiunt à confinio Armeniæ, Caspiisque litoribus: pertinent ad Scythas, cum quibus ex æquo degunt. * Reliqua septem

* *Rectior videtur an*

septem regna inferiora appellantur. Quod ad Parthos attinet, semper fuit Parthia in radicibus montium sæpius dictorum, qui omnes eas gentes prætexunt. Habet ab Ortu Arios, à Meridie Carmaniam & Arianos, ab Occasu Praticas, Medos, à Septentrione Hyrcanos, vndique desertis cincta. Vlteriores Parthi Nomades appellantur: citra deserta, ab Occasu vrbes eorum, quas diximus, Issatis & Calliope: ab Oriente æstiuo Europum, ab hyberno Mania in *media Hecatompylos, Arsacia: regio Nisæa Parthyenes nobilis, vbi Alexandropolis à conditore.

tiq. lectio. aptiore verborũ ordine, Reliqua septẽ regna inferiora appellãtur, quæ ad Parthos attinent.

* *medio*

Media, Mesopotamia, Babylon, Seleucia.

Cap. XXVI.

NEcessarium est hoc in loco signare & Medorum situm, terrarúmque faciem circumagere ad Persicum mare, quò faciliùs deinde reliqua noscantur. Nanq; Media ab Occasu transuersa obliquè Parthiæ occurrens, vtraque regna includit. Habet ergo ipsa ab Ortu Caspios & Parthos, à Meridie Sittacenen & Susianen & Persida, ab Occasu Adiabenen, à Septentrione Armeniam. Persæ Rubrum mare semper accoluere, propter quod is sinus Persicus vocatur. Regio ibi maritima Cyropolis. Quà verò ipsa subit ad Medos Elymais. Megala appallatur locus, arduo montis ascensu per gradus, introitu angusto, ad Persepolin caput regni, dirutam ab Alexandro. Præthereà habet in extremis finibus Laodiceam, ab Antiocho conditam. Inde ad Orientem Magi obtinent Passagardas castellum, in quo Cyri sepulcrum est: & horum Ecbatana oppidum trãslatum ab Dario rege ad montes. Inter Parthos & Arianos excurrunt Paræ-

Strab. lib. 2

Sol. Cap. 57

taceni. His gentibus & Euphrate, inferiora regna cluduntur. Reliqua dicemus à Mesopotamia, excepto mucrone eius, Arabúmque populis, in priore dictis volumine, Mesopotamia tota Assyriorum fuit vicatim dispersa, præter Babylona & Ninum, Macedones eam in vrbes congregauere, propter vbertatem soli. Oppida, præter iam dicta, habet Seleuciam, Laodiceam, Artemitam: item in Arabum gente, qui Aroëi vocantur, & Mardani, Antiochiam: quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicanore cōdita Arabis vocatur. Iunguntur his Arabes, introrsus Eldamarij. Super quos ad Pellacontam flumen Bura oppidum, Salmani & Masei Arabes. Gordyæis verò iuncti Aloni, per quos Zerbis fluuius in Tigrin cadit, Azones, Silices montani, & Orontes. Quorum ad Occidentem oppidum Gaugamela. Item Sue in rupibus. *Suprà Silici Classitæ, per quos Lycus ex Armenia fertur: Absitris ad hybernum exortum. Azochis oppidum. Mox in campestribus oppida Diospage, Polytelia, Stratonicea, Anthemus. In vicinia Euphratis Nicephorion, quod vt diximus, Alexander iussit condi propter loci opportunitatem. Dicta est & in Zeugmate Apamia, ex qua Orientem petétes excipit oppidum apprime munitum, quondam stadiorum sexaginta quinque amplitudine, & satraparum regia appellatum, quò tributa conferebantur, nunc in arcem redactum. Durant, vt fuerant, Hebata, & ductu Pompeij Magni terminus Romani Imperij Oruros, à Zeugmate, ducentis quinquaginta millibus passuum. Sunt qui tradunt Euphratem Gobaris præfecti opere *diductum, vbi eum diximus findi, ne præcipiti cursu Babyloniam infestaret: ab Assyriis

*Suprà Siciclassi iij. M. pass. per.

*deductū

ſyriis verò vniuerſis appellatum Armalchar, quod ſignificat regium flumen. Quà deriuatur oppidum fuit Agrani è maximis. quod diruêre Perſæ. Babylon Chaldaicarum gentium caput diu ſummam claritatem obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Meſopotamiæ Aſſyriæque Babylonia appellata eſt, ſexaginta millia paſſuum amplexa muris, ducenos pedes altis, quinquagenos latis, in ſingulos pedes ternis digitis menſura ampliore, quàm noſtra, interfluo Euphrate, mirabili opere vtroque. Durat adhuc ibi Iouis Beli templum. Inuentor hic fuit ſideralis ſcientiæ. * Cæterò in ſolitudinem rediit, exhauſta vicinitate Seleuciæ, ob id conditæ à Nicatore intra * nonageſimum lapidem. in confluente Euphratis foſſa perducti atque Tigris: quæ tamen Babylonia cognominatur, libera hodie ac ſui iuris, Macedonúmque moris. Ferunt ei plebis vrbanæ dc. M. eſſe: ſitum verò mœnium Aquilæ pandentis alas: agrum totius Orientis fertiliſsimum. Inuicem ad hanc exhauriendam, Cteſiphontem iuxta tertium ab ea lapidem in Chalonitide condidere Parthi, quod nunc eſt caput regni: & poſtquàm nihil proficiebatur, nuper Vologeſus rex aliud oppidum Vologeſocertam in vicinio condidit. Sunt etiamnum in Meſopotamia oppida, Hipparenum, Chaldæorum & hoc, ſicut Babylon, iuxtà flumen Narragam, qui dedit ciuitati nomen. Muros Hipparenorum Perſæ diruêre. Orcheni quoque tertia Chaldæorum doctrina, in eodem ſitu locantur, ad Meridiem verſi. Ab his Notitæ & Orthophante, & Græcíochante. Euphrate nauigari Babylonem è Perſico mari quatercentum duodecim M. p. tradunt

** Cætero circuitu*

** Sunt qui quadrageſimũ legendum cõtendant, Strabonis autoritatem ſequuti, qui Seleuciã à Babylone ccc. nõ amplius ſtadiorum diſterminat interuallo.*

Nearchus & Onesicritus. Qui verò posteà scripsere, à Seleucia ccccxc. mill. Iuba à Babylone Characem clxxv. M. pass. Fluere aliqui vltra Babylonem continuo alueo, priusquàm distrahitur in irrigua. lxxxvij. M. Vniuerso autem cursu xi. M. pass. Inconstantiam mensuræ diuersitas autorum facit, cùm Persæ quoque schœnos & parasanguas alij alia mensura determinent. Vbi desinit * alueo munire, ad confinium Characis accedente tractu, statim infestant Attali latrones, Arabum gens. Vltra quos Scenitæ. Ambitu verò Euphratis Nomades Arabię vsque ad deserta Syriæ, vnde * in Meridiem flecti cum diximus solitudines Palmyrenas relinquentē. Seleucia abest à capite Mesopotamiæ Euphratem nauigantibus vndecies centena xxv. M. passuum. A mari Rubro si Tigri nauigetur, cccxx. mil. à Zeugmate cccccxxvij. mill. Zeugma à Seleucia Syriæ ad nostrum litus * cxxxij. mill. pass. Hæc est ibi latitudo terrarum inter duo maria. Parthici verò regni dcccc. xliiij. mil. passuum. Est etiamnum oppidum Mesopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes, quod vocant Digbam.

*alueo vno ire.

* Legendū videtur, In Orientē, vt suprà li. 5. cap. 24. vbi Euphratē tradit Palmyrenas solitudines relinquētē in Oriētem sese conuertere.

* Rectius, clxxv. M. quēadmodū suprà lib. 5. c. 12 & apud Marcianū lib. vj.

*iiq; ae trāscurrentes

Flumen Tigris. Cap. XXVII.

Sed & de Tigri ipso dixisse conueniat. Oritur in regione Armeniæ maioris, fonte conspicuo in planitie. Loco nomen Elongosine est. Ipsius, quà tardior fluit. Diglito: vnde concitatur, à celeritate Tigris incipit vocari. Ita appellant Medi sagittam. Influit lacum Arethusam omnia illata pondera sustinentem, & nitrum nebulis exalātem. Vnum genus ei piscium est, * idque transcurrentis non miscetur alueo, sicut nec è Tigri pisces in lacum transnatant. Fertur autem & cursu & colore dissimilis: transuectúsque occurren

currente Tauro monte in ſpecu mergitur: ſubtérque lapſus, à latere altero eius erumpit. Locus vocatur Zoroanda. Eundem eſſe manifeſtum eſt, quòd demerſa perfert. Alterum déinde tranſit lacum, qui Thoſpites appellatur: rurſúſque in cuniculos mergitur, & poſt xxv. mill. paſ. circa Nymphæum redditur. Tam vicinum Arſaniæ fluere eum in regione Arrhene Claudius Cæſar autor eſt, vt cùm intumuere, confluant, nec tamen miſceantur, leuiórque Arſanias innatat iiij. M. ferme ſpatio: mox diuiſus in Euphratem mergitur. Tigris autem ex Armenia acceptis fluminibus claris* Partheni, Agnice, Phatione, Arabas Aroeos Adiabenóſque diſterminans, & quam diximus Meſopotamiam faciens, luſtratis montibus Gordyæorũ circa Apamiam Meſenes oppidum, citra Seleuciam Babyloniam cxxv. M. paſſuum diuiſus in alueos duos, altero Meridiem ac Seleuciam petit, Meſenen perfundens: altero ad Septentrionem flexus, eiuſdem gentis tergo campos Cauchas ſecat. Vbi remeauere aquę, Paſitigris appellatur. Poſteà recipit ex Media Choaſpem atque (vt diximus) inter Seleuciam & Cteſiphontem vectus, in lacus Chaldaicos ſe fundit, eóſque lxx, M. paſſuum amplitudine implet. Mox vaſto alueo profuſus, dextra Characis oppidi infertur mari Perſico* decumo ore. Inter duorũ amnium oſtia xxv. M. paſſuum fuere, aut (vt alij tradunt) vij. M. vtroque nauigabili. Sed longo tempore Euphratem præcluſere Orcheni, & accolæ agros rigantes: nec niſi per Tigrin defertur in mare. Proxima Tigri regio Parapotamia appellatur. In ea dictum eſt de Meſene. Oppidum eius Dibitach. Iungitur Chalonitis cum Cteſiphonte, non palmetis mo-

nõ miſcentur. Ex vetuſt. cod.

**Vetuſ. codi. Parthenia, ac Nicephorione.*

** In antiq. codic. legitur, decem milliũ paſ. ore.*

dò, verùm & olea, pomísque, aliísque arbustis nobilis. Ad eam peruenit Zagrus mons, ex Armenia inter Medos Aliabenósque veniens, supra Parætacenen & Persidé. Chalonitis abest à Perside ccccIxxx. M. pas. Tantum à Caspio mari Assyriam abesse compendio itinerum aliqui tradunt. Inter has gentes atque Mesenen Sittacene est, eadem Arbelitis & Palæstine dicta. Oppidum eius Sittace Græcorum ab Ortu est, & Sabata. Ab Occasu autem Antiochia inter duo flumina Tigrin & Tornadotum. Item Apamia, cui nomen Antiochus matris suæ imposuit. * Tigris circunfunditur. Hęc diuiditur Archoo. Infra est Susiane, in qua vetus regia Persarum Susa, à Dario Hystaspis filio condita: abest à Seleucia Babylonia cccel. M. pass. Tantundem ab Ecbatanis Medorum per montem Charbanū. In Septentrionali Tigris alueo oppidum est Babytace. Abest à Susis cxxxv. M. pass. * Ibi mortalium soli aurum in odio contrahunt: id defodiunt, ne quo cui sit in vsu. Susianis ad Orientem versus iunguntur Cossæi latrones, & Mizæorum xl. populi liberæ feritatis. Supra eos patent Parthusi, Mardi, & Saitæ, Hyi, qui prætenduntur supra Elymaida: quam Persidi in ora iunximus. Susa à Persico mari absunt ccl. M. passuum. Quà subiit ad eam classis Alexādri Pasitigri, vicus ad lacum Chaldaicum vocatur Aphle: vnde Susa nauigatione lxv. M. d pass. absunt. Susianis ab Oriente proximi sunt Cossæi, supra * Cossęos ad Septentrionem Mesobatene sub monte Cambalido, qui est Caucasi ramus, inde mollissimo transitu in Bactros. Susianen ab Elymaide disterminat amnis Eulæus, ortus in Medis * mediósque spatio cuniculo conditus, ac rursus exortus, & per Mesobatenem

* Tigris circunfunditur huic, diuiditur Archoo.

* Facilior videtur lectio illa quã ex Hispanicis codicib. eruit Pintianus, Ibi mortaliũ solis aurũ in odio: contrahunt id, defodiúntque, ne quo cui sit in vsu.

* Cosiai.

* Cosiaos medicóq;.

tenem lapſus, circuit arcem Suſorum, ac Dianę templum auguſtiſſimum illis gentibus, & ipſe in magna cæremonia. Siquidem reges non ex alio bibunt, & ob id in longinqua portant. Recipit amnem Hedypnum, præter Aſylum Perſarum venienté, & vnum ex Suſianis. Oppidum iuxta eum Magoa, à Charace xv. M. paſſuum. Quidam hoc in extrema Suſiana ponunt ſolitudinibus proximum. Infra Eulæum Elymais eſt, in ora iuncta Perſidi, à flumine Oroati ad Characem ccxl. M. paſſuum. Oppida eius Seleucia & Soſirate, appoſita monti Caſyro. Oram, quæ præiacet, minorum Syrtium vice diximus inacceſſam cœno, plurimum limi deferentibus Brixia & Ortacea amnibus: madente & ipſa Elymaide intantum, vt nullus ſit niſi circuitu eius, ad Perſidé aditus. Infeſtatur & ſerpentibus, quos flumina deportant. Pars eius maximè inuia, Characene vocatur ab oppido Arabiæ claudente regna, de quo dicemus, expoſita priùs M. Agrippæ ſententia. Nanque is Mediam & Parthiam, & Perſidem ab Oriente Indo, ab Occidente Tigri, à Septentrione Tauro, Caucaſo, à Meridie Rubro mari terminatas patere in longitudinem XIII. M. xx. paſ. in latitudiné dcccxl. prodidit. Prætereà per ſe Meſopotamiá ab Oriente Tigri, ab Occaſu Euphrate, à Septétrione Tauro, à Meridie mari Perſico incluſam, longitudine octingentorum M. paſſuum, latitudine ccclx. Charax oppidum Perſici ſinus intimum, à quo Arabia Eudæmon cognominata excurrit, habitatur in colle manu facto inter confluentes, dextra Tigrin, læua Eulæum iij. M. paſſuum laxitate. Conditum eſt primùm ab Alexandro Magno: qui colonis ex vrbe regia Durine (quæ

tum interiit) deductis, militúmque inutilibus ibi relictis, Alexandriam appellari iuſſerat: pagúmque Pellæum, à patria ſua, quem propriè Macedonum fecerat. Flumina id oppidum expugnauere. Poſteà Antiochus reſtituit quintus regum, & ſuo nomine appellauit. Iterúmque infeſtatum * Paſines Sogdonaci filius, Rex finitimorum Arabum, quem Iuba ſatrapen Antiochi fuiſſe falsò tradit, oppoſitis molibus reſtituit: noméntque ſuum dedit, emunito ſitu iuxtà in longitudinem iij.M.paſſ. in latitudinem paulo minus. Primò fuit à litore ſtadiis x. maritimum: etiam inde pſeudo porticus habet: Iuba verò prodente L.M.paſſ. Nunc abeſſe à litore cxx.M. legati Arabum noſtríque negotiatores, qui inde venere, affirmant. Nec vlla in parte plus aut celeriùs profecere terræ fluminibus inuectæ. Magis id mirum eſt, æſtu longè vltra id accedente non repercuſſas. Hoc in loco genitum eſſe Dionyſium, terrarum orbis ſitus recentiſſimum autorem conſtat, quem ad commentanda omnia in Orientem præmiſit Diuus Auguſtus, ituro in Armeniam ad Parthicas Arabicáſque res maiore filio. Non me præterit, nec ſum oblitus, ſui quenque ſitus diligentiſſimum autorem viſum nobis in introitu huius operis. In hac tamen parte arma Romana ſequi placet nobis, Iubámque regem, ad eundé Caium Cæſarem ſcriptis voluminibus de eadem expeditione Arabica.

** Melius, Spaſines: adſtipulante Dione in vita Traiani, et Stephano Byzãtio, qui hanc vrbem ab inſtauratore σπασίνου χάρακα vocatã tradidit.*

Arabia, Nomades, Nabatæi, Omani, Tylos & Ogyris inſulæ. Cap. XXVIII.

ARabia gentium nulli poſtferenda, amplitudine longiſſima, à monte Amano * à regione Ciliciæ Comagenéſque deſcendit, vt diximús

** è regione Ciliciæ, &c.*

mus, multis gentibus eorum deductis illò à Tigrane magno, sponte verò ad mare nostrum litúsque Ægyptiacum, vt docuimus: nec non in media Syriæ ad Libanum montem penetrantibus nubeis, quibus iunguntur Ramisi. Déinde Taranei, déinde Patami. Ipsa verò peninsula Arabia inter duo maria, Rubrum Persicúmque procurrens, quoddam naturæ artificio ad similitudinem atque magnitudinem Italię mari circunfusa, in eandem etiam cæli partem nulla differentia spectat. Hęc quoque in illo situ felix. Populos eius à nostro mari vsque ad Palmyrenas solitudines diximus: reliqua nunc inde peragemus. Nomadas, infestatorésque Chaldæorum, Scenitæ (vt diximus) claudunt, & ipsi vagi, *sed à tabernaculis cognominati, quæ ciliciis metantur, vbi libuit. Déinde Nabatæi oppidum incolunt Petram nomine in conualle, paulo minus II. M. pass. amplitudinis, circundatum montibus inaccessis amne interfluente. Abest à Gaza oppido litoris nostri dc. M. à sinu Persico cxxII. M. Huc conuenit vtrunque biuium, eorum qui Syriæ Palmyram petiere, & eorum qui ab Gaza venerunt. A Petra incoluerunt Omani ad Characem vsque oppidis quondam claris à Semiramide conditis, Abesamide & Soractia. Nunc sunt solitudines. Déinde est oppidum, quod Characenorum regi paret, in Pasitigris ripa, Forath nomine, *in quod à Petra cōueniunt, Characémque inde xij. M. pass. secundo æstu nauigant. E Parthico enim regno nauigantibus vicus Teredon, infra confluentem Euphratis & Tigris: læua fluminis Chaldæi obtinent, dextra Nomades Scenitæ. Quidā & alia duo oppida longis interuallis Tigris prænauigari tradunt, Barba-

* *sic à tabernaculis cognominati.*

* *in quo*

tiam, mox Thumatam: quod abesse à Petra decem dierum nauigatione, nostri negotiatores dicunt, Characenorúmque regi parere: & Apamiam sitam, vbi restagnatio Euphratis cum Tigri confluat. Itaque molientes incursionem Parthos, operibus abiectis inundatione arceri. Nunc à Charace dicemus oram, Epiphani primum exquisitam, Locus vbi Euphratis ostium fuit flumen salsum, promontorium Chaldone, voragini similius, quàm mari, per L. M. oræ flumen Achana, deserta c. M. passuum vsque ad insulam Icharam. Sinus Capeus, quem accolunt Gaulopes & Chateni. Sinus Gerraicus. Oppidum Gerra v. M. passuum amplitudine, turres habet ex salis quadratis molibus. A litore L. M. passuum regio Attene. Ex aduerso Tylos insula, totidem millibus à litore, plurimis margaritis celeberrima, cum oppido eiusdem nominis: iuxtáque altera minor, à promontorio eius XII. M. pass. Vltrà magnas aspici insulas tradunt, ad quas non sit peruentum. Huius ambitum CXII. M.D. passuum, à Perside longiùs abesse, adiri vno alueo angusto. Insula Asgilia, Gentes Nocheti, Zurachi, Borgodi, Cataræi, Nomades. Flumen Cynos, Vltrà nauigationem incompertam ab eo latere propter scopulos tradit Iuba, prætermissa mẽtione oppidi Omanorũ Batrasabbas, & Omanæ, quod priores celebrem portum Carmaniæ fecere. Item Omnæ & Athanæ, quæ nunc oppida maximè celebrari à Persico mari nostri negotiatores dicunt. A flumine Canis, vt Iuba tradit, mons adusto similis. Gentes Epimaranitæ. Mox Ichthyophagi, insula deserta gẽtes Bathymi. Eblitei montes, insula Omœnus. Portus Machorbæ, insulæ Etaxalos, Onchobrice, gens Cha-

dæi.

dæi, Insulæ sine nominibus multæ: celebres verò Isura, Rhinnea, & proxima, in qua scriptæ sunt stelæ lapideæ literis incognitis. Goboëa portus, Bragæ insulæ desertæ. Gens Thaludæi. Dabonegoris regio. Mons Orsa cum portu. Sinus Duatus, insulæ multæ. Mons Tricoryphos. Regio Cardalena, insulæ Solanidæ, Capina, Item Ichthyphagorum. Deinde Glari. Litus Hammæum, vbi auri metalla. Regio Canauna, gentes Apitami, Gasani. Insula Deuadæ. Fons Goralus, Garpheti, insulæ Aleu & Amnamethu. Gens Darræ, insulæ Chelonitis, Ichthyophagon multæ. Eodanda deserta, Basag Multæ Sabæorum. Flumina, Thamar, Amnon, insulæ Dolicæ. Fontes Daulotes, Dora: insulæ Pteros, Labanis, Coboris, Sambracate, & oppidum eodem nomine in continenti. A Meridie insulæ multæ, maxima Camari. Flumen, Myscecros. Portus, Leupas. Scenitæ Sabæi. Insulæ multæ. Emporium eorum Acila, ex quo in Indiam nauigatur, Regio, Amithoscuta, Damnia. Mizi maiores & minores, Drimati, Macæ. Horum promontorium contra Carmaniam est. Distat quinquaginta millia passuum. Mira res ibi traditur: Numenium ab Antiocho rege Mesenæ præpositum, ibi vicisse eodem die classe, æstúque reuerso iterum equitatu contra Persas dimicantem, & gemina trophæa eodem in loco Ioui ac Neptuno statuisse. Insula in alto obiacet Ogyris clara Erythra rege ibi sepulto. Distat à continente centum vigintiquinque mil. pass. circuitu cxij. mil. pass. Nec minus altera clara in Azanio mari * Dioscoridu, distans à Syagro extimo promontorio cclxxx. mil. passuum. Reliqui in continente à noto etiamnum Autarido in

* Dioscuriadá.

mont

montes VII. dierum transitus. Gentes Larendani, Catabani, Gebanitæ pluribus oppidis, sed maximis, Nagia, & Tamna templorum lxv. Hæc est amplitudinis significatio. Promontorium, à quo ad continentem Troglodytarum quinquaginta mil.pass.Toani, Acchitæ, Chatramotitæ, Tomabei, Antidalei, Lexianæ, Agrei, Cerbani, Sabæi Arabum propter thura clarissimi, ad vtraque maria porrectis gentibus. Oppida eorum in Rubro litore Marane, Marma, Corolia, Sabatra: intus oppida Nascus, Cardaua Carnus, & quò merces odorum deferunt, Tomala. * Pars eorum Atramitæ, quorum Caput Sobotale lx.templa muris includens. Regia tamen omnium est Mariaba. Sinum obtinet XCIIII. M. pass. refertum insulis odoriferis. Atramitis in mediterraneo iunguntur Minæi: mare accolunt & Elamitæ. Oppidum eiusdem nominis. Iis iuncti Cagulatæ. Oppidum Siby, quod Græci Apaten vocant: Arsicodani, Vadei cum oppido magno, Barasei, Licheni. *Sygaros insula, quam canes non intrant, expositíque circa litora errando moriuntur. Sinus intimus, in quo Leanitæ, qui nomen ei dedere. Regia eorum Agra, & in sinu Læana, vel, vt alij, Ælana. Nam & ipsum sinum nostri Ælaniticum scripsere, alij Ælenaticum, Artemidorus Aleniticum, Iuba Læniticum. Circuitus Arabiæ à Charace Leana colligere proditur quadragies octies centena lxv. M. Iuba paulò minus XL. M. putat. Latissima est à Septentrione inter oppida Heroum & Characem. Nunc & reliqua mediterranea eius dicantur. Nabatæis Thimaneos iunxerunt veteres: nunc sunt Taueni, Suelleni, Sarraceni. Arra oppidum, in quo omnis

Rectius sic legeretur, Pagus eorũ Atramitæ, quorum caput Sabota, lx. tẽpla muris inclu-dẽs. Infrà enim li.12. cap.14. Sabaorum pagum facit Atramitas, in quo & Sabota collocat, re gni totius caput.

*Syagros

negot

negotiatio conuenit. Hemuatæ, Analitæ: oppida, Domada, Egra. Thamudei, oppidum Badanatha. Carrei, oppidum Chariati: Achoali, oppidum Phoda: ac Minæi, à rege Cretæ Minoë (vt existimant) originem trahentes: quorum Charmei, oppidum xiiij. M. passuum. Mariaba Baramalacum, & ipsum non spernendum: item Carnon. Rhammei: & horum origo Rhadamanthus putatur frater Minois. Homeritæ, Massala oppido. Hamirei, Gedranitæ, Ampræ, Ilisanitæ, Bachilitæ, Sammei, Amathei cum oppidis Nessa & Cennesseri, Zamareni cum oppidis Saiace, Scantate, Bacascami. Riphearma oppidum, quo vocabulo hordeum appellant. Autei & Raui, Gyrei & Mathatæi. Helmodenes cum oppido Ebode. Agacturi in montibus, oppido x. M. pass. in quo fons Emischabales, quod significat camelorum oppidum. Ampelone colonia Milesiorum. Actrida oppidum: Calingij, quorum Mariaba oppidum significat dominos omnium. Oppida, Pallon, Murannimal iuxta flumen, per quod Euphratem emergere putant. Gentes Agrei, Hammonij. Oppidum, Athenæ, Caurarani, quod significat ditissimos armento: Coranitæ, Cæsani, Choani. Fuerunt & Græca oppida, Arethusa, Larissa, Chalcis, deleta variis bellis. Romana arma solus in eam terram adhuc intulit Ælius Gallus ex equestri ordine. Nam C. Cæsar Augusti filius prospexit tantùm Arabiam. Gallus oppida diruit non nomina ab autoribus, qui ante scripserunt, Egran, Annestum, Escam, Magusum, Tammacum, Labeciam, & suprà dictam Mariabam, circuitu VI. mil. pass. Item Caripeta, quò longissimè processit. Cætera explorata retulit: Nomades lacte & ferina

ferina carne vesci: reliquos vinum, vt Indos, palmis exprimere, oleum sesamæ. Numerosissimos esse Homeritas, Minæis fertiles agros palmetis arbustísque, in pecore diuitias. Cembanos & Arios armis præstare, maximè Chatramotitas. Caræis latissimos & fertilissimos agros. Sabæos ditissimo syluarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceræque prouentu. De odoribus suo dicemus volumine. Arabes, mitrati degunt, aut intonso crine: barba abraditur, præterquàm in superiore labro. Aliis & hæc intonsa: mirúmque dictu, ex innumeris populis pars æqua in commerciis, aut latrociniis degit: in vniuersum gentes ditissimæ, vt apud quas maximè opes Romanorum Parthorúmque subsidant, vendentibus, quæ è mari aut syluis capiant, nihil inuicem redimentibus. Nunc reliquam oram Arabiæ contrariam persequemur. Timosthenes totum sinum quatridui nauigatione in longitudinem taxauit, bidui in latitudinem, angustias iiij. mil. ccccc. pass. Eratosthenes ab ostio $\overline{XIII}$. M. in quanque partem. Artemidorus Arabiæ latere $\overline{XIIII}$. quinquaginta mill.

Sinus maris Rubri, Troglodytici, & Æthiopici.

Cap. *XXIX.*

TRoglodytico verò $\overline{XI}$. lxxxij. M. passuum, Ptolemaida vsque. Agrippa $\overline{XIIII}$. xxij. M. pass. sine differentia laterum. Plerique latitudinem cccclxij. prodiderunt, faucésque hyberno orienti obuersas, alij quatuor mil. alij septem mil. alij duodecim mil. pass. patere. Situs autem ita se habet. A sinu Ælanitico alter sinus, quem Arabes Æant vocant, in quo Heroum oppidum

eſt. Fuit & Cambyſu inter Nelos & Marchardas, deductis eò ægris exercitus. Gens Tyra: Daneon portus, ex quo nauigabilem alueum perducere in Nilum, qua parte ad Delta dictum decurrit lxij. mil. paſſ. interuallo (quod inter flumen & Rubrum mare intereſt) primus omnium Seſoſtris Aegypti rex cogitauit: mox Darius Perſarum: deinde Ptolemæus ſequens: qui & duxit foſſam latitudine pedum centum, altitudine triginta, in longitudinem xxxvij. mil. ccccc. paſſ. vſque ad fontes amaros. Vltrà deterruit innundationis metus, excelſiore tribus cubitis Rubro mari comperto, quàm terra Aegypti. Aliqui non eam afferunt cauſam, ſed ne immiſſo mari corrumperetur aqua Nili, quæ ſola potus præbet. Nihilominus iter totum terendo frequentatur à mari Aegyptio, quod eſt triplex: Vnum à Peluſio per harenas, in quo niſi calami defixi regant, via nõ reperitur, ſubinde aura veſtigia operiente. Alterum verò duo mil. paſ. vltra Caſium montem, quod à ſexaginta mil. paſſ. redit in Peluſiacam viam. Accolunt Arabes Autei. Tertium à * Gerro (quod Adipſon vocant) per eoſdem Arabes ſexaginta mill. paſſ. propius, ſed aſperum montibus, & inops aquarum. Eæ viæ omnes Arſinoën ducunt, conditam ſororis nomine in ſinu Charandra, à Ptolemæo Philadelpho: qui primus Troglodyticen excuſſit, & amnem qui Arſinoën præfluit, Ptolemæum appellauit. Mox oppidum paruum eſt Aennum, pro quo alij Philoteram ſcribunt. Deinde ſunt Azarei, ex Troglodytarum connubiis Arabes feri. Inſulæ, Sapirene, Scytala, mox deſerta ad Myos hormon, vbi fons Tadnos, mons Eos, inſula Lambe, portus multi, Berenice, oppidum matris Phil

** Gereum. ſcribẽdum videtur ex Ptolemæo, qui id oppidum inter Peluſium, & Caſium montẽ collocat.*

Philadelphi nomine, ad quod iter à Copto diximus. Arabes Autei & Gnebadei. Troglodytice, quam priſci Michoën, alij Midoën dixere. Mons Pentedactylos inſulæ Stenæ * deiræ aliquot, Halonneſi non pauciores: Cardamine, Topazos, quæ gemmæ nomen dedit. Sinus inſulis refertus: ex iis quæ Mareu vocantur, aquoſæ: quæ Eratonos, * ſitientes. Regum ij præfecti fuere. Introrſus Candei, quos Ophiophagos vocant, ſerpentibus veſci aſſueti. Neque alia regio fertilior earum. Iuba, qui videtur diligentiſſimè proſecutus hæc, omiſit in hoc tractu (niſi ſi exemplarium vitium eſt) Berenicen alteram, quæ Panchryſos cognominata eſt. * & tertiam, quæ Epidires, inſignem loco. Eſt enim ſita in ceruice longè procurrente, vbi fauces Rubri maris, iiij.mil.ccccc.paſſ.ab Arabia diſtant. Inſula ibi Cytis, topazium ferens & ipſa. Vltrà ſyluæ, vbi Ptolemais à Philadelpho condita ad venatus elephantorum, ob id Epitheras cognominata, iuxta lacum Monoleum. Hæc eſt regio ſecundo volumine à nobis ſignificata: in qua quadragintaquinque diebus ante ſolſtitiũ, totidemque poſteà hora ſexta conſumuntur vmbræ, & in Meridiem reliquis horis cadunt, cæteris diebus in Septentrionem: cùm in Berenice, quam primam poſuimus, ipſo die ſolſtitij ſexta hora vmbræ in totum abſumantur, nihílq; adnotetur aliud noui. Dcij.mill.paſſ. interuallo à Ptolemaide, res ingentis exempli, locúſque ſubtilitatis immenſæ, mundo ibi deprehenſo, cùm indubitata ratione vmbrarum Eratoſthenes menſuram terræ * prodere inde cœperit. Hinc Azanium mare, promontorium, quod aliqui Hiſpalum ſcripſere; lacus, Mandalum: inſula

* dira

* ſitiens

* Tertiam

* prodere in cœperit.

ſula Colocaſitis,& in alto multæ,in quibus teſtudo plurima. Oppidum, Suchæ, inſula Daphnidis, oppidum Aduliton. Ægyptiorum hoc ſerui à dominis profugi condidêre. Maximum hîc emporium Troglodytarum, etiam Æthiopum. Abeſt à Ptolemaide quinque dierum nauigatione. Deferunt plurimum ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria, celtium teſtudinum, ſphingia, mancipia. Suprà Æthiopes Aroteres: inſulæ quæ Aliæu vocantur: item Bacchias & Antibacchias, & Stratonis. Hinc in ora Æthiopiæ ſinus incognitus, quod admiremur, cùm vlteriora mercatores ſcrutentur. Promontorium, in quo fons Cucios, expetitus nauigantibus. Vltrà Iſidis portus decem dierum remigio ab oppido Adulitarū diſtans. In eum Troglodytis myrrha confertur. Inſulæ ante portum duæ, Pſeudopylæ vocantur: interiores totidem, Pylæ. In altera ſtelæ lapideæ literis ignotis. Vltrà ſinus Abalites. Inſula Diodori, & aliæ deſertæ. per continentem quoque deſerta, oppidum Gaza, promontorium & portus Moſſylites, quò cinnamomum deuehitur. Hucuſque Seſoſtris exercitum duxit. Aliqui vnum Æthiopiæ oppidum vltrà ponunt in litore Baragaza. A Moſſylite promontorio Atlanticum mare incipere vult Iuba, præter Mauritanias ſuas Gadis vſque nauigandum Coro. Cuius tota ſententia hoc in loco ſubtrahenda non eſt. A promontorio Indorum, quod vocatur Lepteacra, ab aliis Drepanum, proponit recto curſu, præter exuſta, ad Malchu inſulam xv. mil. paſſ. eſſe. Inde ad locum, quem vocant Sceneos, ccxxv. mil. Inde ad inſulam Sadanum centumquinquaginta mil. paſſuum. Sic fieri ad apertum mare xviii.

lxxxv.mil.pass. Reliqui omnes propter Solis ardorem nauigari posse non putauerunt. Quin & commercia ipsa infestant ex insulis Arabes Ascitæ appellati, quoniam bubulos vtres binos sternentes ponte, piraticam exercent sagittis venenatis. Gentes Troglodytarum idem Iuba tradit Therothoas à venatu dictos, miræ velocitatis: sicut Ichthyophagos, natantes ceu maris animalia: Bargenos, Zageras, Chalybas, Saxinas, Syrecas, Daremas, Domazanes. Quin & accolas Nili à Syene non Aethiopum populos, sed Arabum esse dicit vsque Meroën, * Solis quoque oppidum, quod nō procul Memphi in Aegypti situ diximus, Arabas conditores habere. Sunt & qui vlteriorem ripam Aethiopiæ auferant, adnectántque Africæ. ripas autem * incolere propter aquam. Nos relicto cuique intelligendi arbitrio, oppida quo traduntur ordine, vtrinque ponemus. A Syene, & prius Arabiæ latere gens Catadupi. Deinde Syenitæ. Oppida, Tacompson, quam quidam appellauerunt Thathicen, Aranium, Sesanium, Sandura, Nasaudum, Anaudoma, Cumara, Beta & Bochiana, Leuphitorga, Tantarene, Mœchindira, Noa, Gophoa, Gystatæ, Megeda, Lea, Rhemnia, Nupsia, Direa, Pataga, Bagada, Dumana, Rhadata, in quo felis aurea pro deo colebatur. Boron in mediterraneo, Mallos, proximum Meroæ. sic prodidit Bion. Iuba aliter: Oppidum in monte Megatichos inter Aegyptum & Aethiopiam, quod Arabes Myrson vocauêre. Deinde Tacompson, Aranium, Sesanium, Piden, Mamuda, Corambin: iuxta eam bituminis fontem, Hammodara, Prosda, Pagenta, Mama, Tessara, Gallas, Zoton, Graucomen

*Huc referendū videtur, quod paulò pòst sequitur, alienam in sidē perperam traiectū: ripas autē incolere propter aquam.

* incoluere

men, Emeum, Pidibotas, Hebdomecontacometas, Nomadas in tabernaculis viuentes: Cysten, Pemman, Gadagalen, Paloin, Primmin, Nupsin, Daselin, Patin, Gambreues. Magasen, Segasmala, Cranda, Denna, Cadeuma, Thena, Batha, Alana, Macua Scammos, Goram in insula: ab iis Abala, Androcalim, Seren, Mallos, Agocen. Ex Africæ latere tradita sunt eodem nomine Tacompsos altera, siue pars prioris: Magora, Sea, Edosa Pelenaria, Pyndis, Magusa, Bauma, Linitima, Spyntuma, Sydopta, Gensoa, Pindicitora, Eugoa, Orsima, Suasa, Mauma, Rhuma, Vrbubuma, Mulona, quod oppidum Græci Hyparon vocarunt: Pagoargas, Zamnes, vnde elephanti incipiant: Mamblia, Berresa, Cetuma. Fuit quondam & Epis oppidum contra Meroën, antequàm Bion scriberet, deletum. Hæc sunt prodita vsque Meroën: ex quibus hoc tempore nullum propè vtroque latere extat. Cætera solitudines, nuper renuntiauêre principi Neroni, missi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorandū, inter reliqua bella & Æthiopicum cogitanti. Intrauêre autem & eò arma Romana Diui Augusti temporibus, duce P. Petronio & ipso equestris ordinis *pręfecto Aegyptiis. Oppida eorum expugnauit, quæ sola inuenerat, quo dicemus ordine: Pselchin, Primin, Aboccin, Phthurin, Cambusin, Attenan, Stadisin, vbi Nilus præcipitans se fragore auditum accolis aufert. Diripuit & Napata. Longissimè autem à Syene progressus est dccclxx. mill. passuum. Nec tamen arma Romana ibi solitudinem fecerunt. Aegyptiorum bellis attrita est Aethiopia, vicissim imperitando seruiendóque, clara & potens etiam vsque ad Troiana bella

* *præfecto Aegypti. Is oppida eorū, &c.*

Memnone regnante: & Syriæ imperitasse eam, nostróque litore ætate regis Cephei patet Andromedæ fabulis. Simili modo & de mensura eius varia prodidere: primus Dalion vltra Meroën longè subuectus: mox Aristocreon, & Bion, & Basilis: Simonides minor etiam quinquennio in Meroë moratus, cùm de Æthiopia scriberet. Nam & Timosthenes classium Philadelphi præfectus, sine mensura dierum lx. à Syene Meroën iter prodidit. Eratosthenes dcxxv. mil. Artemidorus dc. mil. Sebosus ab Ægypti extremis sexdecies centena lxxv. mill. pass. vnde proximè dicti XII. lxx. Verùm omnis hæc finita nuper disputatio est: quoniam à Syene * dccclxij. mill. Neronis exploratores renuntiauere his modis: A Syene Hieran sycaminon liiij. M. pass. Inde * Tama lxxv. M. pass. regionem Euonymiton Æthiopum primam cxx. Acinam liiij. M. Pitaran xxv. Tergedum cvj. M. Insulam Gagauden esse in medio eo tractu. Inde primùm visas aues psittacos, & ab altera (quæ vocatur Artigula) animal sphingion, à Tergedo cynocephalos. Inde Napata lxxx. mil. Oppidum id paruum inter prædicta solum. Ab eo ad insulam Meroën ccclx. mil. Herbas circa Meroën demum viridiores syluarúmque aliquid apparuisse, & rhinocerotum elephantorúmque vestigia. Ipsum oppidum Meroën ab introitu insulæ abesse lxx. M. pass. iuxtáque aliam insulam Tatu dextro subeuntibus alueo, quæ portum faceret. Ædificia oppidi pauca. Regnare fœminam Candacen, quod nomen multis iam annis ad reginas transiit. Delubrum Hammonis & ibi religiosum, & toto tractu sacella. Cæterùm cùm potirentur rerum Æthiopes, insula ea

Legendũ videtur dccclxxiiij numeris sequentibus cum hac summa ad amussim congruentibus. vel, vt Manutius legit ex antiquo codi. dcccclxij.

** Tamia*

la ea

la ea magnæ claritatis fuit. Tradunt armatorum ccl.mill.dare ſolitam, artificum cccc. M. alere. Reg es Æthiopum xlv.& hodie traduntur.

Multiformes & miræ hominum effigies.

Cap. XXX.

VNiuerſa verò gens Ætheria appellata eſt, deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Æthiope Æthiopia. Animalium hominúmque effigies * monſtriferas circa extremitates eius gigni minimè mirum, artifici ad formanda corpora effigiéſque cælandas mobilitate ignea. Ferunt certè ab Orientis parte intima gentes eſſe ſine naribus, æquali totius oris planitie. Alias ſuperiore labro orbas, alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto & naribus carens, vno tantùm foramine ſpirat, potúmque calamis auenæ trahit, & grana eiuſdem auenæ, ſponte prouenientis ad veſcendum. Quibuſdam pro ſermone nutus motúſque membrorum eſt. Quibuſdam ante Ptolemæum Lathyrum regem Ægypti ignotus fuit vſus ignium. Quidam & Pygmæorum gentem prodiderunt ante paludes, ex quibus Nilus oritur. In ora autem, vbi deſiimus, continui montes ardentibus ſimiles rubent. Troglodytis & Rubro mari à Meroë tractus omnis ſuperponitur: à Napata tridui itinere ad Rubrum litus, aqua pluuia ad vſum compluribus locis ſeruatur, fertiliſſima regione, quæ intereſt, auri. Vlteriora Atabuli Æthiopum gens tenet. Deinde contra Meroën Megabari, quos aliqui Adiabaras nominauêre, oppidum habent Apollinis. Pars eorum Nomades, quæ elephantis veſcitur. Ex aduerſo in Africæ parte Macrobij. Ruſus à Megabaris Memnones & * Dauelli,

* monſtrificas

* Danelli, in Manutij Codice vetuſt. exẽpl. ſequuto.

dierúmque viginti interuallo Critensi. Vltra eos Dochi:deinde Gymnites semper nudi. Mox Anderæ. Mathitæ, Mesagebes, Hipporeæ, atri coloris tota corpora rubrica illinunt. At ex Africæ parte Medimni. Deinde Nomades cynocephalorum lacte viuentes, Olabi, Syrbotæ, qui octonûm cubitorum esse dicuntur. Aristocreon Libyæ latere à Meroë oppidum Tolen dierum quinque itinere tradit. Inde dierum duodecim Esar Aegyptiorum oppidum, qui Psammeticum fugerint. In eo produntur annis trecentis habitasse. Contrà in Arabico latere Daron oppidum esse eorum. Bion autem Sapen vocat, quod ille Esar, & ipso nomine aduenas ait significari. Caput eorum in insula * Sembobitin, & tertium in Arabia, Sai. Inter montes autem & Nilum Symbari sunt, Phalanges, in ipsis verò montibus Asachæ multis nationibus. Abesse à mari dicuntur dierum quinque itinere. Viuunt elephantorum venatu. Insula in Nilo Semberritarum, reginæ paret. Ab ea Nubei Aethiopes dierum octo itinere. Oppidum eorum Nilo impositum, Tenupsis. Sambri apud quos quadrupedes omnes sine auribus, etiam elephanti. At ex Africæ parte Ptoëmbari, Ptoëmphanæ, qui canem pro rege habent, motu eius imperia augurantes, Auruspi oppido longè à Nilo sito. Posteà Achisarmi, Phaliges, Marigeri, Casamarri. Bion & alia oppida in insulis tradit, à * Sembobiti Meroën versus dierum toto itinere viginti. Proximæ insulæ, oppidum Semberritarum sub regina: & aliud Asar: alterius oppidum Daron. Tertiam Medoën vocant, in qua oppidum Asel. Quartam eodem, quo oppidum, nomine Garoden. Inde per ripas oppida, Nauos, Modundam, Andatim, Setundum, Col-

** Sunt qui malint, Pseboitin: nimirũ à Pseboa lacu, quẽ supra Meroën collocat Strabo, satis amplã insignẽ insula, eáque egregiè habitata.*

** Pseboiti*

ligat,

ligat, Secande, Naucétabe, Cumi, Agrospi, Aegipam, Candrogari, Arabam, Summaram. Regio suprà Sirbitum, vbi desinunt montes, traditur à quibusdam habere maritimos Aethiopas Nisicastes, Nisitas, quod significat ternûm & quaternûm oculorum viros: non quia sic sint, sed quia sagittis præcipua contemplatione vtantur. * Ab ea verò parte Nili, quæ suprà Syrtes maiores, Oceanúmque meridianum protenditur, Dalion vocatos esse dicit, pluuia tátum aqua vtentes Cisoros, Longoporos. Ab Oecalicibus dierum quinque itinere Vsibalcos, Isuelos, Pharusos, Valios, Cispios. Reliqua deserta. Deinde fabulosa: ad Occidentem versus Nigrœ, quorum rex vnum oculum habeat in fronte. Agriophagi, pantherarum & leonum carnibus maximè viuentes. Pamphagi, omnia mandentes. Anthropophagi humana carne vescentes. Cynamolgi caninis capitibus. Artabatitæ quadrupedum ferarum modo vagi. Deinde Hesperij, Perorsi, quos in Mauritaniæ confinio diximus. Pars quædam Aethiopum locustis tantùm viuit, fumo & sale duratis in annua alimenta: ij quadragesimum annum vitæ non excedunt. Aethiopum terram vniuersam cum mari Rubro patere in lõgitudinem semel & vicies centena lxx. mill. pas. in latitudinem cum superiore Aegypto * duodecies centena xcvij. M. Agrippa existimauit. * Quidam longitudinem ita diuiserunt. A Meroë Sirbitum xij. dierum nauigationem. Ab ea xij. ad Dauellos. Ab iis ad Oceanum Aethiopicum sex dierum iter. In totum autem ab Oceano ad Meroën dccxxv. M. pass. esse inter autores ferè conuenit: inde Syenen, quantum diximus. Sita est Aethiopia ab Oriente hyberno ad Occidentem hybernum

*Locũ hũc Pin ianus minus malè sic legi posse arbitratur: Ab ea verò parte cæli, quæ supra Syrtes maiores Oceano meridiano prætẽditur

* Calculi ratio videtur exposcere, ut Quindecies cẽtena xcvij. M. legamus. Ea enim sũma cõficietur, si dccxxv. M. quibus Meroë distat ab Ocean°, iũgãtur dccclxxij. M. quã est iter-

uallũ Meroës distat à Syene, ex tremo Æthiopiæ termino.

**Vide num melius sic, Sũt qui latitudinem ita diuisẽrunt. Hac enim diuisio fit à Septentrione in Meridiem, cùm Aethiopiæ longitudo, ipso etiam Plinio teste, ab ortu hyberno in Occasum hybernum porrigatur*

Meridiano cardine syluæ hebeno maximè vi-rent: à media eius parte imminens mari mons excelsus, æternis ardet ignibus, Theôn ochema dictus Græcis: à quo nauigatio quatridui ad promontorium, quod Hesperion ceras vocatur, confine Africæ iuxta Aethiopes Hesperios. Quidam & in eo tractu modicos colles amœna opacitate vestitos Aegipanum Satyrorúmque produnt.

Insulæ Aethiopici maris. Cap. XXXI.

INsulas toto eo mari & Ephorus complures esse tradidit: & Eudoxus, & Timosthenes: Clitarchus verò Alexandro regi renuntiatam adeò diuitem, vt equos incolæ talentis auri permutarent. Alteram, vbi sacer mons opacus sylua repertus esset, distillantibus arboribus odore miræ suauitatis. Contra sinum Persicum Cerne nominatur insula aduersa Aethiopiæ, cuius neque magnitudo, neque interuallum à continente constat Aethiopas tantùm populos habere proditur. Ephorus autor est, à Rubro mari nauigantes in eam non posse propter ardores vltra quasdam columnas (ita appellantur paruæ insulæ) prouehi. Polybius in extrema Mauritania contrà montem Atlantem à terra stadia octo abesse prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex aduerso maximè Carthaginis à continente passus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. Traditur & alia insula contra montem Atlantem, & ipsa Atlantis appellata. Ab ea quinque dierum nauigatione solitudines ad Aethiopas Hesperios, & promontorium, quod vocauimus * Hesperion ceras, inde primum circumagente se terrarum fronte in Occasum, * ac mare Atlanticum.

**Hesperiõ ceras.*

** ad*

eum. Contra hoc promontorium Gorgades insulæ narrantur, Gorgonum quondam domus, bidui nauigatione distantes à continente, vt tradit Xenophon Lampsacenus. Penetrauit in eas Hanno Pœnorum Imperator, prodidítque hirta fœminarum corpora, viros pernicitate euasisse: duarúmque Gorgonum cuteś argumenti & miraculi gratia in Iunonis templo posuit, spectatas vsque ad Carthaginem captam. Vltra has etiamnum duæ Hesperides insulæ narrantur. Adeóque omnia circa hæc incerta sunt, vt Statius Sebosus à Gorgonum insulis prænauigatione Atlantis dierum xl. ad Hesperidum insulas cursum prodiderit, ab iis ad * Hesperion ceras vnius. Nec Mauritaniæ insularum certior fama est. Paucas modò constat esse ex aduerso Autololum, à Iuba repertas, in quibus Gætulicam purpuram tingere instituerat.

Hesperiō-ceras

De Fortunatis insulis. *Cap. XXXII.*

SVnt, qui vltra eos Fortunatas putant esse, quasdámque alias: quorum numero idem Sebosus etiam spatia complexus, Iunoniam abesse à Gadibus dccl. M. passuum tradit. Ab ea tantundem ad Occasum versus Pluuialiam, Capraríamque: in Pluuialia non esse aquam, nisi ex imbribus. Ab iis ccl mill. passuum Fortunatas, contra læuam Mauritaniæ viij. mill. passuum. Oram Solis vocari in conualle à conuexitate, & Planariam à specie, conuallis circuitu ccc. M. passuum. Arborum ibi proceritatem ad centum quadragintaquatuor pedes adolescere. Iuba de Fortunatis ita inquisiuit: sub Meridiem positas esse prope Occasum, à Purpurariis * dccxxv. mill. passuum, sic vt ccl. supra Occasum nauigetur:

Legendū omnino de-

xxv.M. tũ ex vetust. codi. tũ ex numeris sequẽtibus, summa huic ad vnguem congruẽtibus.

deinde per ccclxxv. M. passuum ortus petatur. Primam vocari Ombrion nullis ædificiorum vestigiis. habere in montibus stagnum, arbores similes ferulæ, ex quibus aquæ exprimantur, ex nigris amara, ex candidioribus potui iucunda. Alteram insulam Iunoniam appellari, in ea ædiculam esse tantùm lapide extructam. Ab ea in vicino eodem nomine minorem. Deinde Caprariam lacertis grandibus refertam. In conspectu earum esse Niuatiam, quæ hoc nomen accepit à perpetua niue, nebulosam. Proximã ei Canariam vocari, à multitudine canum ingentis magnitudinis: ex quibus perducti sunt * Iubæ duo: apparéntque ibi vestigia ædificiorum. Cùm autem omnes copia pomorum & auium omnis generis abundent, hanc & palmetis caryotas ferentibus, ac nuce pinea abundare. Esse copiam & mellis. Papyrum quoque & siluros in amnibus gigni. Infestari eas belluis, quæ expellantur assiduè, putrescentibus. At abundè orbe terrarum extrà intrà indicato, colligenda in arctum mensura æquorum videtur.

** à Iuba*

Terra per mensuras computata digestio.

Cap. XXXIII.

Polybius à Gaditano freto longitudinem directo cursu ad os Mæotis, XXXIIII. xxxvij. mill. cccc. passuum prodidit. Ab eodem initio ad Orienté recto cursu Siciliã XII. lx. M. cccc. pass. Cretam ccclxxv. M. pass. Rhodũ clxxxvj. M. cccc. pas. Chelidonias tãtundem: Cyprũ cccxxv. M. pass. Inde Syriæ Seleuciam Pieriam cxv. M. pass. Quæ computatio efficit vicies ter centena xl. M. pass. Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad sinum Issicum per longitudinem directam XXXIIII. xl. passuum mill. taxat, in quo

haud ſcio an ſit error numeri, quoniam idem à Siculo freto Alexandriam curſus XII. l. M. paſſuum tradidit. Vniuerſus autem circuitus per ſinus dictos ab eodem exordio colligit* ad Mæotin lacum CLVI. M. paſſuum. Artemidorus adiicit dcclvj. mill. Idem cum Mæotide CLXXIII. xc. mill. paſſuum eſſe tradit. Hæc eſt menſura inermium, & pacata audacia fortunam prouocantium hominum. Nunc ipſarum partium magnitudo comparabitur, vtcunque difficultatem afferet autorum diuerſitas. Aptiſſimè tamen ſpectabitur ad longitudinem latitudine addita. Eſt ergo ad hoc præſcriptum Europæ magnitudo LXXXI. xlviij. M. paſſuum. Africæ (vt media ex omni varietate prodentium ſumatur computatio) efficit longitudo XXXVII. xlviij. M. Latitudo, quà colitur, nuſquam ducenta quinquaginta M. paſſuum, excedit. Sed quoniam à Cyrenaica eius parte nongentorum decem millium paſſuum, eam fecit Agrippa deſerta eius ad Garamantas vſque, quà noſcebantur, complectens, vniuerſam menſuram quæ venit in computationem, XLVI. viij. mill. paſſuum efficit. Aſiæ longitudo in confeſſo eſt LXIII. mill. * dccl. mill. paſſuum. Latitudo ſanè computetur ab Aethiopico mari Alexandriam iuxta Nilum ſitam, vt per Meroën & Syenen menſura currat, XVIII. lxxv. M. paſſ. Apparet ergo Europam paulo minus dimidia Aſiæ parte maiorem eſſe, quàm Aſiam. Eandem altero tanto & ſexta parte Africæ ampliorem, quàm Africam. Quòd ſi miſceantur omnes ſummæ, liquidò patebit Europam totius terræ tertiam eſſe partem & octauam paulo amplius: Aſiam verò quartā & quartamdecimam: Africam autem quintā & inſuper ſexageſimam.

His

* *intra Mæotin*

* *dcccl.*

His addemus etiamnum vnam Græcæ inuentionis sententiam vel exquisitissimæ subtilitatis, vt nihil desit in spectando terrarum situ, indicatisque regionibus noscatur, * & quæ cuique earum societas sit siue cognatio dierum ac noctium, quibúsque inter se pares vmbræ & æqua mundi conuexitas. Ergo reddetur hoc etiam, terráque vniuersa in membra cæli digeretur. Plura sunt autem hæc segmenta mundi, quæ nostri circulos appellauere, Græci parallelos.

** cum qua cuique earum societas sit.*

Digistio terrarum in parallelos, & vmbras pares. *Cap. XXXIIII.*

PRincipium habet Indiæ pars versa ad Austrum. Patet vsque Arabiam & Rubri maris accolas. Continentur Gedrosi, Persæ, Carmani, Elymæi, Parthyene, Aria, Susiane, Mesopotamia, Seleucia cognominata Babylonia, Arabia ad Petras vsque, Syria Cœle, Pelusium Aegypti: inferiórque ora, quæ vocatur Alexādriæ, Africæ maritima, Cyrenaica oppida omnia, Thapsus, Adrumetum, Clupea, Carthago, Vtica, vtraque Hippo, Numidia, Mauritania vtraque, Atlanticum mare, columnæ Herculis. In hoc cæli circumplexu æquinoctij die media, vmbilicus, quem gnomonem vocant, vij. pedes longus, vmbram non amplius iiij. pedes longam reddit. Noctis verò diesque longissima spatia horas xiiij. æquinoctiales habent, breuissima è contrario x. Sequens circulus incipit ab India vergente ad Occasum: vadit per medios Parthos, Persepolin, citima Persidis, Arabiam citeriorem Iudæam, Libani montis accolas. Amplectitur Babylonem, Idumæam, Samariam, Hierosolymam, Ascalonem, Ioppen, Cæsaream, Phœnicē, Ptolemaidem, Sidonem, Tyrum, Berytū, Botryn, Tripolin, Byblum, Antiochiam, Laodi

Laodiceam,Seleuciam,Ciliciæ maritima,Cyprū, auſtrinam Cretam , Lilybæum in Sicilia, ſeptentrionalia Africæ & Numidiæ. Vmbilicus æquinoctio xxxv. pedum, vmbram vigintiquatuor pedes longam facit. Dies autem nóxque maxima quatuordecim horarum æquinoctialium eſt , accedente iis quinta parte vnius horæ. Tertius circulus ab Indis Imao proximis oritur. Tēdit per Caſpias portas Mediæ proximas,Cataoniam,Cappadociam,Taurum, Amanum,Iſſum , Cilicias portas,Solos,Tarſum,Cyprum,Piſidiam,Pamphyliæ Siden,Lycaoniam,Lyciæ Pataṛa,Xanthum,Caunum,Rhodum,Coum, Halicarnaſſum , Gnidum, Dorida,Chium,Delum , Cycladas, medias , Gythium,Maleam,Argos, Laconiam , Elin, Olympiam, * Meſſanem Peloponneſi,Syracuſas,Catinam,Siciliam mediam,Sardiniæ auſtrina,Carteiam,Gades. Gnomonis centum vnciæ , vmbram ſeptuagintaſeptem vnciarum faciunt. Longiſſimus dies eſt æquinoctialium horarum quatuordecim atque dimidiæ,cum trigeſima parte vnius horæ. Quarto ſubiacent circulo,quæ ſunt ab altero latere Imai,Cappadociæ auſtrina,Galatia,Myſia,Sardis,Smyrna,Sipylus,Tmolus mons Lydię, Caria,Ionia,Trallis,Colophon,Epheſus Miletos, Samos : Chios,Icarium mare , Cyclades Septentrionales,Athenæ, Megara , Corinthus , Sicyon, Achaia,Patræ,Iſthmos , Epirus , Septentrionalia Siciliæ,Narbonenſis Galliæ exortiua , Hiſpaniæ maritima à Carthagine noua , & inde ad Occaſum . Gnomoni xxj. pedum , reſpondent vmbræ xvij.pedum. Longiſſimus dies habet æquinoctiales horas quatuordecim , & duas tertias vnius horæ. Quinto continentur ſegmento ab introitu Caſpij maris , Bactra , Iberia , Armenia , Myſia,

* Meſſenem

Phry

Phrygia,Hellespontus,Troas, Tenedus,Abydos Scepsis,Ilium,Ida mons,Cyzicum, Lampsacum, Sinope,Amisum, Heraclea in ponto, Paphlagonia,Lemnus,Imbrus,Thasus,Cassandria Thessalia,Macedonia,Larissa,Amphipolis, Thessalonice,Pella,Edessa,Berœa,Pharsalia,Carystum, Eubœa,Bœoti, Chalcis, Delphi,Acharnania, Aetolia,Apollonia,Brundisium,Tarentum Thurij, Locri,Rhegium,Lucani Neapolis,Puteoli, Tuscum mare,Corsica,Baleares Hispania media.Gnomoni septem pedes,vmbræ sex.Magnitudo diei summa,horarum æquinoctialium quindecim. Sexta comprehensio qua cōtinetur vrbs Roma amplectitur Caspias gentes.Caucasum Septentrionalia Armeniæ,Apolloniam supra Rhyndacum,Nicomediam,Nicæam,Chalcedonem.Byzantium,Lysimachiam,Cherrhonesum,Melanem sinū, Abderam,Samothraciam,Maroneam,Aenum, Bessicam, Thraciam mediam, Pæoniam, Illyrios, Dyrrhachium,Canusium,Apuliæ extima,Campaniam & Hetruriam, Pisas,Lunā, Lucā, Genuam, Liguriam,Antipolin,Massiliam,Narbonem,Tarraconem, Hispaniam Tarraconensem mediam, & inde per Lusitaniam Gnomoni pedes nouem, vmbræ octo. Longissima diei spatia, horarum æquinoctialium quindecim, addita nona parte vnius horæ:aut, vt Nigidio placuit, quinta.Septima diuisio ab altera Caspij maris ora incipit:caditq; supra Callatim, Bosphorum Borysthenem, Tomos,Thraciæ auersa, Triballos, Illyrici reliqua,Adriaticum mare, Aquileiam, Altinum, Venetiam, Vicetiam, Patauium, Veronam,Cremonam,Rauennam,Anconam,Picenum,Marsos,Pelignos,Sabinos,Vmbriā, Ariminum, Bononiam, Placentiam,Mediolanum,omniáque ab Apenni

no;

no:tránſque Alpes, Galliam Aquitanicam, Viennam, Pyrenæum, Celtiberiam. Vmbilico trigintaquinque pedum, vmbræ trigintaſex, vt tamen in parte Venetiæ exæquetur vmbra Gnomoni: ampliſſima dies horarum æquinoctialium quindecim, & quintarum partium horæ trium. Hactenus antiquorum exacta celebrauimus. Sequentium diligentiſſimi, quod ſupereſt terrarum tribus aſſignauere ſegmentis. A Tanai per Mæotin lacum & Sarmatas vſque Boryſthenem, atque ita per Dacos partémque Germaniæ, Gallias, Oceani litora amplexi, quod eſſet horarum ſedecim. Alterum per Hyperboreos & Britanniam, horarum decem & ſeptem. * Poſtremò Scythicum à Rhiphæis iugis in Thulen in quo dies con tinuarentur (vt diximus) noctéſque per vices. Iidem & ante principia quæ fecimus poſuere circulos duos. Primum per inſulam Meroën, & Ptolemaidem, in Rubro mari ad elephantorum venatus conditam: vbi longiſſimus dies duodecim horarum eſſet, dimidia hora amplior. Secundum per Syenen Aegypti euntem, qui eſſet horarum tredecim. Iidémque ſingulis dimidia horarum ſpatia vſque vltimum adiecere circulis. Et hactenus de terris.

* *Poſtremũ*

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER SEPTIMVS.

PROOEMIVM.

MVNDVS, & in eo terræ, gentes, maria, insulæ, insignes vrbes, ad hunc modum se habent. Animantium in eodem natura, nullius propè partis contemplatione minor est, si quidem omnia exequi humanus animus queat. Principium iure tribuètur homini, cuius causa videtur cuncta alia genuisse natura, magna & sæua mercede contra tanta sua munera: vt non sit satis æstimare, parens melior homini, an tristior nouerca fuerit. Ante omnia vnum animantium cunctorum, alienis velat opibus: cæteris variè teguméta tribuit, testas, cortices, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera. Trũcos etiam arborésque cortice, interdum gemino, à frigoribus & calore tutata est. Hominem tantum nudum, & in nuda humo, natali die abiicit ad vagitus

gitus statim & ploratum, nullúmque tot animalium aliud ad lacrymas, & has protinus vitæ principio. At Hercule risus, præcox ille & celerrimus, ante quadragesimum diem nulli datur. Ab hoc lucis rudimento, quæ ne feras quidem inter nos genitas, vincula excipiunt, & omnium membrorum nexus: itáque feliciter natus iacet, manibus pedibúsque deuinctis, flens, animal cæteris imperaturum: & à suppliciis vitam auspicatur, vnam tantùm ob culpam, quia natum est. Heu dementiam ab iis initiis existimantium ad superbiam se genitos. Prima roboris spes, primúmque temporis munus quadrupedi similem facit. Quando homini incessus? quando vox? quando firmum cibis os? quandiu palpitans vertex, summæ inter cuncta animalia imbecillitatis indicium? Iam morbi. tótque medicinæ contra mala excogitatæ, & hæ quoque subinde nouitatibus victæ. Cætera sentire naturam suam, alia pernicitatem vsurpare, alia præpetes volatus, alia vires, alia nare: hominem scire nihil sine doctrina, non fari, non ingredi, non vesci: breuitérque non aliud naturæ sponte, quàm flere. Itaque multi extitere, qui non nasci optimum censerent, aut quàm ocyssimè aboleri. Vni animantium luctus est datus, vni luxuria, & quidé innumerabilibus modis, ac per singula membra: vni ambitio, vni auaritia, vni immensa viuendi cupido, vni superstitio, vni sepulturæ cura, atque etiam post se de futuro. Nulli vita fragilior, nulli rerum omnium libido maior, nulli pauor confusior, nulli rabies acrior. Denique cætera animantia in suo genere probè degunt: congregari videmus, & stare contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat:

ſerpentum morſus non petit ſerpentes: ne maris quidem belluæ ac piſces, niſi in diuerſa genera, ſæuiunt. At Hercule homini plurima ex homine ſunt mala.

Gentium mirabiles figuræ.

Caput primum.

ET de vniuerſitate quidem generis humani, magna ex parte in relatione gentium diximus. Neq; enim ritus moréſque nunc tractamus innumeros, ac totidem pene, quot ſunt hominum cœtus. Quædam tamen non omittenda duco, maximéque longiùs à mari degentium: in quibus prodigioſa aliqua & incredibilia multis viſum iri haud dubito. Quis enim Aethiopas, antequàm cerneret, credidit? aut quid non miraculo eſt cùm primùm in notitiā venit? Quàm multa fieri non poſſe, priuſquàm ſint facta, iudicantur? Naturæ verò rerum vis atque maieſtas, in omnibus momentis fide caret: ſi quis modo partes eius, ac non totam complectatur animo. Ne pauones, aut tigrium, pantherarúmque maculas, & tot animalium picturas commemorem, paruum dictu, ſed immenſum æſtimatione, tot gentiū ſermones, tot linguæ, tanta loquendi varietas, vt externus alieno penè non ſit hominis vice. Iam in facie vultúque noſtro, cùm ſint decem aut paulo plura membra, nullas duas in tot millibus hominum indiſcretas effigies exiſtere: quod ars nulla in paucis numero præſtet affectando. Nec tamen ego in pleriſque eorum obſtringam fidem meam, potiúſque ad autores relegabo, qui dubiis reddentur omnibus: modo ne ſit faſtidio Græcos ſequi, tanto maiore eorum diligentia, vel cura vetuſtiore.

De

De Scythis & aliarum diuersitate gentium.

Cap. II.

ESse Scytharum genera, & quidem plura, quę corporibus humanis vescerentur, indicauimus. Idipsum incredibile fortasse, ni cogitemus in medio orbe terrarum, ac Sicilia & Italia fuisse gentes huius monstri, Cyclopas & Læstrygonas, & nuperrimè trans Alpes hominem immolari gentium earum more solitum: quod paulum à mandendo abest. Sed & iuxta eos, qui sunt ad Septentrionem versi, haud procul ab ipso Aquilonis exortu, specúq; eius dicto, quem locum Gesclitron appellant, produntur Arimaspi, quos diximus, vno oculo in fronte media insignes: quibus assiduè bellum esse circa metalla cum gryphis, ferarum volucri genere, quale vulgo traditur, eruente ex cuniculis aurum, mira cupiditate & feris custodientibus, & Arimaspis rapientibus, multi, sed maximè illustres Herodotus, & Aristeas Proconnesius scribunt. Super alios auté Anthropophagos Scythas, in quadam conualle magna Imai montis, regio est, quæ vocatur Abarimon, in qua syluestres viuunt homines, auersis post crura plantis, eximiæ velocitatis, passim cum feris vagantes. Hos in alio non spirare cælo, ideóque ad finitimos reges non pertrahi, neque ad Alexandrum Magnum pertractos, Beton itinerum eius mensor prodidit. Priores Anthropophagos, quos ad Septentrionem esse diximus decem dierum itinere supra Borysthenem amnem, ossibus humanorum capitum bibere, cutibúsque cum capillo pro * mantelibus ante pectora vti, Isigonus Nicæensis. Idem in Albania gigni quosdam

* *Mãtelia quæ hic in-*

telligat Plinius, explicat Cal. Rhodigin. Antiq. lec. lib. 16. cap. 10.

glauca oculorum acie, à pueritia statim canos, qui noctu plusquàm interdiu cernāt. Idē itinere dierũ x. supra Borysthenem, Sauromatas tertio die cibum capere semper. Crates Pergamenus in Hellesponto circa Parium, genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes vocat, serpentum ictus contactu leuare solitos, & manu imposita venena extrahere corpori. Varro etiam nunc esse paucos ibi, quorum saliuæ contra ictus serpentum medeantur. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, vt Agatharchides scribit, Psyllo rege dicta, cuius sepulcrum in parte Syrtium maiorum est. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, vt cuius odore sopirent eas. Mos verò, liberos genitos protinus obiicien di sæuissimis earum, eóque genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpétibus. Hæc gens ipsa quidem prope internicione sublata est à Nasamonibus, qui nunc eas tenent sedes: genus tamē hominum ex his qui profugerant, aut cùm pugnatum est, absuerant, hodiéque remanet in paucis. Simile & in Italia Marsorum * gentis durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse iis vim naturalem eam. Et tamen omnibus hominibus contra serpétes inest venenum: feriúntque * ictas saliua, vt feruentis aquæ contactum fugere. Quod si in fauces penetrauerit, etiam mori: ídque maximè humani ieiuni oris. Supra Nasamonas confinésque illis Machlyas, Androgynos esse vtriusque naturæ, inter se vicibus coeuntes, Calliphanes tradit. Aristoteles adiicit, dextram mammam iis virilem, læuam muliebrem esse. In eadem Africa familias quasdam effascinantium, Isigonus & Nymphodorus tradunt

** genus, vel gente.*

** ictu saliuæ, vt feruētis aquæ cōtactu fugere.*

dunt:quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes. Esse eiusdé generis in Triballis & Illyriis, adiicit Isigonus, qui visu quoque effascinent, interimántque quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis: quod eorum malum faciliùs sentire puberes. Notabilius esse quòd pupillas binas in oculis singulis habeãt. Huius generis & fœminas in Scythia, quę vocantur Bithyæ, prodit Apollo-nides. Philarchus & in Põto Thibiorũ genus, multósq; alios eiusdé naturę: quorum notas tradit in altero oculo geminã pupillam, in altero equi effigiẽ. Eosdem prætereà non posse mergi, ne veste quidem degrauatos. Haud dissimile iis genus Pharnacum in Aethiopia prodidit Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus afferat. Fœminas quidem omnes vbique visu nocere, quæ duplices pupillas habeant, Cicero quoque apud nos autor est. Adeò naturæ, cùm ferarum morem vescẽdi humanis visceribus in homine genuisset, gignere etiam in toto corpore & in quorundam oculis quoque venena placuit: ne quid vsquam mali esset, quod in homine non esset. Haud procul vrbe Roma in Faliscorum agro familiæ sunt paucæ, quæ vocantur Hirpiæ: quæ sacrificio annuo, quod fit ad montem Soractem Apollini, super ambustam ligni struem ambulantes non aduruntur. Et ob id perpetuo senatusconsulto militiæ omniúmq; aliorum munerum vacationem habent. Quorundam corpore partes nascuntur ad aliqua mirabiles: sicut Pyrrho regi pollex in dextero pede, cuius tactu lienosis medebatur. Hunc cremari cum reliquo corpore non potuisse tradunt, conditúmq; loculo in templo. Præcipuè India Aethiopúmque tractus, mi-

raculis ſcatent. Maxima in India gignuntur animalia. Indicio ſunt canes grandiores cęteris. Arbores quidem tantæ proceritatis traduntur, vt ſagittis ſuperari nequeant. Hæc facit vbertas ſoli, temperies cæli, aquarum abundantia (ſi libeat credere) vt ſub vna ficu turmæ condantur equitum. Arundines verò tantæ proceritatis, vt ſingula internodia alueo nauigabili ternos interdum homines ferant. Multos ibi quina cubita conſtat longitudine excedere: non expuere: non capitis, aut dentium, aut oculorum vllo dolore affici, rarò aliarum corporis partium: tam moderato Solis vapore durari. Philoſophos eorum quos Gymnoſophiſtas vocant, ab exortu ad Occaſum perſtare, contuentes Solem immobilibus oculis: feruentibus harenis toto die alternis pedibus inſiſtere. In monte, cui nomen eſt Milo, homines eſſe auerſis plantis, octonos digitos in ſingulis pedibus habentes, autor eſt Megaſthenes. In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis, ferarum pellibus velari, pro voce latratum edere, vnguibus armatum venatu & aucupio veſci. Horum ſupra centum viginti mill. fuiſſe prodente ſe, Cteſias ſcribit: & in quadã gente Indiæ, fœminas ſemel in vita parere, genitóſq; cõfeſtim caneſcere. Itẽ hominum genus, qui Monoſceli vocarẽtur, ſingulis cruribus, miræ pernicitatis ad ſaltum: eoſdémque Sciopodas vocari, quòd in maiori æſtu humi iacentes reſupini, vmbra ſe pedum protegant: non longè eos à Troglodytis abeſſe. Rurſúſque ab his Occidentem verſus quoſdam ſine ceruice, oculos in humeris habentes. Sunt & Satyri Subſolanis Indorum montibus (Cartadulorum dicitur regio) perniciſſimum animal: tum

quadru

quadrupedes, tũ * rectè currētes humana effigie, * recti
propter velocitatem, nisi senes aut ægri, non capiuntur. Choromandarum gentem vocat Tauron syluestrem sine voce, stridoris horrēdis hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. Eudoxus in Meridianis Indiæ viris plantas esse cubitales: fœminis adeò paruas, vt Struthopedes appellentur. Megasthenes gentem inter Nomadas Indos narium loco foramina tantum habentem, anguium modo loripedem, vocari Syrictas. Ad extremos fines Indiæ ab Oriente circa fontem Gangis, Astomorum gentem sine ore, corpore toto hirtam vestiri frondium lanugine, halitu tantùm viuentem, & odore, quem naribus trahant. Nullum illis cibum, nullúmque potum: tantùm radicum florúmque varios odores & syluestrium malorum, quæ secum portant longiore itinere, ne desit olfactus: grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Supra hos extrema in parte montiũ Spithamęi Pygmęi narrantur, ternas spithamas longitudine, hoc est, ternos dodrantes non excedentes, salubri cælo, sempérque vernante, montibus ab Aquilone oppositis: quos à gruibus infestari Homerus quoque prodidit. Fama est, insidentes arietum caprarúmque dorsis, armatos sagittis veris tempore vniuerso agmine ad mare descendere, & oua pullósque earum, alitum consumere: ternis expeditionem eam mensibus confici, aliter futuris gregibus non resisti. Casas eorum luto pennísque, & ouorum putaminibus construi. Aristoteles in cauernis viuere Pygmæos tradit. Cætera de his, vt reliqui. Cyrnos Indorum genus Isigonus annis centenis quadragenis viuere. Item Aethiopas Macrobios & Seras existimat,

& qui Athon montem incolant: hos quidem, quia viperinis carnibus alantur: itaque nec capiti, nec vestibus eorum noxia corpori inesse animalia. Onesicritus, quibus in locis Indiæ vmbræ non sint, corpora hominum cubitorum quinûm & binorum palmorum existere, & viuere annos centum triginta, nec senescere, sed, vt medio æuo, mori. Crates Pergamenus Indos, qui centenos annos excedant, Gymnetas appellat, non pauci Macrobios. Ctesias gentem ex hisque appellatur Pandoræ, in conuallibus sitam, annos ducenos viuere, in iuuenta candido capillo, qui in senectute nigrescat. Contrà alios quadragenos non excedere annos, iunctos Macrobiis, quorum fœminæ semel pariant: idq; & Agatharchides tradit. Præterea locustis eos ali, & esse pernices. Mādrorum nomé iis dedit Clitarchus, & Megasthenes, trecentósq; eorum vicos annumerat. Fœminas septimo ætatis anno parere, senectam quadragesimo anno accedere. Artemidorus, in Taprobana insula longissimam vitam sine vllo corporis lāguore traduci. Duris, Indorum quosdam cum feris coire, mistósque & semiferos esse partus. In Calingis eiusdem Indiæ gente quinquēnes concipere fœminas, octauum vitæ annum non excedere. Et alibi cauda villosa homines nasci pernicitatis eximiæ, alios auribus totos contegi. Oritas ab Indis Arbis fluuius disterminat. Ii nullum aliū cibum nouere, quàm piscium, quos vnguibus dissectos Sole torreant: atque ita panem ex his faciunt, vt refert Clitarchus. Troglodytas super Aethiopiam velociores esse equis, Pergamenus Crates. Item Aethiopas octona cubita longitudine excedere. Syrbótas vocari gentem eam Nomadum

Aethiop

Aethiopum, secundum flumen Astapum ad Septentrioné vergentiū. Gens Menisminorū appellata, abest ab Oceano dierū itinere viginti, animalium, quæ Cynocephalos vocamus, lacte viuit, quorum armenta pascit maribus interemptis, præterquàm sobolis causa. In Africæ solitudinibus hominum species obuię subinde fiunt momentóque euanescunt. Hæc atque talia ex hominum genere ludibria sibi nobis miracula, ingeniosa fecit natura. Et singula quidem, quæ facit in dies, ac propè horas, quis enumerare valeat? Ad detegendam eius potentiam, satis sit inter prodigia posuisse gentes. Hinc ad confessa in homine pauca.

De prodigiosis partubus. *Cap. III.*

TErgeminos nasci certum est, Horatiorum Curiatiorúmque exemplo: suprà inter ostenta ducitur, præterquàm in Aegypto, vbi fœtifer potu Nilus. Annis proximis, supremis Diui Augusti, Fausta quædam è plebe, Ostiæ duos mares, totidem fœminas enixa, famem, quæ consecuta est, portendit haud dubié. Reperitur & in Peloponneso quinos quater enixa, maiorémque partem ex omni eius vixisse partu. Et in Aegypto septenos vno vtero simul gigni, autor est Trogus. Gignuntur & vtriusque sexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, & in prodigiis habitos, nunc verò in deliciis. Pompeius Magnus in ornamentis theatri mirabiles fama posuit effigies, ob id diligentiùs magnorum artificum ingeniis elaboratas: inter quas legitur Eutyche, à xx. liberis rogo illata Trallibus, enixa xxx. partus. Alcippe elephantum, quanquam id inter ostenta est. Nanque & serpétem peperit inter initia Marcisi bel-

li ancilla. Multiformes pluribus modis inter monstra partus eduntur. Claudius Cæsar scribit Hippocétaurum in Thessalia natum eodem die interiisse. Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle vidimus. Est inter exempla, in vterum protinus reuersus infans Sagunti, quo anno ab Annibale deleta est.

De mutatione sexus, & geminis partubus.

Cap. IIII.

EX fœminis mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus, P. Licinio Crasso, C. Cassio Longino c o s s. Cassini puerũ factum ex virgine sub parentibus, iussuque Aruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit, visum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & virilitatem prouenisse, vxorémque duxisse. Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se visum. Ipse in Africa vidi mutatũ in maré nuptiarum die, L. Cossiciũ ciuem Tisdritanũ. Editis geminis raram esse, aut puerperæ aut puerperio, præterquàm alteri, vitã. Si verò vtriusque sexus editi sint gemini, rariorem vtrinque salutem. * Fœminas gigni celeriùs, quàm mares, sicut celeriùs senescere. Sæpius in vtero moueri mares, & in dextera ferè geri parte, in læua fœminas, constat.

* *Contrà Aristoteles Histor. animal. libr. 7. cap. 3. omnésque tũ medici, tum Philosophi marẽ tradũt celerius, quàm*

De homine generando, & pariendi tempore per illustria exempla à mensibus septem, ad vndecim. *Cap. V.*

CAeteris animantibus statum, & pariendi, & partus gerendi tempus est: homo toto anno, & incertò gignitur spatio. Alius septimo mense, alius octauo, & vsque ad initia decimi vndecimísque

mique. Ante septimum mensem haud vnquam vitalis est. Septimo nō nisi pridie posteróue plenilunij die, aut interlunio concepti nascuntur. Translatitium in Aegypto est & octauo gigni. Iam quidem & in Italia tales partus esse vitales, contra priscorum opiniones. Variant hæc pluribus modis. Vestilia C. Herdicij, ac posteà Pomponij*atque Orfiti clarissimorum ciuium coniunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium septimo mense genuit, Suillium Ruffum vndecimo, Corbulonem septimo, vtrunq; Consulem: posteà Cæsoniam Caij principis coniugem, octauo. In quo mensium numero genitis, intra quadragesimum diem maximus labor. Grauidis autem quarto & octauo mense, letalésque in iis abortus. Massurius autor est, L. Papyrium Prætorem, secundo hærede lege agente, bonorum possessionem contra eũ dedisse, cùm mater partum se xiij. mensibus diceret tulisse, quoniam nullum certum tempus pariendi statutum videretur.

fœminam, & in vtero perfici, & in lucē progredi. Quo fit, vt nonnulli hoc in loco Gignere malint legere, quàm Gigni, hoc sensu, fœminas sobolis procreationi celeriùs maturas fieri, quàm mares.

** Atque, deest in codi. Germa.*

De conceptibus, & signa sexus in grauidis prauenientia partum. Cap. VI.

A Conceptu decimo die dolores capitis, oculorum vertigines tenebræque, fastidium in cibis, *redundatio stomachi, indices sunt hominis inchoati. Melior color marem ferenti, & facilior partus: motus in vtero quadragesimo die. Cōtraria omnia in altero sexu: ingestabile onus, crurum & inguinum leuis tumor. Primus autem nonagesimo die motus. Sed plurimum languoris in vtroque sexu, capillum germinante partu, & in plenilunio: quod tempus editos quoque infantes præcipuè infestat. Adeóque incessus, atque omne, quicquid dici potest in grauida

** redũdantia*

uida refert: vt salsioribus cibis vsæ, carentẽ vnguiculis partum edant: & si respirauêre, difficilius enitantur. Oscitatio quidem in enixu letalis est: sicut sternuisse à coitu abortiuum.

De conceptu hominum & generatione.
Cap. VII.

MIseret atque etiam pudet æstimantem quàm sit friuola animalium superbissimi origo, cùm plerunque abortus causa fiat odor à lucernarum extinctu. His principiis nascuntur tyranni, his carnifex animus. Tu qui corporis viribus fidis, tu qui fortunæ munera amplexaris, & te ne alumnum quidem eius existimas, sed partum: tu cuius semper in victoria est mens, tu qui te Deum credis, aliquo successu tumens, tanti perire potuisti: atque etiam hodie minoris potes, quantulo serpentis ictus dente: aut etiam, vt Anacreon poëta, acino vuæ passæ: vt Fabius Senator * Prætor, in lactis haustu vno pilo strangulatus. Is demum profectò vitam æqua lance pensitabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit.

* *Aliàs, poto in lactis haustu vno pilo.*

De Agrippis. Cap. VIII.

IN pedes procedere nascentem, contra naturam est: quo arguméto eos appellauêre Agrippas, vt ægrè partos: qualiter M. Agrippam ferunt genitum vnico propè felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis. Quanquam is quoque aduersa pedum valetudine, misera iuuenta, exercito æuo inter arma mortésque, ad noxia successu, infelici * terris stirpe omni, sed per vtrasque Agrippinas maximè, quæ Caium & Domitium Neronem principes genuere, totidem faces generis humani: præterea breuitate æui quia

* *terræ Agrippinã Claudij Commentariũ edidisse*

quinquagesimo vno raptus anno, in tormentis adulteriorum coniugis, socerísque prægraui seruitio, luisse augurium præposteri natalis existimatur. Neronem quoque paulò antè principem, & toto principatu suo hostem generis humani, pedibus genitum parens eius scribit Agrippina. Ritu naturæ capite hominem gigni mos est, pedibus efferri.

de vita sua suorúmq; casibus, autor est Corne. Tacitus Annal. lib. 4.

Monstruosi partus excisi vtero. Cap. IX.

AVspicatius enecta parente gignuntur: sicut Scipio Africanus prior natus, primúsque Cęsarum à cæso matris vtero dictus: qua de causa & Cæsones appellati. Simili modo natus & Manlius, qui Carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui sint Vopisci. Cap. X.

VOpiscos appellabant è geminis, qui retenti vtero nascerentur, altero interempto abortu. Nanque maxima, & rara, circa hoc miracula existunt.

Exempla numerosæ sobolis. Cap. XI.

PRæter mulierem, pauca animalia coitum nouere grauida. Vnum quidem omnino, aut alterum, superfœtat. Extat in monumentis etiam medicorum, & quibus talia consectari curæ fuit, vno abortu xij. puerperia egesta. Sed vbi paululum temporis inter duos conceptus intercessit, vterque præfertur: vt in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit, & in ea, quæ gemino partu, alterum marito similem, alterúm adultero genuit: Item in Proconnesia ancilla, quæ eiusdem diei coitu, alterum domino similem, alterum procuratori eius: & in alia, quæ vnum iusto partu, quinque mensium alterum edidit. Rursus in alia, quę septem mensium edito puerperio, insecutis mensibus geminos enixa est. Iam illa

vulg

glauca oculorum acie, à pueritia ſtatim canos, qui noctu pluſquàm interdiu cernāt. Idē itinere dierū x. ſupra Boryſthenem, Sauromatas tertio die cibum capere ſemper. Crates Pergamenus in Helleſponto circa Parium, genus hominum fuiſſe tradit, quos Ophiogenes vocat, ſerpentum ictus contactu leuare ſolitos, & manu impoſita venena extrahere corpori. Varro etiam nunc eſſe paucos ibi, quorum ſaliuæ contra ictus ſerpentum medeantur. Similis & in Africa gens Pſyllorum fuit, vt Agatharchides ſcribit, Pſyllo rege dicta, cuius ſepulcrum in parte Syrtium maiorum eſt. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale ſerpentibus, vt cuius odore ſopirent eas. Mos verò, liberos genitos protinus obiicien di ſæuiſſimis earum, eóque genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino ſanguine natos ſerpētibus. Hæc gens ipſa quidem prope internicione ſublata eſt à Naſamonibus, qui nunc eas tenent ſedes: genus tamē hominum ex his qui profugerant, aut cùm pugnatum eſt, abfuerant, hodiéque remanet in paucis. Simile & in Italia Marſorum* gentis durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo ineſſe iis vim naturalem eam. Et tamen omnibus hominibus contra ſerpētes ineſt venenum: ferúntque * ictas ſaliua, vt feruentis aquæ contactum fugere. Quod ſi in fauces penetrauerit, etiam mori: ídque maximè humani ieiuni oris. Supra Naſamonas confinéſque illis Machlyas, Androgynos eſſe vtriuſque naturæ, inter ſe vicibus coeuntes, Calliphanes tradit. Ariſtoteles adiicit, dextram mammam iis virilem, læuam muliebrem eſſe. In eadem Africa familias quaſdam effaſcinantium, Iſigonus & Nymphodorus tradunt

telligat Plinius, explicat Cal. Rhodigin. Antiq. lec. lib. 16. cap. 10.

** genus, vel gente.*

** ictu ſaliuæ, vt feruētis aquæ cōtactu fugere.*

dunt:quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes. Esse eiusdé generis in Triballis & Illyriis, adiicit Isigonus, qui visu quoque effascinent, interimántque quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis: quod eorum malum faciliùs sentire puberes. Notabilius esse quòd pupillas binas in oculis singulis habeãt. Huius generis & fœminas in Scythia,quę vocantur Bithyæ,prodit Apollo-nides. Philarchus & in Põto Thibiorũ genus,multósq; alios eiusdẽ naturę:quorum notas tradit in altero oculo geminã pupillam,in altero equi effigiẽ. Eosdem prætereà non posse mergi, ne veste quidem degrauatos. Haud dissimile iis genus Pharnacum in Aethiopia prodidit Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus afferat. Fœminas quidem omnes vbique visu nocere, quæ duplices pupillas habeant, Cicero quoque apud nos autor est. Adeò naturæ, cùm ferarum morem vescẽdi humanis visceribus in homine genuisset, gignere etiam in toto corpore & in quorundam oculis quoque venena placuit: ne quid vsquam mali esset, quod in homine non esset. Haud procul vrbe Roma in Faliscorum agro familiæ sunt paucæ, quæ vocantur Hirpiæ:quæ sacrificio annuo, quod fit ad montem Soractem Apollini, super ambustam ligni struem ambulantes non aduruntur.Et ob id perpetuo senatusconsulto militiæ omniúmq; aliorum munerum vacationem habent. Quorundam corpore partes nascuntur ad aliqua mirabiles: sicut Pyrrho regi pollex in dextero pede, cuius tactu lienosis medebatur. Hunc cremari cum reliquo corpore non potuisse tradunt,conditúmq; loculo in templo.Præcipuè India Aethiopúmque tractus, mi-

raculis ſcatent. Maxima in India gignuntur animalia. Indicio ſunt canes grandiores cęteris. Arbores quidem tantæ proceritatis traduntur, vt ſagittis ſuperari nequeant. Hæc facit vbertas ſoli, temperies cæli, aquarum abundantia (ſi libeat credere) vt ſub vna ficu turmæ condantur equitum. Arundines verò tantæ proceritatis, vt ſingula internodia alueo nauigabili ternos interdum homines ferant. Multos ibi quina cubita conſtat longitudine excedere: non expuere: non capitis, aut dentium, aut oculorum vllo dolore affici, rarò aliarum corporis partium: tam moderato Solis vapore durari. Philoſophos eorum quos Gymnoſophiſtas vocant, ab exortu ad Occaſum perſtare, contuentes Solem immobilibus oculis: feruentibus harenis toto die alternis pedibus inſiſtere. In monte, cui nomen eſt Milo, homines eſſe auerſis plantis, octonos digitos in ſingulis pedibus habentes, autor eſt Megaſthenes. In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis, ferarum pellibus velari, pro voce latratum edere, vnguibus armatum venatu & aucupio veſci. Horum ſupra centum viginti mill. fuiſſe prodente ſe, Cteſias ſcribit: & in quadã gente Indiæ, fœminas ſemel in vita parere, genitóſq; cõfeſtim caneſcere. Itẽ hominum genus, qui Monoſceli vocarẽtur, ſingulis cruribus, miræ pernicitatis ad ſaltum: eoſdémque Sciopodas vocari, quòd in maiori æſtu humi iacentes reſupini, vmbra ſe pedum protegant: non longè eos à Troglodytis abeſſe. Rurſúſque ab his Occidentem verſus quoſdam ſine ceruice, oculos in humeris habentes. Sunt & Satyri Subſolanis Indorum montibus (Cartadulorum dicitur regio) perniciſſimum animal: tum

quadru

quadrupedes, tũ * rectè currẽtes humana effigie, propter velocitatem, nisi senes aut ægri, non capiuntur. Choromandarum gentem vocat Tauron syluestrem sine voce, stridoris horrẽdis hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. Eudoxus in Meridianis Indiæ viris plantas esse cubitales: fœminis adeò paruas, vt Struthopedes appellentur. Megasthenes gentem inter Nomadas Indos narium loco foramina tantum habentem, anguium modo loripedem, vocari Syrictas. Ad extremos fines Indiæ ab Oriente circa fontem Gangis, Astomorum gentem sine ore, corpore toto hirtam vestiri frondium lanugine, halitu tantùm viuentem, & odore, quem naribus trahant. Nullum illis cibum, nullúmque potum: tantùm radicum florúmque varios odores & syluestrium malorum, quæ secum portant longiore itinere, ne desit olfactus: grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Supra hos extrema in parte montiũ Spithamæi Pygmæi narrantur, ternas spithamas longitudine, hoc est, ternos dodrantes non excedentes, salubri cælo, sempérque vernante, montibus ab Aquilone oppositis: quos à gruibus infestari Homerus quoque prodidit. Fama est, insidentes arietum caprarúmque dorsis, armatos sagittis veris tempore vniuerso agmine ad mare descendere, & oua pullósque earum, alitum consumere: ternis expeditionem eam mensibus confici, aliter futuris gregibus non resisti. Casas eorum luto pennísque, & ouorum putaminibus construi. Aristoteles in cauernis viuere Pygmæos tradit. Cætera de his, vt reliqui. Cyrnos Indorum genus Isigonus annis centenis quadragenis viuere. Item Aethiopas Macrobios & Seras existimat,

* rectè

& qui Athon montem incolant: hos quidem, quia viperinis carnibus alantur: itaque nec capiti, nec vestibus eorum noxia corpori inesse animalia. Onesicritus, quibus in locis Indiæ vmbræ non sint, corpora hominum cubitorum quinûm & binorum palmorum existere, & viuere annos centum triginta, nec senescere, sed, vt medio æuo, mori. Crates Pergamenus Indos, qui centenos annos excedant, Gymnetas appellat, non pauci Macrobios. Ctesias gentem ex hisque appellatur Pandoræ, in conuallibus sitam, annos ducenos viuere, in iuuenta candido capillo, qui in senectute nigrescat. Contrà alios quadragenos non excedere annos, iunctos Macrobiis, quorum fœminæ semel pariant: idq; & Agatharchides tradit. Præterea locustis eos ali, & esse pernices. Mãdrorum nomẽ iis dedit Clitarchus, & Megasthenes, trecentósq; eorum vicos annumerat. Fœminas septimo ætatis anno parere, senectam quadragesimo anno accedere. Artemidorus, in Taprobana insula longissimam vitam sine vllo corporis lãguore traduci. Duris, Indorum quosdam cum feris coire, mistósque & semiferos esse partus. In Calingis eiusdem Indiæ gente quinquénes concipere fœminas, octauum vitæ annum non excedere. Et alibi cauda villosa homines nasci pernicitatis eximiæ, alios auribus totos contegi. Oritas ab Indis Arbis fluuius disterminat. Ii nullum aliũ cibum nouere, quàm piscium, quos vnguibus dissectos Sole torreant: atque ita panem ex his faciunt, vt refert Clitarchus. Troglodytas super Aethiopiam velociores esse equis, Pergamenus Crates. Item Aethiopas octona cubita longitudine excedere. Syrbotas vocari gentem eam Nomadum

Aethiop

Aethiopum, secundum flumen Astapum ad Septentrioné vergentiũ. Gens Menisminorũ appellata, abest ab Oceano dierũ itinere viginti, animalium, quæ Cynocephalos vocamus, lacte viuit, quorum armenta pascit maribus interemptis, præterquàm sobolis causa. In Africæ solitudinibus hominum species obuię subinde fiunt momentóque euanescunt. Hæc atque talia ex hominum genere ludibria sibi nobis miracula, ingeniosa fecit natura. Et singula quidem, quæ facit in dies, ac propè horas, quis enumerare valeat? Ad detegendam eius potentiam, satis sit inter prodigia posuisse gentes. Hinc ad confessa in homine pauca.

De prodigiosis partubus. *Cap. III.*

Tergeminos nasci certum est, Horatiorum Curiatiorúmque exemplo: suprà inter ostenta ducitur, præterquàm in Aegypto, vbi fœtifer potu Nilus. Annis proximis, supremis Diui Augusti, Fausta quædam è plebe, Ostiæ duos mares, totidem fœminas enixa, famem, quæ consecuta est, portendit haud dubié. Reperitur & in Peloponneso quinos quater enixa, maiorémque partem ex omni eius vixisse partu. Et in Aegypto septenos vno vtero simul gigni, autor est Trogus. Gignuntur & vtriusque sexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, & in prodigiis habitos, nunc verò in deliciis. Pompeius Magnus in ornamentis theatri mirabiles fama posuit effigies, ob id diligentiùs magnorum artificum ingeniis elaboratas: inter quas legitur Eutyche, à xx. liberis rogo illata Trallibus, enixa xxx. partus. Alcippe elephantum, quanquam id inter ostenta est. Nanque & serpétem peperit inter initia Marcisi bel-

li ancilla. Multiformes pluribus modis inter monstra partus eduntur. Claudius Cæsar scribit Hippocétaurum in Thessalia natum eodem die interiisse. Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle vidimus. Est inter exempla, in vterum protinus reuersus infans Saguntì, quo anno ab Annibale deleta est.

De mutatione sexus, & geminis partubus.

Cap. IIII.

EX fœminis mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus, P. Licinio Crasso, C. Cassio Longino c o s s. Cassini puerū factum ex virgine sub parentibus, iussúque Aruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit, visum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & virilitatem prouenisse, vxorémque duxisse. Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se visum. Ipse in Africa vidi mutatū in maré nuptiarum die, L. Cossiciū ciuem Tisdritanū. Editis geminis raram esse, aut puerperæ aut puerperio, præterquàm alteri, vitá. Si verò vtriusque sexus editi sint gemini, rariorem vtrinque salutem. * Fœminas gigni celeriùs, quàm mares, sicut celeriùs senescere. Sæpius in vtero moueri mares, & in dextera ferè geri parte, in læua fœminas, constat.

** Contrà Aristoteles Histor. animal. libr. 7. cap. 3. omnésque tū medici, tum Philosophi maré tradūt celeriùs, quàm*

De homine generando, & pariendi tempore per illustria exempla à mensibus septem, ad vndecim. *Cap. V.*

CAeteris animantibus statum, & pariendi, & partus gerendi tempus est: homo toto anno, & incertò gignitur spatio. Alius septimo mensé, alius octauo, & vsque ad initia decimi vndecimíque

mi{que. Ante septimum mensem haud vnquam vitalis est. Septimo nō nisi pridie posteróue plenilunij die, aut interlunio concepti nascuntur. Translatitium in Aegypto est & octauo gigni. Iam quidem & in Italia tales partus esse vitales, contra priscorum opiniones. Variant hæc pluribus modis. Vestilia C. Herdicij, ac posteà Pomponij* atque Orfiti clarissimorum ciuium coniunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium septimo mense genuit, Suillium Ruffum vndecimo, Corbulonem septimo, vtrunq; Consulem: posteà Cæsoniam Caij principis coniugem, octauo. In quo mensium numero genitis, intra quadragesimum diem maximus labor. Grauidis autem quarto & octauo mense, letaléſque in iis abortus. Massurius autor est, L. Papyrium Prætorem, secundo hærede lege agente, bonorum possessionem contra eū dedisse, cùm mater partum se xiij. mensibus diceret tulisse, quoniam nullum certum tempus pariendi statutum videretur.

fœminam, & in vtero perfici, & in lucē progredi. Quo fit, vt nonnulli hoc in loco Gignere malint legere, quàm Gigni, hoc sensu, fœminas sobolis procreationi celeriùs maturas fieri, quàm mares.

**Atque, deest in codi. Germa.*

De conceptibus, & signa sexus in grauidis præuenientia partum. *Cap. VI.*

A Conceptu decimo die dolores capitis, oculorum vertigines tenebræque, fastidium in cibis, *redundatio stomachi, indices sunt hominis inchoati. Melior color marem ferenti, & facilior partus: motus in vtero quadragesimo die. Cōtraria omnia in altero sexu: ingestabile onus, crurum & inguinum leuis tumor. Primus autem nonagesimo die motus. Sed plurimum languoris in vtroque sexu, capillum germinante partu, & in plenilunio: quod tempus editos quoque infantes præcipuè infestat. Adeóque incessus, atque omne, quicquid dici potest in grauida

**redūdantia*

uida refert: vt salsioribus cibis vsæ, carenté vnguiculis partum edant: & si respirauêre, difficilius enitantur. Oscitatio quidem in enixu letalis est: sicut sternuisse à coitu abortiuum.

De conceptu hominum & generatione.
Cap. VII.

Miseret atque etiam pudet æstimantem quàm sit friuola animalium superbissimi origo, cùm plerunque abortus causa fiat odor à lucernarum extinctu. His principiis nascuntur tyranni, his carnifex animus. Tu qui corporis viribus fidis, tu qui fortunæ munera amplexaris, & te ne alumnum quidem eius existimas, sed partum: tu cuius semper in victoria est mens, tu qui te Deum credis, aliquo successu tumens, tanti perire potuisti: atque etiam hodie minoris potes, quantulo serpentis ictus dente: aut etiam, vt Anacreon poëta, acino vuæ passæ: vt Fabius Senator * Prætor, in lactis haustu vno pilo strangulatus. Is demum profectò vitam æqua lance pensitabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit.

** Aliâs, poto in lactis haustu vno pilo.*

De Agrippis. Cap. VIII.

IN pedes procedere nascentem, contra naturam est: quo arguméto eos appellauêre Agrippas, vt ægrè partos: qualiter M. Agrippam ferunt genitum vnico propè felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis. Quanquam is quoque aduersa pedum valetudine, misera iuuenta, exercito æuo inter arma mortésque, ad noxia successu, infelici * terris stirpe omni, sed per vtrasque Agrippinas maximè, quæ Caium & Domitium Neronem principes genuere, totidem faces generis humani: præterea breuitate æui quia

** terra. Agrippinã Claudij Commentariũ edidisse*

quinquagesimo vno raptus anno, in tormentis adulteriorum coniugis, socerísque prægraui seruitio, luisse augurium præposteri natalis existimatur. Neronem quoque paulò antè principem, & toto principatu suo hostem generis humani, pedibus genitum parens eius scribit Agrippina. Ritu naturæ capite hominem gigni mos est, pedibus efferri.

de vita sua suorúmq; casibus, autor est Corne. Tacitus Annal. lib. 4.

Monstruosi partus excisi vtero. *Cap. IX.*

AVspicatius enecta parente gignuntur: sicut Scipio Africanus prior natus, primúsque Cęsarum à cæso matris vtero dictus: qua de causa & Cæsones appellati. Simili modo natus & Manlius, qui Carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui sint Vopisci. *Cap. X.*

VOpiscos appellabant è geminis, qui retenti vtero nascerentur, altero interempto abortu. Nanque maxima, & rara, circa hoc miracula existunt.

Exempla numerosæ sobolis. *Cap. XI.*

PRæter mulierem, pauca animalia coitum nouere grauida. Vnum quidem omnino, aut alterum, superfœtat. Extat in monumentis etiam medicorum, & quibus talia consectari curæ fuit, vno abortu xij. puerperia egesta. Sed vbi paululum temporis inter duos conceptus intercessit, vterque præfertur: vt in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit, & in ea, quæ gemino partu, alterum marito similem, alterúm adultero genuit: Item in Proconnesia ancilla, quæ eiusdem diei coitu, alterum domino similem, alterum procuratori eius: & in alia, quæ vnum iusto partu, quinque mensium alterum edidit. Rursus in alia, quę septem mensium edito puerperio, insecutis mensibus geminos enixa est. Iam illa

vulg

vulgata, variè ex integris truncos gigni ex truncis integros, eadémq; parte truncos: signa quædam, næuósque, & cicatrices etiam regenerari. Quarto partu Dacorum originis nota in brachio redditur.

Exempla similitudinum. Cap. XII.

IN Lepidorum gente tres, intermisso ordine, obducto membrana oculo, genitos accepimus. Similes quidem alios auo: & ex geminis quoque alterum patri, alterum matri: *annóq; post genitũ, maiori similem fuisse, vt geminum. Quasdam sibi similes semper parere, quasdam viro, quasdam nulli, quasdam fœminam patri, marem sibi. Indubitatum exemplum est Nicæi nobilis pyctæ Byzantij geniti, qui adulterio Aethiopis nata matre, nil à cæteris colore differente, ipse auum regenerauit Aethiopem. Similitudinum quidem in mente reputatio est, & in qua credantur multa fortuita pollere, visus, auditus, memoria, haustæq; imagines sub ipso conceptu. Cogitatio etiam vtriuslibet animum subitò transuolans, effingere similitudinem aut miscere existimatur. Ideóque plures in homine, quàm in cæteris omnibus animalibus differentiæ, quoniam velocitas cogitationum animíque celeritas, & ingenij varietas multiformes notas imprimit: cùm cæteris animantibus immobiles sint animi, & similes omnibus, singulísq; in suo cuique genere. Antiocho regi Syriæ, è plebe nomine Artemon intantũ similis fuit, vt Laodice coniunx regia, necato iam Antiocho, mimum per eum commendationis, regníque successionis peregerit. Magno Pompeio Vibius quidam è plebe, & Publicius etiam seruitute liberatus, indiscreta propè specie fuere similes, illud os

*paulóque

probum reddentes, ipſúmque honorem eximiæ frontis. Qualis cauſa patri quoque eius, Menogenis coci ſui cognomen impoſuit, iam Strabonis à ſpecie oculorum habenti, vitium imitata & in ſeruo: Scipioni Serapionis: is erat ſuarij negotiatoris vile mancipium. Eiuſdem familiæ Scipioni poſt eum cognomen Salutio Mimus dedit: ſicut Spinter ſecundarum, tertiarúmque Pamphilus, collegio Lentuli & Metelli COSS. In quo perquàm importunè fortuitum hoc quoque fuit, duorum ſimul Conſulum in ſcena imagines cerni. E diuerſo L. Plancus orator, hiſtrioni Rubrio cognomen impoſuit. Rurſus Curioni patri Burbuleius, itémque Meſſalę Cenſorio Menogenes, perinde hiſtriones. Suræ quidem Proconſulis etiam rictum in loquendo contractionémque linguæ, & ſermonis tumultum, nō imaginem modò, piſcator quidam in Sicilia reddidit. Caſſio Seuero celebri oratori, armentarij Mirmillonis obiecta ſimilitudo eſt. * Toranius M. Antonio iam Triumuiro, eximios forma pueros, alterum in Aſia genitum, alterum trans Alpes, vt geminos vendidit: tanta vnitas erat. Poſtquàm deinde ſermone puerorum detecta fraude à furente increpitus Antonio eſt, inter alia magnitudinem precij conquerente (nam ducentis mercatus erat ſeſtertiis) reſpondit verſutus ingenij mango, ob idipſum ſe tanti vendidiſſe, quoniam non eſſęt mira ſimilitudo in vllis eodem vtero editis: diuerſarum quidem gentium natales tam concordi figura reperiri, ſuper omnem eſſe taxationem. Adeóque tempeſtiuam admirationem intulit, vt ille proſcriptor animus, modò & contumelia furens, non aliud in cenſu magis ex fortuna ſua duceret.

*Vetuſt. codic. Toranius mãgo Antonio iam Triumuiro, &c.

Quæ

Quæ sit generandi ratio. *Cap. XIII.*

Est quædam priuatim dissociatio corporum: & inter se steriles, vbi cum aliis iunxere, gignunt: sicut Augustus & Liuia. Item alij aliæq; fœminas tantùm generant, aut mares: plerunque & alternant: sicut Gracchorum mater duodecies, & Agrippina Germanici nouies. Aliis sterilis est inuenta: aliis semel in vita datur gignere. Quædam non perferunt partus: quales, siquando medicina & cura vicere, fœminam ferè gignunt. Diuus Augustus in reliqua exemplorum raritate, neptis suæ nepotem vidit, genitum quo excessit anno, * M. Syllanum: qui cùm Asiam obtineret post Consulatum, Neronis principis successione, veneno eius interemptus est. Q. Metellus Macedonicus, cùm sex liberos relinqueret, vndecim nepotes reliquit, nurus verò generósque, & omnes qui se patris appellationé salutarent, viginti septem. In actis temporum Diui Augusti inuenitur, XI. Consulatu eius, L. que Sylla collega, ad III. Idus Aprilis, C. Crispinum Hilarum ex ingenua plebe Fesulana, cum liberis nouem (in quo numero filię duę fuerunt) nepotibus XXVII. pronepotibus XXIX. neptibus IX. prælata pompa, cum omnibus his in Capitolio immolasse.

**Aliàs sic: Iuniū Syllanū, qui cùm Asiā obtineret Procōsulatū &c. Cui lectioni ad stipulatur & Tacitus lib. 13. scribens, Iuniū Syllanum Augusti abnepotē, cum Asia procōsulatu fungeretur, Agrippinæ veneno fuisse sublatum.*

De eodem multiplicius. *Cap. XIIII.*

Mvlier post quinquagesimum annum non gignit, maiórque pars quadragesimo profluuium genitale sistit. Nam in viris Masinissam regem, post LXXXVI. annum generasse filium, quem Methymathnum appellauerit, clarum est: Catonem Censorium octogesimo exacto, è filia Salonij clientis sui. Qua de causa, aliorum eius liberorum propago, Liciniani sunt cognomi-

nati,

nati, hi Saloniani, ex quibus Vticensis fuit. Nuper etiam L. Volusio Saturnino in vrbis præfectura extincto, notum est Cornelia Scipionum gentis Volusium Saturninum, qui fuit consul, genitum post LXII. annum. Et vsque ad * LXXXV. apud ignobiles vulgaris reperitur generatio.

*lxxv.

De menstruis mulierum. Cap. XV.

SOlum autem animal menstruale mulier est: inde vnius vtero, quas appellarunt molas. Ea est caro informis, inanima, ferri ictum & aciem respuens. Mouetur, sistítque menses: & vt partus, aliâs letalis, aliâs vnà senescens, aliquando aluo citatiore excidens. Simile quiddam & viris in ventre gignitur, quod vocant scirron: sicut Oppio Capitoni prætorio viro. Sed nihil facilè reperiatur mulierum profluuio magis monstrificum. Acescunt superuentu musta, sterilescunt tactæ fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum germina, & fructus arborum, quibus insedère, decidunt: speculorum fulgor aspectu ipso hebetatur, acies ferri præstringitur, eborísque nitor: aluei apum emoriuntur: æs etiam ac ferrum rubigo protinus corripit, odórque dirus * aëra: & in rabiem aguntur gustato eo canes, atque insanabili veneno morsus inficitur. Quin & bituminum sequax alioquin ac lenta natura, in lacu Iudææ (qui vocatur Asphaltites) certo tempore anni supernatans, nequit sibi auelli, ad omnem contactum adhærens, præterquàm filo, quod tale virus infecerit. Etiam formicis, animali minimo, inesse sensum eius ferunt: abiicíq; gustatas fruges, nec posteà repeti. Et hoc tale tantúmque omnibus tricenis diebus malum in muliere existit, & trimestri spatio largius. Quibusdam verò sæpius mense: sicut aliquibus nun-

*Aera, redūdat, nec est in vetust. codic. Si tamen cuipiā vox ea retinenda videatur, æra legendū erit duabus syllabis, vt me

quàm: sed tales non gignunt, quando hæc est generando homini materia, semine è maribus coaguli modo hoc in sese glomerante, quod deinde* tempore ipso animatur, corporatúrque. Ergo cùm grauidis fluxit, inualidi aut non vitales partus eduntur, aut saniosi, vt autor est Nigidius.

tallum intelligamus nō elementū: docente id Plinio lib.28.cap. 7. vbi sic habet, Aes contactum graue virus odoris accipere & æruginē.

* *tepore*

Item de ratione partuum. Cap. XVI.

IDem, lac fœminæ non corrumpi alenti partum, si ex eodem viro rursus conceperit, arbitratur. Incipiente autem hoc statu, aut desinente, conceptus facillimi traduntur. Fœcunditatis in fœminis prærogatiuam accepimus, inunctis medicamine oculis, saliuam infici. Cæterùm editis primores septimo mense gigni dentes, priúsque in supera ferè parte, haud dubium est. Septimo eosdem decidere anno, aliósque suffici. Quosdam & cum dentibus nasci, sicut M. Curium, qui ob id Dentatus cognominatus est: & Cn. Papyrium Carbonem præclaros viros. In fœminis ea res inauspicati fuit exempli regum temporibus. Cùm ita nata esset Valeria, exitio ciuitati, in quam* delata esset, futurum, responso aruspicum vaticinante, Suessam Pometiam illa tempestate florentissimam deportata est, veridico exitu consecuto. Quasdam concreto genitali gigni, infausto omine, Cornelia Gracchorum mater indicio est. Aliqui vice dentium, continuo esse gignuntur: sicuti Prusiæ regis Bithyniorum filius, superna parte oris. Dentes autem tantum inuicti sunt ignibus, nec cremantur cum reliquo corpore. Iidem flammis indomiti, cauantur tabe pituitæ. Candorem trahunt quodam medicamine. Vsu atteruntur, multóque primùm in aliqui-

* *elata*

bus

bus deficiunt. Nec cibo tantùm & alimentis necessarij: quippe vocis sermonísque regimen primores tenent, concentu quodam excipientes ictum linguæ, seriémq; structuræ, atque magnitudine mutilantes molientésue aut hebetantes verba: & cùm defluxere, explanationem omnem adimentes. Quin & augurium in hac esse creditur parte. Triceni bini viris attribuuntur, excepta Turdulorum gente: quibus plures fuêre, longiora promitti vitæ putant spatia. Fœminis minor numerus: quibus in dextra parte gemini supernè, à canibus cognominati, fortunæ blandimenta pollicentur, sicut in Agrippina Domitij Neronis matre: contrà in læua. Hominem priusquàm genito dente cremari, mos gentium non est. Sed mox plura de hoc, cùm membratim historia decurret. Risisse eodem die, quo genitus esset, vnum hominem accepimus Zoroastrem. Eidem cerebrum ita palpitasse vt impositam repelleret manum, futuræ præsagio scientiæ. In * trimatu suo cuique dimidiam esse mensuram * statuere certum est. In plenum autem cunctò mortalium generi minorem in dies fieri, propemodũ obseruatur: raróśq; patribus proceriores, consumente vbertatẽ seminum exustione, in cuius vices nunc vergat æuum. In Creta terræ motu rupto monte inuentum est corpus stans * XLVI. cubitorum, quod alij Orionis, alij Oti fuisse arbitrantur. Orestis corpus oraculi iussu refossum, vij. cubitorum fuisse monumentis creditur. Iam verò ante annos propè mille, vates ille Homerus non cessauit minora corpora mortalium, quàm prisca, conqueri. Næuij Pollionis amplitudinem Annales non tradunt. Sed quia populi concursu penè interemptus esset, prodigij

** Aliàs, Quimatu adstipulante Aristotel. lib. 1. cap. 18. Histor. Animal.*

** staturæ, legendum.*

** xvj. cubitorum.*

vice habitum. Procerissimum hominem ætas nostra Diuo Claudio principe Gabbaram nomine, ex Arabia aduectum ıx. pedum & totidem vnciarum vidit. Fuêre sub Diuo Augusto semipede addito, quorum corpora eius miraculi gratia, in conditorio Sallustianorum asseruabantur hortorum. Pusioni & Secundillæ erant nomina. Eodem præside minimus homo duos pedes & palmum Conopas nomine, in deliciis Iuliæ neptis eius fuit: & mulier Andromeda liberta Iulię Augustæ. Manium maximum, & M. Tullium equites Romanos, binûm cubitorum fuisse autor est M. Varro: & ipsi vidimus in loculis asseruatos. Sesquipedales gigni quosdam longiores, in trimatu implentes vitæ cursum, haud ignotum est. Inuenimus in monumentis Salamine Euthimenis filium, in tria cubita triennio adoleuisse, incessu tardum, sensu hebetem: & iam puberem factum voce robusta, absumptum contractione membrorũ subita triennio circumacto. Ipsi nos pridem vidimus eadem ferme omnia, præter pubertatem, in filio Cornelij Taciti equitis Romani, Belgicæ Galliæ rationes procurantis. Ectrapelos Græci vocant eos: in Latino non habent nomen.

Insignia corporum. *Cap. XVII.*

QVod sit hominum spatium à vestigio ad verticem, id esse pacis manibus inter longissimos digitos obseruatũ est: sicuti vires dextra parte maiores, quibusdã æquas vtraque, aliquibus læua manu præcipuas: nec id vnquam in fœminis. Mares præstare pondere, & defuncta viuentibus corpora omnium animalium, & dormientia vigilantibus. Virorum cadauera supina

fluita

fluitare, fœminarum prona: velut pudori defunctarum parcente natura.

Exempla variarum figurarum.
Cap. XVIII.

CONcretis quosdam ossibus, ac sine medullis viuere accepimus. Signum eorum esse, nec sitim sentire, nec sudorem emittere: quanquam & voluntate scimus sitim victam: equitémque Romanum Iulium Viatorem è Vocontiorum gente fœderata, in pupillaribus annis aquæ subter cutem fusæ morbo prohibitum humore à medicis naturam fecisse consuetudine, atque in * senecta caruisse potu. Necnon & alij multa sibi imperauêre.

* senectam

Diuersorum morum exempla. Cap. XIX.

FErunt Crassum, auum Crassi in Parthis interempti, nunquàm risisse, ob id Agelastum vocatum: sicuti nec flesse multos. Socratem clarum sapientia eodem semper visum vultu, nec aut hilari magis, aut turbato. Exit hic animi tenor aliquando in rigorem quendam toruitatémque naturæ duram & inflexibilem, affectúsq; humanos adimit, quales apathes Græci vocant, multos eius generis experti: quódque mirum sit, autores maximè sapientiæ, Diogenem Cynicum, Pyrrhonem, Heraclitum, Timonem, hunc quidem etiam in totius odium generis humani euectum. Sed hæc prauæ naturæ insignia in multis varia cognoscuntur: vt in Antonia Drusi nunquàm expuisse, in Pomponio Consulari Poëta nunquàm ructasse. Quibus natura concreta sunt ossa, qui sunt rari admodum, cornei vocantur.

De fortitudine & velocitate. Cap. XX.

COrpore vesco, sed eximiis viribus Tritanum, in gladiatorio ludo Samnitium arma-

tura celebrem filiúmque eius militem Magni Pompeij,& rectos & transuersos cancellatim toto corpore habuisse neruos, in brachiis etiam manibúsque, autor est Varro in prodigiosa virium relatione. Atque etiam hostem ab eo ex prouocatione dimicantem, * inermi dextra vno digito superatum,& postremò correptum in castra translatum. A. Iunius Valens meruit in prætorio Diui Augusti centurio, vehicula cum culeis onusta, donec exinanirentur, sustinere solitus: carpenta apprehensa vna manu retinere, obnixus contrà nitentibus iumentis:& alia mirifica facere, quæ insculpta monumento eius spectantur. Ideo M. Varro: Rusticellus, inquit, Hercules appellatus, mulum suum tollebat. Fusius Saluius duo centenaria pondera pedibus, totidem manibus, & ducenaria duo humeris contra scalas ferebat. Nos quoque vidimus Athanatum nomine, prodigiosæ ostentationis, quingenario thorace plumbeo indutum, cothurnísque quingentorum pondo calciatum, per scenam ingredi. Crotonia tam Milonem athletam, cùm constitisset, nemo vestigio educebat: malum tenenti nemo digitū corrigebat. Cucurrisse* MCXL. stadia, ab Athenis Lacedæmonem, biduo Philippiden, magnum erat: donec Anistis cursor Lacedæmonius,& Philonides Alexandri Magni, à Sicyone Elin, vno die MCC. stad. cucurrerunt. Nunc quidem in circa quosdam * CLX. M. passuum tolerare non ignoramus. Nupérque Fonteio & Vipsano COSS. annos IX. genitum puerum à Meridie ad vesperam * LXXV. M. passuum cucurrisse. Cuius rei admiratio ita demum solida perueniat, si quis cogitet nocte ac die longissimum iter vehiculis tribus Tiberium Neronem emensum

Melius sic, Inermi dextera superatū, & vno digito postremo correptū, et in castra translatū. Cui lectioni suffragatur & Solinus cap. 4.

* *Mclx.*

* *clx. pass.*

* *Vetus lectio, viij. annos, agnoscit, nō ix.*

sum, festinantem ad Drusum fratrem ægrotantem in Germania: in eo fuerunt CCM. passuum.

& paulò post, xlv. M. pass. nō lxxxv. M. Vtrique ad stipulatur Solinus capit. 4.

De visu. Cap. XXI.

OCulorum acies vel maximè fidem excedentia inuenit exempla. In nuce inclusam Iliada Homeri carmen in membrana scriptum, tradidit Cicero. Idem, fuisse qui peruideret cxxxv. M. passuum. Huic & nomen M. Varro reddidit, Strabonem vocatum. Solitum autem Punico bello, à Lilybeo Siciliæ promontorio, exeunte classe Carthaginis portu, etiam numerum nauium dicere. Callicrates ex ebore formicas, & alia tam parua fecit animalia, vt partes earum à cæteris cerni non possent. Myrmecides quidam in eodem genere inclaruit, à quo quadrigam ex eadem materia, quam musca integeret alis, fabricatam, & nauem, quam apicula pinnis absconderet.

De auditu. Cap. XXII.

AVditus vnum exemplum habet mirabile, prælium, quo Sybaris deleta est, eo die quo gestum erat, auditum Olympiæ. Nam Cimbricæ victoriæ, Castorésque Romani, qui Persicam victoriam ipso die, quo contigit, nuntiauere, visus, & numinum fuere præsagia.

Exempla patientiæ. Cap. XXIII.

PAtientia corporis, vt est crebra sors calamitatum, innumera documenta peperit. Clarissimum in fœminis Leænæ meretricis, quæ torta non indicauit Harmodium & Aristogitonem tyrannicidas: in viris Anaxarchi, qui simili de causa cùm torqueretur, prærosam dentibus linguam, vnámque spem indicij in tyranni os expuit.

Memoriæ exempla. Cap. XXIIII.

MEmoria necessarium maximè vitæ bonum, cui præcipua fuerit haud facilè dictu est, tam multis gloriam eius adeptis. Cyrus rex omnibus in exercitu suo militibus nomina reddidit, L. Scipio populo Romano, Cineas Pyrrhi regis legatus senatui & equestri ordini Romæ postero die quàm aduenerat. Mithridates duarum & xx. gentium rex, totidem linguis iura dixit, pro concione singulas sine interprete affatus. * Charmidas quidam in Græcia, quæ quis exegerat volumina in bibliothecis, legentis modo repræsentauit. Ars postremò eius rei facta, & inuenta est à Simonide Melico, consummata Metrodoro Scepsio, vt nihil non iisdem verbis redderetur auditum. Nec aliud est æquè fragile in homine, morborum & casus iniurias atque etiam metus sentiens, aliâs particulatim, aliâs vniuersa. Ictus lapide oblitus est literas tantùm. Ex præalto tecto lapsus, matris & affinium, propinquorúmque cepit obliuionem. Alius ægrotus, seruórum etiam: sui verò nominis Messala Coruinus orator. Itaque sæpe deficere tentat, ac meditatur, vel quieto corpore & valido. Somno quoque serpente computat, vt inanis mens quærat, vbi sit loci.

* *Rectius, Carneades quidē. Nā & Cice. 1. Tuscul. & 2. de Orat. & Quintil. libr. 11. cap. de memoria, Carneadē hūc, non Charmidam appellant.*

Laus C. Iulij Cæsaris. Cap. XXV.

ANimi vigore præstantissimum arbitror C. Cæsarem Dictatorem. Nec virtutem constantiámque nunc commemoro, nec sublimitatem omnium capacem, quæ cælo continentur: sed proprium vigorem celeritatémq; quodam igne volucrem. Scribere & legere simul, dictare & audire solitum accepimus. Epistolas verò tantarum rerum quaternas pariter librariis dictare: aut si nihil aliud ageret, septenas. Idem signis collatis

quin

quinquagies dimicauit:solus M. Marcellũ transgressus,qui vndequadragies dimicauerat. Nam præter ciuiles victorias, vndecies c. & xcii. M. hominum occisa præliis ab eo, non equidem in gloria posuerim,tantam etiam coactam humani generis iniuriam: quod ita esse confessus est ipse bellorum ciuilium stragem non prodendo. Iustius Pompeio Magno tribuatur DCCCXLVI.naues piratis ademisse.Cæsari proprium & peculiare sit,præter suprà dicta,clementiæ insigne: qua vsque ad pœnitentiam omnes superauit. Idem magnanimitatis perhibuit exemplum,cui comparari non possit aliud. Spectacula enim edita effusásque opes, aut operum magnificentiam in hac parte enumerare, luxuriæ fauentis est. Illa fuit vera & incomparabilis inuicti animi sublimitas:captis apud Pharsaliam Pompeij Magni scriniis epistolarum, iterúmque apud Thapsum Scipionis, concremasse ea optima fide, atque non legisse.

Laus Pompeij Magni. Cap. XXVI.

Verum * ad decus imperij Ro. non solùm ad viri vnius pertinet victoriam, Pompeij Magni titulos omnes, triumphósque hoc in loco nuncupari:æquato non modo Alexandri Magni rerum fulgore,sed etiam Herculis propè ac Liberi patris.Igitur Sicilia recuperata, vnde primùm Syllanus in Reip.causa exoriens auspicatus est; Africa verò tota subacta,& in ditionem redacta, Magníque nomine spolio inde capto,eques Ro. (id quod anteà nemo)curru triumphali reuectus est:& statim ad solis Occasum transgressus,excitatis in Pyrenæo trophæis, oppida DCCCLXXVI. ab Alpibus ad fines Hispaniæ vlterioris in ditionem redacta victoriæ suæ adscripsit, & maiore

** Melius sic,mutata verborũ distinctione, Ad decus imperij Romani, non solùm ad viri vnius pertinet,victorias Pompeij Magni, titulos omnes triũphósq; hoc in loco nuncupari.*

animo Sertorium tacuit: bellóque ciuili (quod omnia externa cōciebat) extincto, iterum triumphales currus eques Ro. induxit, toties Imperator, antequàm miles. Posteà ad tota maria & deinde Solis ortus missus, hos retulit patriæ titulos, more sacris certaminibus vincentium. Neque enim ipsi coronantur, sed patrias suas coronant. Hos ergo honores vrbi tribuit in delubro Mineruæ, quod ex manubiis dicabat. Cn. Pompeius Magnus Impe. bello xxx. annorum cōfecto, fusis, fugatis, occisis, in deditionem acceptis hominum vicies semel centenis LXXXIII. M. depressis aut captis nauibus DCCCXLVI. oppidis, castells M. D. XXXVIII. in fidem receptis: terris à Mæotis lacu ad Rubrum mare subactis, votum meritò Mineruæ. Hoc est breuiarium eius ab Oriente. Triumphi verò, quem duxit ad tertium Calendas Octobres M. Messala, M. Pisone Consulibus, præfatio hæc fuit: CVM ORAM maritimam à prædonibus liberasset, & imperium maris populo Romano restituisset, ex Asia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythis, Iudæis, Albanis, Iberia, insula Creta, Basternis, & super hæc de regibus Mithrydate atque Tigrane triumphauit. Summa summarum in illo gloria fuit (vt ipse in concione dixit, cùm de rebus suis dissereret) Asiam vltimam prouinciarum accepisse, eandémque mediam patriæ reddidisse. Si quis è contrario simili modo velit percensere Cæsaris res, qui maior illo apparuit, totum profectò terrarum orbem enumeret: quod infinitum esse conueniet.

Laus Catonis primi. Cap. XXVII.

Ceteris virtutum generibus variè & multi fuere præstantes. Cato primus Porciæ gētis,

tres summas in homine res præstitisse existimatus est, optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator: quæ mihi omnia etiam si nõ prius, attamen clarius fulsisse in Scipione Aemiliano videntur: dempto prætereà plurimorum odio, quo Cato laborauit. Itaque sit proprium Catonis, quater & quadragies causam dixisse: nec quenquam sæpius postulatum, & semper absolutum.

Item de fortitudine. Cap. XXVIII.

FOrtitudo in quo maximè extiterit, immensæ quæstionis est, vtique si recipiatur poëtica fabulositas. Q. Ennius T. Cæciliũ Teucrũ, fratrémq; eius præcipuè miratus, propter eos sextũ adiecit Annalẽ. L. Siccius Dẽtatus, qui Tribunus * plebei fuit Sp. Tarpeio, A. Aeternio Cõsulibus, haud multo post exactos reges, vel numerosissima suffragia habet, centies vicies præliatus, octies ex prouocatione victor, XLV. cicatricibus aduerso corpore insignis, nulla in tergo. Item spolia cepit XXXIIII. donatus hastis puris duodeuiginti, phaleris XXV. torquibus tribus & LXXX. armillis CLX. coronis XXVI. ciuicis XIIII. aureis VIII. muralibus III. obsidionali vna. fisco æris, X. captiuis & XX. simul bubus, Imperatores IX. ipsius maximè opera triũphãtes secutus: prætereà (quod optimũ in operibus eius reor) vno ex ducibus T. Romulio ex Cõsulatu ad populũ conuicto malè acti imperij rei militaris. Haud minora forẽt M. ãlij Capitolini decora, ni perdidisset illa exitu vitæ. Ante decimũ septimũ annum bina ceperat spolia. Primus omniũ eques coronã muralẽ acceperat, VI. ciuicas, XXXVII. dona, XXXIII. cicatrices aduerso corpore exceperat: P. Seruilium Magistrum equitum seruauerat, ipse vulneratus humerum ac femur. Super omnia, Capitolium summámque rem in

* plebis

eo solus à Gallis seruauerat, si non regno suo seruasset. Verùm sunt in his quidem virtutis opera magna, sed maiora fortunæ. M. Sergio, vt quidem arbitror, nemo quenquam hominum iure prætulerit: licet pronepos Catilina gratiam nomini * deroget. Secundo stipendio dexteram manum perdidit: stipendiis duobus ter & vicies vulneratus est: ob id neutra manu, neutro pede satis vtilis: vno tantum seruo, plurimis posteà stipendiis debilis miles. Bis ab Annibale captus (neque enim cum quolibet hoste res fuit) bis vinculorum eius profugus, xx. mensibus nullo non die in catenis aut compedibus custoditus. Sinistra manu sola quater pugnauit, duobus equis incidente eo suffossis. Dexteram sibi ferream fecit, eáque religata præliatus, Cremonam obsidione exemit, Placentiam tutatus est: duodena castra hostium in Gallia cepit: quæ omnia ex oratione eius apparent, habita cùm in Prætura sacris arceretur à collegis vt debilis. Quos hic coronarum aceruos, cõstructurus hoste mutato? Etenim plurimũ refert, in quæ cuiusq; virtus tẽpora inciderit. Quas Trebia Ticinúsq; aut thrasymenus ciuicas dedêre? Quæ Cannis corona merita? vnde fugisse, virtutis summũ opus fuit. Cæteri profectò victores hominũ fuere, Sergius vicit etiam fortunam.

* derrogauerit

De ingeniis siue laudibus quorundam ab ingeniis. Cap. XXIX.

Ingeniorum gloriæ quis possit agere delectum, per tot disciplinarum genera, & tantam rerum operúmque varietatem? nisi fortè Homero vate Græco, nullum * felicius extitisse conuenit, siue operis fortuna, siue materia æstimetur. Itaque Alexander Magnus (etenim insignibus iudiciis optimè citráque inuidiam tam superba censura pera

* feliciorem

peragetur) inter ſpolia Darij Perſarum regis vnguentorum ſcrinio capto, quod erat auro gemmíſque ac margaritis pretioſum, varios eius vſus amicis demonſtrantibus (quando tædebat vnguenti bellatorem & militia ſordidum) imò Hercule, inquit, librorum Homeri cuſtodiæ detur: vt pretioſiſſimum humani animi opus, quàm maximè diuiti opere ſeruaretur. Idem Pindari vatis familiæ penatibúſque iuſſit parci, cùm Thebas caperet. Ariſtotelis philoſophi patriam condidit: tantæque rerum claritati, tam benignum teſtimonium miſcuit. Archilochi Poëtæ * interfectores Apollo arguit Delphis. Sophoclem tragici cothurni principem defunctum ſepeliri Liber pater iuſſit, obſidentibus mœnia Lacedæmoniis: Lyſandro eorum rege in quiete ſæpius admonito, vt pateretur humari delicias ſuas. Requiſiuit rex, quis ſupremum diem Athenis obiiſſet: nec difficulter ex iis, * quem Deus ſignificaſſet: intellexit: pacémque funeri dedit.

** Aliâs, interfectorem, vnus enim fuit, Calõdas cognomine Corax, vt Suidæ placet: aut certè Archias vt manult Euſe. lib. 5. Præparat. cap. 12.*

** quæ*

De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & Cicerone. Cap. XXX.

PLatoni ſapientiæ antiſtiti Dionyſius tyrannus, aliâs ſæuitiæ ſuperbiæque natus, vittatam nauem miſit obuiam: ipſe quadrigis albis egredientem in litore excipit. Viginti talentis vnam orationem Iſocrates vendidit. Aeſchines Athenienſis ſummus Orator, cum accuſationem, qua fuerat vſus, * Rhodi legiſſet, legit & defenſionem Demoſthenis, ob quam in illud depulſus fuerat exilium: mirantibúſque, tum magis fuiſſe miraturos dixit, ſi ipſum orantem audiuiſſent: in calamitate teſtis ingens factus inimici. Thucydidem Imperatorem Athenienſes in exilium egere, rerum conditorem reuocauere, eloquen

** Rhodÿs*

quentiam mirati, cuius virtutem damnauerant. Magnum & Menandro in comico socco testimonium regum Aegypti & Macedoniæ contigit, classe & per legatos petito: maius ex ipso, regiæ fortunæ prælatæ literarum conscientia. Perhibuere & Romani proceres etiam exteris testimonia. Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello, intraturus Posidonij sapientiæ professione clari domum fores percuti de more à lictore vetuit: & fasces lictorios ianuæ submisit is, cui se Oriés Occidénsque submiserat. Cato Censorius, in illa nobili trium sapientiæ procerum ab Athenis legatione, audito Carneade, quàm primùm legatos eos censuit dimittendos: quoniam illo viro argumentante, quid veri esset haud facilè discerni posset. Quanta morum commutatio? Ille semper alioquin vniuersos ex Italia pellendos censuit Græcos: at pronepos eius Vticensis Cato, vnum ex tribunatu militum philosophum, alterum ex Cypria legatione deportauit. Eandémq; linguam ex duobus Catonibus in illo * abiecisse, in hoc importasse, memorabile est. Sed & nostrorum gloriam percéseamus. Prior Africanus Q. Ennij statuam sepulcro suo imponi iussit: clarúmque illud nomen, imò verò spolium ex tertia orbis parte raptum, in cinere supremo cum Poëtæ titulo legi. Diuus Augustus carmina Virgilij cremari contra testamenti eius verecundiam vetuit: maiúsque ità vati testimonium contigit, quàm si ipse sua carmina probauisset. M. Varronis in bibliotheca, quæ prima in orbe ab Asinio Pollione * ex manubiis publicata Romæ est, vnius viuétis posita imago est: haud minore (vt equidem reor) gloria principe oratore & ciue, ex illa ingeniorũ, quæ tunc fuit, multitudine,

* abegisse.

* de

vni

vni hanc coronam dante, quàm cùm eidem Magnus Pompeius piratico ex bello naualem dedit. Innumerabilia deinde ſunt exempla Romana, ſi perſequi libeat: cùm plures vna gẽs in quocunque genere eximios tulerit, quàm cæteræ terræ. Sed quo te M. Tulli piaculo taceam? quóue maximè excellentem inſigni prædicem? quo potius, quàm vniuerſi populi illius gentis * ampliſſimo teſtimonio, * & tota vita tua Conſulatus * tantùm operibus electis? Te dicente, legem agrariam, hoc eſt alimenta ſua, abdicauerunt tribus: te ſuadente, Roſcio theatralis autori legis ignouerunt, notatíſque ſe diſcrimine ſedis æquo animo tulerunt: te orante, proſcriptorum liberos honores petere puduit: tuum Catilina fugit ingenium: tu M. Antonium proſcripſiſti. Salue primus omnium parens patriæ appellate, primus in toga triumphum, linguæque lauream merite, & facundiæ Latiarúmque literarum parens: atque (vt Dictator Cæſar hoſtis quondam tuus, de te ſcripſit) omnium triumphorum lauream adepte maiorem, quanto plus eſt ingenij Romani terminos in tantum promouiſſe, quàm imperij.

* *ampliſſimi*
* *è tota*
* *tanti operibus electum*

De morum maieſtate. Cap. XXXI.

Reliquis animi bonis, præſtitere cæteros mortales ſapientia, ob id Cati, Corculi, apud Romanos cognominati. Apud Græcos Socrates, oraculo Apollinis Pythij prælatus cunctis.

De autoritate. Cap. XXXII.

Rurſus mortales oraculorum ſocietatem dedere Chiloni Lacedæmonio, tria præcepta eius Delphis conſecrando aureis literis, quæ ſunt hæc: Noſſe ſe quenque: & Nihil nimium cupere: Comitémq; æris alieni atque litis, eſſe miſeriam.

Quin

Quin & funus eius, cùm victore filio Olympiæ expirasset gaudio, tota Græcia prosecuta est.

De diuinitate. *Cap.* XXXIII.

Diuinitas, & quædam cælitum societas nobilissima, ex fœminis in Sibylla fuit: ex viris in Melampode apud Græcos, apud Romanos in Marcio.

De Nasica. *Cap.* XXXIIII.

VIr optimus semel à condito æuo iudicatus est Scipio Nasica, à iurato Senatu. Idem in toga candida bis repulsa notatus à populo. In summa, ei in patria mori non licuit: non Hercule magis, quàm extra vincula illi sapientissimo ab Apolline iudicato Socrati

De pudicitia. *Cap.* XXXV.

PVdicissima fœmina semel matronarum sententia iudicata est Sulpitia Paterculi filia, vxor Fuluij Flacci: electa ex centum præcipuis, quæ simulacrum Veneris ex Sibyllinis libris dedicaret. Iterum religionis experimento Claudia, inducta Romam Deûm matre.

De pietate. *Cap.* XXXVI.

PIetatis exempla infinita quidem toto orbe extitere, sed Romæ vnum, cui comparari cuncta non queant. Humilis in plebe, & ideo ignobilis puerpera supplicij causa carcere inclusa matre, cùm impetrasset aditum, à ianitore semper excussa ne quid inferret cibi, deprehensa est vberibus suis alens eam. Quo miraculo matris salus * donata pietati est, ambæque perpetuis alimentis, & locus ille eidem consecratus est Deæ, C. Quintio M. * Acilio Coss. templo Pietatis extructo in illius carceris sede, vbi nunc Marcelli theatrum est. Gracchorum pater, anguibus prehensis in domo, cùm responderetur, ipsum victu-

donata filiæ pietati

* *Attilio*

tum

rum alterius sexus interempto: imò verò, inquit, meum necate: Cornelia enim iuuenis est, & parere adhuc potest. Hoc erat vxori parcere, & reipublicæ consulere. Idque mox consecutum est. M. Lepidus Apuleiæ vxoris caritate post repudiũ obiit. P. Rutilius morbo leui impeditus, nuntiata fratris repulsa in Consulatus petitione, ilico expirauit. P. Catienus Philotimus, patronum adeò dilexit, vt hæres omnibus bonis institutus, in rogum eius se iaceret.

De artium plurimarum excellentia, Astrologia, Grammatica, Geometria. Cap. XXXVII.

Variarum artium scientia innumerabiles enituere, quos tamen attingi par sit florem hominũ libantibus: Astrologia Berosus, cui ob diuinas prędictiones Athenienses publicè in gymnasio statuam inaurata lingua statuêre. Grammatica Apollodorus, cui Amphictyones Græciæ honorem habuere. Hippocrates medicina: qui venientem ab Illyriis pestilentiam prędixit, & discipulos ad auxiliandum circa vrbes dimisit: quod ob meritum honores illi quos Herculi, decreuit Græcia. Eandem scientiam in Cleombroto Ceo Ptolemæus rex Megalensibus sacris donauit C. talentis, seruato Antiocho rege. Magna & Critobulo fama est, extracta Philippi regis oculo sagitta, & citra deformitatem oris curata orbitate luminis. Summa autem Asclepiadi Prusiensi, condita noua secta, spretis legatis & pollicitationibus Mithridatis regis, reperta ratione, qua vinum ægris medetur, relato è funere homine & seruato: sed maximè sponsione facta cum fortuna, ne medicus crederetur, si vnquam inualidus vllo modo fuisset ipse: * & victor suprema in senecta lapsu scalarum exani-

* *& vicit, suprema*

in senecta lapsu scalarum exanimatus.

** Chersiphrō legendū videtur ex Strabonis lib. 13.*

matus est. Grande & Archimedi Geometricæ ac machinalis scientiæ testimonium M. Marcelli contigit, interdicto, cùm Syracusę caperentur, ne violaretur vnus, nisi fefellisset imperium militaris imprudētia. Laudatus est & * Ctesiphon Gnossius, æde Ephesiæ Dianæ admirabiliter fabricata: Philon, Athenis armamētario mille nauium: Ctesibus, pneumatica ratione & hydraulicis organis repertis: Dinocrates, metatus Alexandro condente in Aegypto Alexandriam. Idem hic Imperator edixit, ne quis ipsum alius, quā Apelles, pingeret: quàm Pyrgoteles, sculperet: quàm Lysippus ex ære duceret: quæ artes pluribus inclaruere exemplis.

Item mira opera artificis. Cap. XXXVIII.

ARistidis Thebani pictoris vnam tabulam, centū talentis rex Attalus licitatus est. Octoginta emit duas Cęsar Dictator, Medeam & Aiacem Timomachi, in templo Veneris Genitricis dicaturus. Candaules rex Bularchi picturā Magnetum exitij mediocris spatij pari rependit auro. Rhodum non incendit rex Demetrius, Expugnator cognominatus, ne tabulam Protogenis cremaret, à parte ea muri locatam. Praxiteles marmore nobilitatus est, Gnidiáque Venere, pręcipuè væsano amore cuiusdam iuuenis insigni: & Nicomedis æstimatione regis, grādi Gnidiorum ære alieno permutare eam conati. Phidiæ Iupiter Olympius quotidie testimonium perhibet. Mentori capitolinus & Diana Ephesia, quibus fuere consecratā artis eius vasa.

De seruitijs. Cap. XXXIX.

PRetium hominis in seruitio geniti maximum ad hanc diem (quod equidem comperérim) fuit Grammaticæ artis Daphnidis, Cn. Pisaurensi ven

vendente, * & M. Scauro principe ciuitatis IIIMDCC. sestertiis licéte. Excellere hoc in nostro æuo nec modicè histriones, sed libertatem suam mercati. Quippe cùm iam apud maiores Roscius histrio H-S quingéta annua meritasse prodatur: nisi si quis in hoc loco desiderat Armeniaci belli, paulo antè propter Tyridatem gesti, dispensatorem, quem Nero H-S. CXX. M. manumisit. Sed hoc pretium belli, non hominis fuit, tam hercule, quàm libidinis, non formæ, Pæzontem è spadonibus Seiani III. M. D. mercãte Sutorio Prisco. Quam quidem iniuriam lucrifecit ille mercatus in luctu ciuitatis, quoniam arguere nulli vacabat.

** Expẽdit hũc locum Buda. lib. 2. de Asse, circa fi. tãdémque in eã descẽdit sentẽtiam, vt hic legẽ dũ cẽseat, CC C. M. DCC sester tijs.*

De præstantia gentium. Cap. XL.

GEntium in toto orbe prestãtissima vna omnĩ virtute haud dubiè Romana extitit. Felicitas cui præcipua fuerit homini, non est humani iudicij: cũ prosperitaté ipsam alius alio modo, & suopte ingenio quisque terminet. Si verũ facere iudicium volumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortalium nemo est felix. Abundè igitur atque indulgenter fortuna decîdit cum eo, qui iure dici non infelix potest. Quippe vt alia non sint, certè ne lassescat fortuna metus est, quo semel recepto, solida felicitas non est. Quid quòd nemo mortalium omnibus horis sapit? vtinámque falsum hoc, & non à vate dictum quàmplurimi iudicent. Vana mortalitas, & ad circunscribendum seipsam ingeniosa, computat more Thraciæ gentis: quæ calculos colore distinctos, pro experimento cuiusque diei in vrnam condit, ac supremo die separatos dinumerat, atque ita de quoque pronuntiet. Quid, quòd iste calculi cãdore illo laudatus dies, ori-

giné mali habuit? Quã multos accepta affixere imperia? quàm multos bona perdidere, & vltimis merſere ſuppliciis? Iſta nimirum bona, ſi cui inter illa hora in gaudio fuit. Ita eſt profectò, alius de alio iudicat dies, & tamen ſupremus de omnibus: ideóque nullis credendum eſt. Quid, quòd bona malis paria non ſunt, etiam pari numero, nec lætitia vllo minimo mœrore penſanda? Heu vana & imprudens diligentia: numerus dierum cõparatur: vbi quæritur põdus.

De felicitate ſumma. Cap. XLI.

VNa fœminarum in omni æuo Lampido Lacedęmonia reperitur, quæ regis filia, regis vxor, regis mater fuit. Vna Pherenice, quæ filia, ſoror, mater Olympionicarum. Vna familia Curionum, in qua tres continua ſerie oratores extiterunt. Vna Fabiorum, in qua tres continui principes Senatus, M. Fabius Ambuſtus, Fabius Rullianus filius, Q. Fabius Gurges nepos.

Varia exempla fortunæ. Cap. XLII.

CAetera exempla fortunæ variantis innumera ſunt. Etenim quæ fecit magna gaudia, niſi ex malis? aut quæ mala immenſa, niſi ex ingentibus gaudiis?

De bis proſcripto L. Sylla, Q. Metello. Cap. XLIIII.

SEruauit proſcriptum à Sylla M. Fiduſtium Senatorem, annis xxxvj. ſed iterum proſcriptus. Superſtes Syllæ vixit vſque ad Antonium: conſtátque nulla alia de cauſa ab eo proſcriptum, quàm quia proſcriptus fuiſſet. Triumphare P. Ventidium de Parthis voluit quidem ſolum, ſed eundem in triumpho Aſculano Cn. Pompeij Strabonis duxit puerum: quanquàm Maſſurius autor eſt, bis in triumpho ductum: Cicero.

cero, mulionem castrensem suffarraneum fuisse: plurimi, iuuentam inopem in caliga militari tolerasse. Fuit & Balbus Cornelius maior Consul, sed accusatus, atque de iure virgarum in eum, iudicum in consilium missus, primus externorum, atque etiam in Oceano genitorum vsus illo honore, quem maiores Latio quoque negauerunt. Est & L. Fuluius inter insignia exempla, Tusculanorum rebellantium Consul: eodémq; honore, cùm transisset, exornatus confestim à populo Romano: qui solus eodem anno, quo fuerat hostis, Romæ triumphauit ex iis, quorum Consul fuerat. Vnus hominum ad hoc æui, felicis sibi cognomen asseruit L. Sylla, ciuili nempe sanguine, ac patriæ oppugnatione adoptatus. * Et quibus felicitatis inductus argumentis? quòd proscribere tot millia ciuium ac trucidare potuisset. O praua interpretatio, & futuro * tempore infelix. Non melioris sortis tunc fuere pereuntes, quorum miseremur hodie, cùm Syllam nemo non oderit? Age, non exitus vitæ eius omnium propscriptorum ab illo calamitate crudelior fuit, erodente seipso corpore, & supplicia sibi gignente? Quod vt dissimulauerit, & supremo somnio eius (cui immortuus quodammodo est) credamus, ab vno illo inuidiam gloria victam: hoc tamen nempe felicitati suæ defuisse confessus est, quòd Capitoliũ non dedicauisset Quintus Metellus in ea oratione, quam habuit supremis laudibus patris sui L. Metelli, Pontificis, bis Consulis, Dictatoris, Magistri equitum, Quindecimuiri agris dandis, * qui primus elephantos primo Punico bello duxit in triumpho, scriptum reliquit: decem maximas res optimásque, in quibus quærendis sapientes ætatem

** En, sine interrogatione.*

** tempori.*

De supremo hoc Sylla somnio vide Appianũ Alexand. Bel. ciuil. lib. 1. & Plutarchũ in vita eius.

** Ante L. Metellum elephantos in triũpho duxit Manius Curius bello Tarentino, pulso Italia Pyrrho Rege, vt ex Polybio*

exigerent, consummasse eum. Voluisse enim primarium bellatorem esse, optimum oratorem, fortissimum Imperatorem, auspicio suo maximas res geri, maximo honore vti summa sapientia esse, summum Senatorem haberi, pecuniam magnam bono modo inuenire, multos liberos relinquere, & clarissimum in ciuitate esse. Hæc contigisse ei, nec vlli alij post Romam conditam, longum est refellere & superuacuum, abundè vno casu refutante. Siquidem is Metellus orbam luminibus exegit senectam, amissis incendio, cùm Palladium raperet ex æde Vestæ, memorabili causa, sed euentu misero. Quo fit, vt infelix quidem dici non debeat, felix tamē non possit. Tribuit ei populus Roman. quod nunquàm vlli alij ab condito æuo, vt quoties in Senatum iret, curru veheretur ad curiā. Magnum & sublime, sed pro oculis datum.

L. Floro, Liuij Epitome cæterísque Historicis notū est. Itaque hic legendum videtur, Qui plurimos elephātos. Cuius castigationis autor ipse nobis est Plinius, sic scribēs lib. 18. cap. 3. Cùm L. Metellus triūpho plurimos duxit elephantos.

De altero Metello. Cap. XLIIII.

HVius quoque Q. Metelli, qui illa de patre dixerat, filius, inter rara felicitatis humanæ exempla numeratur. Nam præter honores amplissimos, cognoménque è Macedonia, quatuor filiis illatus rogo, * vno Prætore, tribus Consularibus, duobus Triumphalibus, vno Censorio: quæ singula quoque paucis contingere: in ipso tamen flore *, dignationis suæ ab Catinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, Tribuno plebis, quem è Senatu Censor eiecerat, reuertens è campo Meridiano tempore, vacuo foro & Capitolio, ad Tarpeium raptus, vt præcipitaretur, conuolante quidem tam numerosa illa cohorte, quæ patrem eum appellabat, sed (vt necesse erat in subito) tardè & tanquàm in exequias, cùm resistendi sacróque sanctum repellendi

** Aliàs, vno Pretorio: quo pacto legitur & apud Val. Max. lib. 7. cap. de felicitate.*

** Dignitatis*

pellendi ius non esse, virtutis suæ opera & Censuræ periturus, ægrè Tribuno, qui intercederet, reperto, à limine ipso mortis reuocatus: alieno beneficio posteà vixit, bonis inde etiam consecratis * à damnatu suo: tanquam parum esset, faucium certè intortarum, expressíque per aures sanguinis pœnam exactam esse. Equidem & Africani * sequentis inimicum fuisse, inter calamitates duxerim, ipso teste Macedonico. Siquidem liberis dixit: Ite filij, celebrate exequias, nunquàm ciuis maioris funus videbitis. Et hoc dicebat iam Balearicis & Creticis & * Diadematis, iam Macedonicus ipse. Verùm vt illa sola iniuria æstimetur, quis hunc iure felicem dixerit, periclitatum ad libidinem inimici, nec Africani saltem, perire? quos hostes vicisse tanti fuit? aut quos non honores currúsque illa sua violentia fortuna retroëgit, per mediam vrbem Censore tracto, (etenim sola hæc moriendi ratio fuerat) tracto in Capitolium illud, in quod triumphans ipse de eorum exuuiis, ne captiuos quidem sic traxerat. Maius hoc scelus fęlicitate consecuta factum est, periclitato Macedonico vel funus tantum ac tale perdere, in quo à triumphalibus liberis portaretur in rogum, velut exequiis quoque triumphans. Nulla est profectò solida felicitas, quam contumelia vlla vitæ rumpit, nedum tanta. Quod superest, nescio morum gloriæ an indignationis dolori accedat, inter tot Metellos tam sceleratam Catinij audaciam semper fuisse inultam.

*Aliâs, à damnato suo: vt ad id respicere videatur, quod præcessit, Quē è Senatu Censor eiecerat.

*Æmiliani.

*Dalmaticis.

De Diuo Augusto. Cap. XLV.

IN Diuo quoque Augusto, quem vniuersa mortalitas in hac Censura nuncupat, si diligenter

æstimentur cuncta, magna sortis humanæ* reperiãtur volumina. Repulsa in Magisterio equitum apud auunculum, & contra petitionem eius prælatus Lepidus: proscriptionis inuidia, collegium in Triumuiratu pessimorum ciuium, nec æqua saltem portione, sed prægraui Antonio: Philippensi prælio morbus, fuga, * & triduo in palude latebræ ægroti: & (vt fatentur Agrippa & Mecœnas) aqua subter cutem fusa turgida latera: naufragia Sicula, & alia ibi quoque in spelunca occultatio. Iam in nauali fuga vrgente hostium manu, preces Proculeio mortis admotæ: cura Perusinę contentionis: solicitudo Martis Actiaci: Pannonici belli ruina è turri: tot seditiones militum, tot ancipites morbi corporis: suspecta Marcelli vota, pudenda Agrippæ ablegatio, toties petita insidiis vita, incusatæ liberorum mortes, luctúsque non tantùm orbitate tristes: adulterium filiæ, & consilia parricidæ palàm facta: contumeliosus priuigni Neronis secessus: aliud neptis adulterium: iuncta deinde tot mala: inopia stipendij, rebellio Illyrici, seruitiorum delectus, iuuentutis penuria: pestilentia vrbis, fames sitísque Italiæ, destinatio expirandi, & quatridui inedia maior pars mortis in corpus recepta: iuxta hæc Variana clades, & maiestatis eius fœda suggillatio, abdicatio Posthumi Agrippæ post adoptionem, desiderium post relegationem: inde suspicio in Fabium, arcanorúmque proditionem: hinc vxoris & Tiberij cogitationes suprema eius cura. In summa, Deus ille, cælúmque nescio adeptus magis, an meritus, hærede hostis sui filio excessit.

** reperientur*

** Vetus lectio: sic habet, & tridui in palude ægroti, & (vt fatentur Agrippa & Mecœnas) aqua subter cutẽ fusa turgidi latebra.*

Quæ

Quos beatißimos dij iudicauerunt. Cap. XLVI.

SVbeunt in hac reputatione Delphica oracula, velut ad castigandam hominum vanitatem à Deo emissa. Duo sunt hæc: Phedium felicissimum, qui pro patria proximè occubuisset. Iterum à Gyge rege tunc amplissimo terrarum cōsultum, Aglaum Psophidium esse feliciorem. Senior hic in angustissimo Arcadiæ angulo paruum, sed annuis victibus largè sufficiens, prædium colebat, nunquàm ex eo egressus: atque (vt è vitæ genere manifestum est) minima cupidine minimum in vita mali expertus.

Quem viuentem, vt Deum, coli iusserunt. Cap. XLVII.

COnsecratus est viuus sentiénsque oraculi eiusdem iussu, & Iouis deorum summi adstipulatu, Euthymus pycta, semper Olympiæ victor & semel victus. Patria ei Locri in Italia: ibi imaginem eius & Olympiæ alteram eadem die tactam fulmine, Callimachū vt nihil aliud, miratum video, Deúmque iussisse sacrificari: quod & viuo factitatum & mortuo: nihílque adeò mirum aliud, quàm hoc placuisse Diis.

De spatiis vitæ longißimis. Cap. XLVIII.

DE spatio atq; longinquitate vitæ hominum, non locorum modò situs, verùm exempla, ac sua cuique sors nascendi incertum fecere. Hesiodus, qui primus aliqua de hoc prodidit, fabulosè (vt reor) multa de hominum æuo referens, cornici nouem nostras attribuit ætates, quadruplum eius ceruis, id triplicatum coruis. Et reliqua fabulosius in phœnice ac Nymphis. Anacreon Poëta Arganthonio Tartessiorum regi cl. tribuit annos. Cyniræ Cypriorum decem annis amplius, Aegimio cc. Theopompus Epimenidi

Gnosio clvij. Hellanicus quosdam in Aetolia Epiorum gentis cc. explere. Cui adstipulatur Damastes, memorans Pictoreum ex iis præcipuum corpore viribúsque, etiam ccc. vixisse. Ephorus Arcadum reges ccc. annis. Alexander Cornelius, Dandonem quendam in Illyrico ccccc. vixisse. * Xenophon in Periplo, maritimorum regem cccccc. atque vt parcè mentitus, filium eius dccc. quæ omnia inscitia temporum acciderunt. Annum enim alij æstate vnum determinabāt, & alterū hyeme, alij quadripartitis temporibus, sicut Arcades, quorum anni trimestres fuere: quidam Lunæ senio, vt Aegyptij: itaque apud eos aliqui & singula millia annorum vixisse produntur. Sed vt ad confessa transeamus, Arganthonium Gaditanum octoginta annis regnasse, propè certum est: putant quadragesimò cœpisse. Masinissam sexaginta annis regnasse, indubitatum est: Gorgiam Siculum centum & octo vixisse. Q. Fabius Maximus sexaginta tribus annis Augur fuit. M. Perpenna, & nuper L. Volusius Saturninus, omnium quos in Consulatu sententiam rogauerant, superstites fuere. Perpenna septem reliquit ex iis, quos Censor legerat: vixit annos xcviij. Qua in re & illud adnotare succurrit, vnū omnino quinquennium fuisse, quo Senator nullus moreretur: cùm Flaccus & Albinus Censores lustrum condidere, vsque ad proximos Censores, ab anno vrbis quingentesimoseptuagesimonono. M. Valerius Coruinus c. annos impleuit: cuius inter primum & sextum Consulatum xlvj. anni fuere. Idem sella curuli semel ac vices sedit, quoties nemo alius. Aequauit eius vitę spatiū Metellus Pontifex. Et ex fœminis Liuia Rutilij xcvij. annos excessit: Statilia

** Val. Maxi. libr. 8. cap. de senectute, hanc candē referens historiā, citánsque Xenophontē, non in Periplo, vt hic, sed περὶ γήρως hoc est, de senectute, Latinorū regē legisse videtur, nō, vt hic, maritimorū. In hoc tamē à vulgata Plinij lectione discrepat, quòd Latinorū regi octingentos annos, filio autem eius dederit sexcentos.*

Claudio principe ex nobili domo nonagintanouem: Terentia Ciceronis ciij. Clodia Ofilij cxv. hæc quidem etiam enixa quindecies. Luceia mima centum annis in scena pronuntiauit. Galeria Copiola Emboliaria reducta est in scenam, Cn. Pompeio, Q. Sulpitio coss. ludis pro salute Diui Augusti votiuis, annum centesimumquartum agens: quæ producta fuerat tyrocinio à M. Pomponio Aedili plebis, C. Mario, Cn. Carbone Consulibus, ante annos nonagintaunum: & à Magno Pompeio magni theatri dedicatione, anus pro miraculo reducta. Samulam quoque centum decem annis vixisse, autor est Asconius Pedianus. Minus miror Stephanionem (qui primus togatus saltare instituit) vtriusque secularibus ludis saltasse, & diui Augusti, & quos Claudius Cæsar Consulatu suo quarto fecit, quando lxiij. non amplius anni interfuere, quanquam & posteà diu vixit. In Tmoli montis cacumine, quod vocant Tempsin, cl. annis viuere, Mutianus autor est. Totidem annos censum Claudij Cæsaris Censura T. Fullonium Bononiensem: ídque collatis censibus, quos antè detulerat, vitæque argumentis (etenim id curæ principi erat) verum apparuit.

De varietate nascendi. *Cap. XLIX.*

POscere videtur locus ipse sideralis sciéntiæ sententiam. Epigenes cxxii. annos impleri negauit posse: Berosus excedi cxvii. Durát & ea ratio, quam Petosiris ac Necepsos tradiderunt, & * tetartemorion appellant, à trium signorum portione, qua posse in Italiæ tractu cxxvi. annos vitæ contingere apparet. Negauere illi quenquã xc. partium exortiuã mensuram (quód

* *Tetartemorion (teste Budæo lib. 1. de Asse,) Græcè,*

Quadrans Latinè dicitur, constátque ex quatuor partibus significri circuli, hoc est, signis tribus.

** Aliàs, Asclepiadis, cuius et in Indice meminit, & lib. 7. cap. 37. noua secta cõditorem nominat.*

(quod anaphoras vocant) transgredi, & has ipsas incidi occursu maleficorum siderum, aut etiam radiis eorum, Solísque. Rursus * Aesculapij secta, quæ stata vitæ spatia à stellis accipi dicit, sed quantum plurimum tribuat, incertum est. Rara autem esse dicunt longiora tempora, quandoquidem momentis horarum insignibus Lunæ dierúmue septem atque nouem (quæ nocte ac die obseruantur) ingens turba nascatur, scansili annorum lege occidua, quam climacteras appellant, non ferè ita genitis liiij. annum excedentibus. Primum ergo artis ipsius inconstantia declarat, quàm incerta res sit. Accedunt experimenta & exempla recentissimi census, quem intra quadriennium Imperatores Cæsares Vespasiani, pater filiúsque Censores egerunt. Nec sunt omnia vasaria excutienda: mediæ tantum partis, inter Apenninum Padúmque, ponemus exempla. Centum viginti annos Parmæ tres edidêre, Brixelli vnus. c x x v, Parmæ duo. cxxx, Placentiæ vnus. c x x x i, Fauentiæ vna mulier. cxxxii, Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini verò M. Aponius. c. & l, Tertulla, c x x x v i i. Circa Placentiam in collibus oppidum est Velleiacium, in quo c x. annos sex detulere, quatuor centenos vicenos, vnus c x l. M. Mutius M. filius, Galerius Felix. Ac ne pluribus moremur in re confessa, in regione Italiæ octaua centenûm annorum censi sunt homines l i i i i. centenûm denûm homines l v i i. centenûm vicenûm quinûm homines duo, centenûm tricenûm homines quatuor, centenûm tricenûm quinûm aut septenûm totidem, centenûm quadragenûm homines tres. Alia mortalitatis inconstantia: Homerus eadem nocte natos Hectorem & Polydaman

manta tradit,tam diuersæ sortis viros. C.Mario, Cn.Carbone III. COSS.ad quintum kalend.Iunias, M.Cæcilius Rufus & C.Licinius Caluus eadem die geniti sunt,oratores quidem ambo, sed tam dispari euentu. Hoc etiam iisdem horis nascentibus in toto mundo quotidie euenit, paritérque domini ac serui gignuntur, reges & inopes.

In morbis varia exempla. *Cap. L.*

PVblius Cornelius * Rufus, qui Consul cum M.Curio fuit,dormiens oculorū visum amisit,cùm id sibi accidere somniaret. E diuerso * Phalereus tum deploratus à medicis vomicæ morbo,cùm mortem in acie quæreret,vulnerato pectore medicinam inuenit ex hoste. Q. Fabius Maximus Consul apud flumen Isaram prælio commisso aduersus Allobrogum Aruernorúmq; gentes , ad vj.Idus Augustas cxxx.M.perduelliū cæsis,febri quartana liberatus est in acie. Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturæ, quicquid datur nobis : malignum verò & breue etiā in iis,quibus largissimè cōtingit,vniuersum vtique æui tempus intuentibus. Quid,quòd æstimatione nocturnæ quietis, dimidio quisque spatio vitę suæ viuit? pars æqua morti similis exigitur, aut pœnæ,nisi contingit quies. Nec reputantur infantiæ anni,qui sensu carent, non senectæ in pœnam viuacis.Tot periculorum genera , tot morbi,tot metus,tot curæ.toties inuocata morte, vt nullum frequentius sit votum. Natura verò nihil hominibus breuitate vitæ præstitit melius. Hebescunt sensus,membra torpent, præmoritur visus,auditus.incessus,dentes etiam ac ciborum instrumenta:& tamen vitę hoc tempus annumeratur.Ergo pro miraculo & id solitarium reperitur

** Vetus lectio, Rufinus, adstipulāte Valerio Maxi. libr. 1. cap.de Censoria nota, Itē L.Floro libr.1. Eutropio lib. 2. Liuij Epitome, & A.Gellio lib.17. cap.21.*

** Legēdū, Phareus Iason, ex Val. Max. libr.1. cap. de miraculis.*

(quod anaphoras vocant) transgredi, & has ipsas incidi occursu maleficorum siderum, aut etiam radiis eorum, Solisque. Rursus * Aesculapij secta, quæ stata vitæ spatia à stellis accipi dicit, sed quantum plurimum tribuat, incertum est. Rara autem esse dicunt longiora tempora, quandoquidem momentis horarum insignibus Lunæ dierúmue septem atque nouem (quæ nocte ac die obseruantur) ingens turba nascatur, scansili annorum lege occidua, quam climacteras appellant, non ferè ita genitis liiij. annum excedentibus. Primum ergo artis ipsius inconstantia declarat, quàm incerta res sit. Accedunt experimenta & exempla recentissimi census, quem intra quadriennium Imperatores Cæsares Vespasiani, pater filiúsque Censores egerunt. Nec sunt omnia vasaria excutienda: mediæ tantum partis, inter Apenninum Padúmque, ponemus exempla. Centum viginti annos Parmæ tres edidêre, Brixelli vnus. c x x v, Parmæ duo. cxxx, Placentiæ vnus. c x x x i, Fauentiæ vna mulier. cxxxii, Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini verò M. Aponius. c. & l, Tertulla, c x x x v i i. Circa Placentiam in collibus oppidum est Velleiacium, in quo c x. annos sex detulere, quatuor centenos vicenos, vnus c x l. M. Mutius M. filius, Galerius Felix. Ac ne pluribus moremur in re confessa, in regione Italiæ octaua centenûm annorum censi sunt homines l i i i i. centenûm denûm homines l v i i. centenûm vicenûm quinûm homines duo, centenûm tricenûm homines quatuor, centenûm tricenûm quinûm aut septenûm totidem, centenûm quadragenûm homines tres. Alia mortalitatis inconstantia: Homerus eadem nocte natos Hectorem & Polydaman

Quadrans Latinè dicitur, constátque ex quatuor partibus signiferi circuli, hoc est, signis tribus.

** Aliâs, Asclepiadis, cuius et in Indice meminit, & lib. 7. cap. 37. nouæ sectæ cõditorem nominat.*

manta tradit, tam diuersæ sortis viros. C. Mario, Cn. Carbone III. coss. ad quintum kalend. Iunias, M. Cæcilius Rufus & C. Licinius Caluus eadem die geniti sunt, oratores quidem ambo, sed tam dispari euentu. Hoc etiam iisdem horis nascentibus in toto mundo quotidie euenit, pariterque domini ac serui gignuntur, reges & inopes.

In morbis varia exempla. *Cap. L.*

PVblius Cornelius * Rufus, qui Consul cum M. Curio fuit, dormiens oculorũ visum amisit, cùm id sibi accidere somniaret. E diuerso * Phalereus tum deploratus à medicis vomicæ morbo, cùm mortem in acie quæreret, vulnerato pectore medicinam inuenit ex hoste. Q. Fabius Maximus Consul apud flumen Isaram prælio commisso aduersus Allobrogum Aruernorúmq; gentes, ad vj. Idus Augustas cxxx. M. perduelliũ cæsis, febri quartana liberatus est in acie. Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturæ, quicquid datur nobis: malignum verò & breue etiã in iis, quibus largissimè cõtingit, vniuersum vtique æui tempus intuentibus. Quid, quòd æstimatione nocturnæ quietis, dimidio quisque spatio vitę suæ viuit? pars æqua morti similis exigitur, aut pœnæ, nisi contingit quies. Nec reputantur infantiæ anni, qui sensu carent, non senectæ in pœnam viuacis. Tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata morte, vt nullum frequentius sit votum. Natura verò nihil hominibus breuitate vitæ præstitit melius. Hebescunt sensus, membra torpent, præmoritur visus, auditus, incessus, dentes etiam ac ciborum instrumenta: & tamen vitę hoc tempus annumeratur. Ergo pro miraculo & id solitarium reperitur

* *Vetus lectio, Rufinus, adstipulãte Valerio Maxi. libr. 2. cap. de Censoria nota, Itẽ L. Floro libr. 1. Eutropio lib. 2. Liuij Epitome, & A. Gellio lib. 17. cap. 21.*

* *Legẽdũ, Phereus Iason, ex Val. Max. libr. 1. cap. de miraculis.*

tur exemplum, Xenophilum Musicum centum & quinque annis vixisse sine vllo corporis incommodo. At Hercule reliquis omnibus per singulas membrorum partes, qualiter nullis aliis animalibus, certis pestifer calor remeat horis aut rigor neque horis modò, sed & diebus noctibúsq; trinis quadrinísue, etiam anno toto. Atque etiam morbus est aliquis, per sapientiam mori. Morbis enim quoque quasdam leges natura posuit. Quadrini circuitus febrem, nunquàm bruma, nunquàm hybernis mensibus incipere: quosdam post sexagesimum vitæ spatium non accidere: alios pubertate deponi, à fœminis præcipué. Senes minimè sentire pestilentiam. Nanque & vniuersis gentibus ingruunt morbi, & generatim modò seruitiis, modò procerũ ordini, alióſq; per gradus. Qua in re obseruatum, à meridianis partibus ad occasum Solis pestilentiam semper ire: nec vnquam ferè aliter nisi hyeme, nec vt ternos excedat menses.

De signis mortis. Cap. L I.

IAm signa letalia: in furoris morbo risum: sapientiæ verò ægritudine, fimbriarum curam & stragulę vestis plicaturas, à somno * mouentium neglectum, * præfandi humoris è corpore effluuium: in oculorũ quidem & narium aspectu indubitata maximè, atque etiam supino assiduè cubitu: venarum inæquabili aut formicante percussu: quæque alia Hippocrati principi medicinę obseruata sunt. Et cùm innumerabilia sint mortis signa, salutis securitatísq; nulla sunt. Quippe cùm Censorius Cato ad filiũ de validis quoque obseruationẽ, vt ex oraculo aliquo, prodiderit, senilem iuuentam præmaturæ mortis esse signũ. Morborum verò tam infinita est multitudo, vt

*moriẽtiũ

*profundi

Pherec

Pherecydes Syrius copia serpentium ex corpore eius erumpente expirauerit. Quibusdam perpetua febris est, vt C. Mecœnati. Eidem triennio supremo nullo horę momento contigit somnus. Antipater Sidonius Poëta omnibus annis vno die tantùm natali corripiebatur febri, & eo consumptus est satis longa senecta.

De his qui elati reuixerunt. *Cap. LII.*

AViola Consularis in rogo reuixit: & quoniã subueniri non potuerat præualente flamma, viuus crematus est. Similis causa in L. Lamia Prætorio viro traditur. Nam C. Aelium Tuberonem Prætura functum à rogo relatum, Messala Rufus, & plerique tradunt. Hęc est conditio mortalium: ad has & eiusmodi occasiones fortunæ gignimur, vti de homine ne morti quidem debeat credi. Reperimus inter exépla, Hermotimi Clazomenij animam relicto corpore errare solitam, vagámq; è longinquo multa annunciare, quæ nisi à pręsenti nosci nõ possent, corpore interim semianimi donec cremato eo inimici (qui Cantharidæ vocabantur) remeanti animæ velut vaginam ademerint. * Aristæi etiam visam euolantem ex ore in Proconneso, corui effigie, magna quæ sequitur fabulositate: quam equidem & in Gnossio Epimenide simili modo accipio. Puerum æstu & itinere fessum in specu septem & quinquaginta dormisse annis: rerum faciem mutationémque mirantem, velut postero experrectum die: hinc pari numero dierum senio ingruente, vt tamen in septimum & quinquagesimum atque centesimũ vitæ duraret annum. Fœminarum sexus huic malo videtur maximè opportunus, conuersione vuluæ: quæ si corrigatur, spirit

* *Legendũ videtur Aristeæ, ex Herodoto, Plutarcho, Suida, Strabone, caterísque Græcis, ad vnũ omnibus scriptorem hunc*

Proconneſium, Ariſeam non Ariſteum nominantibus.

ſpiritus reſtituitur. Huc pertinet nobile illud apud Græcos volumen Heraclidis, ſeptem diebus fœminæ exanimis ad vitam reuocatæ. Varro quoque autor eſt, xx. viris agros diuidentibus Capuæ, quendam qui efferretur feretro, domum remeaſſe pedibus. Hoc idem Aquini accidiſſe. Romæ quoque Corfidium materteræ ſuæ maritum funere locato reuixiſſe, & locatorem funeris ab eo elatum. Adiicit miracula, quæ tota indicaſſe conueniat. E duobus fratribus equeſtris ordinis Corfidio maiori accidiſſe, vt videretur exſpiraſſe, apertóque teſtaméto recitatum hæredem minorem funeri inſtitiſſe: interim eum, qui videbatur extinctus, plaudendo * conciuiſſe miniſteria, & narraſſe à fratre ſe veniſſe, commendatam ſibi filiam ab eo. Demonſtratum prętereà, quo in loco defodiſſet aurum nullo conſcio, & rogaſſe vt iis funebribus, quæ comparaſſet, efferretur. Hoc eo narrante, fratris domeſtici propere annuntiauêre exanimatum illum: & aurum, vbi dixerat, repertum eſt. Plena præterea vita eſt his vaticiniis, ſed non * conferenda, cùm ſæpius falſa ſint, ſicut ingenti exemplo docebimus. Bello Siculo Gabienus Cæſaris claſſiarius fortiſſimus captus à Sext. Pompeio, iuſſu eius inciſa ceruice, & vix cohærente, iacuit in litore tota die. Deinde cùm adueſperauiſſet, cum gemitu precibúſq; congregata multitudine petiit, vti Pompeius ad ſe veniret aut aliquem ex caris mitteret: ſe enim ab inferis remiſſum, habere quæ nuntiaret. Miſit plures Pompeius ex amicis, quibus Gabienus: inferis diis placere Pompeij cauſas & partes pias: proinde euentum futurum, quem optaret: hoc ſe nuntiare iuſſum: argumentum fore veritatis, quòd peractis mandatis,

** Côciniſſe.*

** referêdis*

datis, protinus expiraturus esset. Idque ita euenit. Post sepulturam quoque visorum exempla sunt: nisi quòd naturæ opera, non prodigia consectamur.

De mortibus repentinis. *Cap. LIII.*

IN primis autem miraculo sunt atque frequenti mortes repentinæ, * hoc est, summa vitæ felicitas, quas esse naturales docebimus. Plurimas prodidit Verrius: nos cum delectu modum seruabimus. Gaudio obiere, præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles & Dionysius Siciliæ tyrannus, vterque accepto tragicæ victoriæ nuntio. Mater pugna illa Cannensi, filio incolumi viso contra falsum nuntium. Pudore Diodorus sapientiæ Dialecticæ professor, lusoria quæstione nō protinus ad interrogationes Stilbonis dissoluta. Nullis euidentibus causis obiere, dum calciantur matutinò duo Cæsares, Prætor & Prætura perfunctus Dictatoris Cæsaris pater: hic Pisis exanimatus, ille Romæ. Q. Fabius Maximus in Consulatu suo pridie kalend. Ianuarias: in cuius locum Rebilus paucissimarum horarum Consulatum petiit: Item C. Vulcatius Gurges Senator: omnes adeò sani atque tempestiui, vt de progrediendo cogitarent. Q. Aemilius Lepidus iam egrediens incusso pollice limini cubiculi. C. Aufidius egressus cùm in Senatum iret, offenso pede in comitio. Legatus quoque, qui Rhodiorum causam in Senatu magna cum admiratione orauerat, in limine Curiæ protinus expirauit progredi volens. Cn. Bebius Pamphilus, Prætura & ipse functus, cùm à puero quæsisset horas. A. Pompeius in Capitolio, cùm Deos salutasset. M. Iuuentius Talua COS. cùm

* *hac*

ſacrificaret. C. Seruilius Panſa, cùm ſtaret in foró ad tabernam hora diei ſecunda, in P. Panſam fratrem innixus. Bebius iudex, * cùm vadimonium differri iubet. M. Terentius Corax, dum tabellas ſcribit in foro. Necnon & proximo anno, dum Conſulari viro in aurem dicit, eques Romanus, ante Apollinem eboreum, qui eſt in foro Auguſti. Super omnes C. Iulius medicus, dum inungit, ſpecillum per oculum trahens. Iam L. Manlius Torquatus Conſularis, cùm in cœna placentam appeteret. L. Durius Valla medicus, dum mulſi potionem haurit. Ap. Saufeius, cùm à balineo reuerſus mulſum bibiſſet, ouúmque ſorberet. P. Quintius Scapula. cùm apud Aquilium Gallum cœnaret. Decimus Saufeius ſcriba, cùm domi ſuæ pranderet. Cornelius Gallus Prætorius, & T. Aetherius eques Rom. in Venere obiere. Et quos noſtra adnotauit ætas, duo equeſtris ordinis in eodem Pantomimo Mythico, tum forma præcellente. Operoſiſſima tamen ſecuritas mortis in M. Ofilio Hilaro ab antiquis traditur, Comœdiarum hiſtrione. Is cùm populo admodum placuiſſet natali die ſuo, conuiuiúmque haberet edita cœna calidam potionem in pultario popoſcit, ſimúlque perſonam eius diei acceptam intuens, coronam è capite ſuo in eam tranſtulit, tali habitu rigens nullo ſentiente, donec accubantium proximus tepeſcere potionem admoneret. Hæc felicia exempla: at contrà miſeriarum innumera. L. Domitius clariſſimæ gentis apud Maſſiliam victus, Corfinij captus ab eodem Cæſare veneno poto propter tædium vitæ poſtquàm biberat, omni ope vt viueret annixus eſt. Inuenitur in actis, Felice Ruſſato auriga elato, in rogum eius vnum

*dum

è fauen

è fauentibus iecisse sese: friuolum dictu, ne hoc gloriæ artificis daretur, aduersis studiis copia odorum corruptum criminantibus. Cùm antè non multo M. Lepidus nobilissimæ stirpis, quem * euenti anxietate diximus mortuum, flammæ vi è rogo eiectus, recondi propter ardorem non potuisset, iuxtà sarmentis aliis nudus crematus est.

*Magis placet diuortij, vt ex vetustis codicibus legit Pintianus ipso præsertim adstipulãte Plinio, capite huius libri 36. vbi M. Lepidum Apuleia vxoris desiderio post repudium tradit interisse.

De sepultura. Cap. LIIII.

IPsum cremare, apud Romanos non fuit veteris instituti: terra condebantur. At postquàm longinquis bellis obrutos erui cognouere, tunc institutum. Et tamen multæ familiæ priscos seruauêre ritus: sicut in Cornelia nemo ante Syllam Dictatorem traditur crematus. Idque voluisse, veritum talionem, eruto C. Marij cadauere. Sepultus intelligitur quoquo modo conditus: humatus verò humo contectus.

De anima, vel de Manibus. Cap. LV.

POst sepulturam aliæ atque aliæ Manium ambages. Omnibus à suprema die eadem, quæ ante primum: nec magis à morte sensus vllus aut corpori aut animæ quàm ante natalem. Eadem enim vanitas in futurum etiam se propagat, & in mortis quoque tempora ipsa sibi vitam mentitur: aliâs immortalitatem animæ, aliâs transfigurationem, aliâs sensum inferis dando, & Manes colendo, Deúmque faciendo, qui iam etiam homo esse desierit: ceu verò vllo modo spirandi ratio homini à cæteris animalibus distet, aut non diuturniora in vita multa reperiantur, quibus nemo similem diuinat immortalitatem. Quod autem corpus * animæ per se? quæ materia? vbi cogitatio illi? quomodo visus, auditus, aut quid agit? qui vsus eius? aut

*Anima per se? qua materia?

quod sine his bonum? Quæ deinde sedes, quantáue multitudo tot seculis animarum velut vmbrarum? Puerilium ista deliramentorum, auidæq; nunquàm desinere mortalitatis commenta sunt. Similis & de asseruandis corporibus hominum ac reuiuiscendi promissa Democrito vanitas, qui non reuixit ipse. Quæ (malùm) ista dementia est, iterari vitam morte? quæ'ue genitis quies vnquam, si in sublimi sensus animę manet, inter inferos vmbræ? Perdit profectò ista dulcedo credulitásque præcipuum naturæ bonũ mortem, * ac duplicat obitus, si dolere etiam pòst futuri æstimatione euenit. Etenim si dulce viuere, cui potest esse vixisse? At quanto facilius certiúsque, sibi quenque credere, ac specimen securitatis antegenitali sumere experimento.

** Aliàs sic, Ac duplicat obituri dolorẽ etiam pòst futuri æstimatione.*

Quæ quis inuenerit in vita. Cap. LVI.

Consentaneum videtur, priusquàm digrediamur à natura hominum, indicare quæ cuiusque inuenta sunt. Emere ac vendere instituit Liber pater. Idem diadema, * Regum insigne, & triumphum inuenit. Ceres frumenta, cùm anteà glande vescerentur. Eadem molere & conficere in Attica, Italia, & Sicilia: ob id Dea iudicata. Eadem prima leges dedit: vt alij putauêre, Rhadamanthus. Literas semper arbitror Assyrias fuisse: sed alij apud Aegyptios à Mercurio, vt Gellius: alij apud Syros repertas volunt. Vtique in Græciam intulisse è Phœnice Cadmum sedecim numero. Quibus Troiano bello Palamedem adiecisse quatuor hac figura Θ Ξ Φ X. Totidem post eum Simonidem Melicum. Ζ Η Υ Ω: quarum omnium vis in nostris recognoscitur. Aristot

** Regium*

ſtoteles x. & viij. priſcas fuiſſe Α Β Γ Δ Ε Ζ Ι Κ Λ Μ Ν Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ : & duas ab Epicharmo additas Θ Χ , quàm à Palamede mauult. Anticlides in Aegypto inueniſſe quendam nomine Menona tradit xv. annis ante Phoroneum antiquiſſimum Græciæ regem : ídque monumentis approbare conatur. E diuerſo Epigenes, apud Babylonios dccxx. annorum obſeruationes ſiderum coctilibus laterculis inſcriptas docet, grauis autor in primis: qui minimùm, Beroſus & Critodemus , ccccLxxx. annorũ. Ex quo apparet æternus literarum vſus. In Latium eas attulerunt Pelaſgi. Laterarias, ac domos conſtituerunt primi Euryalus & Hyperbius fratres Athenis : anteà ſpecus erant pro domibus. Gellio Doxius Cæli filius, lutei ædificij inuentor placet , exemplo ſumpto ab hirundinum nidis. Oppidum Cecrops à ſe appellauit Cecropiam , quæ nunc eſt arx Athenis. Aliqui Argos à Phoroneo rege antè conditum volunt: quidam & Sicyonem. Aegyptij multò antè apud ipſos Dioſpolin. Tegulas inuenit Cynira Agriopæ filius , & metalla æris, vtrunq; in inſula Cypro : Item forcipem, marculum, vectem, incudem. Puteos Danaus, ex Aegypto aduectus in Græciam, quæ vocabatur Argos Dipſion. Lapidicinas Cadmus Thebis, aut (vt Theophraſtus) in Phœnice. Thraſon muros. Turres, vt Ariſtoteles , Cyclopes : Tirynthij, vt Theophraſtus. Aegyptij textilia : inficere lanas Sardibus Lydi. Fuſos in lanificio Cloſter filius Arachnes : linum & retia Arachne. Fulloniam artem Nicias Megarenſis. Sutrinam Boëthius. Medicinam Aegytij apud ipſos volunt repertam : alij per Arabum, Babylonis & Apol-

linis filium: Herbariam & medicamentariam à Chirone, Saturni & Phyllirę filio. Aes conflare & temperare, Aristoteles Lydum Scythen monstrasse, Theophrastus Delam Phrygem putat. Aerariam fabricam alij Chalybas, alij Cyclopas. Ferrum Hesiodus in Creta eos, qui vocati sunt Dactyli Idæi. Argentum inuenit Erichthonius Atheniensis, vt alij Aeacus. Auri metalla & conflaturam, Cadmus Phœnix ad Pangæum montem: vt alij, Thoas & Eaclis in Panchaia: aut Sol Oceani filius, cui Gellius medicinæ quoq; inuentioné & mellis assignat. Plumbũ ex Cassiteride insula primus apportauit Midacritus. Fabricam * ferrariam inuenere Cyclopes. Figlinas Corœbus Atheniẽsis. In iis orbem Anacharsis Scythes, vt alij, Hyperbios Corinthius. Fabricam materiariam Dædalus, & in ea serram, asciam, perpendiculum, terebram, glutinum, * ichthyocollam: normam auté, & libellam, & tornum, & clauem Theodorus Samius. Mensuras & pondera, Phidon Argiuus: aut Palamedes, vt maluit Gellius. Ignem è silice Pyrodes Cilicis filius: eundem asseruare in ferula, Prometheus. Vehiculum cũ quatuor rotis Phryges. Mercaturas Pœni. Culturas vitium & arborum Eumolpus Atheniensis. Vinũ aqua misceri Staphylus Sileni filius. Oleum & trapetas * Aristæus Atheniensis. Idem mella. Bouem & aratrum Buzyges Atheniensis, vt alij, Triptolemus. Regiam ciuitatem Aegyptij, popularem Attici. Post Theseum tyrannus primus fuit Phalaris Agrigenti. Seruitium inuenere Lacedæmonij. Iudicium capitis in Ariopago primũ actum est. Prælium Afri contra Aegyptios primum fecere fustibus, quos vocant phalangas. Clypeos inuenerũt Prœtus & Acri

Ferream

* *lithocollam.*

* *Diodorus lib. 5. Aristaeum hũc olei & mellis repertorem, in ea parte Africa natum tradit, qua*

Acrisius inter se bellãtes, siue Chalcus Athamantis filius. Loricam Midias Messenius. Galeam, gladium, hastam Lacedæmonij. Ocreas & cristas Cares. Arcum & sagittam Scythen Iouis filium, alij sagittas Persen Persei filium inuenisse dicunt: lanceas Aetolos, iaculum cum amento Aetolum Martis filium. Hastas velitares Tyrrhenum, pilúmque: Penthesileam Amazonem securim. Piseum venabula, & in tormentis scorpionem Cretas, catapultam Syros, Phœnicas ballistam & fundam. Aeneam tubam Piseum Tyrrhenum. Testudines Artemonem Clazomenium. Equum (qui nunc aries appellatur) in muralibus machinis Epeum ad Troiam. Equo vehi Bellerophontem. Frænos & strata equorum Pelethronium. Pugnare ex equo Thessalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem. Bigas primùm iunxit Phrygum natio, quadrigas Erichthonius. Ordinem exercitus, signi dationem, tesseras, vigilias Palamedes inuenit Troiano bello. Specularem significationem eodem Sinon. Inducias Lycanor. Fœdera Theseus. Auguria ex auibus Car: à quo Caria appellata. Adiecit ex cæteris animalibus Orpheus. Aruspicium Delphus, ignispicia Amphiaraus, auspicia auium Tiresias Thebanus. Interpretationem ostentorum & somniorum Amphictyon. Astrologiam Atlas Libyæ filius, vt alij, Aegyptij: vt alij, Assyrij. Sphæram in ea Milesius Anaximander. Ventorum rationem Aeolus Hellenis filius. Musicam Amphion. Fistulam & monaulum Pan Mercurij: obliquam tibiam Midas in Phrygia: geminas tibias Marsyas in eadem gente: Lydios modulos Amphion: Dorios Thamyras Thrax: Phrygios Marsyas Phryx: Ci-

de nomine matris eius dicta est Cyrenaica. Quo fit, vt & hic nonnulli, Cyrenensis, legere malint, quàm Atheniensis.

tharam Amphion : vt alij, Orpheus: vt alij, Linus. Septem chordis additis Terpander. Octauam Simonides addidit: nonam Timotheus. Cithara ſine voce cecinit Thamyras primus: cum cantu Amphion:vt alij, Linus. Citharœdica carmina compoſuit Terpander. Cum tibiis canere voce Trœzenius Dardanus inſtituit.Saltationem armatam Curetes docuere.pyrrhichen Pyrrhus, vtranque in Creta.Verſum heroicum Pythio oraculo debemus. De poëmatum origine magna quæſtio eſt. Ante Troianum bellum probantur fuiſſe. Proſam orationem condere Pherecydes Syrius inſtituit,Cyri regis ætate.Hiſtoriam Cadmus Mileſius. Ludos gymnicos in Arcadia Lycaon: funebres Acaſtus in Iolco: poſt eum Theſeus in Iſthmo. Hercules Olympiæ athleticam: Pythus pilam luſoriam: Gyges Lydius picturam in Aegypto:in Græcia verò Euchir Dædali cognatus,vt Ariſtoteli placet: vt Theophraſto,Polygnotus Athenienſis.Naue primus in Græciam ex Aegypto Danaus aduenit: antè ratibus nauigabatur, inuentis in mari Rubro inter inſulas à rege Erythra. Reperiuntur, qui Myſos & Troianos priores excogitaſſe in Helleſponto putent, cùm tranſirent aduerſus Thracas.Etiam nunc in Britannico Oceano vitiles corio circunſutæ fiunt: in Nilo ex papyro, & ſcirpo,& arundine. Longa naue Iaſonem primum nauigaſſe, Philoſtephanus autor eſt: Egeſias Paralum: Cteſias Samyram:Saphanus Semiramin: Archimachus Aegæonem:Biremem Damaſtes Erythræos fecisſe: triremem Thucydides Aminoclen Corinthium: quadriremem Ariſtoteles Carthaginienſes. Quinqueremem inſtituit Neſichthon Salaminius: ſex ordinum Xenagoras Syracuſius:ab

ea

ea ad decemremem Mnesigeton. Alexandrum Magnum ferunt instituisse ad xij. ordines. Philostephanus Ptolemæum Soterem ad quindecim: Demetrium Antigoni ad xxx. Ptolemæum Philadelphum ad xl. Ptolemæum Philopatorem, qui Tryphon cognominatus est, ad l. Onerariam Hippus Tyrius inuenit, lembum Cyrenenses, cymbam Phœnices, celocem Rhodij, cercuron Cyprij. Siderum obseruationem in nauigando Phœnices, remum Copæ, latitudinem eius Plateæ, vela Icarus, malum & antennam Dædalus: Hippagum Samij, aut Pericles Atheniensis: tectas longas Thasij: anteà ex prora tantùm & puppi pugnabatur. * Rostra addidit Piseus: Tyrrheni anchoram: Eupalamus eandem bidentem: Anacharsis harpagonas: & manus Pericles Atheniensis, adminicula gubernandi Typhis. Classe princeps depugnauit Minos. Animal occidit primus Hyperbius Martis filius, Prometheus bouem.

** Melius alia verborũ interpũctione: Rostra addidit Piseus Tyrrhenus: anchoram Eupalamus: eandẽ bidentem Anacharsis: harpagonas & manus Pericles Atheniẽsis, &c. Pisei Tyrrheni meminit suprà Plinius hoc*

In quo primus gentium consensus. Cap. L VII.

GEntium consensus tacitus primus omnium conspirauit, vt Ionum literis vterentur.

De literis antiquis. Cap. LVIII.

VEteres Græcas fuisse easdẽ penè, quę nũc sunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula antiqui æris, quæ est hodie in Palatio, dono principũ Mineruæ dicata in bibliotheca, cũ inscriptione tali, Ναυσικράτης τισαμένε Ἀθηναῖος κόρᾳ καὶ ἀθηνᾷ ἀνέθηκεν.

Quando primùm tonsores Romæ. Cap. LIX.

SEquens gẽtium consensus in tonsoribus fuit, sed Romanis tardior. In Italiam ex Sicilia venere post Romam conditam anno quadringen-

tesimo quinquagesimoquarto, adducente P. Ticinio Mena, vt autor est Varro: antè intonsi fuere. Primus omnium radi quotidie instituit Africanus: sequens Diuus Augustus cultris semper vsus est.

ipso capite. Anchoram autē biden tem Anacharsis esse inuentum, notū est ex Strabonis libro 7.

Quando primum horologia. Cap. LX.

Tertius consensus * fuit in horarum obseruatione, iam hic ratione accedens. Quando & à quo in Græcia reperta, diximus in secundo volumine. Serius etiam hoc Romæ contigit. Duodecim tabulis Ortus tantùm & Occasus nominantur: post aliquot annos adiectus est & Meridies, Accenso Consulum id pronuntiante, * cùm Curio inter Rostra & Græcostasim prospexisset talem Solem. * A columna ænea ad carcerem inclinato sidere, supremam pronuntiabat. Sed hoc serenis tantùm diebus vsque ad primum Punicum bellum. Princeps Romanis solarium horologium statuisse, ante duodecim annos, quàm cum Pyrrho bellatum est, ad ædem Quirini, L. Papyrius Cursor, cùm eandem dedicaret, à patre suo votam, à Fabio Vestali proditur. Sed neque facti horologij rationem vel artificem significat, nec vnde translatum sit, aut apud quem scriptum id inuenerit. M. Varro primum statutum in publico secundum Rostra in columna tradit, bello Punico primo, à M. Valerio Messala Consule Catina capta in Sicilia: deportatum inde post xxx. annos, quàm de Papyriano horologio traditur, anno vrbis cccclxxvij. nec congruebant ad horas eius lineæ: paruerunt tamen eis annis vndecentum, donec Q. Marcius Philippus, qui cum L. Paulo fuit Censor, diligentius ordinatum iuxtà posuit: idque munus inter Censoria opera gratissimè acceptum est. Etiamtum tamen nubilo incertæ

** est*

** Vetust. lect. Cùm à Curia inter Rostra & Græcostasin prospexisset Solē. Rostra autē ante Curiā Hostiliā fuisse autor est Varro.*

**Vetus cod. A colūna Menia: cuius colūnæ meminit & Pōpeius Festus in dictione Meniana.*

certæ

certæ fuere horæ vſque ad proximum luſtrum. Tunc Scipio Naſica collega Lænatis, primus aqua diuiſit horas æquè noctium ac dierum. Idque horologium ſub tecto dicauit, anno vrbis dxcv. Tamdiu populi Romani indiſcreta lux fuit. Nunc reuertamur ad reliqua animalia, primúmque terreſtria.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE

LIBER OCTAVVS.

De animalibus terrestribus, elephantorum commendatio, & de sensu eorum.

Cap. I.

AD RELIQVA transeamus animalia, & primùm terrestria. Maximum est elephas, proximúmq; humanis sensibus: quippe intellectus illis sermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorúmque, quæ didicere, memoria, amoris & gloriæ voluptas: imò verò (quæ etiam in homine rara) probitas, prudentia, æquitas: religio quoque siderum, Solísq; ac Lunæ veneratio. Autores sunt, in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Amilo, nitescente Luna noua, greges eorum descendere, ibíque se purificantes solenniter aqua circunspergi, atque ita salutato sidere in syluas reuerti, vitulorum fatigatos præ se ferentes. Alienæ quoque religionis intellectu, creduntur maria transituri non antè naues conscendere, quàm inuitati rectoris iu:eiurando de reditu

ditu. Visíque sunt fessi ægritudine (quando & illas moles infestant morbi) herbas supini in cælum iacientes, veluti tellure precibus allegata. Nam quod ad docilitatem attinet, regem adorant, genua submittunt, coronas porrigunt. Indis arant minores, quos appellant nothos.

Quando primum iuncti. *Cap. II.*

ROmæ iuncti primùm subiere currum Pompeij Magni Africano triumpho: quod prius India victa triumphante Libero patre memoratur. Procilius negat potuisse Pompeij triumpho iunctos ingredi portam. Germanici Cæsaris munere gladiatorio, quosdam inconditos motus edidere, saltantium modo. Vulgare erat, per auras arma iacere non auferentibus ventis, atque inter se gladiatorios congressus edere, aut lasciuiente * pyrrhiche colludere: posteà & per funes incessere, lecticis etiam ferentes quaterni singulos puerperas imitantes: plenísque hominum tricliniis accubitu iere per lectos, ita libratis vestigiis, ne quis potentium attingeretur.

* *pernicitate*

De docilitate eorum. *Cap. III.*

CErtum est, vnum tardioris ingenij in accipiendis, quæ tradebantur, sæpius castigatum verberibus, eadem illa meditantem noctu repertum. Mirum maximè, & aduersis quidem funibus subire, sed regredi magis vtique pronis. Mucianus ter Consul autor est, aliquem ex his & literarum ductus Græcarum didicisse, solitúmque perscribere eius linguæ verbis: Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicaui. Itémq; se vidente Puteolis, cùm aduecti è naue egredi cogerentur, territos spatio pontis procul à continente porrecti, vt sese longinquitatis æstimatione fallerent, auersos retrorsus isse. Prædam ipsi in se expetendam,

sciunt solam esse in armis suis, quæ Iuba cornua appellat, Herodotus tanto antiquior, & consuetudo melius, dentes. Quam ob rem deciduos casu aliquo vel senecta defodiunt. Hoc solum ebur est, cætero, & in his quoque, quà, corpus intexit, vilitas ossea. Quanquam nuper ossa etiam in laminas secari cœpere penuria. Etenim rara amplitudo iam dentium, præterquàm ex India, reperitur: cætera in nostro orbe cessere luxuriæ. Dentium candore intelligitur iuuenta. Circa hos belluis summa cura: alterius mucroni parcunt, ne sit prœliis hebes: alterius operario vsu fodiunt radices, impellunt moles: circunuentíque à venantibus, primos constituunt, quibus sunt minimi, ne tanti prœlium putetur: posteà fessi, impactos arbori frangunt, prædáque se redimunt.

De clementia eorum, & quòd pericula sua intelligant: & de tigridis truculentia.

Cap. IIII.

Mirum in plerisque animalium, scire quare petantur: sed & per cuncta quid caueant. Elephas homine obuio forte in solitudine, & simpliciter oberrante, clemens placidúsque etiam demonstrare viam traditur. Idem vestigio hominis animaduerso priusquàm homine intremiscere insidiarum metu subsistere ab olfactu circunspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum sequenti, nuntio simili vsque ad extremum: & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciémque dirigi: adeò omnium odori durare virus illud, maiore ex parte ne nudorum quidem pedum. Sic & tigris etiam feris cæteris truculenta, * atque ipsa elephanti quoque spernens vestigia, homine viso transferre dicitur protinus catulos. Quonam modo agnito? vbi ante

* Melius sic: atque ipsa elephã

ante conſpecto illo, quem timet? Etenim tales ſyluas minimè frequentari certum eſt. Sanè mirentur ipſam veſtigij raritatem: ſed vnde ſciunt timendum eſſe? Imò verò cur vel ipſius conſpectum paueant, tanto viribus, magnitudine, velocitate præſtantiores? Nimirum hæc eſt natura rerum, hæc potentia eius, ſæuiſſimas ferarum maximáſque nunquàm vidiſſe quod debeant timere, & ſtatim intelligere cur ſit timendum.

tũ quoque ſpernẽs, veſtigio homi nu viſo, transferre dicitur pro tinus catulos. Cui lectioni præter vetuſtos codices, ipſe etiam Plinius adſtipulatur, paulò pòſt ſubijciens, Sanè mirẽtur ipſam veſtigij raritatẽ, &c. Vel ſic, vt in vetuſt. Codi. legitur, atque ipſum elephantum quoq; ſpernens, veſtigio hominis viſo trãſf.

De intellectu & memoria eorum.

Cap. V.

Elephanti gregatim ſemper ingrediuntur. Ducit agmen maximus natu, cogit ætate proximus. Amnem tranſituri minimos præmittunt, ne maiorum ingreſſu atterente alueum, creſcat gurgitis altitudo. Antipater autor eſt, duos Antiocho regi in bellicis vſibus celebres etiam cognominibus fuiſſe: etenim nouere ea. Certè Cato, cùm Imperatorum nomina Annalibus deſcriberet, eum qui fortiſſimè præliatus eſſet in Punica acie, Surum tradidit vocatum, altero dente mutilato. Antiocho vadum fluminis experienti renuit Aiax, alioquin dux agminis ſemper. Tum pronuntiatum, eius fore principatum qui tranſiſſet: auſúmque Patroclum ob id phaleris argenteis, quo maximè gaudent, & reliquo omni primatu donauit. Ille, qui notabatur, inedia mortem ignominiæ prætulit. Mirus nanque pudor eſt, victúſque vocem fugit victoris: terram ac verbenas porrigit. Pudore nunquàm niſi in abdito coëunt: mas quinquennis, fœmina decennis.* Initur autem biennio, quinis (vt ferũt) cuiuſque anni diebus, nec amplius: ſexto perfundũtur amne, nõ antè reduces ad agmen. Nec adulteria nouere, nulláue propter fœminas inter ſe prælia

** Ariſtoteles libro 5. Hiſto. Animal. autor eſt, elephan*

tos non niſi triēnio interpoſito coitū repetere. Quo fit, vt quidam & hic legere malint, Initur à triennio.
**mirè tum gratā Ariſtophani.*

cæteris animalibus pernicialia: non quia deſit illis amoris vis: nanque traditur vnus amaſſe quandam in Aegypto corollas vendentem: ac ne quis vulgariter dilectam putet, * miretur gratam Ariſtophani, celeberrimo in arte Grāmatica. Alius Menandrum Syracuſanum incipientis iuuentæ in exercitu Ptolemæi deſiderium eius, quotiens non videret, inedia teſtatus. Et vnguentariam quandam dilectam Iuba tradit. Omnium amoris fuere argumenta, gaudium à conſpectu, blanditiæque inconditæ, ſtipéſque, quas populus dediſſet, ſeruatæ, & in ſinum effuſæ. Nec mirum, eſſe amorem, quibus ſit memoria. Idem nanque tradit, agnitum in ſenecta multos poſt annos, qui rector in iuuenta fuiſſet. Idem diuinationem quandam iuſtitiæ. Cùm Bocchus rex triginta elephantis, totidem, in quos ſæuire inſtituerat, ſtipitibus alligatos obieciſſet, procurſantibus inter eos qui laceſſerent, non potuiſſe effici, vt crudelitatis alienæ miniſterio fungerentur.

Quando primùm in Italia. Cap. VI.

ELephantos Italia primùm vidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit, in Lucanis viſos, anno Vrbis quadringenteſimo ſeptuageſimoſecundo: Roma autem in triumpho, ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quingenteſimoſecundo, victoria L. Metelli Pontificis in Sicilia de Pœnis captos. Centum quadragintaduo fuere tranſuecti ratibus, quas doliorum conſertis ordinibus impoſuerant. Verrius eos pugnaſſe in Circo, interfectóſque iaculis tradit penuria conſilij: quoniam neque ali placuiſſet, neque donari regibus. L. Piſo inductos duntaxat in Circum, atq; vt contemptus eorum increſceret, ab operariis

haſtas

hastas præpilatas habentibus,per Circum totum actos. Nec quid deinde iis factum sit, autores explicant, qui non putant interfectos.

Pugna eorum. *Cap. VII.*

CLara est vnius è Romanis dimicatio aduersus elephantum, cùm Annibal captiuos nostros dimicare inter se coëgisset. Nanque vnum qui supererat, obiecit elephanto:& ille. dimitti pactus si interemisset, solus in harena congressus,magno Pœnorum dolore confecit. Annibal, cùm famam eius dimicationis contemptum allaturam belluis intelligeret, equites misit, qui abeuntem interficerent. Proboscidem eorum facillimè amputari, Pyrrhi præliorum experimentis patuit. Romæ pugnasse Fenestella tradit primùm omnium in Circo Claudij Pulchri Aedilitate curuli,M.Antonio,A. Posthumio c o s s. anno vrbis sexcentesimo quinquagesimoquinto. Item post annos xx. Lucullorum Aedilitate curuli, aduersus tauros. Pompeij quoque altero Consulatu, dedicatione templi Veneris Victricis, pugnauere in Circo viginti, aut vt quidam tradunt, xvij. Gætulis ex aduerso iaculantibus, mirabili vnius dimicatione,qui pedibus confossis repsit genibus in cateruas, arrepta scuta iaciens in sublime, quæ decidentia voluptati spectantibus erant in orbem circumacta, velut arte, non furore belluæ iacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit, vno ictu occiso.Pilum sub oculo adactum, in vitalia capitis venerat. Vniuersi eruptionem tentauere, non sine vexatione populi, circundati clathris ferreis.Qua de causa Cæsar Dictator posteà simile spectaculum editurus,euripis harenam circundedit: quos Nero princeps sustulit,equiti loca addēs.Sed Pom-

pciani amissa fugæ spe misericordiã vulgi inenarrabili habitu quęrẽtes supplicauere, quadam sese lamentatione cõplorantes: tanto populi dolore, vt oblitus Imperatoris, ac munificentię honori suo exquisitæ, flens vniuersus consurgeret, dirásque Pompeio, quas ille mox luit pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæsari Dictatori tertio Consulatu eius, viginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cũ sexagenis propugnatoribus eodem, quo priores, numero peditum, & pari equitum ex aduerso dimicante: postea singuli, principibus Claudio & Neroni, in cõsummatione gladiatorum. Ipsius animalis tanta narratur clementia contra minus valida, vt in grege pecudum occurrẽtia manu dimoueat, ne quod obterat imprudens: nec nisi lacessiti noceant, ideóque gregatim semper ambulent, minimè ex omnibus soliuagi. Equitatu circumuenti, infirmos aut fessos vulneratósue in medium agmẽ recipiũt: * ac velut imperio ac ratione per vices subeunt. Capti celerrimè mitificantur hordei succo.

Pintianus legẽdũ existimat, Ac velut imperio auctorati.

Quomodo capiantur. Cap. VIII.

Capiuntur autẽ in India vnũ ex domitis agẽte rectore: qui deprehensum solitarium, abactúmue à grege, verberat ferum: quo fatigato, transcendit in eum, nec secus ac priorem regit. Africa foueis capit, in quas deerrante aliquo, protinus cęteri cõgerũt ramos, moles deuoluunt, aggeres construunt, omníque vi conãtur extrahere. Antea domitandi gratia greges equitatu cogebant in conuallẽ manu factã, & longo tractu fallacem: cuius inclusos * ripis fossísq;, fame domabãt. Argumentum erat ramus, homine porrigente clementer acceptus. Nunc dentium causa

euripis

ſa, pedes eorum iaculâtur alioquin molliſſimos. Troglodytæ contermini Aethiopiæ, qui hoc ſolo venatu alũtur, arbores propinquas itineri eorum conſcẽdunt. Inde totius agminis nouiſſimũ ſpeculati, extremas in clunes deſiliunt. Læua aprehẽditur cauda: pedes ſtipantur in ſiniſtro femine. Ita pendens alterũ poplitem dextra cædit prẹacuta bipẽni: hoc crure tardato profungiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragens. Alij tutiore genere, ſed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longius. Hos præcipui viribus iuuenes continent: alij connixi pari conatu tendunt, ac prẹtereuntibus ſagittarum venabula infigũt, mox ſanguinis veſtigiis ſequuntur. Elephantorum generis fœminæ multo pauidiores.

Quomodo domentur. *Cap. IX.*

DOmantur autem rabidi fame & verberibus, elephantis aliis admotis, qui tumultuãtem catenis coërceant: & aliâs circa coitus maximè efferantur, & ſtabula Indorum dentibus ſternũt. Quapropter arcent eos coitu, fœminarúmq; pecuaria ſeparant, quæ haud alio modo, quàm armentorum, habent. Domiti militant, & turres armatorum in hoſtes ferunt, magnáque ex parte Orientis bella conficiunt. Proſternunt acies, proterunt armatos. Iidem minimo ſuis ſtridore terrentur, vulneratique & territi retro ſemper cedunt, haud minore partium ſuarum pernicie. Indicum Afri pauent, nec contueri audent, nam & maior Indicis magnitudo eſt.

De partu eorum, & reliqua natura. *Cap. X.*

DEcem annis geſtare in vtero vulgus exiſtimat: Ariſtoteles biennio, nec amplius quàm ſemel gignere, pluréſue quàm ſingulos, viuere

ducentis annis, & quosdam trecenis. Iuuenta eorum à sexagesimo incipit. Gaudent amnibus maximè, & circa fluuios vagantur, cùm alioquin nare propter magnitudinem corporis non possint. Iidem frigoris impatientes. Maximum hoc malum, inflationémque & profluuium alui, nec alia morborum genera sentiunt. Olei potu tela, quæ corpori eorum inhæreant, decidere inuenio: à sudore autem faciliùs adhærescere. Et terram edisse iis tabificum est, nisi sæpius mandant. Deuorant autem & lapides. Truncos quidem gratissimo in cibatu habent. Palmas excelsiores fronte prosternunt, ac ita iacentium absumunt fructum. Mandunt ore: spirant & bibunt, odorantúrque haud impropriè appellata manu. Animalium maximè odere murem: & si pabulum in præsepio positum attingi ab eo vidêre, fastidiunt. Cruciatum in potu maximum sentiunt hausta hirudine, quam sanguisugam vulgò cœpisse appellari aduerto. Hæc vbi in ipso animæ canali se fixit, intolerando afficit dolore. Durissimum dorso tergus, ventri molle, setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tædio muscarũ (nanque id & tanta vastitas sentit) sed cancellata cutis, & inuitans id genus animalium odore. Ergo cùm extenti recepere examina, arctatis in rugas repentè cancellis comprehensas enecant. Hoc iis pro cauda, iuba, villo est. Dẽtibus ingens pretium, & Deorum simulacris laudatissima ex iis materia. Inuenit luxuria commendationem & aliam: * expetit in callo manus vim saporis, haud alia de causa credo, quàm quia ipsum ebur sibi mandere videtur. Magnitudo dentium videtur quidem in templis pręcipua. Sed tamen in extre

* *expetiti in callo manus saporis*

extremis Africæ, quà confinis Aethiopię est, postium vicem in domiciliis præbere: sepésque in iis & pecorũ stabulis pro palis elephantorũ dentibus fieri, Polybius tradit autore Gulussa regulo.

Vbi nascantur, & de discordia eorum, & draconum.
Cap. XI.

ELephantes fert Africa vltra Syrticas solitudines, & in Mauritania: ferunt Aethiopes & Troglodytæ, vt dictum est: sed maximos India, bellantésque cum iis perpetua discordia dracones, * tantæ magnitudinis, vt & ipsos circunflexu facili ambiant, nexúque nodi præstringant. Commoritur ea dimicatio: victúsque corruens, complexum elidit pondere.

De solertia animalium. Cap. XII.

MIra animalium pro se cuique solertia est, vt iis vna scandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaque iter ad pabula speculatus, ab excelsa se arbore iniicit. Scit ille imparé sibi luctatum contra nexus. itaque arborum aut rupium attritum quærit. Cauent hoc dracones, ob ídq; gressus primũ alligant cauda. Resoluunt illi nodos manu. At hi in ipsa nare caput condunt, paritérque spiritum præcludunt, & mollissimas lancinant partes. Iidem obuij deprehensi, in aduersos erigunt se, oculósq; maximè petunt. Ita fit, vt plerunque cæci ac fame & mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ discordiæ causam attulerit, * nisi naturæ spectaculum, sibi paria componentis? Est & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidissimũ esse sanguinem: ob id æstu torrente præcipuè à draconibus expeti. Quãobrẽ in amnes mersos insidiari bibentibus: arctatísque illigata manu in aurem morsum defigere: quoniam is tantũm lõ-

** Antiq. codi. tãtæ magnitudinis & ipsos, vt circumplexu, &c.*

** nisi naturã, spectaculum sibi ac paria cõponentem?*

cus defendi non possit manu. Dracones esse tantos, vt totum sanguinem capiant. Itaq; elephantos ab iis ebibi, siccatósque concidere: & dracones inebriatos opprimi, commoríque.

De Draconibus. *Cap. XIII.*

GEnerat eos & Aethiopia Indicis pares, vicenûm cubitorum. Id modò mirum, vnde cristatos Iuba crediderit. Asachæi vocãtur Aethiopes, apud quos maximè nascuntur. Narratur in maritimis eorum quaternos quinósque inter se cratium modo implexos erectis capitibus velificantes ad meliora pabula Arabiæ vehi fluctibus.

De serpentibus maximis, & bois. Cap. XIIII.

MEgasthenes scribit, in India serpentes in tantam magnitudinem adolescere, vt solidos hauriant ceruos taurósque. Metrodorus, circa Rhyndacum amnem in Põto, vt superuolantes quamuis altè pernicitérque alites haustu raptas absorbeant. Nota est, in Punicis bellis ad flumen Bagradam à Regulo Imperatore ballistis tormentísque vt oppidum aliquod, expugnata serpens c x x. pedum longitudinis. Pellis eius maxillæque vsq; ad bellum Numantinum durauere Romæ in templo. Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ: in tantam amplitudinem exeuntes, vt Diuo Claudio principe, occisç in Vaticano solidus in aluo spectatus sit infans. Aluntur primò bubuli lactis succo, vnde nomen traxere. Cæterorum animalium, quæ modò conuecta vndique Italiæ contigere sæpius, formas nihil attinet scrupulosè referre.

De Scythicis animalibus, & Septentrionalibus.
Cap. XV.

PAucissima Scythia gignit, inopia fruticum: paucã

pauca cõtermina illi Germania, insignia tamen boum ferorum genera, iubatos bisontes excellentíque & vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, cùm id gignat Africa, vituli potius ceruíue quadam similitudine. Septentrio fert & equorum greges ferorum, sicut asinorum Asia, & Africa: prætereà alcem, ni proceritas aurium & ceruicis distinguat iumento similem. Item notam in Scãdinauia insula, nec vnquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam, machlin haud dissimilé illi, sed nullo suffraginum flexu: ideóq; non cubantem, sed accliuem arbori in somno, eáq; incisa ad insidias, capi, aliâs velocitatis * memoratæ. * Labrum ei superius prægrande: ob id retrograditur in pascendo, ne in priora tendens inuoluatur. Tradunt in Pæonia feram, quæ bonasus vocetur, equina iuba, cæterà tauro similem, cornibus ita in se * flexis, vt non sint vtilia pugnæ, quapropter fuga sibi auxiliari, reddentem in ea fimum interdum & trium iugerum longitudine: cuius contactus sequentes, vt ignis aliquis, amburat. Mirum pardos, pantheras, leones, & similia, condito in corporis vaginas vnguium mucrone, ne refringatur hebetetúrue, ingredi: auersisque falculis currere, nec nisi appetendo protendere.

De leonibus. *Cap. XVI.*

LEoni præcipua generositas, tũc cùm colla armósque vestiunt iubæ. Id enim ætate contingit è leone conceptis. Quos verò pardi generauere, semper insigni hoc carẽt: simili modo fœminę. Magna iis libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maximè spectat, inopia aquarũ ad paucos amnes congregantibus se feris. Ideo

**memoranda.*

**Hãc labri magnitudinẽ Solinus cap. 22. alcino machli tribuit.*

Quo fit, vt verba hæc ex sua sede perperam huc videantur traiecta, cũ tribus antè versibus locũ habeant post illa verba, iumẽto similem.

** inflexis Aristoteles libr. 9. Histor. animal. vnde Plinius hæc ferè omnia videtur mutuatus, bonasum ait fimũ reddere ad quatuor orgya. qua appel-*

latione Plinius ingera, Theodorus (quod verisimilius est) passus intelligit.

multiformes ibi animalium partus, variè fœminis cuiusque generis mares aut vi aut voluptate miscente. Vnde etiam vulgare Græciæ dictum, Semper aliquid noui Africã afferre. Odore pardi coitum sentit in adultera leo, totáque vi consurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longius comitatur. Semel autem edi partum, lacerato vnguium acie vtero in enixu, vulgum credidisse video. Aristoteles diuersa tradit, vir quem in iis magna secuturus * ex parte prę-fandum reor. Alexãdro Magno rege inflammato cupidine animalium naturas noscendi, delegatáq; hac commentatione Aristoteli, summo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum in totius Asiæ Græciæque tractu parere iussa, omnium quos venatus, aucupia, piscatúsque alebant: quibúsque viuaria, armenta, aluearia, piscinæ, auiaria in cura erant: ne quid vsquam genitũ ignoraretur ab eo: quos percontando, quinquaginta fermè volumina illa præclara de animalibus condidit: quæ à me collecta in arctum, cum iis quæ ignorauerat, quæso vt legentes boni consulant, in vniuersis rerum naturæ operibus, medióque clarissimi regum omnium desiderio cura nostra breuiter peregrinantes. Is ergo tradit leænam primo fœtu parere quinque catulos, ac per annos singulos vno minus, ab vno sterilescere. Informes minimásque carnes magnitudine mustelarum esse initio, semestres vix ingredi posse, nec nisi bimestrem moueri. In Europa autem inter Acheloum tantùm Nestúmque amnes leones esse, sed longè viribus prę-stantiores iis, quos Africa aut Syria gignant. Leonum duo genera, compactile & breue crispioribus iubis. Hos pauidiores esse, quàm lõgo simpli

** in parte*

simplicíque villo, eos contemptores vulnerum. Vrinam mares crure sublato reddere, vt canes: grauem odorem, nec minus halitũ: raros in potu, vesci alternis diebus: à saturitate interim triduo cibis carere. Quæ posſint, in mandendo solida deuorare: nec capiente * auiditatem aluo, coniectis in fauces vnguibus extrahere, vt (si fugiendum sit) * non in satietatem abeant. Vitã iis longam docet argumento, quòd plerique dentibus defecti reperiantur. Polybius Aemiliani comes, in senecta hominẽ appeti ab iis refert, quoniam ad persequendas feras vires non superant. Tunc obsidere Africæ vrbes: eáque de causa crucifixos vidiſſe se cum Scipione, quia cæteri metu pœnæ similis absterrerentur eadem noxa. Leoni tantùm ex feris clementia in supplices: prostratis parcit: & vbi sæuit, in viros priùs quã in fœminas, fremit, in infantes non niſi magna fame. Credit Libya intellectum peruenire ad eos precum. Captiuam certè Gætuliæ reducem audiui, multorum in syluis impetum à se mitigatum alloquio, * ausam dicere se fœminã, profugam, infirmam, supplicem animalis omnium generosiſsimi, cæterísque imperantis, indignã eius gloria prædam. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusque vel casu, mulceri alloquiis feras: quippe vbi etiam serpentes extrahi cantu, cogíque in pœnam, verùm falsúmne sit, vita non decreuerit. Leonum animi index cauda, sicut & equorum aures. Nanque & has notas generosiſsimo cuique natura tribuit. Immota ergo placidus, clemens, blandientíque similis, quod rarum est: crebrior enim iracundia eius. In principio terra verberatur: in cremento terga, ceu quodam incitamento, flagellantur. Vis sum-

Manutius vetust. cod. sequutus nõ legit auiditatẽ.

* *Alij sic: Non satietate habeant. Alij rursus, Non satietate grauentur.*

* *ausa*

ma in pectore. Ex omni vulnere, siue vngue impresso, siue dente, ater profluit sanguis. Iidem satiati, innoxij sunt. Generositas maximè in periculis deprehenditur: non in illo tantummodo, quòd spernens tela diu se terrore solo tuetur, ac velut cogi testatur: cooritúrque non tanquàm periculo coactus, sed tanquàm amentiæ iratus. Illa nobilior animi significatio: quamlibet magna canum & venantium vrgente vi, contemptim restitánsque cedit in campis, & vbi spectari potest: idem vbi virgulta syluásque penetrauit, acerrimo cursu fertur, velut abscondente turpitudinem loco. Dum sequitur, insilit saltu, quo in fuga non vtitur. Vulneratus, obseruatione mira percussorem nouit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum verò qui * tela quidem miserit, sed tamen non vulnerauerit, correptum * raptatúmque sternit, nec vulnerat. Cùm pro catulis fœta dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne venabula expauescat. Cæterùm dolis carent & suspicione: nec limis intuentur oculis, aspicíque simili modo nolunt. Creditũ est à moriente humum morderi, lacrymámq; leto dari. Atq; hoc tale tam sæuum animal rotarum orbes circumacti, currúsq; inanes, & gallinaceorũ cristæ, cantúsque etiam magis terrent, sed maximè ignes. Aegritudinem fastidij tantùm sentit, in qua medetur ei contumelia, in rabiẽ agente annexarum lasciuia simiarum. Gustatus deinde sanguis in remedio est. Leonũ simul pluriũ pugnam, Romæ princeps dedit Q. Scæuola P. filius in curuli Aedilitate. Centum autẽ iubatorum primus omniũ L. Sylla, qui posteà Dictator fuit, in Prætura. Post eũ Pompeius Magnus in Circo DC. * in iis iubator

* telum ?

* rotatúmque

* ac in ijs, legit Manutius antiquũ codicem sequutus.

iubatorum cccxv. Cæsar Dictator cccc. Capere eos, ardui erat quondam operis, foueísque maximè. Principatu Claudij casus rationé docuit, pudendam penè talis feræ nomine, pastoris Gætuli sago contra ingruentis impetum obiecto: quod spectaculum in harenam protinus translatú est, vix credibili modo torpescente tanta illa feritate, quamuis leui iniectu operto capite, ita vt deuinciatur nō repugnans: videlicet omnis vis constat in oculis. Quo minus mirum fit, à Lysimacho Alexandri iussu simul incluso strangulatum leonem. Iugo subdidit eos primúsque Romæ ad currum iunxit M. Antonius, & quidé ciuili bello, cùm dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine quodam ostento temporum, generosos spiritus iugum subire illo prodigio significante: nam quòd ita vectus est cū mima Cytheride, supra monstra etiam illarú calamitatum fuit. Primus auté hominú leonem manú tractare ausus, & ostendere mansuefactum, Hanno è clarissimis Pœnorum traditur, damnatúsq; illo argumento, quoniam nihil non persuasurus vir tam artificis ingenij videbatur: & malè credi libertas ei, cui intantú cessisset etiā feritas. Sunt verò & fortuita eorú quoque clementiæ exempla. Mentor Syracusanus in Syria leone obuio suppliciter volutante, attonitus pauore cùm refugienti vndique fera opponeret sese, & vestigia lamberet adulanti similis, animaduertit in pede eius tumorem vulnúsque, & extracto surculo liberauit cruciatu. Pictura casum hunc testatur Syracusis. Simili modo Elpis Samius natione, in Africam delatus naue, iuxta litus conspecto leone hiatu minaci, arborem fuga petit, Libero patre inuocato: quoniam tum præcipuus votorú locus est, cùm spei

nullus

nullus est. Neque profugienti, cùm potuisset, fera institerat: & procumbens ad arborem, hiatu, quo terruerat, miserationem quærebat. Os morsu auidiore inhæserat dentibus, cruciabátq; inedia tum penè in ipsis eius telis suspectantem, ac velut mutis precibus orantem: dum fortuitu fidens nō est cōtra feram, multò diutius miraculo, quàm metu, cessatum est. Degressus tandem euellit præbenti, & quàm maximè opus esset, accommodanti. Tradúntque, quandiu nauis ea in litore steterit, retulisse gratiam venatus aggerédo. Qua de causa Libero patri templū in Samo Elpis sacrauit, quod * ab eo facto Græci κεχηνότος Διονύσου appellauêre. Miremur posteà vestigia hominum intelligi à feris, cùm etiam auxilia ab vno animalium sperent. Cur enim non ad alia iêre? aut vnde medicas manus hominis sciunt? nisi fortè vis malorum, etiam feras omnia experiri cogit.

*ab effectu

De pantheris. Cap. XVII.

AEquè memorandum & de panthera tradit Demetrius Physicus, iacentem in media via hominis desiderio, repentè apparuisse patri cuiusdam Philini, affectatoris sapientiæ: illum pauore cœpisse regredi, ferām verò circumuolutari nō dubiè blandientem, seséq; conflictantem mœrore, qui etiam in panthera intelligi posset. Fœta erat, catulis procul in foueam delapsis. Primum ergo miserationis fuit non expauescere, proximum ei curam intendere: secutúsque, quà trahebat vestem vnguium leui iniectu, vt causam doloris intellexit, simúlque salutis suæ mercedem, exemit catulos: eáque cum iis prosequente, vsque extra solitudines deductus, læta atque gestiente: vt facilè appareret gratiam referre,

& nihil

& nihil inuicem imputare: quod etiam in homine rarum est. Hæc fidem etiam Democrito afferunt, qui Thoantem in Arcadia seruatum à dracone narrat. Nutrierat eum puer dilectum admodum: * pauénsq; serpentis naturam, & magnitudinem metuens, in solitudines tulerat: in quibus circumuento latronum insidiis, agnitóque voce, subuênit. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis, cùm essent expositi, produntur, sicut de conditoribus nostris à lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quàm ferarum naturæ, arbitror. Panthera & tigris macularum varietate propè solæ bestiarum spectantur: cæteris vnus ac suus cuiusque generis color est. Leonum tantùm in Syria niger. Pantheris in candido breues macularum oculi. Ferunt odore earum mirè solicitari quadrupedes cunctas, sed capitis toruitate terreri. Quamobrem occultato eo, reliqua dulcedine inuitatas corripiunt. Sunt qui tradunt in armo iis similem Lunæ esse maculam, crescentem in orbes, & cauantem pari modo cornua. Nunc varias, & pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriáque. Quidam ab iis pantheras candore solo discernunt: nec adhuc aliam differentiam inueni. Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunus plebis, permisítque Circensium gratia importare. Primus autem Scaurus Aedilitate sua varias centum quinquaginta vniuersas misit: dein Pompeius Magnus quadringentas decem: Diuus Augustus quadringentas viginti. Idem Q. Tuberone Fabio Max. Coss. IIII. Nonas Maias theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omnium

* *Aptius, pares, vt in vetust. cod. hoc est, Thoantis pater. Alioqui redundabit, metuens.*

Romæ ostendit in cauea mansuefactam: Diuus verò Claudius simul quatuor.

De tigridis natura, & camelis, & camelopardali, & quando primùm visa Romæ.

Cap. XVIII.

Tigrin Hyrcani & Indi ferunt, animal velocitatis tremendæ, & maximè cognitæ, dum capitur. Totus enim fœtus, qui semper numerosus est, ab insidiante rapitur equo quàm maximè pernici, atque in recentem subinde transfertur. At vbi vacuum cubile reperit fœta (maribus enim cura non est sobolis) fertur præceps, odore vestigans. Raptor appropinquante fremitu, abiicit vnum è catulis. Tollit illa morsu, & pondere etiam ocyor acta remeat, iterùmque consequitur, ac subinde, donec in nauem regressio irrita feritas sæuit in litore. Camelos inter armenta pascit Oriens, quorum duo genera, Bactriani & Arabici: differunt, quod illi bina habent tubera in dorso, hi singula, & in pectore alterum, cui incumbāt. Dentium superiore ordine, vt boues, carent in vtroque genere. Omnes autem iumentorum in iis terris dorso funguntur, atque etiam * equitantur in prælíis. Velocitas inter equos, sed sua cuique mensura, sicuti vires. Nec vltra assuetum procedit spatium, nec plus instituto onere recipit. Odium aduersus equos gerunt naturale. Sitim & quatriduo tolerant: implentúrq; cùm bibendi occasio est, & in præteritū & in futurum, obturbata proculcatione priùs aqua: aliter potu non gaudent. Viuunt quinquagenis annis, quidem & centenis. Vtcunque rabiem & ipsi sentiūt. Castrandi genus etiam fœminas, quę bello præparentur, inuentum est: fortiores ita

* equitatu

fiunt

fiunt coitu negato. Horum aliqua similitudo in duo transfertur animalia: Nabin Aethiopes vocant, collo similem equo, pedibus & cruribus boui, camelo capite, albis maculis rutilum colorem distinguentibus, vnde appellata camelopardalis, Dictatoris Cæsaris Circensibus ludis primùm visa Romæ. Ex eo subinde cernitur, aspectu magis, quàm feritate, conspicua: quare etiam ouis feræ nomen inuenit.

De chao, & cepho. *Cap. XIX.*

POmpeij Magni primùm ludi ostenderunt chaum, quem Galli rhaphium vocabant, effigie lupi, pardorum maculis. Idem ex Aethiopia, quas vocant cephos, quarũ pedes posteriores pedibus humanis & cruribus, priores manibus fuêre similes. Hoc animal posteà Roma non vidit.

De rhinocerote. *Cap. XX.*

IIsdem ludis & rhinoceros, vnius in nare cornu, qualis sæpe visus. Alter hic genitus hostis elephanto: cornu à saxa limato præparat se pugnæ, in dimicatione aluum maximè petens, quam scit esse molliorem. Longitudo ei par, crura multo breuiora, color buxeus.

De lyncibus, & sphingibus, & crocutis, cercopithecis, Indicis bubus, leucrocutis, eale, tauris Aethiopiæ, manticbora, monocerote, catoblepa, basilisco. *Cap. XXI.*

LYncas vulgò frequentes, & sphingas, fusco pilo, mammis in pectore geminis, Aethiopia generat multáque alia monstro similia: pennatos equos, & cornibus armatos, quos Pegasos vocant: Crocutas, velut ex cane lupóque conceptos,

pros, omnia dentibus frangentes, protinúſque deuorata conficientes ventre: Cercopithecos, nigris capitibus, pilo aſinino, & diſſimiles cæteris voce: Indicos boues vnicornes tricornéſque: * Leucrocutam perniciſſimam feram, aſini feri magnitudine cruribus ceruinis: collo, cauda, pectore leonis, capite melium, biſulca vngula, ore ad aures vſque reſciſſo, dentium locis oſſe perpetuo. Hanc feram humanas voces tradunt imitari. Apud eoſdem & quæ vocatur eale, magnitudine equi fluuiatilis, cauda elephanti colore nigra vel fulua: maxillas apri, maiora cubitalibus cornua habens, mobilia, quæ alterna in pugna ſiſtit, variátque infeſta aut obliqua, vtcunque ratio mõſtrauit. Sed atrociſſimos habet tauros ſylueſtres maiores agreſtibus, velocitate ante omnes, colore fuluos, oculis cæruleis, pilo in contrarium verſo, rictu ad aures dehiſcente, iuxta cornua mobilia, tergori duritia ſilicis, omne reſpuens vulnus. Feras omnes venantur: ipſi non aliter, quàm foueis, capti, feritate ſemper intereunt. Apud eoſdem naſci Cteſias ſcribit, quam mantichoram appellat, triplici dentium ordine pectinatim coeuntium, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore ſanguineo, corpore leonis, cauda ſcorpionis modo ſpicula infigentem: vocis, vt ſi miſceatur fiſtulæ & tubæ concentus: velocitatis magnæ, humani corporis vel præcipuè appetentem. In India & boues ſolidis vngulis, vnicornes: & feram nomine axin, hinnuli pelle, pluribus candidioribúſq; maculis, ſacram Liberi patris. Orſei Indi ſimias candentes toto corpore, venantur. Aſperrimam autem feram monocerotem, reliquo corpore equo ſimilem, capite ceruo, pedibus elephãto, cauda apro,

*Legendũ videtur, Leocrocutam: tũ ex eo quod ſequitur, collo, cauda, pectore leonis: tũ quia infrà cap. 30. crocuta quoddã genus facit ex leæna cõceptum.

mug

mugitu graui, vno cornu nigro media fronte cubitorum duûm eminente. Hanc feram viuam negant capi. Apud Hesperios Aethiopas fons est Nigris, vt plerique existimauêre, Nili caput, vt argumenta quæ diximus persuadent: iuxta hunc fera appellatur catoblepas, modica alioquin, cęterísque membris iners, caput tantùm prægraue ægrè ferens: id deiectum semper in terram, aliâs internecio humani generis, omnibus qui oculos eius videre confestim expirantibus. Eadem & basilisci serpentis est vis. Cyrenaica hunc generat prouincia, XII. non amplius digitorum magnitudine, candida in capita macula, vt quodā diademate insignem. Sibilo omnes fugat serpentes: nec flexu multiplici vt reliquæ, corpus impellit, sed celsus & erectus * in medio incedens. Necat frutices, non contactos modò, verùm & afflatos: exurit herbas, rumpit saxa. Talis vis malo est. Creditum quondam, ex equo occiso hasta, & per eam subeunte vi, non equitem modò, sed equum quoque absumptū. Atque huic tali monstro (sæpe enim enectum concupiuere reges videre) mustelarum virus exitio est: adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Iniiciunt eas cauernis, facilè cognitis * sola tabe. necant illæ simul odore, moriuntúrque, & naturę pugna cōficitur.

** à medio*

** Vetust. codi. Soli tabe, cui lectioni adstipulatur & Solinus c. 29. circa basilisci cauernā terram ipsam pollutā cerni, & exustam affirmans.*

De Lupis. Cap. XXII.

SEd in Italia quoque creditur luporum visus esse noxius: vocémque homini quem priores contemplentur, adimere ad præsens. Inertes hos paruósque Africa & Aegyptus gignunt, asperos trucésq; frigidior plaga. Homines in lupos verti, rursúmque restitui sibi, falsum esse confidenter existimare debemus, aut credere omnia, quæ

fabulosa tot seculis comperimus. Vnde tamen ista vulgo infixa sit fama in tantum, vt in maledictis versipelles habeat, indicabitur. Euanthes inter autores Græciæ non spretus, tradit Arcadas scribere, ex gente Antæi cuiusdam sorte familiæ lectum ad stagnum quoddam regionis eius duci, vestitúque in quercu suspenso tranare, atque abire in deserta, transfigurarísque in lupum, & cum cæteris eiusdem generis congregari per annos IX. Quo in tempore, si homine se abstinuerit, reuerti ad idem stagnum: & cùm tranauerit, effigiem recipere, ad pristinum habitum addito nouem annorum senio. * Id quoque Fabius, eandem recipere vestem. Mirum est, quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, vt teste careat. Itaque Agriopas, qui Olympionicas scripsit, narrat * Demænetum Parrhasium in sacrificio, quod Arcades Ioui Lyceo humana etiamtum hostia faciebant, immolati pueri extat degustasse, & in lupum conuertisse: eundem decimo anno restitutum athleticæ, certasse in pugilatu, victorémque Olympia reuersum. Quin & caudæ huius animalis creditur vulgo inesse amatorium virus exiguo in villo, cúmque, cùm capiatur, abiici, nec idem pollere, nisi viuenti direptum. Dies, quibus coëat, toto anno non amplius XII. Eundem in fame vesci terra. Inter auguria ad dexteram commeantium præciso itinere, si pleno id ore fecerit, * nullum omnium præstantius. Sunt in eo genere, qui ceruarij vocantur, qualem è Gallia in Pompeij Magni harena spectatum diximus. Huic quamuis in fame mandenti, si respexit, obliuioné cibi surripere aiunt, digressúmque quærere aliud.

Marginal notes:

* *Addit quoque Fabius.*

* *Pausanias in Eliacis Damarchum hûc nominat, nõ Demænetum.*

* *nullum omnino*

De

De serpentibus. *Cap. XXIII.*

QVod ad serpentes attinet, vulgatum est * colorem plerosque terræ habere, qua occultentur. Innumera esse genera. Cerastis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina: quorum motu reliquo corpore occultato, solicitent ad se aues. Geminum caput amphisbænæ, hoc est, ad caput & ad caudam, tanquam parum esset vno ore fundi venenum. Aliis squamas esse, aliis picturas: omnibus exitiale virus. Iaculum ex arborum ramis vibrari: nec pedibus tantùm * cauendas serpentes, sed & missili volare tormento. Colla aspidum intumescere nullo ictus remedio, præterquàm si confestim partes contactæ amputentur. Vnus huic tam pestifero animali sensus, vel potius affectus est. Coniuga fermè vagantur: nec nisi cum compare, vita est: itaque alterutra interempta, incredibilis alteri vltionis cura. Persequitur interfectorem, vnúmq; eum in quantolibet populi agmine notitia quadam infestat, perrumpit omnes difficultates permeat spatia, nec nisi amnibus arcetur, aut præceleri fuga. Non est fateri, rerum natura largiùs mala an remedia, genuerit. Iam primùm hebetes oculos huic malo dedit: eósque non in fronte ex aduerso cernere, sed in temporibus: itaque excitatur * sæpius auditu, quàm visu.

** In vetusto Codi. sic legitur, colores earũ plerasque terras habere, in quas occultetur.*

** ponendas*

** sed sæpius. quam lectionem agnoscunt vetusti codices.*

De ichneumone. *Cap. XXIIII.*

HAbet deinde internecinum bellum cum ichneumone. Notum est animal hac gloria maximè in eadem natum Aegypto. Mergit se limo sæpius, siccátque Sole. Mox vbi pluribus eodem modo se coriis loricauit, in dimicationem pergit. In ea caudam attollens, ictus irritos auersus excipit, donec obliquo capite speculatus in-

Verbũ Habet, redundare vide-

tur: nec est in vetustis codi. Videturque repeti debere ex superioribus, Natura dedit.

uadat in fauces. Nec hoc contentus, aliud haud mitius debellat animal.

De crocodilo, & scinco, & hippopotamo.

Cap. XXV.

CRocodilum habet Nilus, quadrupes malũ, & terra pariter ac flumine infestum. Vnum hoc animal terrestre linguæ vsu caret. Vnum superiore mobili maxilla imprimit morsum, aliâs terribile, pectinatim stipante se dentium serie. Magnitudine excedit plerunque duodeuiginti cubita. Parit oua, quanta anseres: eáque extra eum locum semper incubat, prædiuinatione quadam, ad quem summo auctu eo anno accessurus est Nilus. Nec aliud animal ex minori origine in maiorem crescit magnitudinem. Et vnguibus hic armatus est, contra omnes ictus cute inuicta. Dies in terra agit noctes in aqua, teporis vtrunque ratione. Hunc saturum cibo piscium, & semper esculento ore in litore somno datum, parua auis, quæ trochilos ibi vocatur, rex auium in Italia, inuitat * ad hiandum pabuli sui gratia os primùm eius assultim repurgans mox dentes, & intus fauces quoque, ad hanc scabendi dulcedinem quàm maximè hiantes: in qua voluptate somno pressum cõspicatus ichneumon, per easdem fauces, vt telum aliquod, immissus, erodit aluum. Similis crocodilo, sed minor etiã ichneumone, est in Nilo natus scincos, contra venena * præcipuus antidotis: item ad inflammandam virorum Venerem. Verùm in crocodilo maior erat pestis, quàm vt vno esset eius hoste natura contenta. Itaque & delphini immeantes Nilo, quorum dorso tanquam ad hunc vsum cultellata inest pinna, abigentes eos præda, ac velut in suo tantum amne regnantes, alioquin impa-

** ad hiatũ*

** præcipuũ antidotum videtur legẽdum ex vetusto codice.*

res

res viribus ipsi,astu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia, sciûntque non sua modò commoda, verùm & hostium aduersa: norunt sua tela, norunt occasiones, partésque diffidentium imbelles. In ventre mollis est tenuísq; cutis crocodilo: ideo se,vt territi,mergunt delphini, subeuntésque aluum illa secant spina. Quin & *gens hominum est huic belluę aduersa in ipso Nilo Tentyritæ,ab insula,in qua habitat, appellata. Mensura eorum parua,sed præsentia animi in hoc tantùm vsu mira. Terribilis hæc contra fugaces bellua est,fugax contra insequentes: sed aduersum ire soli hi audent. Quin etiam flumini innatant;dorsóque equitantium modo impositi,hiantibus resupino capite ad morsum,addita in os claua, dextra ac læua tenentes extrema eius vtrinque,vt frænis in terram agunt captiuos:ac voce etiam sola territos,cogunt euomere recentia corpora ad sepulturā. Itaque vni ei insulæ crocodili non adnatant: olfactúq; eius generis hominum,vt Psyllorum serpentes, fugãntur. Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua,extra acerrimi visus: quatuórq; menses hyemis inedia semper transmittere in specu. Quidam hoc vnum quamdiu viuat,crescere arbitrantur:viuit autem longo tempore. Maior altitudine in eodem Nilo bellua hippopotamius editur: vngulis bifidis,quales bubus,dorso equi, & iuba,& hinnitu,rostro resimo,cauda & dentibus aprorum,aduncis sed minus noxiis:tergoris ad scuta galeásq; impenetrabilis, prçterquàm si humore madeat. Depascitur segetes, destinatione antè (vt ferunt) determinatas in diem, & ex agro ferentibus vestigiis, ne quæ reuertenti insidiæ comparentur.

**Aliàs,genus hominum huic bellua aduersum, Sic paulò pòst:olfactúque eius generis hominum fugãtur.*

Quis primus Romæ hippopotamum, & crocodilos ostendit: & medicinæ ab animalibus repertæ. Cap. XXVI.

PRimus eum, & quinque crocodilos Romæ Aedilitatis suæ ludis M. Scaurus temporario euripo ostendit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magister extitit. Assidua namque satietate obesus exit in litus, recentes harundinum cæsuras * speculatus: atque vbi acutissimum videt stirpem, imprimens corpus, venam quandam in crure vulnerat, atque ita profluuio sanguinis morbidum aliâs corpus exonerat, & plagàm limo rursus obducit.

**perspeculatus.*

Quæ animalia quas herbas ostenderunt, cerui, lacerti, hirundines, testudines, mustela, ciconia, aper, anguis, draco, panthera, elephas, vrsi, palumbes, columba, grues, coruus. Cap. XXVII.

SImile quiddam & volucris in eadem Aegypto monstrauit, quæ vocatur ibis: rostri aduncitate per eam partem se perluens, qua reddi ciborum onera maximè salubre est. Nec hæc sola à mutis animalibus reperta sunt, vsui futura & homini. Dictamnum herbam extrahédis sagittis cerui monstrauere, percussi eo telo, pastúque eius herbæ eiecto. Iidem percussi à phalangio, quod est aranei genus, aut aliquo simili, cancros edendo sibi medentur. Est & ad serpentum ictus præcipua, qua se lacerti, quoties cum his conseruere pugnam, vulnerati refouent. Chelidoniam visui saluberrimam hirundines monstrauere, vexatis pullorum oculis illa medentes. Testudo cunilæ, quam bubulam vocant, pastu vires contra serpentes refouet: mustela ruta, in murium venatu cum iis dimicatione conserta: Ciconia origa-

no,

no, edera apri in morbis sibi medentur, & cancros vescendo, maximè mari eiectos. Anguis hyberno situ membrana corporis obducta fœniculi succo impedimẽtum illud exuit, nitidúsque vernat. Exuit autem à capite primùm, nec celerius quàm vno die ac nocte replicans, vt extrà fiat membranæ, quod fuerat intus. Idem hyberna latebra visu obscurato, marathro herbæ sese affricans, oculos inungit ac refouet: si verò squamæ obtorpuere, spinis iuniperi se scabit. Draco vernam nauseam syluestris lactucæ succo restinguit. Pantheras perfricata carne aconito (venenum id est) barbari venantur. Occupat illico fauces earum angor: quare pardalianches id venenum appellauere quidam At fera contra hæc excrementis hominis sibi medetur: & aliàs tam auida eorum, vt à pastoribus ex industria in aliquo vase suspensa altius, quàm vt queat saltu attingere, iaculando se appetendóque deficiat, & postremò expiret: alioqui viuacitatis adeò lentæ, vt eiectis interaneis * pugnet. Elephas chamæleonte concolori frondi deuorato, occurrit oleastro huic veneno suo. Vrsi cùm mandragoræ mala gustauere, formicas lambunt. Ceruus herba cinare venenatis pabulis resistit. Palumbes, gracculi, merulæ, perdices lauri folio annuum fastidium purgant: columbæ, turtures & gallinacei herba quæ vocatur helxine: anates, anseres, cæteræque aquaticæ herba siderite: grues & similes iunco palustri. Coruus occiso chamæleonte, qui etiam victori nocet, lauro infestum virus extinguit.

* diu pugnet

Prognostica animalium. Cap. XXVIII.

Milia prætereà, vtpote cùm plurimis animalibus eadem natura rerum, cæli quoque ob-

seruationem & ventorum, imbrium, tempestatum præsagia, aliis alia dederit: quod persequi immensum est, æquè scilicet quàm reliquam cum singulis hominum societatem. Siquidem & pericula præmonent, non fibris modò extísque circa quod magna mortalium portio hæret, sed alia quadam significatione. Ruinis imminentibus musculi præmigrant, aranei cum telis primi cadunt. Auguria quidem artem fecere, apud Romanos & sacerdotum collegium vel maximè solenne est. * In Thracia locis rigentibus & vulpes, animal alioqui solerti auditu, amnes gelatos lacúsque non nisi ad pastus ituræ redituræque transeunt. Obseruatum, eam aure ad glaciem apposita, conjectare crassitudinem gelus.

Aliter vetusti codi. In Thracia locis rigẽtibus & vulpes, animal alioqui solerti auditu: Subaudi ex superioribus, pericula præmonẽt, vel, Artẽ fecere. Deinde sequitur, Amnesgelatos lacúsque nõ nisi ad eius itũ reditúmq; transeunt. Cui lectioni suffra-

Ciuitates, & gentes à minutis animalibus deletæ. Cap. XXIX

NEc minus clara exitij documẽta sunt etiam ex contemnendis animalibus. M. Varro autor est, à cuniculis suffossum in Hispania oppidum, à talpis in Thessalia: ab ranis ciuitatem in Gallia pulsam, ab locustis in Africa: ex Gyaro Cycladum insula incolas à muribus fugatos, in Italia Amyclas à serpentibus deletas. Citra Cynamolgos Aethiopas latè deserta regio est, à scorpionibus & solpugis gente sublata: & à scolopendris abactos Trerienses, autor est Theophrastus. Sed ad reliqua ferarum genera redeamus.

De hyæna, & crocuta, & mantichora, & fibris, & lutris. Cap. XXX.

HYænis vtranque esse naturam, & alternis annis mares, alternis fœminas fieri, parere sine mare, vulgus credit, Aristoteles negat. Collum & iuba continuitate spinæ porrigitur, flectíque, nisi circum

circumactu totius corporis nequit. Multa præterea mira traduntur. Sed maximè sermonem humanum inter pastorum stabula assimulare, noménque alicuius addiscere, quem euocatum foras laceret. Item vomitionem hominis imitari, ad sollicitandos canes, quos inuadat. Ab vno animali se pulcra erui, inquisitione corporum. Fœminam rarò capi. Oculis mille esse varietates, colorúmque mutationes. Prætereà vmbræ eius contactu canes obmutescere. Et quibusdam magicis artibus omne animal, quod ter lustrauerit, in vestigio hærere. Huius generis coitu leæna Aethiopica parit * crocutam, similiter voces imitantem hominũ pecorúmque. Acies ei perpetua in vtraque parte oris, nullis gingiuis dente continuo: qui ne contrario occursu hebetetur, capsarum modo includitur. Hominum sermones imitari & mantichoram in Aethiopia, autor est Iuba. Hyænæ plurimæ gignuntur in Africa, quæ & asinorum syluestrium multitudinem fundit. Mares in eo genere singuli fœminarum gregibus imperitant. Timét libidinis æmulos, & ideo grauidas custodiunt, morsúque natos mares castrant. Contrà grauidæ latebras petunt, & parere furto cupiunt, gaudéntque copia libidinis. Easdem partes sibiipsi Pontici amputant fibri, periculo vrgente, ob hoc se peti gnari, castoreum id vocant medici: aliâs animal horrendi morsus, arbores iuxta flumina, vt ferro, cædit: hominis parte comprehensa, non antequàm fracta concrepuerint ossa, morsus resoluit. Cauda piscium iis, cætera species lutræ. Vtrunque aquaticum, vtrique mollior pluma pilus.

gatur & Plutarchus eo in opusculo, cui titulũ fecit, Sagaciorá ne sint terrestria animalia, an aquatica: Thracas asserẽs glaciei sese nõ cõmittere, priusquam vulpe trãseuntẽ conspexerint, eiúsve vestigia in niue deprehẽderint. Germanicus verò codex legit, solertia dirum.

** Crocutã suprà cap. 21. ex cane & lupo cõcipi tradidit. Quo fit vt hîc leocrocutã legere ma-*

De ranis, & vitulis marinis, & stellionibus. *Cap. XXXI.*

Ranæ quoque rubetæ, quarum & in terra, & in humore vita, plurimis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac resumere à pastu dicuntur, venena tantùm semper sibi reseruantes. Similis & vitulo marino victus, in mari ac terra: simile fibro & ingenium. Euomit fel suum, ad multa medicamenta vtile. Item coagulum, ad comitiales morbos: ob ea se peti prudens. Theophrastus autor est, anguis modo & stelliones senectutem exuere, eámq; protinus deuorare, præripientes comitiali morbo remedia. * Eosdem mortiferi in Græcia morsus, innoxios esse in Sicilia.

lim, tũ ex vocis compositione leænã matrẽ præferẽte, tum, quòd capite iam citato leocrocuta eafdem, quas hic, notas assignauerit, quòd scilicet, & humanas imitetur voces, & dentiũ loco os habeat cõtinuum.

** Contrà Aristoteles περὶ θαυμασίων, ἀκουσμάτων stelliones scribit in Sicilia morsu esse letali, innoxios autem in Græcia.*

De ceruis. *Cap. XXXII.*

Ceruis quoque est sua malignitas, quanquam placidissimo animalium. Vergére vi canum, vltro confugiunt ad hominem. Et in pariendo semitas minus cauent, humanis vestigiis tritas, quàm secreta ac feris opportuna. Conceptus earum post Arcturi sidus. Octonis mensibus ferunt partus, interdum & geminos. A conceptu separant se. At mares relicti rabie libidinis sæuiunt: fodiunt scrobes. Tunc rostra eorum nigrescunt, donec aliquando abluant imbres. Fœminæ autem ante partum purgantur herba quadam, quæ seselis dicitur, faciliore ita vtentes vtero. A partu duas habẽt herbas, quæ aros & seselis appellantur: pastæ redeunt ad fœtum: illis imbui lactis primos volunt succos, quacunque de causa. Editos partus exercent cursu, & fugam meditari docent: ad prærupta ducunt, saltúmque demonstrãt. Iam mares soluti desiderio libidinis, auidè pétũt pabula. Vbi se præpingues sensere, latebras quærunt, fatentes incommodum pondus. Et aliâs semper in fuga acquiescunt; stantésque respiciunt: cum

cùm propè ventum eſt, ru[illegible]: fugæ præſidia repe tentes. Hoc fit inteſtini dolore, tam infirmi, vt ictu leui rumpatur intus. Fugiunt autem latratu canum audito ſecunda ſemper aura, vt veſtigia cum ipſis abeant. Mulcentur fiſtula paſtorali & cantu: cùm erexere aures, acerrimi auditus: cùm remiſere, ſurdi. Cæterò animal ſimplex, & omnium rerum miraculo ſtupens: intantum, vt equo aut bucula accedente propius hominem iuxta venantem non cernant: aut ſi cernant, arcum ipſum ſagittáſque mirentur. Maria tranant gregatim nantes porrecto ordine, & capita imponentes præcedentium clunibus, vicibúſque ad terga redeuntes. Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprum traiicientibus. Nec vident terras, ſed * in odorem earũ natant. Cornua mares habent, ſolíque animalium omnibus annis ſtato veris tempore amittunt: ideo ſub ipſa die quammaximè inuia petunt. Latent amiſſis velut inermes, ſed & hi bono ſuo inuidentes. Dextrum cornu negant inueniri, ceu medicamento aliquo præditum. Idque mirabilius fatendum eſt, cùm & in viuariis mutent omnibus annis. defodi ab iis pu tant. Accenſis autem vtriſlibet, odore ſerpentes fugantur, & comitiales morbi deprehenduntur. Indicia quoq; ætatis in illis gerunt. ſingulos annis adiicientibus ramos vſque ad ſexcennes. Ab eo tempore ſimilia reuiuiſcunt: nec poteſt ætas diſcerni, ſed dentibus ſenecta declaratur. Aut enim paucos aut nullos habent, nec in cornibus imis ramos, alioquin ante frontem prominere ſolitos iunioribus. Nõ decidũt caſtratis cornua, nec naſcuntur. Erumpunt autem renaſcentibus tu beribus primò aridæ cutis ſimilia. Eadem teneris increſcunt ferulis arundineas in paniculas, molli

* *in odore*

molli plumata lanugine. Quàm diu carent iis noctibus procedunt ad pabula: increscentia Solis vapore durant, ad arbores. subinde experientes: vbi * placuit robur, in aperta prodeũt. Capti que iam sunt, edera in cornibus viridante ex attritu arborũ, vt in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata. Fiunt aliquando & cãdido colore, qualem fuisse traditur Q. Sertorij ceruam, quam esse fatidicam Hispaniæ gentibus persuaserat. Et iis est cum serpente pugna. Vestigant cauernas, nariũmque spiritu extrahunt renitentes. Ideo singulare abigendis serpentibus odor adusto ceruino cornu. Contra morsus verò præcipuũ remedium ex coagulo hinuli in matris vtero occisi. Vita ceruis in confesso longa, post centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obesitate. Febrium morbos non sentit hoc animal: quin & medetur huic timori. Quasdam nos principes fœminas scimus omnibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas, longo æuo caruisse febribus: quod ita demũ existimant ratũ, si vulnere vno interierit.

* placuerit

De tragelapho, & chamæleonte. Cap. XXXIII.

EAdem est specie, barba tantùm & armorum villo distans, quem tragelaphon vocant, non alibi, quàm iuxta Phasin amnem, nascens. Ceruos Africa propemodum sola nõ gignit. At chamæleontem & ipsa, quanquam frequentiorem Indiæ. Figura & magnitudo erat lacertæ, nisi crura essent recta & excelsiora. Latera ventri iunguntur, vt piscibus, * & spina simili modo. Eminet rostrũ, vt in paruo haud absimile suillo: cauda prælonga in tenuitatem desinens, & implicãs se viperinis orbibus: vngues adunci, motus tardior,

* Mutãda videtur distinctio, hoc modo: Et

dior, vt testudini: corpus asperum, ceu crocodilo: oculi in recessu cauo, tenui discrimine prægrandes, & corpori concolores: nunquam eos operit: nec pupillæ motu, sed totius oculi versione circumspicit. Ipse celsus hianti semper ore, solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aëris alimento: circa caprificos ferus, innoxius alioqui. Et coloris natura mirabilior. Mutat nanque eum subinde, & oculis & cauda & toto corpore: redditque semper quencunque proximè attingit, præter rubrum candidúmque. Defuncto pallor est. Caro in capite & maxillis, & ad commissuram caudæ admodum exigua, nec alibi toto corpore: sanguis in corde & circa oculos tantum: viscera sine splene. Hybernis mensibus latet, vt lacertæ.

spina simili modo eminet. Rostrũ, &c. adstipulante Aristotele libr. 2. Histor. animal. c. 11. vbi chamaleontẽ spinã esse scribit eminenti, qualiũ & in piscibus cernitur.

De tarando & lycaone, & thoẽ. Cap. XXXIIII.

Mutat colores & Scytharum tarandus, nec aliud ex iis quæ pilo vestiuntur, nisi in Indis lycaon, cui iubata traditur ceruix. Nã thoës, (luporum id genus est procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innocuum homini) * habitum, nõn colorem mutant per hyemes hirti, æstate nudi. Tarando magnitudo, quæ boui, caput maius ceruino, nec absimile: cornua ramosa, vngulæ bifidæ, villus magnitudine vrsorum. * Sed cùm libuit sui coloris esse, asini similis est. Tergori tanta duritia vt thoraces ex eo faciãt. Colorem omnium arborum, fruticum, florum, locorúmque reddit, in quibus latet, metuens, ideóque rarò capitur. Mirum esset habitum corpore tam multiplicem dari, mirabilius & villo.

** Contrà Aristo. Histo. anima. li. 9. c. 44. thoas quoque inter animalia annumerat colorẽ mutantia.*

** Verba hæc alienã in sedẽ vi-*

De hystrice. Cap. XXXV.

Hystrices generat India & Africa spina con-

tectas

tectas, ac herinaceorum genere: sed hystrici longiores aculei, & cùm intendit cutem, missiles. Ora vrgentium figit canum, & paulò longiùs iaculatur. Hybernis autem se mensibus condit: quæ natura multis, & ante omnia vrsis.

den ut tra iecta, postremoque capitis versu collocanda, post illa verba, Ideoq; rarò capitur.

De vrsis, & fœtibus eorum. Cap. XXXVI.

EOrum coitus hyemis initio: nec vulgari quadrupedum more, sed ambobus cubantibus complexísque. Deinde secessus in specus separatim, in quibus pariũt trigesimo die, * plurimùm quinos. Hi sunt candida informísque caro, paulò muribus maior, sine oculis, sine pilo: vngues tantùm prominent: hanc lambendo paulatim figurant. Nec quicquam rarius, quàm parientem videre vrsam. * Ideo mares quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis mẽsibus. Specus si non habuere, ramorum fruticúmque congerie ædificant, impenetrabiles imbribus, mollíque fronde constratos. Primis diebus bis septenis tam graui somno premuntur, vt ne vulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in modum veterno pinguescunt. Illi sunt adipes medicaminibus apti, contráque capilli defluuium tenaces. Ab iis diebus * residunt, ac priorum pedum suctu viuũt. Fœtus rigentes apprimendo pectori fouent, * non alio incubitu, quàm oua volucres. Mirum dictu, credit Theophrastus, per id tempus coctas quoque vrsorum carnes, si asseruentur, increscere: cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimum in aluo inueniri: sanguinis exiguas circa corda tantùm guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt vere, sed mares præpingues: cuius rei causa non prompta est: quippe nec somno quidem saginatis, præter quatuordecim dies, vt diximus. Exeuntes herbam quandam aron no-

** Aliàs, ad, vel vt quidã ac.*

** Hyeme mares*

** resident,*

** nõ aliter, quàm incubitu oua volucres.*

mine laxandis intestinis alioqui concretis deuorant, * circáque surculos sentium prædomantes ora. Oculi eorum hebetantur crebrò: qua maximè causa fauos expetunt, vt conuulneratum ab apibus os leuet sanguine grauedinem illam. Inualidissimum vrso caput, quod leoni fortissimum. ideo vrgente vi, præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciuntur, ac sæpe in harena colapho infracto exanimantur. Cerebro veneficium inesse Hispaniæ credunt, occisorúmque in spectaculis capita cremant, testato, quoniam potum in vrsinam rabiem agat. Ingrediuntur & bipedes. Arborem auersi derepunt. Tauros, ex ore cornibúsq; eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in maleficio * stultitia solertior. Annalibus notatum est, M. Pisone, M. Messala Coss. ad XIIII. Calend. Octobr. Domitium Aenobarbum Aedilem curulem vrsos Numidicos centũ, & totidem venatores Aethiopas in circo dedisse. Miror adiectum Numidicos fuisse, cùm in Africa vrsos non gigni constet.

De muribus Ponticis, & Alpinis, & herinaceis.

Cap. XXVII.

Conduntur hyeme & Pontici mures, hi duntaxat albi: quorum palatum in gustu sagacissimum, autores quonam modo intellexerint, miror. Conduntur & Alpini, quibus magnitudo * melium est: sed hi pabulo antè in specus conuecto, cùm quidam narrent alternos marem ac fœminam supra se complexo fasce herbæ supinos, cauda mordicus apprehensa, inuicem detrahi ad specum: ideóque illo tempore detrito esse dorso. Sunt his pares & in Aegypto: similitérque * residunt in clunes, & binis pedibus gradiuntur, prioribúsque

* circa

* *Melius astutia, vt in vetust. cod. vel, vt Manutius Antiq. quendã codicẽ sequutus legit, in malitia astutia solertior: quæ Plinij lectio videtur.*

* *media*

* *residunt*

ribúſque,vt manibus,vtuntur. Præparant hyemi & herinacei cibos: ac volutati ſupra iacentia poma affixa ſpinis,vnum * non amplius tenentes ore,portant in cauas arbores. Iidem mutationem Aquilonis in Auſtrum, condentes ſe in cubile, præſagiunt. Vbi verò ſenſere venantem, cõtracto ore pedibúſque ac parte omni inferiore, quà raram & innocuam habent lanuginem, * conflu-unt in formam pilæ, ne quid comprehendi poſſit præter aculeos. In deſperatione verò, * vrinam ex ſe reddunt tabificam tergori ſuo ſpiníſque noxiam, propter hoc ſe capi gnari. Quãobrem exinanita priùs vrina venari, ars eſt. * Et cùm præcipua dos tergori, aliàs corrupto, fragili, putribus ſpinis atque deciduis, etiam ſi viuat ſubtractus fuga, ob id non niſi nouiſſima ſpe maleficio eo perfunditur: quippe & ipſi odere ſuum veneficium, ita parcentes ſibi terminúmque ſupremum opperientes, vt ferme antè captiuitas occupet. Calidæ poſteà aquæ aſperſu reſoluitur pila: apprehenſúſque pede altero è poſterioribus, ſuſpendio ac fame necatur: aliter non eſt occidere, & tergori parcere. * Ipſum animal non verentur plerique dicere vitæ hominum ſuperuacuum eſſe, ſi non ſint illi aculei, fruſtra vellerum mollitie * in pecore mortalibus data. Hac cute expoliuntur veſtes. Magnum fraus & ibi lucrum monopolio inuenit, de nulla re crebrioribus ſenatuſconſultis, nullóque non principe adito querimoniis prouincialibus.

De leontophono, lynce, melibus, & ſciuris.
Cap. XXXVIII.

VRinę & è duobus aliis animalibus ratio mira eſt. Leõtophonon accipimus vocari paruum,

nec

** Negatio videtur redundare, neque eſt in vetuſt. codic. Hoc enim videtur velle Plinius herinaceum præter poma ſpinis affixa vnũ prætereà ore apprehẽſum, in cauas arbores deferre.*

** conuoluuntur.*

** vrinã in ſe reddũt.*

** Rectius, Et tum.*

** Rectius, vt Pintia, Exemplar Toletanũ ſequutus, Ipsũ, aĩal nõ, vt vẽtur pleriq̃, vitæ hominũ ſuperuacuũ eſt, &c.*

** pecude.*

nec aliubi nascens, quàm vbi leo gignitur: quo gustato tanta illa vis, ac cæteris quadrupedum imperitās, illico expiret. Ergo corpus eius † adustum aspergunt aliis carnibus polentæ modo, insidiantes feræ, necántque etiam cinere. Tam contraria est pestis. Haud immeritò igitur odit leo, visúmque frangit, & citra morsum exanimat. Ille contrà vrinam spargit prudens, hanc quoq; leoni exitialem. Lyncum humor ita redditus, vbi gignuntur, glaciatur arescítve in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, lyncurium vocatas, atque ob id succino à plerisque ita generari prodito. Nouere hoc sciúntque lynces, & inuidentes vrinam terra operiunt, eóque celerius solidatur illa. Alia solertia in metu melibus: sufflatæ cutis distentu ictus hominum & morsus canum arcent. Præuident tempestatem & sciuri: obturatísque, qua spiraturus est ventus, cauernis, ex alia parte aperiunt fores: de cætero ipsis villosior cauda pro tegumento est. Ergo in hyemes aliis prouisum pabulum, aliis pro cibo somnus.

† *exustum*

De vipera, cochleis, & lacertis.

CAP. XXXIX.

SErpentium † vipera sola terra dicitur condi: cæteræ arborum aut saxorum cauis. Et aliâs vel annua fame durant, algore modò dempto. Omnia secessus tempore veneno orba dormiunt. Simili modo & cochleæ. Illæ quidem iterum & æstatibus, adhærentes maximè saxis vt etiam iniuria resupinatæ auulsæque, non tamen exeant. In Balearibus verò insulis cauaticæ appellatæ, non prorepunt è cauis terræ: neq; herba viuunt, sed vuæ modo inter se cohærent. Est & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiusdem testæ se operiens: obrutæ terra semper hæ, & cir-

† *Cōtrà Aristot. Hist. animal. lib. 8. cap. 15. viperā tradit sub petris se se condere, reliquas serpentes in terra abdi.*

ca maritimas tantùm Alpes quondam effossæ, cœpere iam erui & in Veliterno. Omnium tamen laudatissimæ in Astypalæa insula. Lacertæ inimicissimum genus cochleis, negātur semestrem vitam excedere. Lacerti Arabiæ cubitales: † in Indiæ verò Nysa monte xxiiij. in longitudine pedum, colore fului, aut punicei, aut cærulei.

† Nysam supra libr. 6. c. 21. Indiæ urbē facit, non montē. Quamobrē non desunt, qui hic legere malint, in Indiæ Mero Nysæorū monte. Merō enim Indiæ mōtem esse Nysæ urbi imminentē præter Pliniū loco iam citato, testantur etiam Strabo lib. 15. & Pomponius Mela lib. 3.

De canibus. CAP. XL.

Ex his quoque animalibus, quę nobiscum degunt, multa sunt cognitu digna: fidelissimūq; ante omnia homini canis, atque equus. Pugnasse aduersus latrones canem pro domino accepimus, confectúmque plagis à corpore non recessisse, volucres & feras abigentem. Ab alio in Epiro agnitum in conuentu percussorem domini, laniatu & latratu coactum fateri scelus. Garamantum regem canes ducenti ab exilio reduxere, prœliati contra resistentes. Propter bella Colophonij, itémq; Castabalenses, cohortes canum habuere: eæ primæ dimicabant in acie nunquàm detrectantes. Hæc erant fidissima auxilia, nec stipendiorum indiga. Canes defendēre Cimbris cęsis domus eorum plaustris impositas. Canis Iasone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediáque consumptus est. Is verò, cui nomen Hyrcani reddidit Duris, accenso regis Lysimachi rogo, iniecit se flammæ: similitérque Hieronis regis. Memorat † & Pyrrhum Gelonis tyranni canem Philistus. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ regis, vxore eius Consingi lacerata propter lasciuiorem cum marito iocum. Apud nos Volcatium nobilem, qui Cesellium ius ciuile docuit, asturcone è suburbano redeuntem, cùm aduesperauisset, canis à grassatore defendit. Item Cęlium Senato

† Alias, Et Pyrrhi, & Gelonis tyranni canē. Pyrrhi enim canem celebrat & Plutarchus in opusculo,

...aculo.

Senatorem ægrum Placentiæ ab armatis oppressum: nec prius ille vulneratus est, quàm cane interempto. Sed super omnia in nostro æuo actis populi Romani testatum, Appio Iunio & P. Silio Coss. cùm animaduerteretur ex causa Neronis Germanici filij, in T. Sabinum, & seruitia eius, vnius ex his canem nec à carcere abigi potuisse, nec à corpore recessisse, abiecto in gradibus gemoniis mœstos edentem vlulatus, magna populi Romani corona circunstante: ex qua cùm quidam ei cibum obiecisset, ad os defuncti tulisse. Innatauit idem cadauere in Tiberim abiecto sustentare conatus, effusa multitudine ad spectandum animalis fidem. Soli dominum nouere: & ignotum quoque, si repentè veniat, intelligunt. Soli nomina sua, soli vocem domesticam agnoscunt, Itinera, quanuis longa, meminere. Nec vlli præter hominem memoria maior. Impetus eorum & sæuitia mitigatur ab homine considente humi. Plurima alia in his † quoque vita inuenit. Sed in venatu solertia & sagacitas præcipua est. Scrutatur vestigia atque persequitur, comitantem ad feram inquisitorem loro trahens: qua visa quàm silens & occulta, quàm significans demonstratio est, cauda primùm, deinde rostro. Ergo etiam senecta fessos cæcósque ac debiles sinu ferunt, ventos & odorem captantes, prodentésque rostro cubilia. E' tigribus eos Indi volunt concipi: & ob id in syluis coitus tempore alligant fœminas. Primo & secundo fœtu nimis feroces putant gigni: tertio demum educant. Hoc idem è lupis Galli, quorum greges suum quisque ductorem è canibus & ducem habent. Illum in venatu comitantur, illi parent. Nanque inter se exercent etiam magisteria. Cer-

quod inscribit, Solertiorâne sint terrestria animalia, an aquatica, & Iul. Pollux in Onomast. ad Commodum Imp.

† quotidie

tum eſt iuxta Nilum amnem currentes lambere, ne crocodilorum auiditati occaſionem præbeant. Indiam petenti Alexandro Magno, rex Albaniæ dono dederat inuſitatæ magnitudinis vnum: cuius ſpecie delectatus iuſſit vrſos, mox apros, & deinde damas emitti, † contemptu immobili iacente. Eáque ſegnitie tanti corporis offenſus Imperator generoſi ſpiritus, eum interimi iuſſit. Nuntiauit hoc fama regi. Itaque alterum, mittens addidit mandata, ne in paruis experiri vellet, ſed in leone, elephantóve. Duos ſibi fuiſſe: hoc interempto, prætereà nullum fore. Nec diſtulit Alexander, leonémque fractum protinus vidit. Poſteà elephantum iuſſit induci, haud alio magis ſpectaculo lætatus. Horrentibus quippe per totum corpus villis, ingenti primùm latratu intonuit: mox ingruit aſſultans, contráque belluam exurgens hinc & illinc, artifici dimicatione, qua maximè opus eſſet, infeſtans atque euitans, donec aſſidua rotatum vertigine afflixit, ad caſum eius tellure concuſſa. Canum generibus annui partus. Iuſta ad pariendum annua ætas. Gerunt vterum ſexagenis diebus. Gignunt cæcos: & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem viſum accipiunt: non tamen vnquam vltra viceſimumprimum diem, nec ante ſeptimum. Quidam tradunt, ſi vnus gignatur, nono die cernere: ſi gemini, decimo. Idémque in ſingulos adiici, totidémq; eſſe tarditatis ad lucē dies. Et ab ea, quæ fœmina ſit ex primipara genita, faunos cerni. Optimus in fœtu, qui nouiſſimè cernere incipit, aut quem primum fert in cubile fœta. Rabies canū Sirio ardēte homini peſtifera, vt diximus, ita morſis letali aquæ metu. Quapropter obuiā itur per xxx eos dies, gallinaceo maximè

† Aliter, vetuſti codices aliáque interpūctione: cōtemptim immobili iacente eo. Qua ſegnitie, &c.

ximè fimo mifto canum cibis:aut fi præuenerit morbus,veratro.

Ad canis rabidi morsum. CAP. XLI.

† A Morfu verò vnicum remedium oraculo quodam nuper repertum,radix fyluestris rofæ,quæ cynorrhodos appellatur.Columella autor eft,fi quadragefimo die,quàm fit natus,caftretur morfu cauda,fummúfq; eius articulus auferatur,fequéti neruo exépto,† nec caudam crefcere, nec canes rabidos fieri. Cané locutũ,in prodigiis (quod equidẽ annotauerim)accepimus:& ferpentem latraffe,cùm pulfus eft regno Tarquinius.

† Ad morsum.

Quodnam fuerit hoc oraculum, latius explicat infra li. 25.cap.2.

† Quibusdam in codicibus,nec caudã crescere, deest.

De natura equorum. CAP. XLII.

EIdem Alexandro & equi magna raritas cõtigit:Bucephalon eum vocarunt,fiue ab afpectu toruo, fiue ab infigni taurini capitis armo impreffi. Sedecim talentis ferunt ex Philonici Pharfalij grege emptum, etiam tum puero capto eius decore.Neminem hic alium,quàm Alexandrum, regio inftratus ornatu, recepit in fedem, alios paffim reiiciens.idem in præliis memoratę cuiufdam perhibetur operæ,Thebarum oppugnatione vulneratus in alium tranfire Alexandrum non paffus:multa prætereà eiufdem modi, propter quę Rex defuncto ei duxit exequias:vrbémque tumulo circundedit nomine eius. Nec Cæfaris Dictatoris quenquam alium recepiffe dorfo equus traditur:idémq; humanis fimiles pedes priores habuiffe,hac effigie locatus ante Veneris Genitricis ædem. Fecit & Diuus Auguftus equo tumulum,de quo Germanici Cæfaris carmen eft. Agrigenti complurium equorum tumuli pyramides habent.Equum adamarum à Semiramide vfque ad coitum Iuba autor eft. Scythæ quidem equitatus & equorum gloria ftrepunt. Occifo

denique ipsorum regulo ex prouocatione dimicante, hostem cùm victor ad spoliandum venisset, ab equo eius ictibus morsúque confectum. Alium detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petiisse prærupta, atque exanimatum. †. Equæ eadem ex causa in Reatino agro laceratum † prorigam inuenimus. Nanq; & cognationum intellectus, in iis est: itaque in grege prioris anni sorore libentius etiam, quàm matre, equa comitatur. Docilitas tanta est, vt vniuersus Sybaritani exercitus equitatus ad symphoniæ cantum saltatione quadam moueri solitus inueniatur. Iidem præsagiunt pugnam, & amissos lugent dominos, lacrymásque interdum desiderio fundunt. Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia vitam finiuit. † Philarchus refert Centaretum è Galatis, in prælio occiso Antiocho, potitum equo eius conscendisse ouanté. At illum indignatione accensum, domitis frænis, ne regi posset, præcipitem in abrupta isse, exanimatúmque vnà. Philisthus à Dionysio relictum in cœno hærentem, vt sese euellisset, secutum vestigia domini, examine apum iubæ inhærente: eóque ostento tyrannidem à Dionysio occupatam. Ingenia eorum inenarrabilia iaculantes obsequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipso nixúq; inuitantium. Iam tela humi collecta equiti porrigunt. Nam in circo ad currus iuncti, non dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Claudij Cæsaris Secularium ludorum Circensibus excusso in carceribus auriga, albati equi palmam occupauere, primatum obtinuere, opposita effundentes, omnia quæ contra æmulos debuissent peritissimo auriga insistente, facientes: cùm puderet hominum artes ab equis vinci,

† Qua eadem ex causa.

† Perorigā: ita enim vocatur qui admittit.

† Historiæ ratio exigit vt sic legatur: Philarchus refert, Centareto è Galatis in prælio occiso, Antiochum potitum equo eius, conscendisse ouātē. Cui lectioni apertissimè suffragatur Solinus ca. 46. Item Appian. in Syr. & Lucian. in Zeuxide. seu Antiocho.

vinci, peracto legitimo cursu ad metam stetere. Maius augurium apud priscos, plebeiis Circensibus excusso auriga, ita vt si staret, in Capitolium cucurrisse equos: † sedémq; ter lustrasse: maximũ verò, eôdem peruenisse ab Veiis cum palma & corona, effuso Ratumena, qui ibi vicerat: vnde posteà nomen portæ est. Sarmatæ longinqua itinera acturi, inedia pridie præparant eos, exiguũ tantùm potum impartientes: atq; ita per centena millia & quinquaginta continuo cursu euntibus insident. Viuunt annis quidam quinquagenis: fœminæ minore spatio: eædem quinquennio finem crescendi capiunt, mares anno addito. Forma equorum, quales maximè legi oporteat, pulcherrimè quidẽ Virgilio vate absoluta est. Sed & nos diximus in libro de iaculatione equestri condito: & ferè inter omnes constare video. Diuersa autẽ Circo ratio quæritur. Itaq; cùm bimi in alio subigantur imperio, non ante quinquennes ibi certamen accipit. Partum in eo genere vndenis mensibus ferunt, duodecimo gignunt. Coitus verno æquinoctio bimo vtrinq; vulgaris: sed à trimatu firmior partus. Generat mas ad annos trigintatres, vtpote cùm à Circo post vicesimum annum mittantur ad sobolem reparandam. † Et ad quadraginta durasse tradunt, adiutum modò in attollenda priore parte corporis. Sed ad generandum paucis animalium minor fertilitas: qua de causa per interualla admissuræ dantur: nec tamẽ quindecim initus eiusdem anni valet tolerare. Equarum libido extinguitur iuba tonsa. Gignunt annis omnibus ad quadragesimum. Vixisse equũ septuagintaquinq; annos proditur. In hoc genere grauida stans parit, prętérq; cæteras fœtũ diligit. Et sanè equis amoris innasci veneficiũ, hip-

†. edémque

† Plenius vetusti codices: Opũte & ad quadraginta durasse tradunt. De qua lectione si quis ambigat, adeat Aristotelẽ Hist. anim. lib. 6. ca. 22. vnde totus hic locus huc est translatus.

pomanes appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro: quod statim edito partu, deuorat fœta, aut partũ ad vbera nõ admittit; † si quis præreptũ habeat. Olfactu in rabiem id genus agitur. Amissa parente in grege armenti: reliquę fœtæ educant orbum. Terram attingere ore triduo proximo, quàm sit genitus, negãt posse. Quò quis acrior, in bibendo profundius nares mergit. Scythę per bella fœminis vti malunt, quoniã vrinam cursu non impedito reddant. Cõstat in Lusitania circa Olyssiponem oppidum & Tagum amnem equas Fauonio flante obuersas animalem concipere spiritum, idq; partũ fieri, & gigni pernicissimum ita, sed triennium vitæ non excedere. † In eadem Hispania Gallaica gẽs, & Asturica, equini generis, quos thieldones vocamus, minori forma appellatos asturcones gignunt: quibus non vulgaris in † cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: vnde equis tolutim carpere incursus traditur arte. Equo ferè, qui homini morbi, prætérque vesicæ conuersio, sicut omnibus in genere veterino.

† Videtur sic distinguendũ, Si quis præreptum habeat, olfactu in rabiem id genus agit. Ex Arist. loco iam citato.

† Tolerabilior videtur lectio, quã ex codice Toletano eruit Pintianus: In eadẽ Hispania Callaica gens est & Asturica. Equinigeneris hic sunt, quos thieldones vocam⁹. Minori fama appellates asturcones gignunt.

† Vsu.

† arcadib⁹.

† intermissione.

De asinis. CAP. XLIII.

Asinũ CCCC nummûm emptum Q. Axio Senatori, autor est M. Varro, haud scio an omnium pretio animalium victo: opera sine dubio gerulij mirifica, arando quoque, sed mularum maximè pro generatione. Patria etiam spectatur in his, † Arcadicis in Achaia, in Italia Reatinis. Ipsum animal frigoris maximè impatiens: ideo nõ generatur in Ponto: nec æquinoctio verno, vt cætera pecua, admittitur, sed solstitio. Mares † in remissione operis deteriores. Partus à tricesimo mẽse ocyssimus, sed à trimatu legitimus: totidem, quot equæ, & eisdem mensibus, & simili modo.

modo. Sed incontinens vterus † vrinam genitalem reddit, ni cogatur in cursum verberibus à coitu. Rarò geminos parit: paritura lucem fugit, & tenebras quærit, ne conspiciatur ab homine. Gignit tota vita, quæ est ei ad trigesimum annũ. Partus charitas summa, sed aquarum tædiũ maius. Per ignes ad fœtus tendunt: eædem, si riuus minimus intersit, horrent ita, vt pedes omnino caueant tingere. Nec nisi assuetos potant fontes, qui sunt in pecuariis, atque ita vt sicco tramite ad potum eant: nec pontes transeunt, per raritatem eorum translucentibus fluuiis. Mirúmq; dictu, sitiunt: & si immutentur aquæ, vt bibant cogédæ † exorandæ've sunt. Nec nisi spatiosa incubitant laxitate. Varia nanq; somnio visa concipiunt, ictu pedum crebro: qui nisi per inane emicuerit, repulsu durioris materiæ claudicaté illico affert. Quæstus ex iis opima prædia exuperat. Notum est, in Celtiberia singulas quadragenis millibus nummorum enixas. Ad mularum maximè partus, aurium referre in his & palpebrarũ pilos aiunt. Quanuis enim vnicolor reliquo corpore, totidem tamen colores, quot ibi fuere, reddit. Pullos earũ epulari. Mecœnas instituit, multum eo tempore prælatos onagris: post eum intertiit autoritas saporis. Asino moriente viso, celerrimè id genus deficit.

† vrina genitale

† exonerandáve.

De mulis. CAP. XLIIII.

EX asino & equa mulus gignitur mése XII. animal viribus in labores eximium. Ad tales partus equas neque quadrimis minores, neq; decennibus maiores legunt: arceríque vtrunque genus ab altero narrant, nisi in infantia eius generis, quod ineant, lacte hausto. Quãpropter sur-

draginta, qui dierum numerus et apud Varron. legitur lib. 2. Rei rust. cap 5.

dorso. Carici quoque in parte Asiæ fœdi visu, tubere super armos à ceruicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cætero nigri coloris candidíve, ad laborem damnantur. Tauris minora, quàm bubus, cornua, tenuióraque. Domitura boum in trimatu, posteà sera, antè præmatura. Optimè cum domito iuuencus imbuitur. Socium enim laboris agríque culturæ habemus hoc animal, tantæ apud priores curæ, vt sit inter exempla damnatus à populo Romano, die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se negante, occiderat bouem, actúsq; in exilium, tanquam colono suo interempto. Tauris in aspectu generositas, torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans, spargénsque in altum harenam, & solius animalium eo stimulo ardescés. Vidimus de imperio dimicantes, & ideo demonstratos rotari, cornibus cadentes excipi, iterúmque resurgere, modò iacentes ex humo tolli, bigarúmque etiã cursu citato, velut aurigas, insistere. Thessalorum gentis inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare: primus id spectaculum dedit Romæ Cæsar Dictator. Hinc victimæ opimæ, & lautissima Deorum placatio. Huic tantùm animali omniũ, quibus procerior cauda, non statim nato consummatæ, vt cæteris, mensuræ: crescit vni, donec ad vestigia ima perueniat. Quamobrem victimarum probatio in vitulo, vt articulum suffraginis contingat: breuiore non litant. Hoc quoque notatum, vitulos ad aras humeris hominis allatos non ferè litare, sicut nec claudicante, nec aliena

hostia

hostia Deos placari, nec trahente se ab aris. Est frequens in prodigiis priscorum, bouem locutum: Quo nuntiato, Senatum sub dio haberi solitum.

De Api boue CAP. XLVI.

Bos in Aegypto etiam numinis vice colitur: Apim vocant. Insigne ei, in dextro latere candicans macula, cornibus Lunæ crescere incipientis. † Nodus sub lingua, quem cantharum appellant. Non est fas eum certos vitæ excedere annos, mersúmque in sacerdotum fonte enecant, quæsituri luctu alium, quem substituant: & donec inuenerint, mœrent, derasis etiam capitibus: nec tamen vnquam diu quæritur. Inuentus deducitur Memphim à sacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ vocant thalamos, auguria populorum. Alterum intrasse lætum est, in altero dira portendit. Responsa priuatis dat, è manu consulentium cibum capiendo. Germanici Cæsaris manum auersatus est, haud multò pòst extincti. Cæterò secretus. cùm se proripuit in cœtus, incedit † summotu lictorum, gréxque puerorum comitatur carmen honori eius canentium: intelligere videtur, & adorari velle. Hi greges repentè lymphati futura præcinunt. Fœmina bos semel ei anno ostenditur, suis & ipsa insignibus, quanquam aliis, sempérque eodem die & inueniri eam, & extingui tradunt. Memphi est locus in Nilo, quem à figura vocāt Phialam, omnibus annis ibi auream pateram argenteámque mergentes, diebus quos habet natales Apis: septem hi sunt, mirúmq; neminem per eos à crocodilis attingi: octauo post horam diei sextam redire belluæ feritatem.

† *Consule hoc loco Cælium Rhodig. lib. 8. cap. 5.*

† *sub modo*

De

De natura pecorum, & generatione eorum.

CAP. XLVII.

MAgna & pecori gratia, vel in placamentis Deorum, vel in vsu vellerum. Vt boues victum hominum excolunt, ita corporũ tutela pecori debetur. Generatio bimis vtrinque ad nouenos annos, quibusdam & ad decimum. Primiparis minores fœtus. Coitus omnibus † ad Arcturi occasum, id est, à tertio Idus Maias, ad Aquilæ occasum, x. Calendas Aug. Gerunt partum diebus C L. Posteà concepti inualidi. Cordos vocabant antiqui post id tem̃pus natos. Multi hybernos agnos præferunt vernis, quoniam magis interfit ante solstitium, quàm ante brumam firmos esse, solúmque hoc animal vtiliter bruma nasci. Arieti naturale agnas fastidire, senectam ouium consectari: & ipse senecta melior, illis quoq; vtilior. Ferocia eius cohibetur, cornu iuxta aurem terebrato. Dextro teste præligato fœminas generat, læuo mares. Tonitrus solitariis ouibus abortus inferunt. Remedium est congregare eas, vt cœtu iuuentur. Aquilonis flatu mares concipi dicunt, Austri fœminas: atque in eo genere arietum maximè spectantur ora: quia cuius coloris sub lingua habuere venas, eius & lanicium est in fœtu, variúmq; si plures fuere: & mutatio aquarum potúsq; variat. Ouium summa genera duo, tectum & colonicũ: illud mollius, hoc in pascuo delicatius, quippe cum tectum rubis vescatur. Operimenta eis ex Arabicis præcipua.

† Omnino legendum, Ab Arctu ri occasu: tum ex vetust. cod. tũ ex Varrone lib. & ca. 2. tum propter id quod sequitur, id est à tertio Id. Maias. Arcturum enim eo die occidere, ex ipso notum est Plin. lib. 18. cap. 27.

De generibus lanarum, & vestium.

CAP. XLVIII.

LAna autem laudatissima Apula, & quæ in Italia Græci pecoris appellatur, alibi Italica. Tertium locum Milesię oues obtinent. Apulæ breues

villo,

villo,nec nisi penulis celebres, Circa Tarentum Canusiúmque summam nobilitatem habent. In Asia vero eodem genere Laodiceæ. Alba circumpadanis nulla præfertur, nec libra centenos nummos ad hoc æui excessit vlla.Oues non vbique tondentur:durat quibusdam in locis vellendi mos. Colorum plura genera:quippe cùm desint etiam nomina eis, quas natiuas appellant, aliquot modis. Hispania nigri velleris præcipuas habet. Pollentia iuxta Alpes cani: Asia rutili,quas Erythræas vocant:item Bætica: Canusium fului:Tarentum & suæ pulliginis. Succidis omnibus † vsus medicatus. Istriæ Liburniæque pilo propior,quàm lanæ,pexis aliena vestibus, & quam sola ars scutulato textu commendat in Lusitania.Similis circa Piscenas prouinciæ Narbonensis:similis & in Aegypto,ex qua vestis detrita vsu tingitur, rursúsque æuo durat. Est & hirtæ pilo crasso in tapetis antiquissima gratia: iam certè priscos iis vsos, Homerus autor est. Aliter hæc Galli pingunt,aliter Parthorum gentes.Lanæ & per se coactæ vestem faciunt:& si addatur acetum,etiam ferro resistunt:imò verò etiam ignibus,nouissimo sui purgamento:quippe ahenis polientium extracta, in tomenti vsum veniunt, Galliarum , vt arbitror inuento :certè Gallicis hodie nominibus discernitur:nec facilè dixerim, qua id ætate cœperit. Antiquis enim torus è stramento erat, qualiter etiam nunc in castris gausape.Patris mei memoria cœpere amphimalla nostra, sicut villosa etiam ventralia. Nam tunica lati claui in modum gausape texi nunc primum†incipit.Lanarum nigræ nullũ colorem bibunt.De reliquarum infectu suis locis dicemus, in conchyliis marinis, aut herbarum natura.

† Vetu. co medicata vu.

† incepit

natura. Lanam cũ colo & fuso Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia vocata est, in templo Sangi durasse, prodente se, autor est M.Varro: factámque ab ea togam regiam vndulatam in æde Fortunæ, qua Ser.Tullius fuerat vsus. Inde factum, vt nubentes virgines comitaretur colus compta, & fusus cum stamine. Ea prima texuit rectam tunicam, †quales cum toga pura †tyroni induuntur, nouæque nuptæ. Vndulata vestis primo è lautissimis fuit: inde soriculata defluxit. Togas rasas Phrygianásque, Diui Augusti nouissimis temporibus cœpisse, scribit Fenestella. Crebræ papaueratæ antiquiorem habent originem, iam sub Lucilio Poëta in Torquato notatæ. Prætextæ apud Hetruscos originem inuenere. Trabeis vsos accipio reges: pictas vestes iam apud Homerum fuisse, vnde triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuenerunt, ideóque phrygiones appellati sunt. Aurum intexere in eadem Asia inuenit Attalus rex: vnde nomen Attalicis. Colores diuersos picturæ intexere Babylon maximè celebrauit, & nomen imposuit. Plurimis verò liciis texere, quę polymita appellant, Alexandria instituit: scutulis diuidere, Gallia Metellus Scipio triclinaria Babylonica sestertiûm octingentis millibns vænisse iam tunc, posuit in Capitonis criminibus, quę Neroni principi †quadragies sestertio nuper stetere. Seruij Tullij prætextæ, quibus signum Fortunæ ab eo dicatæ coopertum erat, durauere ad Seiani exitum. Mirúmque fuit nec defluxisse eas, nec teredinũ iniurias sensisse annis D L X. Vidimus iam & viuentiũ vellera, purpura, cocco, conchylio, † sesquilibris infecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. In ipsa oue satis generositatis ostenditur breuitate crurum,

† qua simul

† tyrones

† Bud. lib. 2. de Asse legit, quadringenties sestertio.

† sesquispondialibus.

crurum, ventris vestitu: quibus nudus esset, apicas vocabant, damnabántque. Syriæ cubitales ouium caudæ, plurimúmq; in ea parte lanicij. Castrari agnos, nisi quinquemestres, præmaturum existimatur.

De musmone. CAP. XLIX.

Est & in Hispania, sed maximè Corsica, non maximè absimile pecori, genus musmonũ caprino villo, quàm pecoris velleri, propius. Quorum è genere & ouibus natos prisci Vmbros vocarunt. Infirmissimũ pecori caput: quam obrem auersum à Sole pasci cogendum. Quàm stultissima animalium lanata. Quà timuere ingredi, vnum cornu raptum sequuntur. Vita longissima anni X. in Æthiopia XIII. Capris eodẽ loco XI. in reliquo orbe plurimũ †octoni. Vtrũque genus intra quartum coitum impletur.

De capris, & generatione earum. CAP. L.

Capræ pariunt & quaternos, sed rarò admodum. Ferunt quinque mensibus, vt oues. Capræ pinguitudine sterilescunt. † Trimæ minus vtiliter generant, & in senecta, nec vltra quadriennium. Incipiunt septimo mense, adhuc lactentes. Mutilum in vtroque sexu vtilius. Primus in die coitus non implet: sequens efficacior, ac deinde. Concipiunt Nouembri mense, vt Martio pariant turgescentibus virgultis, aliquando anniculæ, semper bimæ, † in trimatu inutiles. Pariunt octonis annis. Abortus frigori obnoxius. Oculos suffusos capra iunci puncto sanguine exonerat, caper rubi. Solertiam eius animalis Mutianus visam sibi prodidit in ponte prętenui, duabus obuiis è diuerso: cùm circumactũ angustiæ non caperent, nec reciprocationem longitudo in exilitate cæca, torrẽte rapido mi-

† octo

† Pintianus ex Toletano codice legit, ante trimos, vt hoc de hircis intelligatur. Nam de capris infrà dicturus est.

† Legendũ videtur, In trimatu vtiles, ad stipulante Co-

nacitet subterfluente, alteram decubuisse, atque ita alteram proculcatæ supergressam. Mares quàm maximè simos, longis auriculis † infractis, armis quàm villosissimis probant. Fœminarum generositatis insigne, laciniæ corporibus è ceruice bina dependentes. Non omnibus cornua: sed quibus sunt, in his & indicia annorum per incrementa nodorum. Mutilis lactis maior vbertas. auribus eas spirare, non naribus, nec vnquàm febri carere, Archelaus autor est: ideo fortassis anima his, quàm ouibus, ardentior, calidioréśque concubitus. Tradunt & noctu non minus cernere, quàm interdiu: ideo si caprinum iecur vescantur, restitui vespertinam aciem his, quos Nyctalopas vocant. In Cilicia, circáq; Cirtes villo tonsili vestiuntur. Capras in occasum decliui Sole, in pascuis negant contueri inter sese, sed auersas iacere: reliquis autem horis aduersas, & inter cognationes. Dependet omnium mento villus, quem aruncum vocant: hoc si quis apprehensam ex grege vnam trahat, cæteræ stupentes spectant. Id etiam euenire, cùm quandam herbam aliqua ex eis momorderit. Morsus earum arbori exitialis. Oliuam lambendo quoque sterilem faciunt, eáque ex causa Mineruæ non immolantur.

Columella lib. 7. cap. 6. & Palladio libro 12. titu. 12. vbi capras annicu las bimásve fœtui educãdo inutiles tradunt, in trimatu verò vtilissimas.

† infractisque

De suibus & natura earum. CAP. LI.

SVilli pecoris admissura à Fauonio ad æquinoctium vernum, ætatis VIII. mense: quibusdam in locis etiam IIII. vsque ad VII. annum. Partus bis anno: tempus vtero IIII. mensium: numerus fœcunditatis ad vicenos: sed educare tam multos nequeunt. Diebus X. circa brumam statim dentatos nasci, Nigidius tradit. Implentur vno coitu, qui & geminatur propter faci-

cilitatem abortiendi. Remedium, ne prima ſubatione, neque ante flaccidas aures coitus fiat. Mares non vltra trimatum generant. Fœminæ ſenectute feſſæ, cubantes coëunt. Comeſſe fœtus his, non eſt prodigium. Suis fœtus ſacrificio † die quinto purus eſt, pecoris die octauo, bouis X X X. Coruncanus ruminales hoſtias, donec bidentes fierent, puras negauit. Suem oculo amiſſo putant citò extingui: alioqui vita ad X V. annos, quibuſdam & vicenos. Verùm efferantur, & aliâs obnoxium genus morbis, anginæ maximè, & ſtrumæ. Index ſuis inualidæ, cruor in radice ſetæ dorſo euulſæ, caput obliquum in inceſſu. Pe nuriam lactis præpingues ſentiunt, & primo fœtu minus ſunt numeroſæ. In luto volutatio generi grata. Intorta cauda: id etiam notatum, facilius litare, in dexterum, quàm in læuum, detorta. Pingueſcunt L X. diebus, ſed magis tridui inedia ſaginatione orſa. Animalium hoc maximè brutum, animámque ei pro ſale datam non illepidè exiſtimabatur. Compertum agnitam vocem ſuarij furto abactis, merſóque nauigio inclinatione lateris vnius remeaſſe. Quin & duces in vrbe forum nundinarium domóſque petere diſcunt: & feri ſapiunt veſtigia palude confundere, vrina fugam leuare. Caſtrantur fœminæ quoque ſicuti cameli, poſt bidui inediam, ſuſpenſæ † pernis primoribus, vulua reciſa: celerius ita pingueſcunt. Adhibetur & ars iecori fœminarũ, ſicut anſerum, inuentum M. Apicij, fico carica ſaginatis, ac ſatie necatis repentè mulſi potu dato. Neq. alio ex animali numeroſior materia ganeę quinquaginta propè ſapores cùm cæteris ſinguli. Hinc Cenſoriarum legũ paginæ, interdictáq. cœnis abdomina, glandia, teſticuli, vuluæ, ſinci-

† Varro li. 2. cap. 4 negat fœtum ſuillum ante decimũ à partu diẽ aut purum eſſe, aut ſacrificiis idoneum. Quã obrẽ & hic nõnulli, Decimo die, legere malũt, quàm quinto.

† Ariſt. lib. 9. Hiſt. animal. cap. vltimo, ſic habet: κρεμάσαντες ὀπισθίων σκελῶν. Quo fit, vt & hic nonnulli, poſterioribus per nis, legere malint, quã prioribus.

pomanes appellatum,in fronte,caricæ magnitudine,colore nigro:quod ſtatim edito partu, deuorat fœta,aut partũ ad vbera nõ admittit;† ſi quis prçreptũ habeat. Olfactu in rabiem id genus agitur. Amiſſa parente in grçge armenti:reliquç fœtæ educant orbum. Terram attingere ore triduo proximo,quàm ſit genitus,negãt poſſe.Quò quis acrior,in bibendo profundius nares mergit. Scythç per bella fœminis vti malunt,quoniã vrinam curſu non impedito reddant. Cõſtat in Luſitania circa Olyſſiponem oppidum & Tagum amnem equas Fauonio flante obuerſas animalem concipere ſpiritum,ídq; partũ fieri, & gigni perniciſſimum ita, ſed triennium vitæ non excedere. † In eadem Hiſpania Gallaica gẽs,& Aſturica, equini generis,quos thieldones vocamus, minori forma appellatos aſturcones gignunt: quibus non vulgaris in †curſu gradus,ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio : vnde equis tolutim carpere incurſus traditur arte. Equo ferè, qui homini morbi, prætérque veſicæ conuerſio, ſicut omnibus in genere veterino.

De aſinis. CAP. XLIII.

Aſinũ CCCC nummûm emptum Q. Axio Senatori, autor eſt M. Varro, haud ſcio an omnium pretio animalium victo:opera ſine dubio gerulij mirifica, arando quoque, ſed mularum maximè pro generatione. Patria etiam ſpectatur in his,† Arcadicis in Achaia,in Italia Reatinis.Ipſum animal frigoris maximè impatiens: ideo nõ generatur in Ponto:nec æquinoctio verno,vt cætera pecua,admittitur,ſed ſolſtitio.Mares †in remiſſione operis deteriores. Partus à tricesimo mẽſe ocyſſimus, ſed à trimatu legitimus: totidem,quot equæ,& eiſdem menſibus,& ſimili modo.

†Videtur ſic diſtinguendũ, Si quis prærceptum habeat, olfactu in rabiem id genus agit. Ex Ariſt. loco tam citato.

† Tolerabilior videtur lectio, quã ex codice Toletano eruit Pintianus: In eadẽ Hiſpania Callaica gens eſt & Aſturica. Equinigene rubic ſunt, quos thieldones vocam⁹. Minori fama appellates aſturcones gignunt.

† Vſu.

†arcadib⁹.

† intermiſſione.

modo. Sed incontinens vterus † vrinam genitalem reddit, ni cogatur in cursum verberibus à coitu. Raro geminos parit: paritura lucem fugit, & tenebras quærit, ne conspiciatur ab homine. Gignit tota vita, quæ est ei ad trigesimum annũ. Partus charitas summa, sed aquarum tædiũ maius. Per ignes ad fœtus tendunt: eædem, si riuus minimus intersit, horrent ita, vt pedes omnino caueant tingere. Nec nisi assuetos potant fontes, qui sunt in pecuariis, atque ita vt sicco tramite ad potum eant: nec pontes transeunt, per raritatem eorum translucentibus fluuiis. Mirúmq; dictu, sitiunt: & si immutentur aquæ, vt bibant cogẽdæ † exorandæ've sunt. Nec nisi spatiosa incubitant laxitate. Varia nanq; somnio visa concipiunt, ictu pedum crebro: qui nisi per inane emicuerit, repulsu durioris materiæ claudicatẽ illico affert. Quæstus ex iis opima prædia exuperat. Notum est, in Celtiberia singulas quadragenis millibus nummorum enixas. Ad mularum maximè partus, autium referre in his & palpebrarũ pilos aiunt. Quanuis enim vnicolor reliquo corpore, totidem tamen colores, quot ibi fuere, reddit. Pullos earũ epulari. Mecœnas instituit, multum eo tempore prælatos onagris: post eum interiit autoritas saporis. Asino moriente viso, celerrimè id genus deficit.

† *vrina genitale*

† *exonerandæ've.*

De mulis. CAP. XLIIII.

Ex asino & equa mulus gignitur mẽse XII. animal viribus in labores eximium. Ad tales partus equas neque quadrimis minores, neq; decennibus maiores legunt: arceríque vtrunque genus ab altero narrant, nisi in infantia eius generis, quod ineant, lacte hausto. Quãpropter fur-

reptos pullos in tenebris equarum vberi, asinarúmve equuleos admouent. Gignitur etiã mula ex equo & asina, sed effrænis & tarditatis indomitæ. Lenta omnia esse vetulis. Conceptum ex equo, secutus asini coitus, abortu perimit: nõ itẽ ex asino equi. Fœminas à partu optimè septimo die impleri, obseruatum est: mares fatigatos melius implere. Quæ non prius, quàm dentes, quos pullinos appellant, iaciat, conceperit, sterilis intelligitur, & quæ non primo initu generare cœperit. Equo & asina genitos mares, † hinnulos antiqui vocabant: contráque mulos, quos asini & equæ generarent. Obseruatum, è duobus diuersis generibus nata, tertij generis fieri, & neutri parentum esse similia: eáq; ipsa, quæ sunt ita nata, non gignere, in omni animalium genere, idcirco mulas non párere. Est in Annalibus nostris, peperisse sæpe, verùm prodigij loco habitum. Theophrastus vulgò párere in Cappadocia tradit: sed esse id animal ibi sui generis. Mulæ calcitratus inhibetur vini crebriore potu. In plurium Græcorum est monumentis, cum equa muli coitu natum, quem vocauerint † hinnum, id est, paruum mulum. Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ veloces in cursu, duritia eximia pedum, verùm strigoso corpore, indomito animo, sed generoso. Onagro & asina genitus omnes antecellit. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui. Pullis eorum, ceu præstantibus sapore, Africa gloriatur, quos lalisiones appellant. Mulum L X X X. annis vixisse, Atheniensium monumentis apparet. Eo gauisi, cùm templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia iumenta comitatu nisúque exhortaretur, decretum fecere, quo caueretur.

ne fru

† *Melius, hinnos: ita hoc genus appellate & Columel. li. 6. cap. 35. noménq; hoc à patrũs, hoc est, equi hinnitu deducente.*

† *Rectius, Ginnum: vt apud Aristo. Hist. anima lib. 6. cap. 24. & li. 2. de Generat. animal. cap. vltimo.*

ne frumētarij negotiatores ab incerniculis eum arcerent.

De bubus. CAP. XLV.

Bubus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quaternorum pedum. In noſtro orbe Epiroticis laus maxima, à Pyrrhi (vt ferunt) iam inde regis cura. Id conſecutus eſt, † non ante quadrimatum ad partus vocando. Prægrandes itaque fuere, & hodiéque reliquiæ ſtirpium durant. At nunc anniculæ ad fœcunditatem poſcuntur, tolerantius tamen bimæ. Tauri generationem quadrimi implent: & ſingulis † denæ eodem anno traduntur. Si autem poſt coitum ad dextram partem abeant tauri, generatos mares eſſe: ſi in læuam fœminas.

Conceptio vno initu peragitur: quæ ſi fortè errauit, vigeſimo pòſt die matem fœmina repetit. Pariunt menſe decimo: quicquid ante genitum, inutile eſt. Sunt autores, ipſo complente decimum menſem die pârere. Gignunt rarò geminos. Coitus à Delphini exortu ad pridie Nonas Ianuarij diebus * x x x. aliquibus & autumno: gentibus quidem, quæ lacte viuunt, ita diſpenſatur, vt omni tempore anni, ſuperſit id alimentum. Tauri non ſæpius, quàm bis die, ineunt. Boues animalium ſoli, & retro ambulantes paſcuntur: apud Garamantas quidem haud aliter. Vita fœminis x v. annis longiſſima, maribus x x. Robur in quimatu. Lauatione calidæ aquæ traduntur pingueſcere, & ſi quis inciſa cute ſpiritum harundine in viſcera adigat. Non degeneres exiſtimandi etiam minus laudato aſpectu. Plurimum lactis Alpinis, quibus minimum corporis, plurimum laboris, capite, non ceruice, iunctis. Syriacis non ſunt palearia, ſed gibber in dorſo.

† *Ariſt. operis iā citati lib. 8. ca. 7. de Epiroticis agens bubus, quas et Pyrrhicas nominat, ſic habet: Ἐννέα ἔτη ὀχεύεσθαι φθάνουσι ... boc eſt, nouē annis à coitu prohibent. Itaque hic Plinij locus mendæ ſuſpicione non carot, & ſinguli denas eodem anno. Tradunt, ſi à coitu in dextrā partē abeant tauri, &c.*

† *Aliàs, qn dena: quem vaccarū numerū Columella quoq; & Palladius ſingulis tauris attribuūt*

* *aliàs, qua-*

draginta, qui dierum numerus et apud Varron. legitur lib. 2. Rei rust. cap 5.

dorso. Carici quoque in parte Asiæ fœdi visu, tubere super armos à ceruicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cætero nigri coloris candidíve, ad laborem damnantur. Tauris minora, quàm bubus, cornua, tenuioráque. Domitura boum in trimatu, posteà sera, antè præmatura. Optimè cum domito iuuencus imbuitur. Socium enim laboris agríque culturæ habemus hoc animal, tantæ apud priores curæ, vt sit inter exempla damnatus à populo Romano, die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se negante, occiderat bouem, actúsq; in exilium, tanquam colono suo interempto. Tauris in aspectu generositas, torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans, spargénsque in altum harenam, & solius animalium eo stimulo ardescés. Vidimus de imperio dimicantes, & ideo demonstratos rotari, cornibus cadentes excipi, iterúmque resurgere, modò iacentes ex humo tolli, bigarúmque etiã cursu citato, velut aurigas, insistere. Thessalorum gentis inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare: primus id spectaculum dedit Romæ Cæsar Dictator. Hinc victimæ opimæ, & lautissima Deorum placatio. Huic tantùm animali omnium, quibus procerior cauda, non statim nato consummatæ, vt cæteris, mensuræ: crescit vni, donec ad vestigia ima perueniat. Quamobrem victimarum probatio in vitulo, vt articulum suffraginis contingat: breuiore non litant. Hoc quoque notatum, vitulos ad aras humeris hominis allatos non ferè litare, sicut nec claudicante, nec aliena

hostia

hostia Deos placari, nec trahente se ab aris. Est frequens in prodigiis priscorum, bouem locutum: Quo nuntiato, Senatum sub dio haberi solitum.

De Api boue CAP. XLVI.

BOs in Aegypto etiam numinis vice colitur: Apim vocant. Insigne ei, in dextro latere candicans macula, cornibus Lunæ crescere incipientis. † Nodus sub lingua, quem cantharum appellant. Non est fas eum certos vitæ excedere annos, mersúmque in sacerdotum fonte enecant, quæsituri luctu alium, quem substituant: & donec inuenerint, mœrent, derasis etiam capitibus: nec tamen vnquam diu quæritur. Inuentus deducitur Memphim à sacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ vocant thalamos, auguria populorum. Alterum intrasse lætum est, in altero dira portendit. Responsa priuatis dat, è manu consulentium cibum capiendo. Germanici Cæsaris manum auersatus est, haud multò pòst extincti. Cæterò secretus. cùm se proripuit in cœtus, incedit † summotu lictorum, gréxque puerorum comitatur carmen honori eius canentium: intelligere videtur, & adorari velle. Hi greges repentè lymphati futura præcinunt. Fœmina bos semel ei anno ostenditur, suis & ipsa insignibus, quanquam aliis, sempérque eodem die & inueniri eam, & extingui tradunt. Memphi est locus in Nilo, quem à figura vocãt Phialam, omnibus annis ibi auream pateram argenteámque mergentes, diebus quos habet natales Apis: septem hi sunt, mirúmq; neminem per eos à crocodilis attingi: octauo post horam diei sextam redire belluæ feritatem.

† Consule hoc loco Calium Rhodig. lib. 8. cap. 5.

† sub modo

De

De natura pecorum, & generatione eorum.

CAP. XLVII.

Magna & pecori gratia, vel in placamentis Deorum, vel in vsu vellerum. Vt boues victum hominum excolunt, ita corporũ tutela pecori debetur. Generatio bimis vtrinque ad nouenos annos, quibusdam & ad decimum. Primiparis minores fœtus. Coitus omnibus †ad Arcturi occasum, id est, à tertio Idus Maias, ad Aquilæ occasum, x. Calendas Aug. Gerunt partum diebus C L. Posteà concepti inualidi. Cordos vocabant antiqui post id tem̃pus natos. Multi hybernos agnos præferunt vernis, quoniam magis interfit ante solstitium, quàm ante brumam firmos esse, solúmque hoc animal vtiliter bruma nasci. Arieti naturale agnas fastidire, senectam ouium consectari: & ipse senecta melior, illis quoq; vtilior. Ferocia eius cohibetur, cornu iuxta aurem terebrato. Dextro teste præligato fœminas generat, læuo mares. Tonitrus solitariis ouibus abortus inferunt. Remedium est congregare eas, vt cœtu iuuentur. Aquilonis flatu mares concipi dicunt, Austri fœminas: atque in eo genere arietum maximè spectantur ora: quia cuius coloris sub lingua habuere venas, eius & lanicium est in fœtu, variúmq; si plures fuere: & mutatio aquarum potúsq; variat. Ouium summa genera duo, tectum & colonicũ: illud mollius, hoc in pascuo delicatius, quippe cum tectum rubis vescatur. Operimenta eis ex Arabicis præcipua.

† *Omnino legendum, Ab Arcturi occasu: tum ex vetust. cod. tũ ex Varrone lib. & ca. 2. tum propter id quod sequitur, id est à tertio Id. Maias. Arcturum enim eo die occidere, ex ipso notum est Plin. lib. 18. cap. 27.*

De generibus lanarum, & vestium.

CAP. XLVIII.

Lana autem laudatissima Apula, & quæ in Italia Græci pecoris appellatur, alibi Italica. Tertium locum Milesię oues obtinent. Apulæ breues

villo,

villo,nec nisi penulis celebres, Circa Tarentum Canusiúmque summam nobilitatem habent. In Asia vero eodem genere Laodiceæ. Alba circumpadanis nulla præfertur, nec libra centenos nummos ad hoc æui excessit vlla.Oues non vbique tondentur:durat quibusdam in locis vellendi mos. Colorum plura genera:quippe cùm desint etiam nomina eis, quas natiuas appellant, aliquot modis. Hispania nigri velleris præcipuas habet. Pollentia iuxta Alpes cani: Asia rutili,quas Erythræas vocant:item Bætica: Canusium fului:Tarentum & suæ pulliginis. Succidis omnibus † vsus medicatus. Istriæ Liburniæque pilo propior,quàm lanæ,pexis aliena vestibus, & quam sola ars scutulato textu commendat in Lusitania.Similis circa Piscenas prouinciæ Narbonensis:similis & in Aegypto,ex qua vestis detrita vsu tingitur, rursúsque æuo durat. Est & hirtæ pilo crasso in tapetis antiquissima gratia: iam certè priscos iis vsos, Homerus autor est. Aliter hæc Galli pingunt,aliter Parthorum gentes.Lanæ & per se coactæ vestem faciunt:& si addatur acetum,etiam ferro resistunt:imò verò etiam ignibus,nouissimo sui purgamento:quippe ahenis polientium extracta, in tomenti vsum veniunt, Galliarum , vt arbitror inuento :certè Gallicis hodie nominibus discernitur:nec facilè dixerim, qua id ætate cœperit. Antiquis enim torus è stramento erat, qualiter etiam nunc in castris gausape.Patris mei memoria cœpere amphimalla nostra, sicut villosa etiam ventralia. Nam tunica lati claui in modum gausape texi nunc primum†incipit.Lanarum nigræ nullũ colorem bibunt.De reliquarum infectu suis locis dicemus, in conchyliis marinis, aut herbarum natura.

†*Vetu. eo medicata vu.*

†*incepit*

natura. Lanam cũ colo & fuso Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia vocata est, in templo Sangi durasse, prodente se, autor est M.Varro: factámque ab ea togam regiam vndulatam in æde Fortunæ, qua Ser.Tullius fuerat vsus. Inde factum, vt nubentes virgines comitaretur colus compta, & fusus cum stamine. Ea prima texuit rectam tunicam, †quales cum toga pura †tyroni induuntur, nouæque nuptæ. Vndulata vestis primo è lautissimis fuit: inde soriculata defluxit. Togas rasas Phrygianásque, Diui Augusti nouissimis temporibus cœpisse, scribit Fenestella. Crebræ papaueratæ antiquiorem habent originem, iam sub Lucilio Poëta in Torquato notatæ. Prætextæ apud Hetruscos originem inuenere. Trabeis vsos accipio reges: pictas vestes iam apud Homerum fuisse, vnde triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuenerunt, ideóque phrygiones appellati sunt. Aurum intexere in eadem Asia inuenit Attalus rex: vnde nomen Attalicis. Colores diuersos picturæ intexere Babylon maximè celebrauit, & nomen imposuit. Plurimis verò liciis texere, quę polymita appellant, Alexandria instituit: scutulis diuidere, Gallia Metellus Scipio triclinaria Babylonica sestertiûm octingentis millibus vænisse iam tunc, posuit in Capitonis criminibus, quę Neroni principi † quadragies sestertio nuper stetere. Seruij Tullij prætextæ, quibus signum Fortunæ ab eo dicatæ coopertum erat, durauere ad Seiani exitum. Mirúmque fuit nec defluxisse eas, nec teredinũ iniurias sensisse annis D L X. Vidimus iam & viuentiũ vellera, purpura, cocco, conchylio, † sesquilibris infecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. In ipsa oue satis generositatis ostenditur breuitate crurum,

† qua simul

† tyrones

† Bud. lib. 2. de Asse legit, quadringenties sestertio.

† sesquispondialibus.

crurum, ventris vestitu: quibus nudus esset, apicas vocabant, damnabántque. Syriæ cubitales ouium caudæ, plurimúmq; in ea parte lanicij. Castrari agnos, nisi quinquemestres, præmaturum existimatur.

De musmone. CAP. XLIX.

EST & in Hispania, sed maximè Corsica, non maximè absimile pecori, genus musmonũ caprino villo, quàm pecoris velleri, propius. Quorum è genere & ouibus natos prisci Vmbros vocarunt. Infirmissimũ pecori caput: quam obrem auersum à Sole pasci cogendum. Quàm stultissima animalium lanata. Quà timuere ingredi, vnum cornu raptum sequuntur. Vita longissima anni X. in Æthiopia XIII. Capris eodẽ loco XI. in reliquo orbe plurimũ †octoni. Vtrũque genus intra quartum coitum impletur.

† *octo*

De capris, & generatione earum. CAP. L.

CAPRĘ pariunt & quaternos, sed rarò admodum. Ferunt quinque mensibus, vt oues. Capræ pinguitudine sterilescunt. † Trimæ minus vtiliter generant, & in senecta, nec vltra quadriennium. Incipiunt septimo mense, adhuc lactentes. Mutilum in vtroque sexu vtilius. Primus in die coitus non implet: sequens efficacior, ac deinde. Concipiunt Nouembri mense, vt Martio pariant turgescentibus virgultis, aliquando anniculæ, semper bimæ, † in trimatu inutiles. Pariunt octonis annis. Abortus frigori obnoxius. Oculos suffusos capra iunci puncto sanguine exonerat, caper rubi. Solertiam eius animalis Mutianus visam sibi prodidit in ponte prętenui, duabus obuiis è diuerso: cùm circumactũ angustiæ non caperent, nec reciprocationem longitudo in exilitate cæca, torrẽte rapido mi-

† *Pintianus ex Toletano codice legit, ante trimos, vt hoc de hircis intelligatur. Nam de capris infrà dicturus est.*

† *Legendũ videtur, In trimatu vtiles, ad stipulante Co-*

lumella lib. 7. cap. 6. & Palladio libro 12. titu. 12. vbi capras anniculas bimásve fœtu educãdo inutiles tradunt, in trimatu verò vtilissimas.

† infractisque

naciter subterfluente, alteram decubuisse, atque ita alteram proculcatæ supergressam. Mares quàm maximè simos, longis auriculis † infractis, armis quàm villosissimis probant. Fœminarum generositatis insigne, laciniæ corporibus è ceruice bina dependentes. Non omnibus cornua: sed quibus sunt, in his & indicia annorum per incrementa nodorum. Mutilis lactis maior vbertas auribus eas spirare, non naribus, nec vnquàm febri carere, Archelaus autor est: ideo fortassis anima his, quàm ouibus, ardentior, calidioresque concubitus. Tradunt & noctu non minus cernere, quàm interdiu: ideo si caprinum iecur vescantur, restitui vespertinam aciem his, quos Nyctalopas vocant. In Cilicia, circáq; Cirtes villo tonsili vestiuntur. Capras in occasum decliui Sole, in pascuis negant contueri inter sese, sed auersas iacere: reliquis autem horis aduersas, & inter cognationes. Dependet omnium mento villus, quem aruncum vocant: hoc si quis apprehensam ex grege vnam trahat, cæteræ stupentes spectant. Id etiam euenire, cùm quandam herbam aliqua ex eis momorderit. Morsus earum arbori exitialis. Oliuam lambendo quoque sterilem faciunt, eáque ex causa Mineruæ non immolantur.

De suibus & natura earum. CAP. LI.

SVilli pecoris admissura à Fauonio ad æquinoctium vernum, ætatis VIII. mense quibusdam in locis etiam IIII. vsque ad VII. annum. Partus bis anno: tempus vtero IIII. mensium: numerus fœcunditatis ad vicenos: sed educare tam multos nequeunt. Diebus X. circa brumam statim dentatos nasci, Nigidius tradit. Implentur vno coitu, qui & geminatur propter facilit

cilitatem abortiendi. Remedium, ne prima subatione, neque ante flaccidas aures coitus fiat. Mares non vltra trimatum generant. Fœminæ senectute fessæ, cubantes coëunt. Comesse fœtus his, non est prodigium. Suis fœtus sacrificio † die quinto purus est, pecoris die octauo, bouis X X X. Coruncanus ruminales hostias, donec bidentes fierent, puras negauit. Suem oculo amisso putant citò extingui: alioqui vita ad X V. annos, quibusdam & vicenos. Verùm efferantur, & aliâs obnoxium genus morbis, anginæ maximè, & strumæ. Index suis inualidæ, cruor in radice setæ dorso euulsæ, caput obliquum in incessu. Penuriam lactis præpingues sentiunt, & primo fœtu minus sunt numerosæ. In luto volutatio generi grata. Intorta cauda: id etiam notatum, facilius litare, in dexterum, quàm in læuum, detorta. Pinguescunt L X. diebus, sed magis tridui inedia saginatione orsa. Animalium hoc maximè brutum, animámque ei pro sale datam non illepidè existimabatur. Compertum agnitam vocem suarij furto abactis, mersóque nauigio inclinatione lateris vnius remeasse. Quin & duces in vrbe forum nundinarium domósque petere discunt: & feri sapiunt vestigia palude confundere, vrina fugam leuare. Castrantur fœminæ quoque sicuti cameli, post bidui inediam, suspensæ † pernis primoribus, vulua recisa: celerius ita pinguescunt. Adhibetur & ars iecori fœminarũ, sicut anserum, inuentum M. Apicij, fico carica saginatis, ac satie necatis repentè mulsi potu dato. Neq. alio ex animali numerosior materia ganeę quinquaginta propè sapores cùm cæteris singuli. Hinc Censoriarum legũ paginæ, interdictáq. cœnis abdomina, glandia, testiculi, vuluæ, sinci-

† Varro li. 2. cap. 4 negat fœtum suillum ante decimũ à partu diẽ aut purum esse, aut sacrificiis idoneum. Quã obrẽ & hic nõnulli, Decimo die, legere malũt, quam quinto.

† Arist. lib. 9. Hist. animal. cap. vltimo, sic habet: κρεμάσαντες ἀπὸ τῶν σκελῶν. Quo fit, vt & hic nonnulli, posterioribus pernis, legere malint, quã prioribus.

pita verrina, vt tamen Publij Mimorum Poëtæ cœna, postquàm seruitutem exuerat, nulla memoretur sine abdomine, etiam vocabulo suminis ab eo imposito. Placuere autem & feri sues. Iam Catonis Censoris orationes aprugnum exprobrant callũ. In tres tamen partes diuiso, media ponebatur lumbus aprugnus appellata. Solidum aprum Romanorũ primus in epulis apposuit P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis Consulatu legem agrariam promulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei est. Et hoc Annales notarunt, horum scilicet ad emendationem morum: quibus notata quidem cœna, sed in principio, bini terníq; pariter mandantur apri.

De viuariis bestiarum. CAP. LII.

Viuaria horum cæterorúmq; syluestrium, primus togati generis inuenit Fuluius Lippinus, qui in Tarquiniẽsi feras pascere instituit, Nec diu imitatores defuere L. Lucullus, & Qu. Hortensius. Sues feræ semel anno gignunt. Maribus in coitu plurima asperitas. Tunc inter se dimicant, indurantes attritu arborum costas, lutóque se tergorantes. Fœminæ in partu asperiores, & ferè similiter in omni genere bestiarum. Apris maribus, non nisi anniculis generatio. In India cubitales dentium flexus gemini ex rostro, totidem à fronte ceu vituli cornua, exeunt. Pilus æreo similis agrestibus, cæteris niger. At in Arabia suillum genus non viuit

De semiferis animalibus. CAP. LIII.

In nullo genere æquè facilis mistura cũ fero, qualiter natos antiqui hybridas vocabant, ceu semiferos, ad homines quoq;, vt in C. Antonium Ciceronis in Consulatu collegam, appellatione

latione translata. Non in suibus tantùm, sed in omnibus quoque animalibus, cuiuscunq; generis vllum est placidum, eiusdem inuenitur & ferum, vtpote cùm hominum etiam syluestrium tot genera prædicta sint. Capræ tamen in plurimas similitudines transfigurantur. Sunt capreæ, sunt rupicapræ, sunt ibices pernicitatis mirãdæ, quanquàm onerato capite vastis cornibus, gladiorúmque vaginis: in hæc se librant, vt tormento aliquo rotati in petras, potissimùm è monte aliquo in alium transilire quærentes, atq; recussu pernicius, quò libuerit, exultant. Sunt & oryges, soli quibusdam dicti contrario pilo vestiri, & ad caput verso. Sunt & damæ, & pygargi, & strepsicerotes, multáq; alia haud dissimilia. Sed illa Alpes, hæc transmarini situs mittunt.

De simiis. CAP. LIIII.

Simiarum quoq; genera hominis figuræ proxima, caudis inter se distinguuntur. Mira solertia, visco inungi, laqueísq; calceari imitatione venantium tradunt. Mutianus & latrunculis lusisse fictis cera, nuces visu distinguere: Luna caua tristes esse, quibus in eo genere cauda, sit, nouam exultatione adorare: nam defectum siderũ & cæteræ pauent quadrupedes. Simiarum generi præcipua erga fœtum affectio. Gestant catulos, quos mansuefactæ intra domos peperere, omnibus demonstrant, tractaríq; gaudent, similes gratulationem intelligentis. Itaque magna ex parte complectendo necant. Efferacior cynocephalis natura, sicut mitissima Satyris, & Sphingibus. Callitriches toto penè aspectu differunt: barba est in facie, cauda latè fusa primori parte. Hoc animal negatur viuere in alio, quàm in Æthiopiæ, quo gignitur, cælo.

De leporibus, & cuniculis. CAP. LV.

ET leporum plura sunt genera: In Alpibus cādidi, quibus hybernis mensibus pro cibatu niuem credunt esse: certè liquescente ea rutilescunt annis omnibus: & est alioqui animal intolerādi rigoris alumnum. Leporum generis sunt & quos Hispania cuniculos appellat fœcunditatis innumeræ, famémque Balearibus insulis, populatis messibus afferētes. Fœtus ventre exectos vel vberibus ablatos non repurgatis interaneis, gratissimo in cibatu habent: laurices vocant. Certum est, Balearicos aduersus prouentum eorum auxilium militare à Diuo Augusto petisse. Magna propter venatum † eum viuerris gratia est. Iniiciunt eas in specus, qui sunt multifores in terra, vnde & nomen animali: atque ita eiectos supernè capiunt. Archelaus autor est, quot sint corporis cauernæ ad excrementa lepori, totidem annos esse ætatis. Varius certè numerus reperitur. Idem vtranque vim singulis inesse, ac sine mare æquè gignere. Benigna circa hoc natura, innocua & esculenta animalia fœcunda generauit. Lepus omnium prædæ nascens, solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter. Necnon & vestes leporino pilo facere, tentatum est, tactu non perinde molli, vt in cute, propter breuitatem pilis dilabidas.

† *eorum.*

De semiferis. CAP. LVI.

HI mansuescunt rarò, cum feri dici iure non possint. Complura nanque sunt nec placida nec fera, sed mediæ inter vtrunque naturæ, vt in volucribus, hirundines, apes, in mari delphini.

De

De muribus & glirbus. CAP. LVII.

QVo in genere multi & hos incolas domuũ posuere mures, haud spernendum in ostentis etiam publicis animal. Arrosis Lauinij clypeis argenteis, Marsicum portendere bellum: Carboni Imperatori apud Clusium fasciis, quibus in calceatu vtebatur, exitium. Plura eorum genera in Cyrenaica regione, alij lata fronte, alij acuta, alij herinaceorum genere pungentibus pilis. Theophrastus autor est, in Gyaro insula cùm incolas fugassent, ferrum quoque rosisse eos, id quòd natura quadam & ad Chalybas facere in ferrariis officinis. Aurariis quidem in metallis, ob hoc aluos eorum excidi, sempérque † furtum id deprehédi: tantam esse dulcedinem furandi. Vænisse murem C C. nummis, Casilinum obsidente Annibale: cúmque qui vendiderat, fame interisse, emptorem vixisse, Annales tradunt. Cùm candidi prouenere, lætum faciunt ostentum. Nam soricum occentu dirimi auspicia, Annales refertos habemus. Sorices & ipsos hyeme condi, autor est Nigidius, sicut glires: quos Censoriæ leges, princépsque M. Scaurus in Consulatu, non alio modo cœnis ademere, quàm conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues. Semiferum & ipsum animal, cui viuaria in doliis idem qui apris, instituit. Qua in re notatum, non congregari, ni populares eiusdem syluæ: & si misceantur alienigenæ, amne vel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos fessos senecta, alunt insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete. Conditi enim & hi cubant: rursus æstate iuuenescunt, simili & † nitelis quiete.

† *infartum*

† *Mustelis*

Quæ animalia quibus locis non sint. CAP. LVIII.

MIrum, rerum naturam non solùm alia aliis dedisse terris animalia, sed in eodem quoq; situ quædam aliquibus locis negasse. In Mæsia sylua Italiæ, non nisi in parte reperiuntur hi glires. † In Lycia dorcades non transeunt montes Syris vicinos: onagri montem qui Cappadociam à † Cilicia diuidit. In Hellesponto in alienos fines non commeant cerui: & circa Arginussam Elatum montem non excedunt, auribus etiam in monte fissis. In † Poroselene insula viam mustelæ non transeunt: in Bœotiæ Lebadia illatæ solum ipsum fugiunt, quæ iuxtà in Orchomeno tota arua subruunt, talpæ, quarum è pellibus cubicularia vidimus stragula. Adeò ne religio quidem à portentis summouet delicias. In Ithaca lepores illati moriũtur, extremis quidem in litoribus: in Ebuso cuniculi non sunt, scatent in Hispania Balearibúsque. Cyrenis mutę fuere ranæ, illatis è continente vocalibus durát genus earum. Mutæ sunt etiam nunc in Seripho insula, eædem aliò translatę canunt: quod accidere & in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt. In Italia muribus araneis venenatus est morsus: eosdem vlterior Apennino regio non habet. Iidem vbicunque sint, orbitam si transiere, moriuntur. In Olympo Macedoniæ monte non sunt lupi, nec in Creta insula. Ibi quidem non vulpes, vrsive, atque omnino nullum maleficum animal, præter phalangium: aranei id genus, de quo dicemus suo loco. Mirabilius, in eadem insula ceruos, præterquàm in Cydoniatarum regione, non esse: item apros, & attagenas, herinaceos: in Africa autem nec apros, nec ceruos, nec capreas, nec vrsos.

† Legendũ, In Cilicia. Ea enim regio Syriæ vicina est, Amano monte ab eadirẽpta. Lycia autẽ totius Asiæ diametro à Syria distat.

† Lycia

† Pordoselene.

Quæ

Quæ aduenis noceant.

CAP. LIX.

IAm quædam animalia indigenis innoxia, aduenas interimunt: ſicut ſerpentes parui in Tyrinthe, quos terra naſci proditur. Item in Syria angues, circa Euphratis maximè ripas, dormientes Syros non attingunt: aut etiam ſi calcati momordere, non ſentiuntur maleficia: aliis cuiuſcunque gentis infeſti, auidè & cum cruciatu exanimantes: quamobrem & Syri non necant eos. Contrà in Latmo Cariæ monte Ariſtoteles tradit à ſcorpionibus hoſpites non lædi, indigenas interimi. Sed reliquorum quoque animalium, & præter terreſtria, indicemus genera.

Errata hæc ſic emendato, variáſque aliquot lectiones quæ omiſſæ fuere, hunc in modum annotato.

Pag. 79. veſ. 3. pro lacta lege lacte. pa. 92. verſ. 28. Sunt qui legãt Sarguntia pro Saguntia. pag. 114. pro Cyanæ lege Cyane. pag. ead. verſ. 15. pro Erycnij lege Erycini. pag. 156. verſ. 11. pro Patmos lege Pathmos. pag. 157. pro Gethrone lege Gethone. pag. 218. verſ. 5. pro Getone lege Gethone. pag. ead. verſ. 21. pro Cydonea lege Cydonia. pag. 244. verſ. 1. pro Petri lege Preti. pag. 258. verſ. 23. ſic melius fortaſſe legere poteris, vt diximus, quod Alexander, &c. pag. 267. verſ. 10. pro Deuada lege Deuade.

h10

INDEX
TOMI PRIMI
PLINIANAE HISTORIAE

ditissimus, in quo omnem ferè Cæli Terræque descriptionem, Humaníque generis, Terrestriúmque animantium variam naturam, & siquid præterea cognitu utile iucundúmve sit, studiosus quisque rerum naturæ ordine Alphabatico, notísq; Arithmeticis facilè reperire poterit.

A

Abro

Ache

Aeschi

Agedi

Ama

Apa

Aqu

Arat

Asinus

Athen

Axius

Bastita

Bouæ

Bruma

Cupito

Car

Cel

Claudij

Com

Corpus

Crathu

Curias

Cyna

Druen

Ennen

Esca

Euphr

Ficel

Fœmi

Fulmen

Helenæ

Helenę

Hetrusci

Homo

Hyper

Illy

Indo

Inſu

Iouis

Lariss

Lib

Lycide

Mana

Malu

Marcio

Mula

Mures

Nasi

Naulo

Ochan

Naulo

Nicom

INDEX.

Olyſſ

Oru

Palmen

Panthæ

Parium

Pecoris

Pheræus

INDEX.

Pictones

 Platiæ

INDEX.

Prouerbia sparsim à Plinio hoc in Tomo obseruata.

Saites

Sed

Ser

Siccius

Simi

Taza

Terram

Tons

Vene

Ziela

FINIS.